

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΥΝΗΓΟΠΟΥΛΟΣ
ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ Ο.Δ.Ε.
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

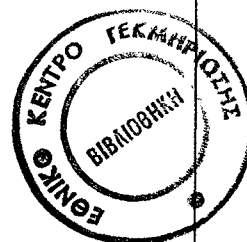
**ΕΤΑΙΡΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ
ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ : ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΘΗΝΑ 1999

DE: 8606
UD: 11679

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΥΝΗΓΟΠΟΥΛΟΣ
ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ Ο.Δ.Ε.
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

29 NOE. 1999

**ΕΤΑΙΡΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ
ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ : ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΘΗΝΑ 1999

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους ανθρώπους που με βοήθησαν να ολοκληρώσω αυτή τη διατριβή. Ειδικότερα, ανάμεσά τους θα ήθελα να εκφράσω την ιδιαίτερη υποχρέωσή μου στα παρακάτω άτομα, που δίχως την αμέριστη συμπαράστασή τους δεν θα ήταν δυνατό να έχω καταφέρει την επιτυχή ολοκλήρωση της έρευνάς μου:

Στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Εμμανουήλ Κονδύλη, για τη συνεχή βοήθεια, παρακολούθηση και συμπαράστασή του.

Στον καθηγητή κ. Πέτρο Παπαγεωργίου για τις εποικοδομητικές ιδέες και την βοήθεια που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια της διατριβής μου.

Στον καθηγητή κ. Paul Berger, επικεφαλής του τμήματος στατιστικής και πρώην καθηγητή μου στο Graduate School of Business Administration του Πανεπιστημίου της Βοστώνης, για την βοήθεια και στήριξή του στην στατιστική ανάλυση και στατιστική επεξεργασία των δεδομένων.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της Επιτροπής εξέτασης της διδακτορικής διατριβής μου και το Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πειραιώς, για την ευκαιρία που μου έδωσαν να διενεργήσω και να ολοκληρώσω την έρευνά μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδες

• Περίληψη.....	1
1. Εισαγωγή – Η Υπόθεση	9
2. Η Ανάλυση του Φαινομένου των Ιδιωτικοποιήσεων.....	15
2.1. Εισαγωγή.....	15
2.2. Ο Θεσμός των Ιδιωτικοποιήσεων.....	15
2.2.1. Ιστορική Αναδρομή.....	17
2.2.2. Η Διαδικασία των Ιδιωτικοποιήσεων.....	19
2.3. Οικονομική Θεωρία.....	29
2.4. Τι Ωθεί στην Ιδιωτικοποίηση.....	45
2.4.1. Γενικοί Στόχοι.....	45
2.4.2. Χρηματοοικονομικοί Στόχοι.....	48
2.4.3. Κοινωνικοί Στόχοι.....	49
2.4.4. Πολιτικοί και Ιδεολογικοί Στόχοι.....	50
2.4.5. Μακροοικονομικά Κίνητρα.....	52
2.4.6. Μικροοικονομικά Κίνητρα.....	54
2.4.7. Το Υπόδειγμα των Baumol και Oates.....	57
2.4.8. Τεχνολογικές και Θεσμικές Διαφορές.....	62
2.5. Εναλλακτικές Μορφές Ιδιωτικοποίησης.....	66
2.5.1. Αναλυτική Παρουσίαση των Εναλλακτικών Μεθόδων Ιδιωτικοποίησης.....	68
2.5.2. Καθοριστικοί Παράγοντες Επιλογής Μεθόδων Ιδιωτικοποίησης....	87
2.6. Προβλήματα και Όρια της Ιδιωτικοποίησης.....	92
2.7. Ρεαλιστικό παράδειγμα Ιδιωτικοποίησης – η British Airways.....	98
2.8. Συμπεράσματα.....	104

3. Οι Ιδιωτικοποιήσεις και το Τραπεζικό Σύστημα – Η Ελληνική Περίπτωση.	106
3.1. Εισαγωγή.....	106
3.2. Ιστορική Αναδρομή	106
3.3. Η Δομή του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος.....	112
3.4. Η Παρούσα Κατάσταση.....	118
3.5. Ενδεικτική Παρουσίαση Κρατικών & Ιδιωτικών Τραπεζικών Ιδρυμάτων.....	122
3.5.1. Εθνική Τράπεζα.....	123
3.5.2. Εμπορική Τράπεζα.....	124
3.5.3. Alpha Τράπεζα Πίστεως.....	125
3.5.4. Τράπεζα Εργασίας.....	126
3.6. Συμπεράσματα.....	126
4. Συγκριτική Ανάλυση του Ιδιωτικού & του Δημοσίου Τραπεζικού Τομέα στην Ελλάδα.....	128
4.1. Εισαγωγή.....	128
4.2. Το Τραπεζικό Περιβάλλον.....	129
4.3. Επιλογή Δείγματος.....	131
4.4. Στατιστική Επεξεργασία.....	133
4.4.1. Box-Jenkins ARIMA Υποδείγματα.....	133
4.4.2. Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	138
4.4.3. Ανάλυση Διακύμανσης.....	147
4.4.4. Διαχωριστική Ανάλυση.....	151
4.5. Συμπεράσματα.....	153
5. Συμπεράσματα – Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	156
6. Βιβλιογραφία.....	169
7. Παραρτήματα.....	190

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παγκοσμιοποίηση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, η διασυνοριακή παροχή τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, η κατάργηση ρυθμίσεων των εγχώριων χρηματοπιστωτικών αγορών και η πλήρης απελευθέρωση της διασυνοριακής κίνησης κεφαλαίων στις ανεπτυγμένες χώρες είναι μερικές από τις ραγδαίες εξελίξεις που συντελούνται σήμερα στο χρηματοπιστωτικό κλάδο.

Η δημιουργία μεγάλων τραπεζικών οργανισμών (μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών), η σύναψη στρατηγικών συμμαχιών μεταξύ τραπεζικών μονάδων, η εφαρμογή προγραμμάτων εκσυγχρονισμού, εξυγίανσης και περιορισμού δαπανών και η επιλεκτική ανάπτυξη ορισμένων διεθνών δραστηριοτήτων είναι η νέα πραγματικότητα. Παράλληλα, εμφανίζονται συνεχώς στρατηγικά προγράμματα για τη διαχείριση κινδύνων, σε συνάρτηση με προγράμματα ελέγχου και περιορισμού των λειτουργικών δαπανών, με έμφαση στη βελτίωση της παραγωγικότητας, αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των τραπεζών.

Στις χώρες με προηγμένη οικονομία, οι ιδιωτικοποιήσεις στον τραπεζικό τομέα στοχεύουν περισσότερο στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και αποτελεσματικότητας της οργάνωσης και διοίκησης των τραπεζών. Οι ιδιωτικοποιήσεις στο χώρο των ελληνικών τραπεζών είναι εξαιρετικά περιορισμένες σε σύγκριση με αυτές που πραγματοποιούνται σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Το μεγάλο μέγεθος του εμπορικού κρατικού τραπεζικού τομέα και οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας θα ήταν δυνατό να προτρέψει τους σχεδιαστές οικονομικής πολιτικής στη λύση της ιδιωτικοποίησης δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα κάτω από ιδιωτικό καθεστώς.

Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε το IOBE, η ελληνική τραπεζική αγορά χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, με κύριους πρωταγωνιστές την Εθνική και την Εμπορική Τράπεζα. Κατά συνέπεια, το δημόσιο ελέγχει ένα σημαντικό ποσοστό των συνολικών τραπεζικών δραστηριοτήτων. Ωστόσο, παρατηρείται μια τάση μείωσης του βαθμού συγκέντρωσης. Στη δεκαετία 1985-1995 η Εθνική και η Εμπορική έχασαν σημαντικά μερίδια στις αγορές καταθέσεων και χορηγήσεων.

Αναλύοντας την πιθανή λύση της ιδιωτικοποίησης στο κρατικό τραπεζικό σύστημα, διαπιστώνουμε ότι το κράτος μπορεί να παρέχει υπηρεσίες στους πολίτες, χωρίς κατ' ανάγκη να είναι το ίδιο τραπεζίτης ή επιχειρηματίας. Ο κρατικισμός μπορεί να οδηγήσει σε πολύ αρνητικά αποτελέσματα και η ιδιωτικοποίηση θα μπορούσε να αποτελέσει μια διέξοδο.

Ο όρος ιδιωτικοποίηση είναι μια σχετικά νέα έννοια και αναφέρεται στη μεταφορά μιας δραστηριότητας, μιας επιχείρησης, μιας υπηρεσίας ή ακόμη και ενός ολόκληρου κλάδου από το δημόσιο έλεγχο ή ιδιοκτησία, στον ιδιωτικό. Η ιδιωτικοποίηση θα μπορούσε ευρύτερα να οριστεί ως μία πράξη περιορισμού του ρόλου του κράτους ή αύξησης του ρόλου του ιδιωτικού τομέα σε κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα ή στην ιδιοκτησία περιουσιακών στοιχείων.

Συνοπτικά, η ιδιωτικοποίηση αναφέρεται στη μετάβαση από ένα μηχανισμό με μεγάλη κρατική επιρροή σε έναν άλλο με λιγότερη, ενώ μπορεί και να σημαίνει μετάβαση σε ένα μηχανισμό, όπου ο ιδιωτικός τομέας ασκεί κυρίαρχο ρόλο. Με την απελευθέρωση του μηχανισμού λειτουργίας και με την κατάργηση κάθε είδους ελέγχου στις τιμές ή άλλων περιορισμών, η αγορά είναι σε θέση να προσαρμοσθεί κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο στις ανάγκες του κοινού. Επίσης, μέσω της ιδιωτικοποίησης εξασφαλίζεται η επαναδραστηριοποίηση των επιχειρήσεων με διασφάλιση λειτουργίας στο αντικείμενό τους και κυρίως, με παράλληλη διατήρηση όσο το δυνατόν περισσότερων θέσεων εργασίας.

Η ιδιωτικοποίηση ως τρόπος μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων ή μετοχών επιχειρήσεων μπορεί να αποτελέσει ουσιαστικό τρόπο προσέλευσης κεφαλαίων από το εξωτερικό. Εν τούτοις η μέθοδος αυτή δεν είναι πανάκεια. Η υποκατάσταση δραστηριοτήτων του δημοσίου τομέα με άλλες του ιδιωτικού, μόνο κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις βελτιώνει την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες. Η αλόγιστη ιδιωτικοποίηση θα μπορούσε να αποβεί ασύμφορη και επιζήμια.

Εκτός από τα εμφανή πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την ιδιωτικοποίηση, υπάρχουν πολλά προβλήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν. Πολλοί θεωρούν την ιδιωτικοποίηση μια απλουστευμένη μορφή περιστολής του ρόλου του κράτους και οπισθοδρόμησης σε μια κατάσταση όπου ο ισχυρότερος επικρατεί του ασθενέστερου. Η ιδιωτικοποίηση τότε προβάλλεται σαν μια δογματική πολιτική που αγνοεί το γεγονός ότι η δημόσια επιχείρηση είναι ένα ζωτικό στοιχείο της μοντέρνας οικονομίας προωθεί το εθνικό συμφέρον με τρόπους που ο ιδιωτικός τομέας δεν μπορεί ή δεν είναι διατεθειμένος να πραγματοποιήσει.

Η ιδιωτικοποίηση όμως κυρίως προβάλλεται ως ένας τρόπος επίτευξης καλύτερων αποδόσεων για μία προβληματική επιχείρηση, με κύριο και άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους παραγωγής. Πολύ συχνά, οι κυβερνήσεις θέτουν ως στόχο στις δημόσιες επιχειρήσεις την παροχή απασχολήσεως μάλλον, παρά την επίτευξη παραγωγής της υπηρεσίας κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο από άποψη κόστους. Για το λόγο αυτό, όταν προτείνεται η μετάβαση μιας επιχείρησης από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, ο φόβος δημιουργίας έστω και βραχυχρόνιας ανεργίας με δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις, είναι δυνατόν να αποτελέσει σημαντικό πολιτικό περιοριστικό παράγοντα.

Λαμβάνοντας τα ανωτέρω υπόψη και με βασικό στόχο να αναλυθεί και να μελετηθεί κατά πόσο θα μπορούσε να διαχωρισθεί η συμπεριφορά ιδιωτικού και κρατικού τραπεζικού τομέα, προχωρήσαμε στην στατιστική

ανάλυση που παρουσιάζεται, ώστε να δούμε το πότε ικανοποιούνται οι προϋποθέσεις για ιδιωτικοποίηση και να δείξουμε με συγκεκριμένες παραδοχές ότι ο ιδιωτικός τομέας είναι σαφώς αποδοτικότερος του κρατικού. Μέσα από αυτή την μελέτη που γίνεται με χρήση σύγχρονων μεθόδων στατιστικής ανάλυσης, επιχειρείται να διαπιστωθούν διαφορές σε παράγοντες που θα ενθάρρυναν ή θα αποθάρρυναν την λύση της ιδιωτικοποίησης όπως στην αποδοτικότητα των εργαζομένων, στην χρηματοδοτική ευρωστία, στην ευρωστία του προσωπικού και στις αμοιβές του προσωπικού.

Η ουσιαστική συμβολή της διατριβής που παρουσιάζεται είναι ότι χρησιμοποιώντας τη στατιστική ανάλυση που εφαρμόσαμε, σε οποιασδήποτε σύγκριση δύο κλάδων, μπορεί κάποιος να έχει τα κρίσιμα εκείνα στοιχεία που θα τον οδηγήσουν να αποφασίσει το κατά πόσο πρέπει να γίνει μία ιδιωτικοποίηση.

Η επιλογή δείγματος έπρεπε να γίνει με τέτοιο τρόπο που να εξασφαλίζει όσο το δυνατό μεγαλύτερο ποσοστό αντιπροσώπευσης του αντίστοιχου τραπεζικού τομέα και συγχρόνως να μειώνει την πιθανότητα εξαγωγής συμπερασμάτων που θα οφείλονταν σε τυχόν ιδιαιτερότητες των τραπεζών που θα επιλέγαμε είτε λόγω του μικρού μεγέθους τους είτε της φύσης τους.

Μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα ξεχωρίζουν λόγω μεγέθους και εύρους δραστηριοτήτων η Εθνική Τράπεζα και η Εμπορική Τράπεζα από τον δημόσιο τομέα και οι Alpha Τράπεζα Πίστεως και Εργασίας από τον ιδιωτικό τομέα. Οι παραπάνω τράπεζες εξασφαλίζουν ικανοποιητική παρούσα του κρατικού και ιδιωτικού τομέα, με υψηλό ποσοστό μεγέθους αντιπροσώπευσης.

Τα δεδομένα που επεξεργαστήκαμε προέρχονται από δημοσιευμένους ισολογισμούς των παραπάνω τραπεζών για το διάστημα 1980-1995 και αφορούν τα παρακάτω οικονομικά μεγέθη:

1) Μισθοδοσία (ΜΘ)

- 2) Πάγια Κεφάλαια (ΠΚ)
- 3) Καθαρά Κέρδη (ΚΚ)
- 4) Καταθέσεις (ΚΘ)
- 5) Χορηγήσεις (ΧΓ)
- 6) Αριθμός εργαζομένων (ΑΕ)
- 7) Αριθμός υποκαταστημάτων (ΑΥ)

Για να είναι συγκρίσιμα τα τραπεζικά μεγέθη έγινε χρήση δεικτών πηλίκων οι οποίοι προέκυψαν από τους παραπάνω οικονομικούς δείκτες. Οι βασικότεροι δείκτες πηλίκια οι οποίοι προκρίθηκαν από την στατιστική επεξεργασία και εκφράζουν την αποδοτικότητα των εργαζομένων, την χρηματοδοτική ευρωστία, την ευρωστία του προσωπικού και τις αμοιβές του προσωπικού είναι οι εξής:

- 1) Καθαρά Κέρδη / Αριθμός εργαζομένων (ΚΚΑΕ)
- 2) Αριθμός Εργαζομένων / Αριθμός υποκαταστημάτων (ΑΕΑΥ)
- 3) Πάγια Κεφάλαια / Καταθέσεις (ΠΚΚΘ)
- 4) Μισθοδοσία / Αριθμός εργαζομένων (ΜΘΑΕ)

Η στατιστική ανάλυση περιέλαβε τέσσερις διαφορετικές επεξεργασίες. Αρχικά εφαρμόστηκε η Box – Jenkins ARIMA μεθοδολογία η οποία έδωσε χρονολογικά υποδείγματα και προβλέψεις για τα επόμενα έξι χρόνια για τα στοιχεία μας και κατέδειξε ότι η πορεία των οικονομικών δεικτών στον ιδιωτικό τομέα σε σχέση με τους αντίστοιχους του κρατικού είναι σταθερότερη. Η πρόβλεψη της τιμής των δεικτών που έγινε για το 1996 είναι σχεδόν ταυτόσημη με την αντίστοιχη των δημοσιευμένων ισολογισμών των παραπάνω τραπεζών για την ίδια χρονιά πράγμα που επιβεβαιώνει και την αξιοπιστία των υποδειγμάτων που καταλήξαμε.

Ακολούθησε η χρήση της κλιμακωτής ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης που έδειξε τα εξής:

1. Οι εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα συμμετέχουν περισσότερο στην διαμόρφωση των κερδών από τους συναδέλφους που εργάζονται στον αντίστοιχο κρατικό.
2. Σημαντικό ρόλο στα κέρδη μιας τράπεζας είτε ιδιωτικής είτε κρατικής είναι το κίνητρο του μισθού, δηλαδή η αμοιβή που δίδεται στους υπαλλήλους της και η συσχέτιση είναι θετική, δηλαδή όσο μεγαλώνουν οι αμοιβές τόσο αυξάνουν τα κέρδη. Η συσχέτιση αυτή είναι ισχυρότερη στον ιδιωτικό τομέα όπως ήδη τονίστηκε παραπάνω. Το κίνητρο δηλαδή των εργαζομένων στον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα να αυξήσουν τα κέρδη της τράπεζας που εργάζονται είναι ισχυρότερο από το αντίστοιχο των συναδέλφων τους του κρατικού τραπεζικού τομέα.
3. Ο αριθμός των εργαζομένων ανά υποκατάστημα φαίνεται να επιδρά διαφορετικά στα κέρδη των τραπεζών του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Στον δημόσιο τομέα δεν φαίνεται να σχετίζεται, ενώ στον ιδιωτικό τομέα υπάρχει υψηλή θετική συσχέτιση. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι οι ιδιωτικές τράπεζες έχουν καλύτερα διαρθρωμένο το προσωπικό τους σε σχέση με τις κρατικές έτσι ώστε υποκαταστήματα ιδιωτικών τραπεζών με μεγάλο αριθμό υπαλλήλων να εμφανίζουν αυξημένα κέρδη πράγμα που δεν φαίνεται να συμβαίνει σε υποκαταστήματα κρατικών τραπεζών.

Στη συνέχεια η ανάλυση διακύμανσης και η πολλαπλή ανάλυση εύρους, έδειξε ότι μπορεί να διαχωριστεί κατά τρόπο απόλυτα ξεκάθαρο ο ιδιωτικός από τον κρατικό φορέα με χρήση των δεικτών πηλίκων που εκφράζουν την αποδοτικότητα των εργαζομένων και την χρηματοδοτική ευρωστία δηλαδή των εξής:

1) Καθαρά Κέρδη / Αριθμός εργαζομένων (ΚΚΑΕ)

2) Πάγια Κεφάλαια / Καταθέσεις (ΠΚΚΘ)

Τέλος με εφαρμογή διαχωριστικής ανάλυσης (discriminant analysis) και με χρήση εκτός των παραπάνω δεικτών και του δείκτη που εκφράζει την ευρωστία του προσωπικού δηλαδή του:

Αριθμός Εργαζομένων / Αριθμός υποκαταστημάτων (ΑΕΑΥ)

διαχωρίζονται οι δύο υπό εξέταση τομείς με επιτυχία που κυμαίνεται από 90% μέχρι 100%.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η συμπεριφορά ιδιωτικού και κρατικού τραπεζικού τομέα είναι διαφορετική σε αρκετά σημαντικά σημεία. Η διαφορετική συμπεριφορά των δύο τομέων (ιδιωτικού και κρατικού) τονίζεται ιδιαίτερα από το υψηλό ποσοστό επιτυχούς διαχωρισμού τους, που εμφανίστηκε με την εφαρμογή της διαχωριστικής ανάλυσης.

Η μαθηματική οικονομετρική απόδειξη του διαχωρισμού των δύο τομέων επιβεβαιώνει την υπόθεση της διαφορετικής συμπεριφοράς μεταξύ του Δημόσιου και Ιδιωτικού Τραπεζικού τομέα. Το αποτέλεσμα της ανάλυσής μας, δηλαδή το υψηλό ποσοστό διαχωρισμού των δύο κλάδων, μπορεί να ληφθεί ως ένδειξη για ιδιωτικοποίηση, δεδομένου ότι, οι βασικοί δείκτες που χρησιμοποιήσαμε για το διαχωρισμό, δείχνουν κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, την αποτελεσματικότερη λειτουργία του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα.

Η έρευνα αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και σε άλλους κλάδους όπου υπάρχουν ικανοποιητικά στοιχεία για τον ιδιωτικό και τον κρατικό τομέα και να εξετασθεί αν προκύπτουν παρόμοια αποτελέσματα. Θα μπορούσε λοιπόν γενικότερα να ορισθεί ως αιτία έναρξης μιας ιδιωτικοποίησης η ύπαρξη υψηλού ποσοστού διαχωρισμού και σε άλλους κλάδους, όπως για παράδειγμα στις τηλεπικοινωνίες, στα ταχυδρομεία ή στην ενέργεια (στη βάση ότι αρχικά θα καταδεικνύεται η υπεροχή των ιδιωτικών δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν για τον διαχωρισμό έναντι των αντίστοιχων κρατικών).

Προτείνεται όπως σε μελλοντική έρευνα να επικαιροποιηθεί περαιτέρω η ανωτέρω ανάλυση εμπλουτισμένη με νέα στοιχεία ώστε να διερευνηθεί αν η πορεία των τραπεζών έχει αλλάξει συμπεριφορά. Δεδομένου μάλιστα του ότι έχουν γίνει ιδιωτικοποιήσεις αρκετών τραπεζών, θα μπορούσε να αξιολογηθεί αν η ιδιωτικοποίηση μείωσε ή όχι το υψηλό ποσοστό διαχωρισμού των δεικτών μεταξύ του ιδιωτικού και του πρώην κρατικού τομέα.

1. Εισαγωγή – Η Υπόθεση

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται σημαντικές ανακατατάξεις στο διεθνή χρηματοπιστωτικό τομέα, οι οποίες φαίνεται ότι οδηγούν σε κινήσεις πωλήσεων, εξαγορών, μετακινήσεων ή στρατηγικού χαρακτήρα μετοχικών συμμαχιών. Η έκταση και η μορφή που έλαβε η προσαρμογή του χρηματοπιστωτικού συστήματος επηρεάστηκαν από τις μεταβολές που σημειώθηκαν στο ρυθμιστικό πλαίσιο των επιμέρους χωρών καθώς και από την πορεία διεθνοποίησης των αγορών.

Ποιο είναι όμως το νέο σύγχρονο περιβάλλον μέσα στο οποίο πρέπει να κινηθούν οι τραπεζικοί οργανισμοί; Η χρηματοοικονομική διαχείριση με διεθνή εμβέλεια αναπτύσσεται εντυπωσιακά, ενώ παράλληλα ενισχύεται η διεθνής αγορά αποταμίευσης-επένδυσης με την ανάπτυξη των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, την τιτλοποίηση απαιτήσεων και τη διαχείριση χρήματος. Αυξάνεται δηλαδή στις αγορές ο ρόλος των μη τραπεζικών οργανισμών, γεγονός που εντείνει τις ανταγωνιστικές πιέσεις επί των τραπεζών. Παράλληλα, έγινε αυστηρότερη η διεθνής προληπτική εποπτεία των τραπεζών από τις αρμόδιες αρχές και καθιερώθηκε ευρύτερο φάσμα δεικτών φερεγγυότητας, κεφαλαιακής επάρκειας και ορίων ανάληψης κινδύνων από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Η στρατηγική που εφαρμόζουν οι τράπεζες για να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις και το νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον που διαμορφώνεται, είναι πολύπλευρη. Η πολιτική επέκτασης των δραστηριοτήτων που ακολουθούν οι τράπεζες γίνεται περισσότερο επιθετική, καθώς δεν στοχεύουν πλέον στην επέκταση των δικτύων τους, αλλά περισσότερο στη συγκεντρωποίησή τους σε συγκεκριμένες αγορές που παρουσιάζονται περισσότερο επικερδείς. Το κέντρο βάρους των στρατηγικών

στόχων των πιστωτικών ιδρυμάτων μετατοπίστηκε από τη βελτίωση των λειτουργιών - που ήταν ο κύριος στόχος την περίοδο των αυστηρών περιορισμών και των ελέγχων των αγορών - στην αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων στο πλαίσιο της διεθνούς μακροπρόθεσμης στρατηγικής κάθε τράπεζας.

Παράλληλα, εφαρμόζονται αυστηρά προγράμματα ελέγχου και περιορισμού των λειτουργικών δαπανών, με έμφαση στη βελτίωση της παραγωγικότητας, της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας των τραπεζών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σχέδιο αναδιοργάνωσης (re-engineering plan) που ανακοινώθηκε από την Citibank και πρόκειται να υλοποιηθεί μέσα στο 1998 και στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η κατάργηση 9.000 περίπου θέσεων εργασίας. Επίσης το υψηλό σταθερό κόστος των νέων επενδύσεων που απαιτούνται και το διευρυμένο μέγεθος των αγορών που διαμορφώνονται με τη διεθνοποίηση και την απελευθέρωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, έχουν οδηγήσει, αφενός σε επαναπροσδιορισμό προς τα πάνω του άριστου επιθυμητού μεγέθους των τραπεζών, αφετέρου σε επιλεκτική ανάπτυξη από τις τράπεζες εκείνων των δραστηριοτήτων που εκτιμούν ότι έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα με παράλληλη συρρίκνωση άλλων που μειονεκτούν.

Η νέα πραγματικότητα τείνει στη δημιουργία μεγάλων τραπεζικών οργανισμών (μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών), στη σύναψη στρατηγικών συμμαχιών μεταξύ τραπεζικών μονάδων, στην εφαρμογή προγραμμάτων εκσυγχρονισμού, εξυγίανσης και περιορισμού δαπανών και στην επιλεκτική ανάπτυξη ορισμένων διεθνών δραστηριοτήτων, παράλληλα με τη συρρίκνωση άλλων. Η τάση των συγχωνεύσεων μεγάλων τραπεζικών ιδρυμάτων και η σύναψη στρατηγικών συμμαχιών αποδεικνύει ότι οι τράπεζες διεθνώς τείνουν να μετασχηματιστούν σε μεγάλα ιδρύματα γενικών συναλλαγών. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι η πρόσφατη συγχώνευση της Bank of Tokyo με την Mitsubishi Bank, που δημιούργησε τη μεγαλύτερη τράπεζα του

κόσμου, με ενεργητικό περίπου 280 δισ. δολ. και η συγχώνευση της Chase Manhattan με την Chemical Bank, που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία της μεγαλύτερης τράπεζας των ΗΠΑ. Εντελώς πρόσφατα ανακοινώθηκε η εξαγορά της Banker's Trust από την Deutsche Bank, που έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία ενός ακόμη πολυεθνικού κολοσσού.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες είναι αναπόφευκτο να επιδιώκονται οι ευρείες ιδιωτικοποιήσεις τραπεζών ταυτόχρονα σε Δυτική και Ανατολική Ευρώπη. Στις χώρες με προηγμένη οικονομία, οι ιδιωτικοποιήσεις στοχεύουν περισσότερο στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και αποτελεσματικότητας της οργάνωσης και διοίκησης των τραπεζών. Στην Ανατολική Ευρώπη οι ιδιωτικοποιήσεις τραπεζών αποτελούν μονόδρομο για την μετάβαση των οικονομιών που βγήκαν από τον απόλυτο οικονομικό συγκεντρωτισμό στο στίβο της ελεύθερης αγοράς. Οι ιδιωτικοποιούμενες τράπεζες ενισχύουν αποφασιστικά τη θέση τους μέσα στην αγορά και αποφέρουν αυξημένα κέρδη όχι μόνο στους μετόχους, αλλά και στους ίδιους τους εργαζόμενους σε αυτές.

Στην Ελλάδα οι ραγδαίες αυτές διεθνείς εξελίξεις του τραπεζικού χώρου παρουσιάζουν εμφανή σημάδια καθυστέρησης. Η εντυπωσιακή εξάπλωση των καινοτομιών, που πραγματοποιείτο διεθνώς, ελάχιστη επίδραση είχε στα εσωτερικώς τεκταινόμενα. Μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '80 η λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών και η ανάγκη προώθησης καινοτομιών δεν εθεωρείτο ζήτημα πρωτεύουσας σημασίας στην Ελλάδα. Βασική αιτία της καθυστέρησης υπήρξε το θεσμικό πλαίσιο που επέβαλε ασφυκτικές ρυθμίσεις και ελέγχους που παρεμπόδιζαν την αποτελεσματική λειτουργία των αγορών (IOBE, 1997).

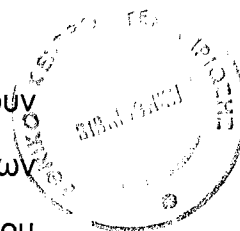
Με την επιτάχυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, την καθιέρωση της ενιαίας αγοράς και την προσπάθεια τήρησης των στενών χρονικών περιθωρίων που θέτει η Συνθήκη του Μάαστριχτ ως προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE), το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρέθηκε τα κατά την τελευταία τριετία αντιμέτωπο με νέα δεδομένα. Οι ρυθμίσεις που

συντελέστηκαν στην διεθνή και στην ελληνική αγορά χρήματος και κεφαλαίου, είχαν ως αποτέλεσμα να εκθέσουν τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα ολοένα και περισσότερο στον ανταγωνισμό. Οι εξελίξεις αυτές σταδιακά άρχισαν να επηρεάζουν τις επιδόσεις και τα οικονομικά αποτελέσματα των ελληνικών τραπεζών (IOBE, 1997).

Η εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς και η πορεία προς την ΟΝΕ θέτουν νέα δεδομένα ως προς το πλαίσιο λειτουργίας και τις προοπτικές των ελληνικών τραπεζών. Παράλληλα, λόγω της ονομαστικής σύγκλισης που προϋποθέτει η πορεία της Ελλάδας προς την ΟΝΕ, οι τράπεζες θα βρεθούν αντιμέτωπες με ένα νέο μακροοικονομικό περιβάλλον που θα χαρακτηρίζεται από αισθητά χαμηλότερους ρυθμούς πληθωρισμού και ονομαστικά επιτόκια, που αναπόφευκτα θα έχουν επιπτώσεις στις επιδόσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι τάσεις αυτές θέτουν ορισμένες προτεραιότητες για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Πρώτον, προκύπτει ανάγκη για έγκαιρη και κατάλληλη προσαρμογή στα νέα ανταγωνιστικά δεδομένα με το χαμηλότερο δυνατό κόστος και χωρίς σοβαρές διακυμάνσεις. Επιπλέον, τίθεται θέμα έγκαιρων επιλογών τόσο σε επίπεδο στρατηγικών σχεδιασμών, όσο και ως προς τους κατάλληλους τακτικούς χειρισμούς που καλούνται να κάνουν προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που συνεπάγονται οι διεθνείς εξελίξεις.

Αυτή τη στιγμή οι ελληνικές τράπεζες αντιμετωπίζουν ένα νέο περιβάλλον, έντονα πιο ανταγωνιστικό σε σχέση με το παρελθόν, που διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια με την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, την κατάργηση των περιορισμών της κίνησης κεφαλαίων, την ελεύθερη σύναψη διασυνοριακών συναλλαγών και την παράλληλη θεσμική ολοκλήρωση της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσον αφορά στις ιδιωτικοποιήσεις, το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα δεν φαίνεται να ακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις με τον ίδιο ρυθμό. Οι ιδιωτικοποιήσεις στο

χώρο των ελληνικών τραπεζών είναι εξαιρετικά περιορισμένες σε σύγκριση με αυτές που πραγματοποιούνται σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Οι κρατικές τράπεζες σήμερα στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν μια επιθετική πολιτική από τις αναπτυσσόμενες ιδιωτικές ελληνικές και ξένες τράπεζες, οι οποίες αποβλέπουν σε απόσπαση μεριδίων αγοράς. Είναι σαφές ότι οι κρατικές τράπεζες παρουσιάζουν υψηλά λειτουργικά έξοδα, ειδικότερα όταν βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης ενός είδη εκτεταμένου δικτύου υποκαταστημάτων, καθώς επίσης και λόγω της οργανωτικής τους διάταξης, ιδιαίτερα δε για την αναβάθμιση της παλαιάς τεχνολογίας των πληροφορικών συστημάτων τους με την εισαγωγή νέας, σύγχρονης και πιο αποτελεσματικής.

Η μείωση των λειτουργικών δαπανών αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα των κρατικών τραπεζών, σε συνδυασμό με την εφαρμογή κριτηρίων υψηλής αποδοτικότητας των απασχολούμενων κεφαλαίων τους. Ο στρατηγικός τους σχεδιασμός στοχεύει στη δημιουργία εξειδικευμένων κέντρων κέρδους σε συγκεκριμένους τομείς και κυρίως, στον οργανωτικό και τεχνολογικό τους εκσυγχρονισμό.

Η άρση κάθε είδους περιορισμών στις αγορές χρήματος, η διεθνοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας και οι ραγδαίες εξελίξεις, έφεραν αντιμέτωπους τους τραπεζικούς οργανισμούς με έντονες ανταγωνιστικές πιέσεις. Η είσοδος νέων χρηματοοικονομικών παραγώγων (π.χ. options, futures) ή νέων μορφών επένδυσης (πχ. αμοιβαία κεφάλαια) καθώς και η ανάπτυξη νέων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (π.χ. factoring, leasing) καθιστούν αναγκαία την επέκταση της τραπεζικής δραστηριότητας πέρα από τις κλασσικές τραπεζικές και επενδυτικές υπηρεσίες. Η διεύρυνση του χώρου δραστηριοποίησης των τραπεζών απαιτεί ευελιξία και ετοιμότητα απέναντι στις ανταγωνιστικές εξελίξεις, σημεία στα οποία υπερτερούν οι ιδιωτικές τράπεζες, λόγω του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας τους και του συστήματος λήψης αποφάσεων που ακολουθούν.

Η υπόθεση λοιπόν που διερευνούμε στην παρούσα διατριβή είναι ότι ο ιδιωτικός τραπεζικός τομέας στην Ελλάδα είναι “αποτελεσματικότερος” του αντίστοιχου κρατικού.

Η “αποτελεσματικότητα” ορίζεται ως το αποτέλεσμα που προκύπτει από βασικούς οικονομικούς δείκτες οι οποίοι με τη σειρά τους προκύπτουν από τους επίσημους ισολογισμούς των υπό εξέταση τραπεζών για μία δεκαπενταετία. Πιστεύουμε ότι σε ένα τέτοιο χρονικό διάστημα, η συμπεριφορά μίας εταιρείας είναι αντιπροσωπευτική.

Τα αποτελέσματα της μελέτης μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στη προώθηση εφαρμογής αποτελεσματικής διοικητικής και οικονομικής πολιτικής εκ μέρους των Κυβερνήσεων και των διοικήσεων Κρατικών Τραπεζών διότι παρέχουν τα απαραίτητα εκείνα στοιχεία κλειδιά ώστε να αποφασίζουν εγκαίρως για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση των ιδιωτικοποιήσεων. Οι αποφάσεις αυτές είναι δυνατόν να δυσχεραίνονται όταν οι κρατικές τράπεζες και οργανισμοί είναι κερδοφόρες και βιώσιμες, η σύγκριση όμως των στοιχείων θα καταδείξει και θα κρίνει την αποτελεσματικότητά τους και την ορθότητα ή μη της οποιαδήποτε απόφασης.

Όπως αναφέρεται στην μελέτη, η χρήση των μεθόδων που παρουσιάζουμε μπορεί να επεκταθεί και πέρα από τον τραπεζικό κλάδο και να αποτελέσει αναλυτικό εργαλείο για επιβεβαίωση λήψης ή μη αποφάσεων για ιδιωτικοποίηση.

2. Η Ανάλυση του Φαινομένου των Ιδιωτικοποιήσεων

2.1 Εισαγωγή

Βασικός στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι η ανάλυση του φαινομένου των ιδιωτικοποιήσεων. Για τον σκοπό αυτό αφού αποσαφηνισθεί ο όρος “ιδιωτικοποίηση” γίνεται μία ιστορική αναδρομή και μία παράθεση της διαδικασίας εφαρμογής και των στόχων της ιδιωτικοποίησης .

Στη συνέχεια, αναπτύσσεται η οικονομική θεωρία, τα κίνητρα και οι εναλλακτικές μορφές και μέθοδοι ιδιωτικοποίησης. Τέλος καταγράφονται τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπισθούν και οι αντιρρήσεις που προβάλλουν οι επικριτές του θεσμού της ιδιωτικοποίησης και δίνεται ένα ρεαλιστικό παράδειγμα κρατικής εταιρείας που πέρασε σε “χέρια” ιδιωτών με μεγάλη επιτυχία.

2.2. Ο Θεσμός των Ιδιωτικοποιήσεων

Η υπερμεγέθης γραφειοκρατία δεν είναι η νομοτελειακή πραγματικότητα του σύγχρονου κράτους. Το κράτος παρέχει υπηρεσίες στους πολίτες, χωρίς κατ’ ανάγκη να τις παράγει το ίδιο. Ο άκρατος κρατικισμός οδηγεί στην κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος, σε μία αναποτελεσματική προσπάθεια κάλυψης των αναγκών του κοινού, που στηρίζεται σε μία αποδιοργανωμένη γραφειοκρατία.

Η χαοτική κατάσταση του δημοσίου τομέα οφείλεται στην αδυναμία ταξινόμησης των αγαθών και των υπηρεσιών σε αυτά που μπορούν να παράγονται και να παρέχονται από το κράτος και σε αυτά που μπορούν να παραχθούν από άλλους τομείς μιας οργανωμένης κοινωνίας. Σε αρκετές

χώρες γίνονται εντατικές προσπάθειες, προκειμένου να βελτιωθούν οι τρόποι οργάνωσης και να ενισχυθούν τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα. Η ιδιωτικοποίηση αποτελεί μία μόνο από τις μεθόδους αναδιάρθρωσης.

Εν τούτοις η ιδιωτικοποίηση δεν είναι πανάκεια. Ο περιορισμός της χαμηλής παραγωγικότητας του δημοσίου τομέα δεν είναι αυτοσκοπός. Η υποκατάσταση δραστηριοτήτων του δημοσίου τομέα με άλλες του ιδιωτικού, μόνο κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις βελτιώνει την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες. Η αλόγιστη ιδιωτικοποίηση μπορεί να αποβεί ασύμφορη και επιζήμια. Χρειάζεται σωστός προγραμματισμός σε μια οικονομία, ώστε το πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων να εφαρμοστεί την κατάλληλη στιγμή, να γίνει με μεθοδευμένο τρόπο και να φέρει τα επιθυμητά οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

Ο όρος “ιδιωτικοποίηση” είναι μια σχετικά καινούρια έννοια, η οποία διαδίδεται με ταχύτατους ρυθμούς και αναφέρεται στη μεταφορά μιας δραστηριότητας, μιας επιχείρησης, μιας υπηρεσίας ή ακόμη και ενός ολόκληρου κλάδου από το δημόσιο έλεγχο ή ιδιοκτησία, στον ιδιωτικό. Η ιδιωτικοποίησή θα μπορούσε ευρύτερα να οριστεί ως μία πράξη περιορισμού του ρόλου του κράτους ή αύξησης του ρόλου του ιδιωτικού τομέα σε κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα ή στην ιδιοκτησία περιουσιακών στοιχείων.

Συνοπτικά, λοιπόν, η ιδιωτικοποίηση αναφέρεται στη μετάβαση από ένα μηχανισμό με μεγάλη κρατική επιρροή σε έναν άλλο με λιγότερη. Μπορεί επίσης να σημαίνει μετάβαση σε ένα μηχανισμό, όπου ο ιδιωτικός τομέας ασκεί κυρίαρχο ρόλο. Τη βάση της ιδιωτικοποίησης αποτελούν οι μηχανισμοί της ελεύθερης αγοράς, της εθελοντικής προσφοράς και της αυτοεξυπηρέτησης (Σάββας, Κονδύλης, 1993). Οι μηχανισμοί αυτοί είναι ισοδύναμοι μεταξύ τους.

Στόχος των ιδιωτικοποιήσεων είναι η δραστική μείωση των ελλειμμάτων, μέσω της συρρίκνωσης του Δημόσιου Τομέα. Παράλληλα, οι

ιδιωτικοποιήσεις στοχεύουν στην άμεση απαλλαγή του κράτους από το βρόγχο των προβληματικών ή μη επιχειρήσεων, με απώτερο σκοπό όχι μόνο τη γενικότερη ελάφρυνση των δημοσίων εξόδων, αλλά και την ενίσχυση των κρατικών ταμείων.

Επιπροσθέτως, μέσω της ιδιωτικοποίησης εξασφαλίζεται η επαναδραστηριοποίηση των επιχειρήσεων με ομαλή λειτουργία και κυρίως, με παράλληλη διατήρηση όσο το δυνατόν περισσότερων θέσεων εργασίας. Τέλος η ιδιωτικοποίηση δημιουργεί έναν άμεσο τρόπο προσέλκυσης κεφαλαίων και διεθνών επενδύσεων από ένα κράτος που βρίσκεται σε πλήρη αδυναμία για διεθνή δανεισμό.

2.2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η μετακίνηση των επιχειρήσεων μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα δεν είναι φαινόμενο που παρατηρείται μόνο στον 20ο αιώνα. Κατά τη διάρκεια της ιστορίας, οι κυβερνήσεις ανά τον κόσμο έχουν προβεί σε ένα μεγάλο αριθμό κρατικοποιήσεων και αποκρατικοποιήσεων επιχειρήσεων.

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα δημιουργήθηκαν σε πολλές χώρες ισχυρά μονοπωλιακά καθεστώτα, που αφορούσαν κατά κύριο λόγο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα ταχυδρομεία. Τον 20ο αιώνα παρατηρήθηκε μια εκρηκτική ανάπτυξη του δημοσίου τομέα, που προήλθε από διάφορους ιδεολογικό-οικονομικούς παράγοντες, οι οποίοι ενδυνάμωναν την ισχύ της κυβέρνησης. Μεταξύ των παραγόντων αυτών είναι :

- Η πεποίθηση ότι τα μέσα παραγωγής - και ιδιαίτερα αυτά που παρουσιάζουν μεγάλη σπουδαιότητα για την εθνική κοινωνική ευημερία, όπως για παράδειγμα η παραγωγή και διανομή ενέργειας - θα πρέπει να διαχειρίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούν κοινά συμφέροντα και να μην αποκλείεται κανείς από τη χρήση τους.

- Η ανεπαρκής λειτουργία ιδιαίτερα σημαντικών επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα. Σε πολλές περιπτώσεις η μόνη περίπτωση διάσωσης προσφερόταν από την εκάστοτε κυβέρνηση. Αυτό οδήγησε πολλούς οργανισμούς να παραμείνουν ολικά ή μερικά υπό την κατοχή του δημοσίου μετά την οικονομική τους ανάκαμψη (Clutterbuck, Kernaghan, Snow, 1991).
- Η φυσική προτίμηση των υπηρεσιών του δημοσίου τομέα να συνεργάζεται με επιχειρήσεις και υπηρεσίες του ίδιου τύπου.

Ήταν αναπόφευκτο ότι η διαδικασία κρατικοποίησης τελικά θα δημιουργούσε αντιδράσεις. Τα προβλήματα των κρατικοποιημένων επιχειρήσεων είναι αναπόσπαστο μέρος της όλης πολιτικής των κρατικοποιήσεων, καθώς αυτή σχεδιάστηκε για την επίτευξη πολιτικών στόχων όπως η αναδιανομή του πλούτου και της εξουσίας. Στόχος της δημόσιας ιδιοκτησίας είναι να καταστήσει τους πόρους υπό τον έλεγχο των κυβερνητικών δυνάμεων και όχι των δυνάμεων της αγοράς (Littlechild, 1981). Μια κυβέρνηση που έχει τη δυνατότητα να επεμβαίνει στη δραστηριότητα και λειτουργία μιας επιχείρησης, ασκεί τη δυνατότητα αυτή όταν το απαιτούν οι περιστάσεις, παρά την καλή κριτική ικανότητα που ενδεχομένως να παρουσιάζει η διοίκηση της επιχείρησης.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την εμπειρία τόσων ετών κρατικοποιήσεων, είναι ότι ο πραγματικός στόχος θα πρέπει να είναι, όχι ο έλεγχος των επιχειρήσεων, αλλά ο έλεγχος του μεγέθους και της αποτελεσματικότητας του κράτους. Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων δεν είναι εφικτή μέσω της άσκησης τιμολογιακής και επενδυτικής πολιτικής που καθοδηγούνται από την κυβέρνηση, ακόμη και για τις ευημερούσες οικονομίες (Littlechild, 1981). Παράλληλα, στις κρατικές επιχειρήσεις οι managers δεν ασκούν ουσιαστικό ρόλο στη διοίκηση, καθώς είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν πιστά τις εντολές της εκάστοτε κυβέρνησης. Ο μόνος τρόπος να εξασφαλισθεί ουσιαστική και διαρκής

βελτίωση των κρατικοποιημένων επιχειρήσεων είναι να περιορισθούν οι πολιτικές πιέσεις και να δοθεί μεγαλύτερη σημασία στις δυνάμεις της αγοράς.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Sader (1995), κατά την περίοδο 1988-1993 περίπου 2.700 δημόσιες επιχειρήσεις μεταφέρθηκαν στον ιδιωτικό τομέα σε περισσότερες από 95 χώρες, αντλώντας 271 δισ. δολάρια. Μεταξύ των χωρών αυτών, οι βιομηχανοποιημένες χώρες αντιπροσωπεύουν το 15% των ιδιωτικοποιήσεων την περίοδο αυτή. Στα στοιχεία αυτά δεν περιλαμβάνονται οι δεκάδες χιλιάδες μικρής κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ανατολική Γερμανία, στην Ανατολική Ευρώπη και στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

2.2.2. Η Διαδικασία των Ιδιωτικοποιήσεων

Τα προβλήματα του δημόσιου τομέα, όπως αυτά δημιουργούνται από το ανεξέλεγκτο μέγεθος του, τον έντονο γραφειοκρατικό του χαρακτήρα και τους κοινωνικούς σκοπούς που κατά κύριο λόγο αυτός εξυπηρετεί, μεταφράζονται σε δυσλειτουργία πολλών επιχειρήσεων του δημόσιου φορέα. Οι προβληματικές αυτές δημόσιες επιχειρήσεις είναι και οι πιθανότερες προς ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Clutterbuck, Kernaghan και Snow το 1991, οι εταιρείες του δημοσίου τομέα είναι κατά πλειοψηφία λιγότερο αποτελεσματικές από τις αντίστοιχες επιχειρήσεις που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα και πολλές φορές αποτελούν “μαύρη τρύπα” για την εθνική οικονομία. Το φαινόμενο της προβληματικότητας στις επιχειρήσεις είναι αποτέλεσμα της διατάραξης της χρηματοοικονομικής ισορροπίας στη λειτουργία των επιχειρήσεων και αποδίδεται στον τρόπο ανταπόκρισής τους στις μεταβολές του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (Γιαννίσης, Δενιόζος, Καλογήρου, Λυμπεράκη, Τραυλός, 1993). Η προβληματικότητα ως διατάραξη ισορροπιών, ενσωματώνει και τις τρεις βασικές δραστηριότητες και

λειτουργίες μιας επιχείρησης, παραγωγική, marketing και χρηματοοικονομική, με αποτέλεσμα όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν και τις τρεις αυτές ισορροπίες να συντελούν στην εμφάνιση προβληματικών καταστάσεων.

Παράλληλα, οι κρατικές επιχειρήσεις λειτουργώντας σύμφωνα με τους κανόνες των κρατικών μονοπωλίων, τείνουν να ενεργούν προς όφελος του καταναλωτικού κοινού και ενδεχομένως αντιεμπορικά, εντείνοντας τα χρηματοοικονομικά προβλήματά τους (Bos, Peters, 1991).

Η πλειοψηφία των στελεχών των επιχειρήσεων υποστηρίζει την εφαρμογή του θεσμού της ιδιωτικοποίησης και μάλιστα με γρήγορους ρυθμούς, αποδεικνύοντας ότι τρέφει την ελπίδα ότι με την ιδιωτικοποίηση των επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα, θα ωφεληθεί σημαντικά τόσο ο ιδιωτικός τομέας, όσο και η οικονομία στο σύνολο της.

Το πλέγμα των στόχων ενός προγράμματος ιδιωτικοποίησης είναι πολύπλευρο. Μια ιδιωτικοποίηση μπορεί να προσβλέπει σε οικονομικές, χρηματοοικονομικές, κοινωνικές ή πολιτικές/ιδεολογικές σκοπιμότητες. Οι στόχοι αυτοί δεν είναι δεδομένο ότι πρέπει να συνυπάρχουν όλοι μαζί ή ότι είναι αμοιβαία αποκλειόμενοι. Οι κυβερνήσεις συνήθως τείνουν να θέτουν στα προγράμματα τους πολλαπλούς στόχους. Ο προσδιορισμός των στόχων της ιδιωτικοποίησης είναι πολύ σημαντικό να γίνει εξ' αρχής.

Ας δούμε όμως λίγο ποιοι είναι οι στόχοι αυτοί (Ioannidis, 1994)
Εκτενέστερη ανάλυση των στόχων των ιδιωτικοποιήσεων γίνεται στο κεφάλαιο 3.3 :

α) Οικονομικοί στόχοι

Οι οικονομικοί στόχοι είναι οι πλέον συνηθισμένοι και έχουν μακροπρόθεσμο ορίζοντα γι' αυτό και κατέχουν πρωτεύοντα ρόλο συνήθως στα προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων, τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών. Τέτοιοι στόχοι είναι :

- Αύξηση της συνολικής οικονομικής αποτελεσματικότητας. Η ιδιωτικοποίηση μπορεί να εμφανίσει κέρδη από την αύξηση της αναδιανεμητικής αποτελεσματικότητας, της αποτελεσματικότητας της παραγωγής, ή άλλης αποτελεσματικότητας εκτός αγοράς.
- Βελτίωση της ποιότητας των αγαθών και υπηρεσιών. Οι κανόνες της αγοράς θέτουν σε λειτουργία το μηχανισμό που συνδέει την τιμή με την ποιότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών.
- Προσέλκυση νέων επενδυτών, εγχώριων και ξένων τόσο μέσω των προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεων όσο και μέσω της περαιτέρω οικονομικής ανάπτυξης που αυτά δημιουργούν.
- Ανάπτυξη αποτελεσματικών κεφαλαιαγορών.

β) Χρηματοοικονομικοί στόχοι

Οι χρηματοοικονομικοί στόχοι έχουν κυρίως βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα. Ως τέτοιοι μπορούν να αναφερθούν :

- Η αύξηση των κρατικών εσόδων, ενίσχυση του κρατικού ταμείου λόγω της άμεσης απάλλαγής από το βρόγχο των προβληματικών ή μη επιχειρήσεων.
- Η μείωση των κρατικών δαπανών, μείωση των ελειμάτων μέσω της συρρίκνωσης του δημόσιου τομέα.

γ) Κοινωνικοί στόχοι

Οι κοινωνικοί στόχοι κινούνται κυρίως μέσα στο πνεύμα της δίκαιης διανομής του πλούτου και της εξομάλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Κάποιοι από τους στόχους αυτούς είναι :

- Η προώθηση του οικονομικού αποκεντρωτισμού.
- Η αποκατάσταση του ατομικού δικαιώματος ιδιοκτησίας.

δ) Πολιτικοί / Ιδεολογικοί στόχοι

Οι πολιτικοί λόγοι είναι πολύ σημαντικοί λόγω του αναπόφευκτου πολιτικού χαρακτήρα των κυβερνητικών αποφάσεων από τις οποίες εξαρτώνται και τα προγράμματα των ιδιωτικοποιήσεων. Τέτοιοι λόγοι είναι :

- Απόκτηση της εύνοιας της κοινής γνώμης.
- Αποδυνάμωση ή ενδυνάμωση πολιτικών ή οικονομικών ομάδων πίεσης, που ασκούν άμεσο ή έμμεσο έλεγχο στο δημόσιο φορέα.
- Μείωση του μεγέθους του δημόσιου τομέα και της οικονομικής του δραστηριότητας. Η εφαρμογή του θεσμού των ιδιωτικοποιήσεων ενισχύει το θεσμό της ελεύθερης αγοράς. Με την απελευθέρωση του μηχανισμού της εκχώρησης λειτουργίας και με την κατάργηση κάθε είδους ελέγχου στις τιμές ή οποιωνδήποτε άλλων περιορισμών, η αγορά είναι σε θέση να ανταποκριθεί κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο στις ανάγκες του κοινού. Παράλληλα, μέσω της ιδιωτικοποίησης εξασφαλίζεται η επαναδραστηριοποίηση των επιχειρήσεων με διασφάλιση λειτουργίας στο αντικείμενό τους και κυρίως με παράλληλη διατήρηση όσο το δυνατόν περισσότερων θέσεων εργασίας.

Η διαδικασία της ιδιωτικοποίησης ξεκινά με τον εντοπισμό της επιχείρησης δημοσίου χαρακτήρα που πρόκειται να ιδιωτικοποιηθεί και τη διερεύνηση αναφορικά με το αν είναι εφικτό να ιδιωτικοποιηθεί. Κατόπιν, η κυβέρνηση ανακοινώνει την πρόθεσή της να πουλήσει την επιχείρηση και αναζητά τον πλέον συμφέροντα αγοραστή, ικανό να καταβάλλει μια αποδεκτή τιμή. Επισημαίνεται ότι η κρατική απόσυρση αποτελεί συνήθως χρονοβόρα και επίπονη διαδικασία.

Το είδος της υπό ιδιωτικοποίησης επιχείρησης ποικίλει σημαντικά, καθώς θα μπορούσε να είναι αναπόσπαστο τμήμα της κυβέρνησης, ή θα μπορούσε να είναι μια αυτόνομη επιχειρησιακή οντότητα, της οποίας η δομή είναι παρόμοια με αυτή του δημοσίου τομέα. Θα μπορούσε, επίσης, να είναι

μια εταιρία ίδιας δομής με αυτές του ιδιωτικού τομέα, με τη διαφορά ότι ολόκληρο το μετοχικό κεφάλαιο βρίσκεται στην κατοχή της κυβέρνησης (Stredder, 1990). Τέλος θα μπορούσε να είναι συνδυασμός των παραπάνω περιπτώσεων.

Οι πιο σημαντικοί παράγοντες που καθορίζουν την επιλογή των προς αποκρατικοποίηση επιχειρήσεων, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους αυτή εφαρμόζεται είναι οι ακόλουθοι :

- Οι προτεραιότητες του συγκεκριμένου προγράμματος ιδιωτικοποίησης (άμεση συγκέντρωση κεφαλαίων ή ξένου συναλλάγματος, βελτίωση παραγωγικότητας, ενθάρρυνση της βιομηχανικής ανάπτυξης, προσέλκυση ξένων επενδυτών ή δανείων, ενθάρρυνση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, εφαρμογή των αρχών της ελεύθερης οικονομίας κλπ.) (Σάββας, Κονδύλης, 1993).
- Το επιχειρηματικό κλίμα.
- Η εμπορική βιωσιμότητα των προς ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων.
- Η διαθεσιμότητα εγχώριων ή ξένων κεφαλαίων, όπως επίσης και η εθνικότητα των υποψήφιων αγοραστών (Stredder, 1990).
- Η επάρκεια διοικητικών και τεχνικών ικανοτήτων.
- Το εθνικό κύρος (π.χ. η ύπαρξη ενός εθνικού αερομεταφορέα) (Σάββας, Κονδύλης, 1993).
- Το μέγεθος της ανεργίας ως ενδεχόμενο αποτέλεσμα της ιδιωτικοποίησης (Domberger, Piggott, 1986).
- Οι πολιτικές προεκτάσεις της ιδιωτικοποίησης (πολιτικό κόστος, πιθανές περιπλοκές ή παρενέργειες για το κυβερνών κόμμα) (Ott., Hartley, 1991).

Προκειμένου να αποφευχθούν λάθη του παρελθόντος, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί η εμπειρία των τελευταίων ετών και να μελετηθούν ανάλογα παραδείγματα. Οι ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν προκειμένου να ιδιωτικοποιηθεί μια επιχείρηση, περιλαμβάνουν καθοριστικές αλλαγές στον

τρόπο που η επιχείρηση διοικείται και λειτουργεί. Η διαδικασία της ιδιωτικοποίησης περιλαμβάνει 3 στάδια :

Το στάδιο της Εκτίμησης. Στο στάδιο αυτό εξετάζεται αν είναι εφικτή και με ποιο τρόπο η ιδιωτικοποίηση της υπό εξέταση επιχείρησης. Ειδικότερα, εξετάζεται αν και με ποιο τρόπο η εταιρία είναι ικανή να γίνει εμπορικά βιώσιμη και ανταγωνιστική. Κατόπιν, προσδιορίζεται η επιθυμητή δομή της επιχείρησης, για παράδειγμα αν θα πρέπει να διαιρεθεί σε τμήματα ή αν θα πρέπει να διατηρηθεί σε μια ενότητα, (Hartley, Parker, 1991) ενώ παράλληλα, επιλέγεται η μέθοδος ιδιωτικοποίησης που θα εφαρμοστεί.

Το στάδιο της Σχεδίασης. Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει λεπτομερή προετοιμασία για την ιδιωτικοποίηση μιας δημόσιας επιχείρησης, τόσο από την ίδια την επιχείρηση, όσο και από την κυβέρνηση. Στα πλαίσια της αναδιοργάνωσης της επιχείρησης περιλαμβάνεται η επένδυση κεφαλαίου σε περιουσιακά στοιχεία και /ή ανθρώπινο δυναμικό, μετεκπαίδευση του εργατικού δυναμικού, ανάπτυξη νέας εμπορικής δραστηριότητας κλπ. (Stredder, 1990). Τα στάδια αναδιάρθρωσης της επιχείρησης που προαναφέρθηκαν ενδέχεται να διαρκέσουν αρκετά χρόνια και συνήθως προηγούνται της απόφασης μιας επιχείρησης να ιδιωτικοποιηθεί.

Όσον αφορά την κυβέρνηση, το στάδιο της σχεδίασης περιλαμβάνει τον καθορισμό στόχων, οι οποίοι επικεντρώνονται στη μετατροπή της επιχείρησης σε εμπορικά βιώσιμη μονάδα. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η κυβέρνηση θα πρέπει να είναι προετοιμασμένη να απομακρυνθεί από τους μη εμπορικούς στόχους, οι οποίοι θέτονται συχνά σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις και θα πρέπει να προσανατολιστεί σε εμπορικά κριτήρια, όπως είναι οι ρυθμοί απόδοσης (Bos, Peters, 1990). Αν κριθεί αναγκαίο θα πρέπει να διοριστεί νέα διοίκηση, να διοχετευθούν νέα κεφάλαια στην επιχείρηση

προκειμένου να αναδιαρθρωθεί το κόστος και θα πρέπει φυσικά να εξασφαλισθεί το απαραίτητο νομοθετικό πλαίσιο.

Το στάδιο της Εφαρμογής. Το στάδιο αυτό αναφέρεται στην εφαρμογή του σχεδίου ιδιωτικοποίησης της δημόσιας επιχείρησης. Η εφαρμογή μπορεί να περιλαμβάνει την εγκαθίδρυση νέου νομοθετικού σχεδίου στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η επιχείρηση κατέχει ουσιαστικά μονοπωλιακή θέση και χρειάζεται επιχειρησιακή νομοθεσία από την κυβέρνηση. Επίσης, κατά τη διάρκεια του σταδίου αυτού αναδιαρθρώνεται η κεφαλαιακή δομή της επιχείρησης (αναλογία υποχρεώσεων-ιδίων κεφαλαίων), έτσι ώστε να είναι παρόμοια με τη δομή αντίστοιχων επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα (Stredder, 1990). Τέλος, στο στάδιο αυτό περιλαμβάνεται και η τεχνική διαδικασία, όπως η προετοιμασία ενός καταστατικού αποτελεσμάτων (πωλήσεων-κερδών) ή ενός ενημερωτικού εντύπου λειτουργίας. Ιδιαίτερα σημαντικό για την επιτυχία της ιδιωτικοποίησης είναι ο προσδιορισμός της κατάλληλης χρονικής στιγμής που αυτή θα εφαρμοστεί.

Το αποτέλεσμα της εφαρμογής ιδιωτικοποίησης κρίνεται από πολλούς παράγοντες όπως (Ioannidis, 1994) :

Το Οικονομικό Περιβάλλον το οποίο περιλαμβάνει εκείνους τους παράγοντες που προσδιορίζουν τη συγκεκριμένη χώρα ή τη συγκεκριμένη αγορά και βρίσκονται εκτός κυβερνητικού ελέγχου. Οι παράγοντες αυτοί συμπεριφέρονται είτε επιδρώντας διαστρεβλωτικά στο σύστημα επηρεάζοντας τους παράγοντες της πολιτικής των ιδιωτικοποιήσεων ή τους παράγοντες της συναλλαγής είτε επιδρούν άμεσα στα αποτελέσματα της ιδιωτικοποίησης. Αναλυτικότερα σε αυτή την κατηγορία κατατάσσονται οι εξής παράγοντες:

- Το επίπεδο ανάπτυξης της χώρας (κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ρυθμός αύξησης ΑΕΠ). Τα μεγέθη αυτά αντικατοπτρίζουν κατά κάποιο τρόπο την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης οικονομίας, δηλαδή το μέγεθος των

αποτυχιών της αγοράς και της οργανωτικής δομής της συγκεκριμένης οικονομίας. Η επιτυχία μιας ιδιωτικοποίησης εξαρτάται άμεσα από το μέγεθος των αποτυχιών και το βαθμό που αυτές είναι ελεγχόμενες.

- Το ύψος του δημοσίου χρέους γιατί αυτό ασκεί σημαντικότερες πιέσεις και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις κυβερνητικές αποφάσεις.
- Η μορφή της αγοράς (μονοπώλιο, ολιγοπώλιο, ανταγωνισμός), γιατί αυτή καθορίζει την ισχύ και τη φύση των κινήτρων για την εφαρμογή προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεων.
- Η υφιστάμενη κατάσταση της κεφαλαιαγοράς (αποτελεσματικότητα, μέγεθος, διαστρέβλωση). Δεδομένου ότι οι ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις το πιθανότερο είναι να ελέγχονται μέσω της κεφαλαιαγοράς, η κατάσταση της κεφαλαιαγοράς παίζει σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της ιδιωτικοποίησης.
- Η θέση των εργατικών συνδικάτων (δυναμικότητα, αποτελεσματικότητα). Οι προς ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεις λόγω της δημόσιας ιδιοκτησίας τους και τη συμμετοχή τους στα κυβερνητικά προγράμματα για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την καταπολέμηση της ανεργίας, χαρακτηρίζονται συνήθως από μεγάλο αριθμό εργαζομένων. Η αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος μέσω της ιδιωτικοποίησης προφανώς επηρεάζει και το εργασιακό καθεστώς της επιχείρησης, οπότε είναι πολύ πιθανό να συναντήσει έντονες αντιδράσεις από τα εργατικά συνδικάτα, που επηρεάζουν άμεσα την επιτυχία της ιδιωτικοποίησης. Η ένταση των αντιδράσεων αυτών εξαρτάται άμεσα από την ισχύ των συνδικαλιστικών σωματείων και τη διαπραγματευτική τους δύναμη.

Εφαρμογή της Πολιτικής Ιδιωτικοποίησης. Οι παράγοντες αυτοί που εξαρτώνται από τις κυβερνητικές αποφάσεις επηρεάζουν άμεσα το αποτέλεσμα της ιδιωτικοποίησης. Τέτοιοι είναι :

- Η επιλογή της δημόσιας επιχείρησης που θα ιδιωτικοποιηθεί. Η επιλογή της προς ιδιωτικοποίηση επιχείρησης πρέπει να ελεγχθεί σε πολλά

επίπεδα. Η επιλογή βρίσκεται ανάμεσα σε μικρή ή μεγάλη, κερδοφόρα ή προβληματική, εντάσεως κεφαλαίου ή εντάσεως εργασίας, στρατηγικής ή μη στρατηγικής σημασίας επιχείρηση και εξαρτάται καθαρά από τους στόχους που έχει η θέσει η κυβέρνηση με το συγκεκριμένο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων.

- Η επιλογή των αγοραστών / δικαιούχων. Η επιλογή αυτή βρίσκεται ανάμεσα σε εγχώριους ή ξένους αγοραστές, σε ατομικούς ή θεσμικούς επενδυτές, στη γενική έκδοση μετοχών ή στη διάθεση των μετοχών μόνο στους εργαζόμενους ή στη διοίκηση της εταιρείας. Η επιλογή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη μελλοντική λειτουργία και το χαρακτήρα της ιδιωτικοποιημένης επιχείρησης.

- Η διάρθρωση της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης. Στον παράγοντα αυτό συμπεριλαμβάνονται οι ρυθμίσεις και οι κανονισμοί προς εφαρμογή που τίθενται από την κυβέρνηση κατά τη διαδικασία της ιδιωτικοποίησης. Οι ρυθμίσεις αυτές μπορεί να αφορούν στην αναδιάρθρωση της επιχείρησης σχετικά με τους χρηματοοικονομικούς, τους διοικητικούς, τους νομικούς ή τους εργασιακούς όρους, τις διαδικασίες εκτίμησης και τιμολόγησης, τις συναλλακτικές διαδικασίες κ.α.

- Η ίδρυση οργανισμού για την εφαρμογή της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης. Η εφαρμογή ενός κυβερνητικού προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων απαιτεί τον προσεκτικό έλεγχο μιας πληθώρας παραγόντων, απαιτεί γνώση, εμπειρία, πληροφόρηση, συντονισμό. Είναι αποτελεσματικότερη λοιπόν η συγκέντρωση όλων των απαραίτητων διαδικασιών και αρμοδιοτήτων σε ένα συγκεκριμένο αρμόδιο οργανισμό που θα αποτελεί το βασικό κέντρο λήψης αποφάσεων.

Συναλλαγή. Οι συναλλακτικοί παράγοντες επιδρούν άμεσα στους στόχους της ιδιωτικοποίησης. Ως τέτοιοι μπορούν να αναφερθούν :

- Το επίπεδο ιδιοκτησίας και / ή έλεγχου που θα μεταφερθεί κατά την ιδιωτικοποίηση. Η μεταφορά της ιδιοκτησίας στον ιδιωτικό τομέα μπορεί να σημαίνει την πώληση είτε της πλειοψηφίας των μετοχών (ποσοστό μεγαλύτερο του 50 %) είτε της μειοψηφίας των μετοχών. Η αλλαγή του ιδιοκτησιακού ελέγχου είναι ένας παράγοντας που αναφέρεται στον τομέα, ιδιωτικό ή δημόσιο, ο οποίος θα έχει τελικά το διοικητικό και λειτουργικό έλεγχο της ιδιωτικοποιημένης επιχείρησης. Το επίπεδο ιδιοκτησίας συνήθως συνδέεται άμεσα με τον έλεγχο της επιχείρησης. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν άμεσα το μελλοντικό χαρακτήρα, την λειτουργία και τα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης άρα και την αποτελεσματικότητα της ιδιωτικοποίησης.
- Η επιλογή της μεθόδου ιδιωτικοποίησης. Υπάρχει μια πληθώρα μεθόδων και στρατηγικών ιδιωτικοποιήσεων (όπως αυτές αναφέρονται αναλυτικότερα στο κεφάλαιο 6). Ο τρόπος με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί μια ιδιωτικοποίηση είναι συνάρτηση της μεθόδου που θα υιοθετηθεί και είναι δυνατόν να επιδράσει πάνω στο τελικό αποτέλεσμα της συνολικής διαδικασίας.
- Επιλογή της κατάλληλης χρονικής στιγμής για την εφαρμογή της ιδιωτικοποίησης.
- Διαφάνεια της συναλλαγής. Η διαφάνεια είναι μια έννοια που αναφέρεται στον ξεκάθαρο προσδιορισμό όλων των όρων της ιδιωτικοποίησης. Έλλειψη διαφάνειας μπορεί πιθανά να οδηγήσει σε μη συμφέρουσες συμφωνίες άρα και σε μη αποτελεσματικές ιδιωτικοποιήσεις.

Όταν τελικά ολοκληρωθεί η διαδικασία της ιδιωτικοποίησης, η επιτυχία της ορίζεται ως η επίτευξη των στόχων που λειτούργησαν ως κίνητρα για τη δημιουργία και την εφαρμογή του προγράμματος.

2.3. Οικονομική Θεωρία

Τη δεκαετία του '80 η αγορά δημιούργησε ένα τεράστιο όγκο οικονομικών συναλλαγών σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό αποτελεί απόρροια της πολιτικής των κυβερνήσεων των ανεπτυγμένων κρατών που επιδίωκαν την απελευθέρωση και την ιδιωτικοποίηση της παραγωγής ως μέσο επίλυσης της οικονομικής ύφεσης που παρατηρήθηκε στη διεθνή σκηνή τη δεκαετία του '70. Αν προσθέσουμε στην παραπάνω τάση την κατάρρευση του κοινωνικοοικονομικού προτύπου ανάπτυξης των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού, η οικονομία της αγοράς υπερέκρασε τις συγκεντρωτικές οικονομίες στον τρόπο διανομής προϊόντος και εισοδήματος. Οι θεωρητικοί υπέρμαχοι της ελεύθερης λειτουργίας της αγοράς, καθόρισαν το πλαίσιο δράσης και τις βασικές λειτουργίες αυτής.

Η αμφιταλάντευση των απόψεων σχετικά με το ρόλο του κράτους, η οποία και εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, εμφανίστηκε και στο παρελθόν. Το 18^ο αιώνα για παράδειγμα, μια άποψη που δέσποζε ιδίως μεταξύ των Γάλλων οικονομολόγων, ονομαζόμενη μερκαντιστική, ήταν ότι το κράτος όφειλε να αναλάβει ενεργό ρόλο στην προώθηση του εμπορίου και της βιομηχανίας.

Ο Adam Smith από την άλλη πλευρά (που θεωρείται από πολλούς ως ο θεμελιωτής της σύγχρονης φιλελεύθερης οικονομίας), υποστήριξε το 1776 στο βιβλίο του "Ο πλούτος των Εθνών" τον περιορισμένο ρόλο που όφειλε να έχει το κράτος. Ο Smith επιχείρησε να δείξει πως ο ανταγωνισμός και το κίνητρο του κέρδους, θα οδηγούσε τα άτομα να υπηρετήσουν το δημόσιο συμφέρον, επιδιώκοντας τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα. Το κίνητρο του κέρδους θα οδηγούσε τα άτομα να προσφέρουν αγαθά που θα ήθελαν άλλα άτομα. Σε αυτόν τον ανταγωνισμό του ενός προς τον άλλο θα επιβίωναν μόνο οι επιχειρήσεις που θα παρήγαγαν αυτό που ζητείτο σε όσο το δυνατόν χαμηλότερες τιμές. Ο Smith διατύπωσε το επιχείρημα ότι η οικονομία

κατευθυνόταν, σαν από κάποιο αόρατο χέρι, να παράγει ό,τι ήταν επιθυμητό με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Οι ιδέες του Adam Smith είχαν ισχυρότατη επιρροή τόσο επί των κυβερνήσεων όσο και μεταξύ των οικονομολόγων. Πολλοί από τους πιο σημαντικούς οικονομολόγους του 19^{ου} αιώνα διακήρυξαν το δόγμα που είναι γνωστό ως *Laissez Faire* το οποίο διατύπωνε τη θέση ότι το κράτος δεν πρέπει να παρεμβαίνει στον ιδιωτικό τομέα και δεν πρέπει να προσπαθεί να ρυθμίζει και να ελέγχει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ο ελεύθερος ανταγωνισμός εθεωρείτο ότι υπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα της κοινωνίας. Δεν είχαν πεισθεί όμως όλοι οι στοχαστές από την συλλογιστική του Smith. Τους απασχολούσαν οι σοβαρές ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος και η διαρκώς αυξανόμενη ανεργία. Οι θεωρητικοί της κοινωνίας προσπαθούσαν να αναπτύξουν θεωρίες που να εξηγούν όσα έβλεπαν και παράλληλα να προτείνουν τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να αναδιοργανωθεί η κοινωνία. Για πολλούς τα κακά της κοινωνίας συγκεντρώνονταν στην ατομική ιδιοκτησία του κεφαλαίου. Αυτό που ο Adam Smith το έβλεπε σαν αρετή, αυτοί το έβλεπαν σαν ελάττωμα. Ο Μαρξ, αν και δεν ήταν ο πλέον εμβριθής στοχαστής της κοινωνίας, κατείχε με βεβαιότητα τη θέση αυτού με τη μεγαλύτερη επιρροή μεταξύ αυτών που διακήρυσσαν την ανάγκη για ένα μεγαλύτερο ρόλο του κράτους στον έλεγχο των μέσων παραγωγής. Εντούτοις άλλοι δεν έβλεπαν τη λύση ούτε στο κράτος, ούτε στην ιδιωτική επιχείρηση, αλλά σε μικρότερες ομάδες ατόμων που θα συνενώνονταν και θα λειτουργούσαν συνεταιριστικά προς το αμοιβαίο συμφέρον τους.

Αυτές οι συνεχιζόμενες διαμάχες παρότρυναν τους οικονομολόγους να επιχειρήσουν να προσδιορίσουν επακριβώς την έννοια και τους όρους κάτω από τους οποίους το "αόρατο χέρι" οδηγεί την οικονομία στην αποτελεσματικότητα. Πριν προχωρήσουμε στην οικονομική ανάλυση της αποτελεσματικότητας των διαφόρων μορφών οργάνωσης της αγοράς, ας

ρίξουμε μια ματιά στις μορφές αυτές όπως αυτές ορίζονται από την οικονομική θεωρία.

Όπως είναι γνωστό από την οικονομική θεωρία, βασικός σκοπός κάθε επιχείρησης είναι η επίτευξη του μέγιστου δυνατού κέρδους (Jacobson, O'Callaghan, 1994). Οι ενέργειες στις οποίες προβαίνει η επιχείρηση για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού διαφέρουν ανάλογα με το οικονομικό περιβάλλον της αγοράς μέσα στο οποίο λειτουργεί η επιχείρηση (περιβάλλον τέλειου ανταγωνισμού, μονοπωλιακό ή ολιγοπωλιακό περιβάλλον).

Ο βασικός ρόλος της αγοράς είναι να συντονίζει τις δραστηριότητες των παραγωγών και των καταναλωτών σε μια παγκόσμια οικονομία μέσω του μηχανισμού των τιμών. Ο βασικός άξονας που κινεί την αγορά είναι ο μηχανισμός τιμών, γιατί σε αυτόν περιέχεται μια μεγάλη ποσότητα πληροφόρησης για το κόστος παραγωγής των αγαθών. Ο μηχανισμός των τιμών είναι ο πιο αξιόπιστος δείκτης χρηματικού κόστους των αγαθών, δεν περιλαμβάνει όμως το κοινωνικό και το περιβαλλοντικό κόστος, η εκτίμηση των οποίων και αυτή πρέπει να γίνεται.

Η αγορά ενός προϊόντος θεωρείται ότι είναι πλήρως ανταγωνιστική, όταν ο αριθμός των αγοραστών και των πωλητών είναι τόσο μεγάλος, ώστε να είναι αδύνατος η επηρεασμός της τιμής ενός αγαθού ή ενός παραγωγικού συντελεστή από κάθε ένα από αυτούς, όταν όλες οι πωλήσεις αφορούν τελείως ομοιογενή προϊόντα, όταν όλοι οι αγοραστές και οι πωλητές έχουν τέλεια γνώση των συνθηκών της αγοράς και των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων, όταν όλοι οι αγοραστές και οι πωλητές συμπεριφέρονται σύμφωνα με την οικονομική αρχή της μεγιστοποίησης των ιδίων συμφερόντων, βασιζόμενοι στις γνώσεις τους και τέλος, όταν υπάρχει ελευθερία εισόδου και εξόδου των αγοραστών και πωλητών στην αγορά του προϊόντος, καθώς επίσης και πλήρης μετακίνηση των παραγωγικών συντελεστών.

Η έννοια του τέλειου ανταγωνισμού είναι ευρύτερη της έννοιας του πλήρους ή ελεύθερου ανταγωνισμού (Γκαμαλέτσος, 1989). Ο πλήρης ή

ελεύθερος ανταγωνισμός χαρακτηρίζεται βασικά από την απουσία οποιασδήποτε μορφής μονοπωλίου στην αγορά. Ο τέλειος ανταγωνισμός προϋποθέτει, εκτός του χαρακτηριστικού αυτού, πλήρη γνώση της αγοράς και πλήρη δυνατότητα μετακίνησης των συντελεστών παραγωγής.

Είναι γενικά αντιληπτό ότι στον τέλειο ανταγωνισμό η τιμή των προϊόντων και των υπηρεσιών είναι δεδομένη για κάθε επιχείρηση χωριστά και είναι αυτή που προσδιορίζεται στην αγορά από τις δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης. Κατά συνέπεια, η επιχείρηση ασκεί περιορισμένη επίδραση στη διαμόρφωση της τιμής του εκάστοτε προϊόντος, καθώς αυτή είναι καθοδηγούμενη από τη συμπεριφορά των καταναλωτών.

Ο τέλειος ανταγωνισμός είναι μια ιδεατή υπόθεση και κατ' επέκταση δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα παραδείγματα αγορών, στις οποίες επικρατούν συνθήκες τέλειου ανταγωνισμού. Παρ' όλα αυτά, σε ορισμένες αναπτυγμένες αγορές παρουσιάζονται ορισμένες από τις συνθήκες του τέλειου ανταγωνισμού. Η έννοια του τέλειου ανταγωνισμού αποτελεί ένα μέτρο με το οποίο συγκρίνουμε τις υπάρχουσες συνθήκες μιας αγοράς στην πραγματικότητα.

Κύρια χαρακτηριστικά της μονοπωλιακής αγοράς είναι : α) η ύπαρξη μίας μόνο επιχείρησης στο ρόλο του παραγωγού - πωλητή ενός προϊόντος ή της υπηρεσίας, β) η έλλειψη άλλων προϊόντων που να ικανοποιούν την ίδια ανάγκη εξίσου ικανοποιητικά και γ) η αδυναμία εισόδου νέων επιχειρήσεων στην αγορά (Λιανός, 1990).

Τα χαρακτηριστικά στοιχεία του μονοπωλίου που προαναφέρθηκαν εξασφαλίζουν στη μονοπωλιακή επιχείρηση την έλλειψη κάθε ανταγωνισμού και συνεπώς την απόλυτη κυριαρχία του στην αγορά του προϊόντος που παράγει. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι η μονοπωλιακή επιχείρηση μπορεί να δρα αυθαίρετα, εφόσον η υπάρχουσα ζήτηση για το προϊόν προσδιορίζει την ποσότητα που θα ζητηθεί για κάθε επίπεδο τιμής. Κατ' επέκταση, η μονοπωλιακή επιχείρηση είναι ελεύθερη να προσδιορίσει την ποσότητα του

προϊόντος και να δει σε ποια τιμή θα απορροφηθεί η παραγωγή της ή να προσδιορίσει την τιμή και να δει τι ποσότητα παραγωγής θα απορροφήσει η ζήτηση σε αυτήν την τιμή.

Στις σύγχρονες καπιταλιστικές οικονομίες υπάρχουν πολλές μονοπωλιακές επιχειρήσεις που η τιμή του προϊόντος και η παραγωγή ελέγχονται από το κράτος. Το κρατικό μονοπώλιο διαφέρει από το ιδιωτικό (δηλαδή την μονοπωλιακή επιχείρηση που ανήκει σε ένα άτομο), καθώς ο αντικειμενικός σκοπός του κρατικού μονοπωλίου δεν είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους (Λιανός, 1990). Το κρατικό μονοπώλιο έχει κοινωνικό χαρακτήρα και σκοπός του είναι για παράδειγμα η εξυπηρέτηση του κοινού, ανεξάρτητα από το εισόδημα που διαθέτουν, η εξασφάλιση ορισμένων παροχών απαραίτητων σε όλους τους πολίτες, η εξασφάλιση ορισμένης ποιότητας του προϊόντος κλπ.

Η ανάπτυξη του κρατικού μονοπωλίου οφείλεται σε ορισμένες περιπτώσεις στην αδυναμία ή ακαταλληλότητα του ιδιωτικού τομέα να προσφέρει ένα προϊόν, καθώς επίσης και στην επιθυμία της κυβέρνησης να διατηρήσει τον έλεγχο. Κρατικά μονοπώλια στη χώρα μας είναι, η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, η Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου κλπ. Η τιμή που επιβάλλουν οι κρατικές μονοπωλιακές επιχειρήσεις εξαρτάται από τη φύση του προϊόντος και τις ειδικές συνθήκες παραγωγής και λειτουργίας της επιχείρησης.

Οι αγορές τέλει ανταγωνισμού και μονοπωλίου αποτελούν τις δύο ακραίες (και αντίθετες) περιπτώσεις των αγορών. Μεταξύ αυτών βρίσκεται η αγορά του μονοπωλιακού ή ατελούς ανταγωνισμού, η οποία βρίσκεται πλησιέστερα στην πραγματικότητα.

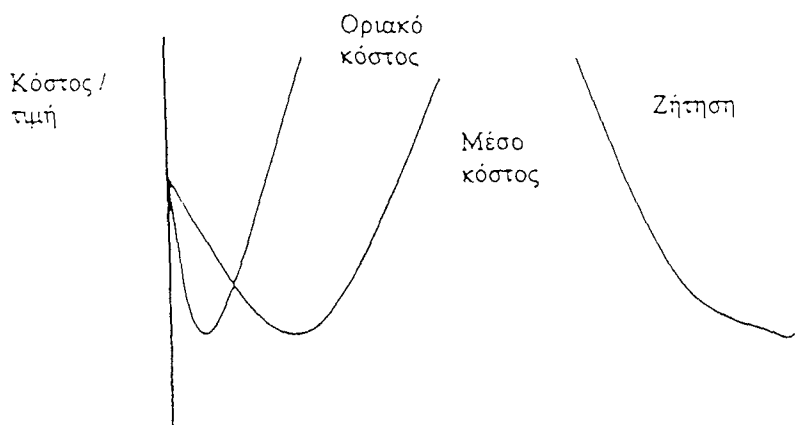
Στην ανάλυση των διαφόρων μορφών αγοράς ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέταση των επιπτώσεων που έχει για την οικονομική και

κοινωνική ευημερία μιας κοινωνίας, η λειτουργία των επιχειρήσεων που ανήκουν σ' αυτές.

Όπως ήδη αναφέρθηκε η λειτουργία μιας ανταγωνιστικής και μιας μονοπωλιακής επιχείρησης διαφέρει κατά την πολιτική τιμολόγησης που ακολουθεί. Ένας ανταγωνιστικός κλάδος λειτουργεί σ' ένα σημείο όπου η τιμή ισούται με το οριακό κόστος. Ένας μονοπωλιακός κλάδος αντίθετα, λειτουργεί σ' ένα σημείο όπου η τιμή είναι μεγαλύτερη από το οριακό κόστος (συγκεκριμένα στο σημείο όπου το οριακό κόστος ισούται με το οριακό έσοδο). Επομένως, γενικά η τιμή θα είναι υψηλότερη και η ποσότητα του προϊόντος μικρότερη όταν μια επιχείρηση λειτουργεί μονοπωλιακά, σε σύγκριση με τις ανταγωνιστικές συνθήκες λειτουργίας της. Δηλαδή, εκ πρώτης όψεως, μέσα σε μονοπωλιακές συνθήκες οργάνωσης της αγοράς δυσχεραίνεται η θέση των καταναλωτών ενώ αντίθετα βελτιώνεται η θέση της επιχείρησης.

Σε θεωρητικό επίπεδο, υπό καθεστώς τέλει ανταγωνισμού, μακροχρόνια η προσφερόμενη από τους παραγωγούς τιμή θα ισούται με το κόστος παραγωγής της τελευταίας μονάδας προϊόντος. Αυτό ονομάζεται μακροχρόνιο οριακό κόστος και διαφέρει από το μέσο κόστος το οποίο και ορίζεται ως το συνολικό κόστος προς την ποσότητα παραγωγής. Η σχέση μέσου και οριακού κόστους παρουσιάζεται στο παρακάτω σχεδιάγραμμα (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1

Σε μία πλήρως ανταγωνιστική αγορά η καμπύλη ζήτησης που αντιμετωπίζει ο παραγωγός είναι πλήρως ελαστική στο επίπεδο της τιμής της αγοράς. Η ποσότητα που θα παραχθεί εξαρτάται από το σημείο που η καμπύλη ζήτησης τέμνει την καμπύλη του οριακού κόστους. Όταν το οριακό κόστος αυξάνει από την τιμή ισορροπίας, δεν συμφέρει τον παραγωγό να αυξήσει την εκροή του. Εάν οι τιμές υπερβούν το μακροχρόνιο οριακό κόστος, η αγορά θα δεχτεί ανταγωνιστές, άρα θα αυξηθεί η προσφορά και κατ' επέκταση θα μειωθεί και η τιμή. Ο ανταγωνισμός άρα συμπιέζει τις τιμές προς τα κάτω, αλλά όχι κάτω από το μακροχρόνιο οριακό κόστος.

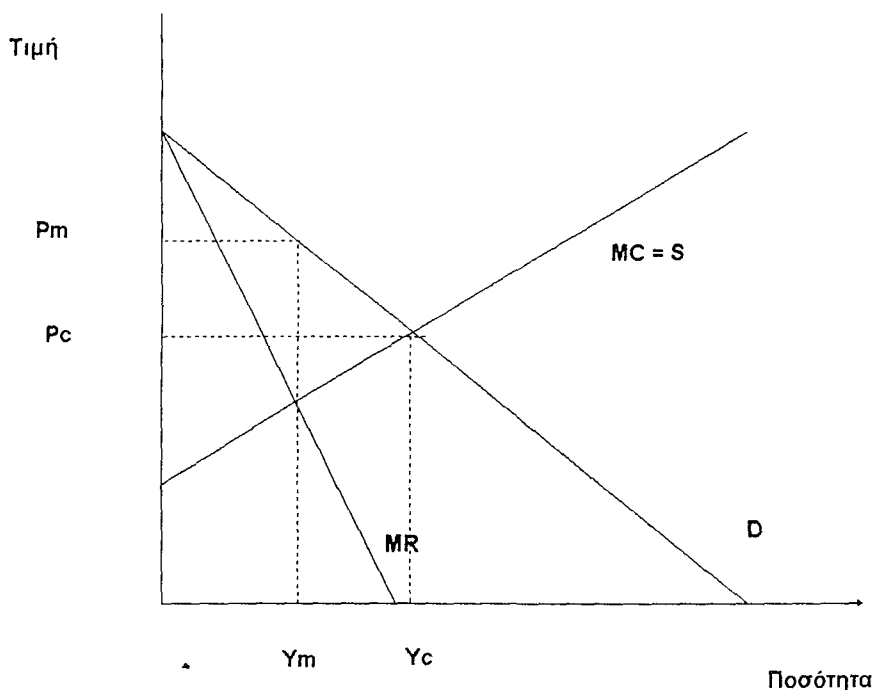
Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση υπάρχει αποτελεσματική διανομή, με την έννοια ότι στο σημείο που οι τιμές ισούνται με το μακροχρόνιο οριακό κόστος, κερδίζουν τόσο οι παραγωγοί όσο και οι καταναλωτές. Ο τέλειος ανταγωνισμός θα δώσει τη μέγιστη αποτελεσματικότητα διανομής, αλλά στην πραγματικότητα αυτό δεν ισχύει. Στην αγορά υπάρχουν μονοπώλια και олиγοπώλια και σε αυτήν την περίπτωση η αυξημένη παραγωγή μειώνει τα κέρδη των παραγωγών και από τη στιγμή που η παραγωγή περιορίζεται, η έκβαση δεν είναι αποτελεσματική, γιατί η κοινωνία χάνει την υπόλοιπη παραγωγική εκροή. Αυτό αποτελεί το κοινωνικό κόστος του μονοπωλίου.

Όταν τα αγαθά που παράγονται κοστίζουν στο παραγωγό το μικρότερο δυνατό κόστος, τότε μιλάμε για την περίπτωση της αποτελεσματικότητας της παραγωγής. Η αποτελεσματικότητα της παραγωγής και της διανομής αποτελούν τη βάση του μοντέλου του τέλειου ανταγωνισμού. Ο τέλειος ανταγωνισμός θα δώσει την απόλυτη αποτελεσματικότητα παραγωγής, γιατί από την στιγμή που οι παραγωγοί δεν είναι σε θέση να επηρεάσουν τις τιμές των προϊόντων, οι παραγωγοί θα προσπαθήσουν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους μειώνοντας το κόστος στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο.

Για την επιχείρηση και τον καταναλωτή μαζί δεν είναι σαφές, αν είναι ο ανταγωνισμός ή το μονοπώλιο η “καλύτερη” ρύθμιση. Φαίνεται ότι μάλλον θα πρέπει να γίνει μια αξιολογική κρίση της σχετικής ευημερίας των

καταναλωτών και των μονοπωλητών. Ωστόσο είναι εύκολη η επιχειρηματολογία κατά του μονοπωλίου στη βάση της οικονομικής αποτελεσματικότητας και μόνο.

Διάγραμμα 2

Στο Διάγραμμα 2 μπορούμε να δούμε την λειτουργία μιας επιχείρησης σε ανταγωνιστική και σε μονοπωλιακή αγορά αντίστοιχα. Θεωρούμε ότι η αγορά έχει σταθερά χαρακτηριστικά και για τις δύο συνθήκες οργάνωσης, δηλαδή υπάρχει σταθερή ζήτηση, και ότι τα δεδομένα λειτουργίας της μονοπωλιακής και της ανταγωνιστικής επιχείρησης είναι ίδια και δίνονται από το οριακό κόστος και το οριακό έσοδο. Για την ανταγωνιστική επιχείρηση η τιμή καθορίζεται εξωγενώς στο σημείο τομής των καμπυλών οριακού κόστους και ζήτησης. Στο σημείο αυτό αναγκάζεται, από τους κανόνες της ανταγωνιστικής αγοράς, να λειτουργήσει η επιχείρηση, διατηρώντας την

βιωσιμότητάς της με ελεγχόμενα κέρδη. Αντίθετα, η μονοπωλιακή επιχείρηση, έχοντας την δυνατότητα να επιλέξει την τιμή και την προσφερόμενη ποσότητα, επιλέγει τιμή μεγαλύτερη από το οριακό κόστος, ώστε να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της.

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία Pareto, μια οικονομική κατάσταση είναι αποτελεσματική αν δεν υπάρχει κανένας τρόπος βελτίωσης της θέσης κάποιου, χωρίς να επιδεινώνεται η θέση κάποιου άλλου. Είναι λοιπόν η προσφερόμενη μονοπωλιακή ποσότητα αποτελεσματική;

Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα για τις μονοπωλιακές συνθήκες οργάνωσης της αγοράς, η ζήτηση υπερβαίνει την προσφερόμενη ποσότητα. Δεδομένης της ανικανοποίητης ζήτησης για όλες τις ποσότητες προϊόντος μεταξύ y_m και y_c υπάρχει ένα ολόκληρο φάσμα παραγωγής, όπου οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να πληρώσουν για μια επιπλέον μονάδα προϊόντος περισσότερο από ότι κοστίζει η παραγωγή της. Άρα εδώ υπάρχει μια δυνατότητα βελτίωσης της αποτελεσματικότητας. Έστω ότι η επιχείρηση παράγει αυτό το πρόσθετο προϊόν και πουλάει τις πρόσθετες μονάδες σε μικρότερη τιμή από την μονοπωλιακή. Δηλαδή σε τιμή p όπου $p_m > p > MC = p_c$. Τότε ο καταναλωτής βελτιώνει την θέση του γιατί καταναλώνει την επιθυμητή μονάδα προϊόντος σε τιμή μικρότερη από αυτή που ήταν πρόθυμος να πληρώσει, $p < p_m$. Αντίστοιχα το κέρδος του μονοπωλητή προέρχεται από την πώληση επιπλέον μονάδων προϊόντος σε τιμή μεγαλύτερη από το κόστος τους, $p > MC$.

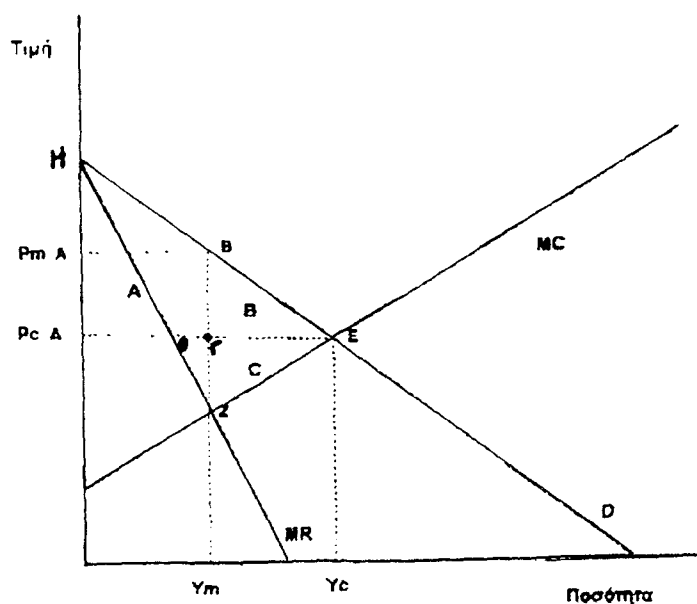
Με την πώληση μιας επιπλέον μονάδας προϊόντος κάθε μία από τις πλευρές της αγοράς και ο μονοπωλητής και ο αγοραστής είχε ένα πρόσθετο πλεόνασμα, και οι δύο βελτίωσαν τη θέση τους και καμία δεν την επιδείνωσε. Δεδομένων αυτών των περιθωρίων βελτίωσης το μονοπώλιο, έτσι όπως λειτουργεί, είναι οικονομικά αναποτελεσματικό.

“Η αποτελεσματική ποσότητα προϊόντος είναι αυτή για την οποία η προθυμία πληρωμής μιας πρόσθετης μονάδας προϊόντος είναι ίση με το

κόστος παραγωγής αυτής της μονάδας" (Stiglitz, 1986). Μια ανταγωνιστική επιχείρηση κάνει αυτή τη σύγκριση. Ο λόγος της αναποτελεσματικότητας του μονοπωλίου είναι, ότι ο μονοπωλητής είναι αναγκασμένος να εξετάσει την επίπτωση της αύξησης της ποσότητας του προϊόντος στο έσοδο από τις υποοριακές μονάδες προϊόντος και αυτές οι υποοριακές μονάδες δεν έχουν καμία σχέση με την αποτελεσματικότητα. Ο μονοπωλητής δεν μπορεί να πωλήσει μια πρόσθετη μονάδα προϊόντος σε τιμή κατώτερη της τρέχουσας.

Δεδομένης της οικονομικής αναποτελεσματικότητας του μονοπωλίου, ας δούμε τώρα ποιά είναι η επίδραση των μονοπωλιακών συνθηκών οργάνωσης της αγοράς στην οικονομική και κοινωνική ευημερία. Με την ύπαρξη του μονοπωλίου έχουμε κατά μία έννοια, αναδιανομή του πλούτου-ευημερίας μεταξύ καταναλωτών και παραγωγού. Είναι δεδομένη η μεταβολή του πλεονάσματος του καταναλωτή, η απώλεια ευημερίας λόγω της αυξημένης τιμής. Μέρος των εσόδων που χάνει ο καταναλωτής περνούν στον μονοπωλητή, ο οποίος τα εισπράττει μέσω της αυξημένης τιμής.

Διάγραμμα 3

Όπως φαίνεται και στο παραπάνω σχήμα (Διάγραμμα 3) το πλεόνασμα του καταναλωτή σε μία ανταγωνιστική αγορά απεικονίζεται από το εμβαδόν ΔΗΕ, ενώ αντίστοιχα το πλεόνασμα του καταναλωτή σε μονοπωλιακές συνθήκες οργάνωσης της αγοράς είναι ΑΒΗ. Δηλαδή, η θέση του καταναλωτή στο μονοπώλιο είναι ολοφάνερο ότι επιδεινώθηκε κατά ΑΒΕΔ. Από αυτή την απώλεια ευημερίας του καταναλωτή ένα μέρος, το εμβαδόν ΑΒΓΔ, η περιοχή Α, μεταφράζεται σε βελτίωση της θέσης του παραγωγού. Η ευημερία του μονοπωλητή αυξάνεται κατά αυτή, την έννοια, λόγω της αυξημένης τιμής στην οποία παρέχεται το προϊόν στην αγορά. Το εμβαδόν Α είναι απλώς μια μεταφορά από τον καταναλωτή στο μονοπωλητή. Μια πλευρά της αγοράς βελτιώνει και μία επιδεινώνει την θέση της, το συνολικό όμως πλεόνασμα δεν μεταβάλλεται. Το εμβαδόν Β+Γ όμως παριστά μια πραγματική μείωση του πλεονάσματος. Το εμβαδόν αυτό είναι γνωστό ως απώλεια ευημερίας λόγω του μονοπωλίου.

Η συνολική απώλεια ευημερίας λόγω του μονοπωλίου εκφράζει την αξία του χαμένου προϊόντος. Εκφράζει την αξία που αποδίδουν οι καταναλωτές και ο μονοπωλητής στο επιπλέον προϊόν που δεν παράχθηκε λόγω της μονοπωλιακής δομής της αγοράς, αποτιμώντας κάθε μονάδα του στην τιμή που οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να πληρώσουν γι' αυτήν τη μονάδα. Εκφράζει από την πλευρά του καταναλωτή την απώλεια ευημερίας λόγω της ζήτησης που δεν ικανοποιείται και τον αναγκάζει να μειώσει τελικά την κατανάλωσή του και λόγω της αυξημένης τιμής που είναι αναγκασμένος να πληρώσει. Από την πλευρά του μονοπωλητή εκφράζει την αξία του χαμένου προϊόντος που δεν παράγεται, ώστε να καλυφθεί η ζήτηση, για να μην μειωθεί η μονοπωλιακή τιμή του προϊόντος.

Πέρα από την παραπάνω απόδειξη των μειονεκτημάτων της μονοπωλιακής αγοράς, που βασίζονται στην οικονομική θεωρία, η οποία ως γνωστόν δεν βρίσκει πάντα πρακτική εφαρμογή στον πραγματικό κόσμο, υπάρχουν και πολλά άλλα επιχειρήματα υπέρ του ανταγωνισμού.

Με την παρεμπόδιση εισόδου νέων επιχειρήσεων στους μονοπωλιακούς κλάδους (όπως για παράδειγμα έχει συμβεί στην Ελλάδα στον κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας όπου μονοπωλεί η ΔΕΗ) και με δεδομένη την παραγωγή της μονοπωλιακής επιχείρησης, μέρος των παραγωγικών συντελεστών της οικονομίας παραμένει ανεκμετάλλευτο ή χρησιμοποιείται με λιγότερο αποτελεσματικό τρόπο σε άλλους κλάδους παραγωγής και δεν μεγιστοποιείται η ωφέλεια από την άριστη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών. Η αναποτελεσματική εκμετάλλευση των συντελεστών παραγωγής μειώνει την οικονομική ευημερία της κοινωνίας.

Η ανταγωνιστική διάρθρωση μιας αγοράς, επειδή μεταφράζεται σε διαρκή αγώνα επιβίωσης για τις επιχειρήσεις, αναγκάζει τους οικονομικούς παράγοντες να κινούνται ανάμεσα σε δύο βασικούς πόλους, τη μεγιστοποίηση των κερδών και την ελαχιστοποίηση του κόστους. Μέσα λοιπόν από τις ανταγωνιστικές διαδικασίες δημιουργούνται : κίνητρα για ποιοτική βελτίωση του προσφερόμενου προϊόντος ή των παρεχόμενων υπηρεσιών με σκοπό την απόκτηση μεγαλύτερου μεριδίου της αγοράς, κίνητρα για την αποδοτικότερη βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας, κίνητρα για την διερεύνηση και υλοποίηση καινοτομικών ιδεών κ.α .

Η διαδικασία λοιπόν του ανταγωνισμού προσδίδει δυναμικότητα, αναπτυξιακό χαρακτήρα και προοπτικές εξέλιξης στις αγορές, οποιασδήποτε μορφής κι αν είναι αυτές. Χαρακτηριστικά που τα στερούνται εμφανώς οι μονοπωλιακές αγορές. Η μονοπωλιακή δύναμη μιας επιχείρησης αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη και στη βελτίωση της αγοράς και κατά συνέπεια ολόκληρης της οικονομίας

Το κρατικό ή φυσικό μονοπώλιο είναι μια μορφή αγοράς που συναντάται κυρίως σε αγαθά που συγκεντρώνουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα λεγόμενα δημόσια αγαθά. Τα αγαθά αυτά είναι ουσιαστικά και αναγκαία για το σύνολο της κοινωνίας, γι' αυτό και κανένα άτομο δεν μπορεί να αποκλειστεί από τη χρήση τους, η παραγωγή ή η παροχή τους

εμπεριέχει οικονομίες κλίμακας, μεγάλο κόστος, ή μεγάλο κίνδυνο, και τέλος η κατανάλωση των αγαθών αυτών από ένα άτομο δεν εμποδίζει την κατανάλωση τους κι από άλλα άτομα. Για τα αγαθά, ή τις υπηρεσίες αυτές λοιπόν το κράτος αναλαμβάνει την παροχή τους στην αγορά, ώστε να εξασφαλίσει δίκαιη και ολοκληρωτική διανομή για όλα τα άτομα. Χαρακτηριστικά δημόσια αγαθά είναι η ύδρευση, η ηλεκτρική ενέργεια, η εθνική άμυνα κ.α .

Τα καθαρά δημόσια αγαθά και υπηρεσίες δεν είναι τα μόνα αγαθά και υπηρεσίες που οι ιδιωτικές αγορές αποτυγχάνουν να προσφέρουν επαρκώς. Η αποτυχία των ιδιωτικών αγορών να παράσχουν ένα αγαθό ή υπηρεσία, ακόμη κι αν το κόστος παροχής του είναι μικρότερο απ' ό,τι διατίθενται να πληρώσουν τα άτομα, οφείλονται στις ανεπάρκειες που παρουσιάζουν ορισμένες αγορές, γνωστές ως ατέλειες των αγορών. Ως ατέλεια λοιπόν κάποιων αγορών θεωρείται η ασυμμετρία πληροφόρησης. Ασυμμετρία πληροφόρησης σημαίνει, ότι όλα τα άτομα δεν έχουν την ίδια πληροφόρηση για κάποιο αγαθό ή υπηρεσία, με αποτέλεσμα να εμποδίζονται από τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων ή να επωμίζονται μεγαλύτερο κόστος λόγω των δυσκολιών αυτών. Η κρατική παρέμβαση λοιπόν έχει σαν σκοπό, στις αγορές αυτές να εξασφαλίσει την εύκολη και όσο το δυνατόν ανέξοδη πληροφόρηση για όλα τα άτομα αδιακρίτως¹. Βασικό ρόλο στην υπόθεση του τέλειου ανταγωνισμού, όπως έχει ήδη αναφερθεί, έχουν οι τιμές, γιατί παρέχουν πληροφόρηση τόσο στους καταναλωτές όσο και στους παραγωγούς .Οι καταναλωτές ενημερώνονται για το χρηματικό κόστος των παραγομένων αγαθών και οι παραγωγοί για την τιμή που οι καταναλωτές είναι πρόθυμοι να πληρώσουν για την απόκτηση κάποιου αγαθού. Ο συνδυασμός των δύο μπορεί κατά κάποιο τρόπο να ρυθμίσει τις επικρατούσες συνθήκες στην αγορά και να ισορροπήσει την αγορά με την ζήτηση, καθιστώντας ικανή με

¹ Σε αυτή την περίπτωση η πληροφόρηση παίρνει τη μορφή δημόσιου αγαθού. (J. E. Stiglitz, 1986)

αυτό τον τρόπο την αποτελεσματικότητα της διανομής. Από την στιγμή που η αγορά όμως υπόκειται σε πολλές ατέλειες, η διανομή δεν είναι η καλύτερη.

Μία άλλη μορφή λοιπόν ατελειών της αγοράς είναι οι εξωτερικές οικονομίες που παρουσιάζονται σε μια αγορά. Ως εξωτερικές οικονομίες νοούνται οι δραστηριότητες ενός φυσικού ή νομικού προσώπου οι οποίες επιβάλλουν κάποιο κόστος σε κάποιον άλλο χωρίς να τον αποζημιώνει (αρνητικές εξωτερικές οικονομίες) ή αντίθετα του αποφέρει όφελος αλλά δεν αποκομίζει αμοιβή για την παροχή αυτού του οφέλους (θετικές εξωτερικές οικονομίες). Κλασσικό παράδειγμα εξωτερικών οικονομιών είναι η ρύπανση. Όποτε υπάρχουν τέτοιες εξωτερικές οικονομίες, η κατανομή πόρων που γίνεται από την αγορά ενδέχεται να μην είναι αποτελεσματική. Επειδή τα άτομα δεν υφίστανται το πλήρες κόστος των αρνητικών εξωτερικών οικονομιών που δημιουργούν, θα επιδοθούν σε αύξοντα βαθμό σε τέτοιες δραστηριότητες. Αντιστρόφως, επειδή τα άτομα δεν απολαμβάνουν τα πλήρη οφέλη των δραστηριοτήτων που δημιουργούν θετικές εξωτερικές οικονομίες, λίγο θα ασχοληθούν με αυτές. Σε τέτοιες περιπτώσεις το κράτος επεμβαίνει για να περιορίσει αυτές τις δραστηριότητες ρυθμίζοντας τα κόστη ή τα οφέλη και εξασφαλίζοντας συνθήκες δικαιοσύνης για όλους.

Μια άλλη περίπτωση ατελούς αγοράς, είναι η αγορά στην οποία δεν εμπορεύονται ή δεν παρέχονται όλα τα αγαθά ή όλες οι υπηρεσίες που επιθυμούν τα άτομα. Οι λόγοι μη παροχής κάποιων αγαθών ή υπηρεσιών μπορεί να είναι το μεγάλο κόστος ή ο μεγάλος κίνδυνος που εμπεριέχει η παροχή τους. Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα είναι κάποια ασφαλιστικά συμβόλαια για πολύ υψηλού κινδύνου δραστηριότητες ή προϊόντα, που δεν παρέχονταν από ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες.

Πέρα από τις παραπάνω ατέλειες της αγοράς, τις οποίες το κράτος προσπαθεί να ρυθμίσει με δύο ειδών παρεμβάσεις, είτε παρεμβαίνοντας άμεσα μέσω των θεσμών, είτε έμμεσα ελέγχοντας τη λειτουργία αυτών, υπάρχουν και κάποια άλλα μειονεκτήματα των αγορών. Το πιο γνωστό

μειονέκτημα της αγοράς είναι ότι δεν μπορεί να εγγυηθεί ένα κατώτατο επίπεδο διαβίωσης στα άτομα και είναι κοινά αποδεκτό, ότι πολλές φορές η απρόσκοπτη λειτουργία της αγοράς οξύνει τις κοινωνικές ανισότητες. Ως βασικό μειονέκτημά της επίσης θα μπορούσαμε να αναφέρουμε το γεγονός ότι αποτρέπει το μακροχρόνιο σχεδιασμό. Οι παραγωγοί λειτουργούν ως μεγιστοποιήτες της σύγχρονης ευημερίας τους, αδιαφορώντας για τις μελλοντικές επιπτώσεις των προσπαθειών τους. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε το γεγονός, ότι δεν γίνονται επενδύσεις οι οποίες και θα αποδώσουν μελλοντικό κέρδος. Τέλος η αγορά δεν ενδείκνυται στις περιπτώσεις όπου η χώρα βρίσκεται κάτω από κατάσταση έκτακτης ανάγκης, εκεί όπου το ομαδικό συμφέρον πρέπει να υπερισχύσει του ατομικού. Η διανομή προϊόντος για παράδειγμα σε περίπτωση πολέμου, πρέπει να γίνεται με γνώμονα τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου και όχι την ευημερία του παραγωγού.

Μετά από την οικονομική ανάλυση των μορφών αγοράς και των οικονομικών πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των δύο ακραίων μορφών οργάνωσης του ανταγωνισμού και του μονοπωλίου, ας προχωρήσουμε σε μία κριτική του μέχρι πρότινος υφισταμένου κρατικού τραπεζικού συστήματος που λειτουργούσε στη χώρα μας.

Ο χαρακτήρας της αγοράς χρήματος, μέσα στην οποία συγκαταλέγονται οι τραπεζικές υπηρεσίες, είναι ιδιόμορφος. Ο τραπεζικός τομέας δεδομένης της σημασίας του για την ύπαρξη και τη λειτουργία ολόκληρου του οικονομικού συστήματος, χρίζει ιδιαίτερης προσοχής και δεν μπορεί να καταταχτεί εύκολα στα κοινά δημόσια αγαθά. Σκοπός μας στην συνέχεια είναι να συγκρίνουμε την αποτελεσματικότητα του κρατικού και του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα και **με στατιστικές μεθόδους να καταδείξουμε, βάση ορισμών, ότι ο ιδιωτικός τομέας ιστορικά υπερτερεί και ότι βασιζόμενοι στους ορισμούς μας, οι διαφορές που προκύπτουν αποτελούν ένδειξη για την ιδιωτικοποίηση του κρατικού τομέα.**

Οι αγορές κεφαλαίων, οι οποίες είναι και το αντικείμενο του ενδιαφέροντός μας στην παρούσα έρευνα, είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα ατελών αγορών. Λόγω της ευρύτητας και της σημασίας τους εμπεριέχουν μια πληθώρα πληροφοριών στις οποίες ένας απλός άνθρωπος, καταθέτης ή επενδυτής, είναι δύσκολο να έχει πρόσβαση. Επίσης οι πιστωτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες χαρακτηρίζονται πολλές φορές από μεγάλη επικινδυνότητα και για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη, η οποία μπορεί να αποκλείσει κάποια οικονομικά πρόσωπα ή κάποιες ολόκληρες κατηγορίες υπηρεσιών από την αγορά. Σε αυτή τη βάση η κρατική παρέμβαση έχοντας ρυθμιστικό χαρακτήρα θεωρείται αναγκαία για να εξασφαλίσει εχέγγυα για την υγιή και ασφαλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που ως γνωστόν αποτελεί τη βάση ολόκληρης της οικονομίας.

Η άποψη λοιπόν η οποία υποστηρίζει ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα το οποίο να κινείται αποκλειστικά στο χώρο του ιδιωτικού ανταγωνισμού είναι άτοπη, ανεφάρμοστη και μπορεί εύκολα να αντικρουστεί. Ο ρυθμιστικός και ελεγκτικός χαρακτήρας του κράτους είναι απαραίτητος ώστε να αποφεύγονται αυθαιρεσίες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας που για μια οικονομία μπορεί να αποβούν καταστροφικές. Αυτός ο χαρακτήρας όμως μπορεί να υφίσταται δια μέσου της Κεντρικής Τράπεζας, όπως το FED στις ΗΠΑ, και όχι δια μέσου της ύπαρξης κρατικών εμπορικών τραπεζικών επιχειρήσεων που να ανταγωνίζονται σαν επιχειρηματίες τις ιδιωτικές τράπεζες. Το φαινόμενο ότι ο αρμόδιος υπουργός ορίζει τον πρόεδρο της Κεντρικής Τράπεζας ενώ συγχρόνως ορίζει και τους προέδρους εμπορικών τραπεζών που ελέγχονται από την Κεντρική Τράπεζα, δημιουργεί ηθικά διλήμματα, νομοθετικές αμφισβητήσεις και σύγκρουση συμφερόντων. Η Ελλάδα παραμένει μία από τις λιγοστές περιπτώσεις μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών όπου το δημόσιο ελέγχει πλήρως το μεγαλύτερο μέρος του εμπορικού τραπεζικού κλάδου.

Είναι εμφανές ότι η κρατική παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, που μέχρι πρόσφατα ίσχυε στη χώρα μας, δεν είναι για διάφορους λόγους η

πλέον αποτελεσματική. Δεδομένου του χαρακτήρα των υπηρεσιών αυτών, αλλά και του τρόπου που αυτές παρέχονταν από τους κρατικούς οργανισμούς, δεν δικαιολογούσε την ύπαρξη κρατικού μονοπωλίου στο χώρο αυτό. Οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες δεν είναι ένα χαρακτηριστικό δημόσιο αγαθό, έχει έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα, στον οποίο μπορεί να επιδράσει θετικά ο ανταγωνισμός. Ο ανταγωνισμός συνήθως αποτελεί κίνητρο βελτίωσης των αγορών και των λειτουργιών που αυτές εμπεριέχουν. Παρακάτω θα δούμε τους παράγοντες, τα επιχειρήματα υπέρ της εισόδου ανταγωνιστικών όρων λειτουργίας των αγορών, υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων δηλαδή.

2.4. Τι Ωθεί στην Ιδιωτικοποίηση

Η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων διενεργείται ως συνιστώσα για την επίτευξη πολλών ειδών στόχων όπως οικονομικών, χρηματοοικονομικών, κοινωνικών, ή πολιτικών. Οι στόχοι αυτοί αποτελούν τις περισσότερες φορές τα κίνητρα για την εκκίνηση της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης. Ας δούμε όμως τους στόχους αυτούς αναλυτικότερα (Α. Ιωαννίδης, 1994) .

2.4.1 Γενικοί Στόχοι

Οι οικονομικοί στόχοι είναι καλά καθορισμένοι, μακροχρόνιας φύσεως και για αυτούς ακριβώς τους λόγους αποτελούν τους πιο σημαντικούς σκοπούς των εθνικών προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεων, τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων κρατών. Οι πιο σημαντικοί εξ' αυτών είναι η αύξηση της αποτελεσματικότητας, η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών, η προσέλκυση νέων ή ξένων επενδυτών και η ανάπτυξη αποτελεσματικών αγορών κεφαλαίου. Αναλυτικότερα οι στόχοι αυτοί είναι :

1. Αύξηση της αποτελεσματικότητας

Υπάρχουν τρία είδη κερδών αποτελεσματικότητας, τα οποία και προέρχονται από τις ιδιωτικοποιήσεις, όπως αυτά περιγράφηκαν το 1989 από τον Van de Walle :

- Κέρδη αναδιανεμητικής αποτελεσματικότητας μπορεί να προκύψουν, αν οι σχετικές τιμές εκροών αντανakλούν τη σχετική έλλειψη αγαθών. Οφέλη αποτελεσματικότητας από ιδιωτικοποίηση θα υπάρχουν μόνο αν οι αγορές λειτουργούν ανταγωνιστικά, και η κρατική παρέμβαση αποτελεί εμπόδιο στην απρόσκοπτη λειτουργία της αγοράς.
- Κέρδη παραγωγικής αποτελεσματικότητας προκύπτουν, γιατί οι ιδιωτικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν πιο αποτελεσματικά τις εισροές παραγωγής από ό,τι οι δημόσιες. Τα κίνητρα αύξησης των κερδών είναι μεγαλύτερα στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, γιατί τα διοικητικά στελέχη αυτών υπόκεινται σε έλεγχο από τους μετόχους, κάτι το οποίο δεν γίνεται στις δημόσιες, στις οποίες ο γραφειοκρατικός μηχανισμός και η έλλειψη κινήτρων αποθαρρύνει τα διοικητικά στελέχη να μεγιστοποιήσουν την οικονομική απόδοση της επιχείρησης.
- Κέρδη που δεν συνδέονται άμεσα με την αγορά προκύπτουν, γιατί ο μηχανισμός λειτουργίας του δημοσίου τομέα έχει κόστος από την μη αποτελεσματική διάχυση της πληροφόρησης, από την αδυναμία προσαρμογής στα νέα τεχνολογικά δεδομένα και από την μη αποτελεσματική αντιμετώπιση του εξωτερικού περιβάλλοντος.

2. Βελτίωση ποιότητας παραγομένων αγαθών

Ένα βασικό μέλημα των οικονομικών παραγόντων επικεντρώνεται στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων καθώς και στην τιμή αυτών. Η απρόσκοπτη λειτουργία της ανταγωνιστικής αγοράς αποτελεί

τον καλύτερο έλεγχο για την παραμονή των τιμών στο κατώτατο επίπεδο και την ποιότητα των αγαθών και των υπηρεσιών στο ανώτατο δυνατό. Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους, η όσο το δυνατόν καλύτερη ποιότητα στη χαμηλότερη τιμή αυξάνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων και αποτελεί βασικό σκοπό του εθνικού προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων.

3. Προσέλκυση νέων επενδυτών

Ένας βασικός στόχος της ιδιωτικοποίησης είναι η επιτάχυνση της οικονομικής δραστηριότητας μέσω της προσέλκυσης νέων επενδυτών. Ο δημόσιος τομέας στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες δεν είναι ικανός να εκπληρώσει τις απαιτήσεις των μεγάλων επενδυτικών δραστηριοτήτων. Το φαινόμενο παρατηρείται ιδιαίτερα στις πρώην ανατολικές χώρες, όπου ο ιδιωτικός τομέας ήταν ανύπαρκτος και η δημιουργία του τώρα αποτελεί την ύψιστη προτεραιότητα.

4. Ανάπτυξη αποτελεσματικών αγορών κεφαλαίου

Η ανάπτυξη των αγορών κεφαλαίου αποτελεί βασικό συστατικό της οικονομικής δραστηριότητας, γιατί οι ιδιώτες αντιλαμβάνονται την πραγματική αξία των μετοχών τους, μόνο μέσα από την αγορά και πώληση αυτών. Αν δεν υπήρχαν αποτελεσματικές αγορές κεφαλαίου, θα ήταν δύσκολο για τις νεοϊδρυθείσες εταιρείες να βρουν κεφάλαια και να εμπορευτούν τις μετοχές τους.

Η διαδικασία ιδιωτικοποίησης και οι αγορές κεφαλαίου συνδέονται αμφίδρομα. Από τη μια πλευρά η διαδικασία ιδιωτικοποίησης μπορεί να λειτουργήσει με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύσει τις αγορές κεφαλαίου και από την άλλη πλευρά ορισμένα χαρακτηριστικά των αγορών κεφαλαίου μπορεί να επιταχύνουν τις ιδιωτικοποιήσεις.

2.4.2 Χρηματοοικονομικοί Στόχοι

Οι στόχοι αυτοί χαρακτηρίζονται από το βραχυχρόνιο χαρακτήρα τους και αποτελούν προτεραιότητα τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων κρατών. Γενικά οι χρηματοοικονομικοί στόχοι έχουν να καλύψουν δύο συνιστώσες, την αύξηση των κυβερνητικών εσόδων και τη μείωση των κυβερνητικών δαπανών.

1. Αύξηση των κυβερνητικών εσόδων

Τα έσοδα από την πώληση χρηματοοικονομικών στοιχείων απλά αντανakλούν ένα είδος μετασχηματισμού από μια μορφή ιδιοκτησίας (φυσικά στοιχεία) σε άλλη (μετρητά). Η μεγιστοποίηση των καθαρών εσόδων μέσω πράξεων αποεπενδύσεων έχει ιδιαίτερη συμβολή για την οικονομία ενός κράτους, γιατί με αυτό τον τρόπο χρηματοδοτείται μέρος των κυβερνητικών εξόδων, μειώνεται η φορολογία, μειώνεται το έλλειμμα του δημοσίου τομέα και πληρώνεται μέρος του δημοσίου χρέους.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η πώληση δημοσίων τίτλων δεν επηρεάζει το μέγεθος του δημόσιου τομέα, γιατί το μέγεθος των πωλήσεων πρέπει να ισοδυναμεί με την παρούσα αξία των μελλοντικών εισοδημάτων. Από τη στιγμή που η ιδιωτικοποίηση ενισχύει την αποτελεσματικότητα, οι μεταβιβάσεις πόρων των δημοσίων επιχειρήσεων σε ιδιωτικές είναι πιθανό να οδηγήσει σε αύξηση των εσόδων μελλοντικά, τα οποία δεν θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν μέσω της δημόσιας ιδιοκτησίας.

2. Μείωση των κυβερνητικών εξόδων

Η ιδιωτικοποίηση περικλύβει κυβερνητικά έξοδα, που οφείλονται στον περιορισμό των οφειλώντων δημοσίων υπηρεσιών (ζημιογόνες και

προβληματικές επιχειρήσεις, έξοδα επενδύσεων, μη πληρωτέοι φόροι) Σύμφωνα με μελέτες που έχουν διεξαχθεί από την παγκόσμια τράπεζα, στις αρχές της δεκαετίας του '80 οι δημόσιες επιχειρήσεις ευθύνονται για το εσωτερικό δημόσιο χρέος μιας χώρας σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ του 25 % - 50 %.

2.4.3 Κοινωνικοί Στόχοι

Τα εθνικά προγράμματα ιδιωτικοποίησης έχουν και άλλους στόχους εκτός από τους οικονομικούς και τους χρηματοδοτικούς. Η αναδιανομή του πλούτου αποτελεί ζήτημα ύψιστης σημασίας. Υπάρχουν δύο ζητήματα κοινωνικής φύσης, σχετικά με την ιδιωτικοποίηση που πρέπει να εξεταστούν : Η ενίσχυση του λαϊκού καπιταλισμού και η αποκατάσταση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των κατόχων.

1. Ενίσχυση του λαϊκού καπιταλισμού

Ένας βασικός στόχος των ιδιωτικοποιήσεων είναι η οικονομική αποκέντρωση και η διεύρυνση της οικονομικής βάσης. Το χρηματιστήριο χρησιμοποιείται σαν μέσο διανομής μετοχών των δημοσίων επιχειρήσεων στο κοινό και με αυτό τον τρόπο κατ' επέκταση ενισχύεται ο λαϊκός καπιταλισμός και αναπτύσσεται η εθνική μεσαία τάξη. Σε γενικότερο επίπεδο, οι ανεπτυγμένες χώρες μπορούν να ακολουθήσουν τη διαδικασία αυτή πιο αποτελεσματικά, γιατί έχουν πιο οργανωμένες αγορές κεφαλαίου. Οι αναπτυσσόμενες πρέπει πρώτιστα να αναπτύξουν σε ικανοποιητικό βαθμό τις κεφαλαιαγορές τους, πριν προβούν σε αποτελεσματική έκβαση της παραπάνω διαδικασίας. Είναι πάντως κοινά παραδεκτό, ότι μια κοινωνία με πιο διαδεδομένη ιδιοκτησία, προάγει πιο αποτελεσματικά την ισότητα από μια

αντίστοιχη, στην οποία η ιδιοκτησία θα βρίσκεται συγκεντρωμένη στα χέρια μιας μικρής ομάδας.

2. Αποκατάσταση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των κατόχων

Η αποκατάσταση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των προηγούμενων κατόχων είναι ένας κοινωνικός στόχος που μπορεί να επιτευχθεί με την επανιδιωτικοποίηση. Αυτό έγινε και στην Ανατολική Ευρώπη. Επιχειρήσεις και παραγωγικοί συντελεστές που είχαν εθνικοποιηθεί για μη οικονομικούς κυρίως λόγους, επεστράφησαν στους προηγούμενους ιδιοκτήτες τους.

2.4.4 Πολιτικοί και Ιδεολογικοί Στόχοι

Οι πολιτικοί και ιδεολογικοί στόχοι είναι κατά κάποιο τρόπο αλληλοσυνδεόμενοι. Στην περίπτωση που η οικονομική πολιτική αποτύχει να εκπληρώσει ορισμένους σκοπούς, όπως είναι η παροχή ενός ελαχίστου επιπέδου διαβίωσης για παράδειγμα, η πολιτική παρέμβαση υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί. Υπάρχουν ουσιαστικά τέσσερις στόχοι που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία και οι οποίοι θα αναλυθούν. Η παροχή της λαϊκής υποστήριξης, η επιβράβευση των πολιτικών συμμάχων, η μείωση της δραστηριότητας του δημοσίου τομέα στην οικονομική πολιτική και ο περιορισμός της κυβερνητικής δυνατότητας για επανακρατικοποιήσεις.

1. Παροχή λαϊκής υποστήριξης

Οι κυβερνήσεις προωθούν το λαϊκό καπιταλισμό, γιατί θέλουν να αυξήσουν το μέγεθος της μεσαίας τάξης και να κερδίσουν την υποστήριξή της. Η διάδοση της κατοχής της ιδιοκτησίας σε πολυπληθέστερες κοινωνικές

ομάδες, δίνει κίνητρο στους πολίτες να ψηφίζουν ενάντια σε κοινωνικά συστήματα που προωθούν την κρατική και όχι την ατομική ιδιοκτησία. Η λαϊκή υποστήριξη, εκτός από στόχο, μπορεί να εκληφθεί και ως έκβαση της πολιτικής ιδιωτικοποιήσεων, γιατί θα αποτελεί παράλληλα και το δείκτη της επιτυχίας της.

2. Επιβράβευση πολιτικών συμμάχων

Η πολιτική ιδιωτικοποιήσεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενδυναμωθούν οι κοινωνικές ομάδες που τάσσονται υπέρ αυτής και παράλληλα να αποδυναμωθούν αυτές που είναι ενάντια, όπως για παράδειγμα είναι τα συνδικάτα και οι εργατικές ενώσεις.

Μέσα στον ιδιωτικό τομέα δεν υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση των ιδιωτικοποιήσεων. Οι διοικητές των δημοσίων οργανισμών τη βλέπουν θετικά γιατί θα τους προσφέρει πιο ευέλικτες μορφές διοίκησης. Οι οργανωμένοι εργάτες από την άλλη πλευρά φοβούνται, ότι αυτή θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στα κεκτημένα δικαιώματά τους. Η γνώμη των μη οργανωμένων εργατών θα εξαρτηθεί από τη θέση που θα έχουν στην νέα διαμορφωμένη οικονομική πραγματικότητα.

3. Μείωση της δραστηριότητας του δημοσίου τομέα στην οικονομική πολιτική

Η εξέταση των πολιτικών στόχων των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης πρέπει να βασιστεί στην αντίληψη που έχουν οι κυβερνήσεις για την ιδανική αναλογία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Οι κυβερνήσεις που τάσσονται υπέρ του κράτους πρόνοιας θα θέλουν να έχουν μεγαλύτερο αριθμό κρατικοποιημένων επιχειρήσεων. Οι προς την αγορά προσανατολισμένες κυβερνήσεις θα εμπιστεύονται τις δυνάμεις της αγοράς για τη διάθεση των κοινωνικών πόρων.

4. Περιορισμός της κυβερνητικής δυνατότητας για επανακρατικοποιήσεις

Ένας βασικός στόχος των κυβερνήσεων που ακολουθούν εθνικά προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος τέτοιου, ώστε να μην είναι εύκολο να περιέλθουν οι επιχειρήσεις αυτές στον έλεγχο του κράτους. Η μείωση της κρατικής παρέμβασης όμως τείνει να είναι ανατρέψιμη. Στη Χιλή για παράδειγμα εφαρμόσθηκε πολιτική ιδιωτικοποίησης, μεταξύ των ετών 1973-1979, η οποία και κατέρρευσε κατά τη δεκαετία του '80 μετά την κρίση και το κράτος αναγκάστηκε να επανακρατικοποιήσει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

2.4.5 Μακροοικονομικά Κίνητρα

Από μια άλλη σκοπιά ανάλυσης των κινήτρων που ωθούν στις ιδιωτικοποιήσεις, η πολιτική της ιδιωτικοποίησης βασίζεται σε διάφορα μακροοικονομικά και μικροοικονομικά κίνητρα. Σχετίζεται ορισμένες φορές, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, με την επιθυμία ευρύτερης ιδιοκτησίας και τη δημιουργία δημοκρατικής κατοχής μετοχών (Hartley, Parker, 1991), με την επίτευξη δημοσιοοικονομικών στόχων, ή με την ανάπτυξη του επιστημονικού management για τη διαχείριση των ιδιωτικοποιούμενων επιχειρήσεων με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια (Latham-Koenig, 1990).

Ας εξετάσουμε κατ' αρχάς τα μακροοικονομικά κίνητρα που ωθούν τις κυβερνήσεις στην απόφαση για ιδιωτικοποίηση μέρους των δημοσίων επιχειρήσεων. Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία το μέγεθος του δημόσιου τομέα είναι αναπόφευκτα ανάλογο με τα μεγέθη του δημόσιου χρέους και των δημοσίων ελλειμμάτων. Ο τρόπος χρηματοδότησης των δημοσίων επιχειρήσεων, η διαρκής χρηματοοικονομική υποστήριξή τους από τον κρατικό προϋπολογισμό, ώστε να αποφεύγεται η χρεοκοπία τους, για διάφορους πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους, σε συνδυασμό

με τη συνήθως ζημιογόνα λειτουργία των δημοσίων επιχειρήσεων, εξηγούν την αιτιατή σχέση μεταξύ των μεγεθών αυτών.

Έτσι, πολλές φορές η ιδιωτικοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων έχει σαν στόχο την εφ' άπαξ χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων και την κάλυψη του δημόσιου χρέους. Η πρακτική των ιδιωτικοποιήσεων με στόχο τη δημόσια χρηματοδότηση, και όχι την αύξηση της μακροχρόνιας αποτελεσματικότητας, έχει εφαρμοστεί από πολλές κυβερνήσεις τόσο ανεπτυγμένων όσο και λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών. Μέσα στα πλαίσια της πορείας προς την ενοποίηση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου έχουν τεθεί συγκεκριμένα κριτήρια σύγκλησης, μέσα στα οποία συμπεριλαμβάνονται και το επίπεδο του δημόσιου χρέους και των δημοσίων ελλειμμάτων ως ποσοστά του ΑΕΠ, η πρακτική αυτή φαίνεται να είναι ιδιαίτερα προσφιλής σε πολλές κυβερνήσεις ως μέσο για την επίτευξη των εξωγενώς ορισμένων στόχων.

Όταν οι διαδικασίες των ιδιωτικοποιήσεων χρησιμοποιούνται για την χρηματοδότηση των πληρωμών του δημοσίου χρέους, σημαίνει ότι ο ιδιωτικός τομέας ανταλλάσσει τα κρατικά ομόλογα με δικαιώματα συμμετοχής σε δημόσιες επιχειρήσεις, έτσι ώστε ο συνολικός πλούτος και η κατανάλωση ισορροπίας παραμένουν αμετάβλητες. Αυτή η μορφή ιδιωτικοποίησης δεν βελτιώνει απαραίτητα την οικονομική λειτουργία της επιχείρησης και της αγοράς και την ανάπτυξη του κλάδου αλλά και του συνόλου της οικονομίας, δεδομένου ότι το προϊόν σε αυτή την περίπτωση αυξάνεται μόνο στο βαθμό που οι ιδιωτικές πλέον επιχειρήσεις λειτουργούν αποτελεσματικότερα σε σχέση με την προηγούμενη, δημόσιας ιδιοκτησίας κατάσταση. Η βραχυχρόνια κάλυψη των στόχων της ιδιωτικοποίησης μπορεί μάλιστα να επιτυγχάνεται, όμως δεν εξασφαλίζεται η μακροχρόνια σταθεροποίηση των δημοσίων ελλειμμάτων μέσα από τη δημιουργία αναπτυξιακών δυνατοτήτων στις ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις (Χριστοδουλάκης, Κατσουλάκος, 1994).

Ο περιορισμός του μεγέθους του δημόσιου τομέα και / ή η μεγιστοποίηση του κρατικού εισοδήματος μέσω της πώλησης των περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή του δημοσίου, ενδέχεται να μη συμβαδίζει με το στόχο της ανάπτυξης της αποτελεσματικότητας, αν περιλαμβάνει μόνο τη μεταφορά της μονοπωλιακής εξουσίας από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, χωρίς να ενισχύει την ανάπτυξη του ανταγωνισμού και της άμιλλας. Παράλληλα, η ιδιωτικοποίηση παρέχει ένα ακόμη οικονομικό κίνητρο, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μείωση της φορολογίας, τον περιορισμό της δανειακής επιβάρυνσης του δημοσίου τομέα, ή ακόμη, για την αύξηση των δημοσίων δαπανών (Latham-Koenig, 1990).

Ένα επιπλέον επιχείρημα των οπαδών της ιδιωτικοποίησης είναι, ότι θεωρείται ως ένα μέσο “δημοκρατικοποίησης” (Bos, 1991), καθώς μέσω της μεθόδου αυτής διαμοιράζεται ο κρατικός πλούτος και διευρύνεται η μετοχική ιδιοκτησία. Πιο συγκεκριμένα, η ιδιωτικοποίηση δίνει στην κυβέρνηση την ευκαιρία να δώσει κίνητρα σε ορισμένες ομάδες ανθρώπων, για παράδειγμα εργαζομένους ή καταναλωτές, να αποκτήσουν μετοχές (Stredder, 1990).

2.4.6 Μικροοικονομικά Κίνητρα

Ας έρθουμε τώρα στην εξέταση των κινήτρων σε μικροοικονομικό επίπεδο που ωθούν στην ιδιωτικοποίηση. Σύμφωνα με την παραδοσιακή προσέγγιση της οικονομικής θεωρίας των δημοσίων επιχειρήσεων, η παραγωγική αποτελεσματικότητα είναι δυνατό να επιτευχθεί ανεξάρτητα από τις συνθήκες ιδιοκτησίας και ανταγωνισμού. Η πρακτική εφαρμογή της υπόθεσης αυτής είναι καθοριστικής σημασίας για δύο λόγους: πρώτον, επειδή η ύπαρξη παραγωγικής αποτελεσματικότητας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη καταμερισμένης αποτελεσματικότητας, χωρίς να είναι απαραίτητο το αντίστροφο και δεύτερον, επειδή η εφαρμογή της πολιτικής ιδιωτικοποίησης βασίζεται κατά κύριο λόγο στην πεποίθηση ότι δημόσιες

επιχειρήσεις δεν ακολουθούν πολιτική ελαχιστοποίησης του κόστους (Domberger, Piggott, 1986).

Υπάρχουν κάποιοι κύριοι λόγοι σύμφωνα με τους οποίους προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι διοικήσεις των δημοσίων επιχειρήσεων δεν ακολουθούν πολιτική περιορισμού του κόστους. Πρώτον, η απουσία σαφώς προδιαγεγραμμένου στόχου όσον αφορά το κέρδος στις δημόσιες επιχειρήσεις, ενώ αντίθετα ο στόχος αυτός είναι πρωταρχικής σημασίας στις ιδιωτικές επιχειρήσεις (Domberger, Piggott, 1986). Απαραίτητη προϋπόθεση για τη μεγιστοποίηση του κέρδους είναι η ελαχιστοποίηση του κόστους. Κατά συνέπεια, η απουσία στόχου κερδοφορίας σημαίνει απουσία ανάγκης για τον περιορισμό του κόστους. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις και ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει σαφής κύρωση για τη φτωχή απόδοση, δεδομένου ότι τα ελλείμματα της δημόσιας επιχείρησης θα καλυφθούν από την κυβέρνηση, η παραγωγική αποτελεσματικότητα δεν είναι παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την ύπαρξη της δημόσιας επιχείρησης.

Ο δεύτερος λόγος προκύπτει από το γεγονός ότι πολλές φορές ανατίθενται στις δημόσιες επιχειρήσεις αντικρουόμενοι στόχοι, μεταξύ των οποίων η ελαχιστοποίηση του κόστους είναι χαμηλής προτεραιότητας (Donaldson, Wangle, 1995).

Οι κυβερνήσεις συχνά καθορίζουν την πολιτική που θα ακολουθήσουν οι διοικήσεις των δημοσίων επιχειρήσεων κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες. Τέτοιου είδους πολιτική παρέμβαση είναι εντελώς αντίθετη με την “καλοπροαίρετη παρέμβαση” της κυβέρνησης, η οποία αναφέρεται στις οικονομικές θεωρίες κοινωνικής πρόνοιας, καθώς οδηγεί τις δημόσιες επιχειρήσεις μακριά από τους τρόπους επίτευξης ικανοποιητικής παραγωγής.

Η επιλογή της διοίκησης των δημοσίων επιχειρήσεων δεν γίνεται πάντοτε με κριτήριο την αποτελεσματικότητα όπως γίνεται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις (Bos, Peters, 1991). Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι η

ανταμοιβή της διοίκησης των δημοσίων επιχειρήσεων δεν είναι αρκετά ικανοποιητική ώστε να της δίνει κίνητρα να δρα αποτελεσματικά. Το αντίθετο συμβαίνει στις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Παράλληλα, η διοίκηση των επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα δεν έχει τη δυνατότητα να αποφασίζει αυτόνομα και ανεξάρτητα για θέματα όπως η ποιότητα και η ποσότητα της παραγωγής, της επιλογής της τεχνολογίας, επιλογή προμηθευτών, προσλήψεις και απολύσεις προσωπικού κλπ., καθώς οι κινήσεις της διοίκησης τείνει να καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την κυβέρνηση. Για το λόγο αυτό, οι επιχειρήσεις μπορεί να υπολείπονται σημαντικά σε κεφάλαια, καθώς η κυβέρνηση έχει άλλες προτεραιότητες όσον αφορά τις δημόσιες δαπάνες. Τέτοιες επιχειρήσεις μπορεί να εξαναγκασθούν να προβούν σε μη συμφέρουσες επενδύσεις για πολιτικούς λόγους, ενώ συχνά υπάρχει διάσταση ενδιαφερόντων μεταξύ του ρόλου της κυβέρνησης ως μέτοχος και των αναγκών των καταναλωτών.

Τέλος, η διοίκηση των δημόσιων επιχειρήσεων δεν έχει κίνητρα για αύξηση της κερδοφορίας, καθώς ούτε το εισόδημά τους ούτε το αξίωμά τους σχετίζεται άμεσα με αυτήν (Stredder, 1990). Επιπλέον, τα συνδικάτα του δημοσίου τομέα πολλές φορές αντιτίθενται στα μέτρα αύξησης της αποτελεσματικότητας, καθώς οι νέες εργασιακές πολιτικές που εντείνουν την αποτελεσματικότητα μπορεί να συμβάλλουν στην απώλεια θέσεων εργασίας.

Οι επιχειρήσεις δημοσίου χαρακτήρα δεν μπορούν πρακτικά να χρεοκοπήσουν, καθώς η κυβέρνηση προσπαθεί να εξασφαλίσει τις θέσεις εργασίας των εργαζομένων σε αυτές (Domberger, Piggott, 1986). Οι ανάγκες και οι επιδιώξεις αυτών που εργάζονται στις κρατικές επιχειρήσεις τείνουν να κυριαρχούν αυτών των καταναλωτών, με αποτέλεσμα πολλές φορές η πολιτική που επιβάλλει η κυβέρνηση στις δημόσιες επιχειρήσεις να είναι εναντίον των συμφερόντων των καταναλωτών. Παράλληλα, η δημόσια επιχείρηση καθορίζει τις τιμές των προϊόντων που παράγει ή των υπηρεσιών που προσφέρει, ανάλογα με τον αντίστροφο κανόνα ελαστικότητας, όπου το

επιλεγόμενο περιθώριο τιμής-κόστους εξαρτάται και από ένα ιδιαίτερο πλέγμα διάφορων στόχων (Bos, Peters, 1991).

2.4.7 Το υπόδειγμα των Baumol και Oates

Το χαλαρό σύστημα ελέγχου και η μονιμότητα των εργαζομένων που εγγυάται ο δημόσιος τομέας σε συνδυασμό με το χρονοβόρο γραφειοκρατικό σύστημα διοίκησης και το συνήθως μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα των δημοσίων επιχειρήσεων, συντείνουν στην χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας που χαρακτηρίζει το δημόσιο τομέα. Το επιχείρημα αυτό εμπειρικά αποδεικνύεται από το υπόδειγμα των Baumol και Oates που θα αναλυθεί στη συνέχεια.

Η θεωρία του αποτελέσματος των σχετικών τιμών (relative price effect) ή η θεωρία της μη ισόρροπης μεγέθυνσης της παραγωγικότητας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα (unbalanced productivity growth) αναπτύχθηκε από τον Baumol (1967, σ.416) και άσκησε σημαντικές επιδράσεις στη διερεύνηση του ζητήματος της αύξησης των δημοσίων δαπανών, γιατί ήταν η πρώτη θεωρία που διερευνούσε το ζήτημα αυτό από την πλευρά της παραγωγής, αποδεχόμενη ότι οι ιδιαιτερότητες της παραγωγικής διαδικασίας στο δημόσιο τομέα αποτελούν το σημαντικότερο αίτιο της σχετικής αύξησης των δημοσίων δαπανών. Η θεωρία του αποτελέσματος των σχετικών τιμών αποτελεί το κυριότερο τμήμα της μελέτης, πάνω στο οποίο στηρίζεται το θεωρητικό και εμπειρικό υπόδειγμα που καταρτίζεται και εκτιμάται στη μελέτη αυτή.

Βασική παραδοχή της θεωρίας του Baumol είναι ότι οι οικονομικές δραστηριότητες είναι δυνατό να διακριθούν γενικά σε δύο κατηγορίες, τις τεχνολογικά προοδευτικές, όπου οι καινοτομίες, η συσσώρευση κεφαλαίου και οι οικονομίες κλίμακας επιτρέπουν την σωρευτική αύξηση του παραγόμενου προϊόντος ανά μονάδα εργασίας και τις λιγότερο τεχνολογικά προοδευτικές, οι

οποίες εξαιτίας της φύσεώς τους επιτρέπουν σποραδικές μόνο αυξήσεις της παραγωγικότητας, η οποία έτσι παραμένει μακροχρόνια σταθερή κατά μέσο όρο. Ο Baumol σημειώνει ότι η ένταξη μιας οικονομικής δραστηριότητας στις σχετικά περισσότερο ή σχετικά λιγότερο προοδευτικές δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός, αλλά καθορίζεται από την τεχνολογική δομή και ειδικότερα από το ρόλο της εργασίας στη συγκεκριμένη δραστηριότητα: στις τεχνολογικά προοδευτικές δραστηριότητες, στις οποίες εντάσσονται εκείνες του τομέα της μεταποίησης η εργασία αποτελεί ουσιαστικά μέσο για την επίτευξη του τελικού αποτελέσματος ή την παραγωγή του τελικού προϊόντος, με την έννοια ότι οι καταναλωτές, όταν αγοράζουν προϊόντα της κατηγορίας αυτής, ούτε γνωρίζουν αλλά ούτε και ενδιαφέρονται να μάθουν τι ποσότητες εργασίας διατέθηκαν για την παραγωγή τους. Αντίθετα στις τεχνολογικά λιγότερο προοδευτικές δραστηριότητες, στις οποίες εντάσσονται εκείνες του τομέα των προσωπικών υπηρεσιών, η εργασία καθ' αυτή αποτελεί σκοπό, με την έννοια ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ της ποσότητας της εργασίας που χρησιμοποιείται για να προσφερθούν και της ποιότητας του τελικού προϊόντος, γεγονός που κατά κανόνα περιορίζει τις δυνατότητες τυποποίησης των διαδικασιών παραγωγής τους, ώστε να είναι δυνατό να εισαχθούν τεχνικές μαζικής παραγωγής τους. Εξαιτίας των τεχνικών αυτών χαρακτηριστικών των δύο παραπάνω κατηγοριών δραστηριοτήτων, οι υπηρεσίες του σχετικά λιγότερο προοδευτικού τομέα χαρακτηρίζονται από μια διαχρονική τάση για συνεχή και αθροιστική αύξηση του κόστους τους σε σχέση με την παραγωγή του σχετικά περισσότερο προοδευτικού τομέα.

Σε νεώτερη διατύπωση της θεωρίας οι Baumol και Oates (1975) αναγνωρίζουν ρητά, ότι ο δημόσιος τομέας είναι ο σχετικά λιγότερο προοδευτικός, γιατί παρ' όλο που οι δραστηριότητες του τομέα των υπηρεσιακών εντάσσονται τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα, το σύστημα της αγοράς είναι κατά κανόνα σε θέση να αντιμετωπίζει τις αναποτελεσματικότητες στον ιδιωτικό τομέα. Ένα προϊόν, του οποίου

αυξάνεται διαχρονικά το σχετικό κόστος, είτε θα παύσει να παράγεται, είτε θα συνεχίσει να παράγεται και να πωλείται σε υψηλότερη τιμή σε ανταπόκριση της αντίστοιχης ζήτησης. Από την άλλη μεριά, ο δημόσιος τομέας όχι μόνο υπόκειται σε ποικίλες πιέσεις και αποτυχίες (αποτυχίες των συλλογικών ή πολιτικών διαδικασιών, ανεπαρκή δημοσιονομικά συστήματα, διαφθορά αναποτελεσματικότητα κλπ.), αλλά, επιπλέον, οι κύριες οικονομικές του δραστηριότητες αφορούν την παροχή υπηρεσιών. Έτσι τα τεχνικά χαρακτηριστικά των δραστηριοτήτων του δημόσιου τομέα, ακόμη κι αν γίνει αποδεκτό ότι ο τομέας αυτός λειτουργεί αποτελεσματικά, υποδηλώνουν ότι το κόστος παραγωγής στον τομέα αυτό θα αυξάνεται περισσότερο από ό,τι το γενικό επίπεδο των τιμών (Baumol & Oates 1975, σ. 238) .

Το βασικό υπόδειγμα του Baumol στηρίζεται στις εξής υποθέσεις :

1. Η εργασία είναι ο μόνος συντελεστής παραγωγής και όλες οι κατηγορίες κόστους εκτός από το κόστος εργασίας αγνοούνται.
2. Η οικονομία διακρίνεται σε δύο τομείς, το μη προοδευτικό (δημόσιο), όπου η παραγωγικότητα της εργασίας παραμένει σταθερή διαχρονικά (μηδενική αύξηση παραγωγικότητας) και τον προοδευτικό (ιδιωτικό), όπου η παραγωγικότητα της εργασίας αυξάνεται διαχρονικά με ένα σταθερό σύνθετο ρυθμό.
3. Και οι δύο τομείς της οικονομίας χαρακτηρίζονται από σταθερές αποδόσεις κλίμακας.
4. Η μεταβολή των ονομαστικών μισθών είναι παράλληλη στους δύο τομείς.
5. Οι αυξήσεις των ονομαστικών μισθών στην οικονομία καθορίζονται από το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας (στον τομέα που παρουσιάζει αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας).

Η δεύτερη υπόθεση αποτελεί τη βασική παραδοχή του υποδείγματος Baumol. Σημειώνεται όμως, ότι η αναγνώριση της δυνατότητας μιας θετικής

αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας στο σχετικά μη προοδευτικό τομέα δεν αλλοιώνει τα συμπεράσματα της ανάλυσης, στο μέτρο που είναι μικρότερη από εκείνη του σχετικά προοδευτικού τομέα. Οι υποθέσεις (1), (3) και (4) γίνονται κυρίως για λόγους απλοποίησης της παρουσίασης του υποδείγματος.

Το υπόδειγμα του Baumol συνοψίζεται ως ακολούθως² :

1^η πρόταση : Το κόστος ανά μονάδα προϊόντος στο μη προοδευτικό τομέα αυξάνεται χωρίς όριο, ενώ το κόστος ανά μονάδα προϊόντος στον προοδευτικό τομέα παραμένει σταθερό.

2^η πρόταση : Οι εκροές του μη προοδευτικού τομέα, οι οποίες παρουσιάζουν χαμηλή ανελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή και υψηλή εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης, θα τείνουν να περιορίζονται και πιθανώς τελικά να εξαφανιστούν.

3^η πρόταση : Εάν ο λόγος των εκροών των δύο τομέων διατηρείται σταθερός, διαρκώς περισσότερη εργασία πρέπει να μεταφέρεται στο μη προοδευτικό τομέα, ενώ η ποσότητα εργασίας στον προοδευτικό τομέα θα μειώνεται διαχρονικά με όριο το μηδέν.

4^η πρόταση : Στο μέτρο που σε μια οικονομία παρατηρείται μια ισόρροπη μεγέθυνση της παραγωγικότητας των δύο τομέων, η προσπάθεια επίτευξης ισόρροπης μεγέθυνσης της παραγωγικότητας θα οδηγήσει σε μείωση του ρυθμού αύξησης του κατά κεφαλήν προϊόντος.

Η βασική πρόταση της θεωρίας της μη ισόρροπης μεγέθυνσης της παραγωγικότητας είναι ότι, εάν σε έναν τομέα της οικονομίας η παραγωγικότητα της εργασίας αυξάνει με ρυθμούς υψηλότερους από ό,τι στην υπόλοιπη οικονομία, ενώ παράλληλα οι μισθοί αυξάνονται με τους ίδιους

² Για τις μαθηματικές αποδείξεις των προτάσεων αυτών, οι οποίες εμπεριέχονται στο μοντέλο του Baumol, βλ. "Macroeconomics of unbalanced growth. The anatomy of urban crisis." American Economic Review, 1967, Vol 57, pp. 415-426

ρυθμούς σε ολόκληρη την οικονομία, το σχετικό κόστος στους μη προοδευτικούς τομείς θα τείνει να αυξάνεται και η αύξηση αυτή θα είναι αθροιστική και χωρίς όριο, γιατί ενώ στον προοδευτικό τομέα οι αυξήσεις της παραγωγικότητας θα αντισταθμίζουν τις αυξήσεις των μισθών, το αντιστάθμισμα αυτό θα είναι μικρότερο στους μη προοδευτικούς τομείς.

Οι Baumol και Oates (1975, σσ 248-249) επισημαίνουν ότι η θεωρία της μη ισόρροπης μεγέθυνσης της παραγωγικότητας δεν υποδηλώνει, ότι η αύξηση του σχετικού κόστους στο μη δημόσιο τομέα θα έχει ως αναγκαία συνέπεια τη διαχρονική μείωση της κατανάλωσης του παραγόμενου - από τον τομέα αυτό - προϊόντος. Ο κύριος λόγος είναι γιατί, παρά το ότι η θεωρία της μη ισόρροπης μεγέθυνσης της παραγωγικότητας προβλέπει ότι το κόστος ευκαιρίας του παραγόμενου προϊόντος του μη προοδευτικού τομέα θα αυξάνεται σταθερά, δεν είναι απαραίτητο να αυξάνονται ο συνολικός χρόνος εργασίας και οι άλλες εισροές που απαιτούνται για την παραγωγή του προϊόντος του μη προοδευτικού τομέα. Αυτό σημαίνει ότι η αύξηση του σχετικού κόστους στο μη προοδευτικό τομέα δεν συνεπάγεται απαραίτητα τον περιορισμό των προσφερομένων από τον τομέα αυτό υπηρεσιών. Δεν αποκλείεται λοιπόν να παρατηρείται μια σταθερή αύξηση της κατανάλωσης των προϊόντων τόσο του προοδευτικού όσο και του μη προοδευτικού τομέα.

Τα αίτια της μη ισόρροπης μεγέθυνσης της παραγωγικότητας μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα σύμφωνα με τη λογική της παραπάνω θεωρίας, είναι: ο δημόσιος τομέας ο οποίος είναι μεγαλύτερης έντασης εργασίας από ότι ο ιδιωτικός, καθώς και το γεγονός ότι παρέχει περιορισμένες ευκαιρίες για τη χρησιμοποίηση νέας τεχνολογίας. Τη θέση τους ότι ο δημόσιος τομέας είναι μεγαλύτερης έντασης εργασίας από ό,τι ο ιδιωτικός οι Baumol και Oates στηρίζουν σε ορισμένα ειδικά παραδείγματα, από τα οποία όμως δεν μπορούν να εξαχθούν γενικά συμπεράσματα. Ο Orzechowski (1974, σσ. 123-126) αμφισβήτησε την παραδοχή, ότι ο δημόσιος τομέας είναι μεγαλύτερης έντασης εργασίας από ό,τι ο ιδιωτικός, με βάση στοιχεία που

αναφέρονται στην οικονομία των ΗΠΑ. Την παραδοχή αυτή αμφισβήτησε αργότερα και ο Peacock (1979, σσ. 87-88).

2.4.8 Τεχνολογικές και θεσμικές διαφορές

Εάν όμως γίνει αποδεκτό ότι η παραπάνω θέση δεν ισχύει και παρ' όλα αυτά εξακολουθούν να παρατηρούνται διαφορές παραγωγικότητας μεταξύ των δύο τομέων, πρέπει να διερευνηθεί η επίδραση δύο σημαντικών παραγόντων, ήτοι των τεχνολογικών διαφορών και των θεσμικών διαφορών μεταξύ των δύο τομέων. Στον ιδιωτικό τομέα υπάρχουν κατά κανόνα ισχυρά κίνητρα για εισαγωγή καινοτομιών σε θέματα διαδικασιών παραγωγής και προϊόντων, οι οποίες είναι απαραίτητες για την επιβίωση των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Στην περίπτωση όμως του δημόσιου τομέα, ο οποίος κατά κανόνα διαθέτει τις υπηρεσίες του μονοπωλιακά ή σχεδόν μονοπωλιακά, έξω από τα πλαίσια του μηχανισμού της αγοράς, είναι δυνατόν να περιβάλλονται ισχυρά εμπόδια στην εισαγωγή νέας τεχνολογίας και να ασκούνται λιγότερες πιέσεις για την απομάκρυνση της παλαιάς. Επιπλέον, ο δημόσιος τομέας χαρακτηρίζεται από γραφειοκρατική οργάνωση της παραγωγής. Η γραφειοκρατία επιδιώκει, συνήθως, διαφορετικούς σκοπούς από εκείνους που επιδιώκουν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, γεγονός που μπορεί να ασκήσει σημαντικές επιδράσεις στο ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας του δημόσιου τομέα και στη συνάρτηση κόστους του. Είναι, λοιπόν, δυνατό να παρουσιάζεται μη ισόρροπη μεγέθυνση της παραγωγικότητας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, η οποία όμως να μην οφείλεται στο ότι ο δημόσιος τομέας είναι σχετικά μεγαλύτερης έντασης εργασίας, αλλά στα περιορισμένα κίνητρα για τεχνολογική ανάπτυξη και στη γραφειοκρατική οργάνωση της παραγωγής που τον χαρακτηρίζουν.

Οι οπαδοί της ιδιωτικοποίησης υποστηρίζουν ότι η βελτίωση της απόδοσης της υπό ιδιωτικοποίηση επιχείρησης συντελεί στη βελτίωση της

οικονομίας ως σύνολο (Stredder, 1990). Η ικανοποίηση των μετόχων είναι ένα ισχυρό κίνητρο για τη βελτίωση της απόδοσης και τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας. Η ύπαρξη αποτελεσματικού ανταγωνισμού είναι αλληλένδετη με την ύπαρξη ισχυρού κινήτρου για την ικανοποίηση των αναγκών των καταναλωτών όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά. Σε αντίθετη περίπτωση, οι ανταγωνιστές θα καταλάβουν το μερίδιο αγοράς της εταιρίας, με αποτέλεσμα τον περιορισμό των κερδών των μετόχων.

Η επίτευξη του ανταγωνισμού είναι καθοριστικός παράγοντας της ιδιωτικοποίησης (Veljanovski, 1989), καθώς στον ιδιωτικό τομέα ο καταναλωτής κατέχει συνήθως την υπέρτατη εξουσία. Ειδικότερα, μια ιδιωτική επιχείρηση θα πρέπει να προσαρμόσει την παραγωγή της - όσον αφορά την ποιότητα, τις προδιαγραφές, το κόστος και τον όγκο παραγωγής - ανάλογα με τις απαιτήσεις των καταναλωτών, αλλιώς θα πρέπει να διακόψει την παραγωγική διαδικασία. Αντίθετα, στο δημόσιο τομέα ο καταναλωτής αναγκάζεται να συμβιβαστεί με υποκατάστατα ή με μονοπωλιακές καταστάσεις.

Χαρακτηριστικό είναι, ότι στις κρατικές επιχειρήσεις παρατηρείται ιδιαίτερα χαμηλή ποιότητα του εξοπλισμού των εγκαταστάσεων. Αυτό ανέκυψε, διότι πρόκειται για υλικό κεφάλαιο συλλογικής δημόσιας ιδιοκτησίας, λεωφορεία και τρένα, που δεν ανήκουν σε κανένα ιδιωτικώς και κανείς δεν χρησιμοποιεί την ιδιοκτησία αυτή με οποιοδήποτε σεβασμό. Μια ιδιωτική εταιρία φροντίζει τα μηχανήματα και τις εγκαταστάσεις της διότι αποτελούν πολύτιμη επένδυση. Αντίθετα, δεν υπάρχει κανείς να φροντίσει τη δημόσια ιδιοκτησία, αποτελεί δε συνηθισμένο φαινόμενο οι άνθρωποι να παρακολουθούν απαθείς το βανδαλισμό της.

Ένας ακόμη λόγος υπέρ της ιδιωτικοποίησης είναι, ότι διευκολύνει την υιοθέτηση σκληρής εργασιακής πολιτικής, χωρίς να αποδίδει στην κυβέρνηση δυσάρεστες πολιτικές επιλογές. Η ιδιωτική διοίκηση έχει περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσει με αποτελεσματικότητα τα εργατικά συνδικάτα.

Παράλληλα, πολλές χώρες έχουν προβεί στη διαδικασία της ιδιωτικοποίησης, ελπίζοντας ότι θα διευρυνθεί με τον τρόπο αυτό η αγορά κεφαλαίου με την προσέλκυση επενδυτών.

Είναι γενικά παραδεκτό, ότι το κόστος των υπηρεσιών που προσφέρονται από τις κρατικές επιχειρήσεις είναι υψηλό, ενώ η ποιότητα των υπηρεσιών είναι χαμηλή. Στόχος λοιπόν είναι η βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών, ώστε να είναι ανάλογες του κόστους. Οι τρόποι υλοποίησης του στόχου αυτού αναφέρονται στη μερική ή ολική ιδιωτικοποίηση, την αλλαγή της διαχείρισης ή / και την αποκέντρωση.

Ο περιορισμός του κρατικού ελέγχου δεν σημαίνει αναγκαστικά και αναπόφευκτα ιδιωτικοποίηση όλων των κρατικών επιχειρήσεων. Αν μία επιχείρηση κοινής ωφελείας, που είναι από τη φύση της μονοπώλιο, μεταβιβαστεί στους ιδιώτες, μετατρέπεται από κρατικό μονοπώλιο σε ιδιωτικό μονοπώλιο. Όπως είναι γενικά παραδεκτό στην επικρατούσα οικονομική θεωρία, ότι τα μονοπώλια είναι ασύμφορα για τους καταναλωτές και δεν κατανέμουν αποτελεσματικά τους κοινωνικούς πόρους.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, το πρόβλημα των ζημιογόνων επιχειρήσεων δεν είναι η μορφή ιδιοκτησίας, αλλά το μεγάλο μέγεθος (S. C. Littlechild, 1981). Είτε κρατικές είτε ιδιωτικές, οι μεγάλες επιχειρήσεις είναι υπέρογκες, γραφειοκρατικές και ανίκανες να παρακολουθήσουν τις προτιμήσεις των καταναλωτών και τις επιταγές της νέας τεχνολογίας. Για το λόγο αυτό, πολλές μεγάλες επιχειρήσεις αποκεντρώνονται και αναδιοργανώνονται, μεταβιβάζοντας μερικές από τις δραστηριότητές τους σε άλλες επιχειρήσεις.

Τέλος, η ιδιωτικοποίηση μπορεί να βοηθήσει στην εξάλειψη των κρατικών περιορισμών στη βιομηχανία και το εμπόριο, καθώς επίσης και στην αύξηση του ανταγωνισμού (Donaldson, Wangle, 1995). Με εξαίρεση τις περιπτώσεις του φυσικού μονοπωλίου, η κυβέρνηση μπορεί να προβεί σε ιδιωτικοποίηση για να δημιουργήσει μεγαλύτερο ανταγωνισμό, ο οποίος δίνει

περισσότερες δυνατότητες επιλογής στους καταναλωτές. Στις περιπτώσεις που ισχύει το φαινόμενο του φυσικού μονοπωλίου, η ιδιωτικοποίηση ομαλοποιεί την κατάσταση, καθώς απομακρύνει τη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ της κυβέρνησης ως μέτοχο και της κυβέρνησης ως νομοθέτη (Veljanovski, 1989). Αυτό περίπου ισχύει σήμερα και στο Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, όπου η κυβέρνηση είναι και μέτοχος και νομοθέτης συγχρόνως.

Βέβαια, το πιο πιθανό είναι η μορφή ιδιωτικοποίησης και ο βαθμός που αυτή θα εφαρμοστεί να προσαρμοστεί ανάλογα με τις προτιμήσεις και τις επιδιώξεις των πολιτικών παραγόντων (Ott, Hartley, 1991). Σε δημοκρατικές χώρες αυτό σημαίνει το “κυνήγι” ψήφων της κυβέρνησης, γραφειοκρατικές διαδικασίες που στοχεύουν στη μεγιστοποίηση του προϋπολογισμού και στην εξασφάλιση της θέσης και του εισοδήματός τους. Η διοίκηση και οι εργαζόμενοι μιας υπό ιδιωτικοποίηση επιχείρησης θα ασκήσουν πίεση στην κυβέρνηση προκειμένου να προβεί σε ιδιωτικοποίηση τέτοιας μορφής, ώστε να είναι αποδεκτή από όλους.

Τα αποτελέσματα της ιδιωτικοποίησης δεν αφορούν μόνο τις αποκρατικοποιημένες επιχειρήσεις, αλλά επεκτείνονται και σε άλλους τομείς της βιομηχανικής δραστηριότητας. Αυτό συμβαίνει, διότι μετά την ιδιωτικοποίηση, οι επιχειρήσεις γίνονται περισσότερο αποτελεσματικές, ανταποκρίνονται περισσότερο στις απαιτήσεις των καταναλωτών, παρέχουν πιο ευέλικτη τιμολογιακή πολιτική καθώς και περισσότερες δυνατότητες επιλογής. Κατ'επέκταση, οι βιομηχανίες και οι επιχειρήσεις που συναλλάσσονται μαζί τους, αποκομίζουν κέρδη από την πιο αποτελεσματική και ευνοϊκή αντιμετώπιση.

Συνοπτικά, τα βασικά επιχειρήματα υπέρ της ιδιωτικοποίησης αναφέρονται σε :

- Πιο αποτελεσματική χρήση των πόρων : ακόμη και όταν μια μονοπωλιακή επιχείρηση δεν μπορεί να διαχωριστεί σε περισσότερες ανταγωνιστικές

εταιρίες, τα κίνητρα που θα παρέχονται από την ιδιωτικής ιδιοκτησίας, επιφέρουν καλύτερη διαχείριση και υψηλότερα κέρδη. Το κέρδος είναι ένα ισχυρό κίνητρο τόσο για την ικανοποίηση των καταναλωτών, όσο και για την αποτελεσματική χρήση των πόρων.

- Ευρύτερο μερίδιο ιδιοκτησίας: το γεγονός ότι η διοίκηση και οι εργαζόμενοι μπορούν και συνήθως είναι μέτοχοι στην επιχείρηση που εργάζονται, τους παρέχει άμεσα μερίδιο της επιτυχίας της επιχείρησης. Παράλληλα, παρατηρείται μεγαλύτερη προθυμία στο επενδυτικό κοινό να συμμετάσχει ενεργά σε μία επιχείρηση της οποίας χρησιμοποιεί τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες.
- Καλύτερη προστασία του καταναλωτή και του περιβάλλοντος μέσω της ενίσχυσης του ανταγωνισμού: ο μόνος τρόπος για να εξασφαλισθούν δίκαια νομοθεσία και ορθοί κανονισμοί, είναι να εξασφαλισθεί ότι οι κανονισμοί θα απορρέουν από έναν ανεξάρτητο νομοθέτη, το κράτος, αφήνοντας την διαχείριση και την επιχειρηματικότητα στον ιδιωτικό τομέα.

2.5. Εναλλακτικές Μορφές Ιδιωτικοποίησης

Η διάκριση ανάμεσα σε “δημόσιο” και “ιδιωτικό” δεν είναι πάντα τόσο σαφής. Ο όρος “δημόσιο” μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει όχι μόνο μία κρατική ιδιοκτησία, αλλά και ευρύτερα διεσπαρμένες ιδιοκτησίες ή/και για ιδιοκτησίες απευθυνόμενες προς το ευρύ κοινό.

Αυτή η εννοιολογική σύγχυση έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομική πραγματικότητα, γιατί δείχνει ότι η κρατική ιδιοκτησία - και κατ' επέκταση η κρατική δραστηριότητα - δεν είναι απαραίτητη για την παραγωγή ή απόκτηση αγαθών ευρείας χρήσης. Αποτελεί δε εφιαλτήριο για την αναζωπύρωση των συζητήσεων σχετικά με το μέγεθος του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα που είναι τόσο επίκαιρες στις μέρες μας. Η ιδιωτικοποίηση στηρίζεται σε αυτό το γεγονός, εξετάζοντας τη δομή της ιδιοκτησίας και βάζοντας σε εφαρμογή

σχέσεις και μηχανισμούς που έχουν πρωταρχικό σκοπό την ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών και επιθυμιών.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, ιδιωτικοποίηση είναι η ολική ή τμηματική μεταφορά της ιδιοκτησίας μιας δημοσίου χαρακτήρα επιχείρησης στον ιδιωτικό τομέα. Χαρακτηριστικό στοιχείο αυτών των περιπτώσεων ιδιωτικοποίησης είναι η μεταφορά ολόκληρης της επιχείρησης, τόσο του άψυχου (πάγια στοιχεία) όσο και του έμψυχου υλικού (εργαζόμενοι) στον ιδιωτικό τομέα.

Η ιδιωτικοποίηση μπορεί να παρουσιαστεί σε διάφορες μορφές, όπως είναι για παράδειγμα η σύμβαση ιδιωτικών εταιριών με κρατικούς φορείς, π.χ. για τη χρηματοδότηση, κατασκευή και λειτουργία έργων ύδρευσης, για τον καθαρισμό των δρόμων κλπ. Ιδιωτικοποίηση θεωρείται επίσης η συνεργασία κράτους και κάποιας φιλανθρωπικής οργάνωσης ή ακόμη η από κοινού με ιδιώτη εκμετάλλευση ενός κτιρίου γραφείων (Butler, 1990).

Ο όρος ιδιωτικοποίηση χρησιμοποιείται επίσης για να περιγράψει και άλλα μέσα αντικατάστασης των δραστηριοτήτων του δημοσίου τομέα από τον ιδιωτικό. Ένα παράδειγμα τέτοιου είδους ιδιωτικοποίησης είναι η πώληση περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου τομέα σε ιδιώτες. Στις περιπτώσεις αυτές, η μεταφορά των περιουσιακών στοιχείων περιλαμβάνει μόνο τα πάγια στοιχεία και όχι τη διοίκηση ή τους εργαζόμενους.

Οι βασικοί τρόποι ιδιωτικοποίησης που βρίσκουν σύγχρονη πρακτική εφαρμογή, μπορούν να συνοψιστούν στους ακόλουθους :

- Πώληση μετοχών μέσω δημόσιας εγγραφής
- Πώληση μετοχών απευθείας σε ιδιώτες ή σε άλλη επιχείρηση του ιδιωτικού τομέα
- Ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων της δημόσιας επιχείρησης
- Συμμετοχή νέου επενδυτή στη δημόσια επιχείρηση
- Αναδιάρθρωση της επιχείρησης ή η διαίρεσή της σε τμήματα
- Αγορά της επιχείρησης από τα στελέχη και το προσωπικό της

- Χρηματοδοτική μίσθωση περιουσιακών στοιχείων και διοίκησης
- Franchising
- Απελευθέρωση της αγοράς
- Μεταφορά παροχής υπηρεσιών από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα
- Αυτοχρηματοδότηση έργων υποδομής

Οι παραπάνω τρόποι ιδιωτικοποίησης μπορούν να εφαρμοστούν τόσο στις περιπτώσεις ολικής, όσο και στις περιπτώσεις μερικής ιδιωτικοποίησης. Η μερική ιδιωτικοποίηση των δημοσίων επιχειρήσεων παίρνει συχνά τη μορφή μικτών επιχειρήσεων (joint ventures). Παράλληλα, είναι δυνατό να εφαρμοστεί ένας συνδυασμός των παραπάνω τρόπων ιδιωτικοποίησης.

2.5.1 Αναλυτική Παρουσίαση των Εναλλακτικών Μεθόδων Ιδιωτικοποίησης

1) Δημόσια Προσφορά Μετοχών (Ολική ή Μερική)

Στην περίπτωση αυτή, το κράτος διαθέτει στο κοινό το σύνολο, ή μεγάλα πακέτα μετοχών επιχειρήσεων, οι οποίες βρίσκονται ολικά ή μερικά στην κατοχή του δημοσίου. Όταν η κυβέρνηση αποφασίσει να πωλήσει ένα ποσοστό μόνο των μετοχών που κατέχει, η επιχείρηση παίρνει τη μορφή μικτής επιχείρησης (joint venture). Το κράτος ενδέχεται να προβεί σε αυτή τη λύση ως ένα μέσο διατήρησης της παρουσίας του στην επιχείρηση, ή ως ένα πρώτο βήμα προς την ολική ιδιωτικοποίηση της επιχείρησης.

Κατά τη διάρκεια της δημόσιας εγγραφής θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα διαδικαστικά θέματα :

α) Η κατάσταση της Δημόσιας Επιχείρησης. Αν η Δημόσια Επιχείρηση δεν παρουσιάζει στην παρούσα φάση ικανοποιητική απόδοση και αποτελέσματα, η δημόσια εγγραφή είναι εφικτή μόνο στην περίπτωση που η

επιχείρηση παρουσιάζει ρεαλιστικές πιθανότητες ανάπτυξης και παρουσίασης ικανοποιητικών αποτελεσμάτων (Stredder, 1990).

β) Το επιθυμητό εύρος ιδιοκτησίας. Αν στόχος της κυβέρνησης είναι η επίτευξη ευρείας διασποράς των μετοχών της δημόσιας επιχείρησης, τότε θα υιοθετήσει διαφορετικούς μηχανισμούς (κίνητρα, περιορισμούς κλπ.), από ότι στην περίπτωση που θα επιθυμούσε την διασπορά των μετοχών σε περιορισμένο αριθμό επενδυτών (Vuylsteke, 1988).

γ) Αποτίμηση και τιμολόγηση. Το θέμα αυτό είναι ιδιαίτερης σημασίας, καθώς απαιτούνται προσεκτικοί χειρισμοί για τη σωστή αποτίμηση της επιχείρησης (Plionis, 1990).

δ) Απουσία ανεπτυγμένων χρηματαγορών. Χωρίς την ύπαρξη ανεπτυγμένων χρηματαγορών η δημόσια εγγραφή δεν θα έχει μεγάλη ανταπόκριση από το επενδυτικό κοινό (Plionis 1990).

ε) Η νομοθεσία που διέπει την κεφαλαιαγορά. Ένα σημαντικό θέμα που προκύπτει είναι ότι σε μία απλοϊκή χρηματαγορά, η κυβέρνηση, θα πρέπει να λάβει ιδιαίτερες προφυλάξεις για να αποφευχθεί όσο το δυνατόν περισσότερο ο κίνδυνος που διατρέχουν οι αγοραστές. Παρά το γεγονός ότι ο κύριος στόχος της κυβέρνησης κατά τη δημόσια εγγραφή, είναι η εξασφάλιση της κάλυψης των μετοχών που προσφέρονται, η κυβέρνηση ευθύνεται για την προστασία των συμφερόντων των επενδυτών, ιδιαίτερα εκείνων που δεν έχουν πρόσβαση σε καθοδήγηση από ειδικούς (C.Cuylsteke, 1988).

στ) Η προώθηση (marketing) της δημόσιας εγγραφής. Η πληροφόρηση του επενδυτικού κοινού είναι το κλειδί για την επιτυχία της δημόσιας εγγραφής (Plionis, 1990).

ζ) Η δεκτικότητα της κεφαλαιαγοράς. Οι μεγάλης έκτασης δημόσιες εγγραφές ενδέχεται να είναι οι αιτίες που διαθέσιμοι πόροι δεν επενδύονται στη δημιουργία και επέκταση άλλων παραγωγικών επιχειρήσεων. Επισημαίνεται, ότι όταν ο όγκος των διαθέσιμων πόρων είναι περιορισμένος ή η κεφαλαιοποίηση του χρηματιστηρίου είναι χαμηλή, οι δημόσιες εγγραφές μεγάλου μεγέθους ενδέχεται να αποτελέσουν απειλή για την ανάπτυξη άλλων επιχειρήσεων (Vuylsteke, 1988).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, πριν από ή παράλληλα με τη δημόσια προσφορά των μετοχών, πραγματοποιείται πώληση πακέτου /ων μετοχών σε ιδιώτη /ες. Αυτή η μέθοδος ιδιωτικοποίησης είναι κατάλληλη για τις περιπτώσεις όπου η επιχείρηση θα είναι άμεσα εμπορικά βιώσιμη (Stredder, 1990).

Για την πραγματοποίηση της δημόσιας εγγραφής απαιτείται η έκδοση ενημερωτικού εντύπου, καθώς και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες μιας τράπεζας-αναδόχου. Οι μετοχές της δημόσιας επιχείρησης ενδέχεται να διατεθούν, τόσο στην εγχώρια, όσο και στη διεθνή αγορά. Στην περίπτωση που η δημόσια επιχείρηση έχει ήδη εισαχθεί στο Χρηματιστήριο, η συναλλαγή γίνεται μέσω του Χρηματιστηρίου (π.χ. περίπτωση ΑΓΕΤ-ΗΡΑΚΛΗΣ).

Η δημόσια προσφορά μπορεί να περιλαμβάνει, εκτός από την πώληση των μετοχών στο ευρύ επενδυτικό κοινό, κίνητρα για τη συμμετοχή των εργαζομένων της επιχείρησης. Είναι πιθανό η επιχείρηση να θέσει κάποιες προϋποθέσεις, τις οποίες θα πρέπει να πληρούν οι ενδιαφερόμενοι προκειμένου να συμμετάσχουν στη δημόσια εγγραφή. Σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να διανεμηθεί ένα συμβολικό ποσό μετοχών στους εργαζομένους, ως δείγμα καλής θέλησης της επιχείρησης.

Το κυριότερο πλεονέκτημα της μορφής αυτής ιδιωτικοποίησης είναι η επίτευξη ευρείας διασποράς των μετοχών της δημόσιας επιχείρησης και η δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων από περισσότερες της μιας πηγές και ιδιαίτερα όταν αντλούνται κεφάλαια απ'ευθείας από το επενδυτικό κοινό (C.

Vuylsteke, 1988). Για τους παραπάνω λόγους, η ιδιωτικοποίηση μέσω δημόσιας εγγραφής θεωρείται περισσότερο αποτελεσματική.

2) Πώληση Μετοχών Απευθείας σε Ιδιώτες ή σε άλλη Επιχείρηση του Ιδιωτικού Τομέα

Στην περίπτωση αυτή, το κράτος πωλεί το σύνολο ή μέρος των μετοχών της δημόσιας επιχείρησης που κατέχει ολικά ή μερικά σε έναν ή περισσότερους προκαθορισμένους αγοραστές. Οι αγοραστές ενδέχεται να έχουν εταιρική ή προσωπική μορφή. Σε περίπτωση που η ιδιωτικοποίηση είναι μερική και όχι ολική, τότε η ιδιοκτησία της επιχείρησης είναι μικτή (joint venture). Η πώληση των μετοχών της δημόσιας επιχείρησης σε ιδιώτη /ες είναι δυνατό να διεξαχθεί πριν ή καμιά φορά ταυτόχρονα με τη δημόσια εγγραφή (Vuylsteke, 1988).

Όταν η κυβέρνηση αποφασίσει να προβεί στην ιδιωτικοποίηση μιας δημόσιας επιχείρησης με την πώληση των μετοχών που κατέχει σε ιδιώτη, τότε οφείλει να ελέγξει τόσο τη χρηματοοικονομική του κατάσταση, όσο και την επιχειρηματική του φήμη. Ορισμένες φορές, ο αγοραστής της δημόσιας επιχείρησης σκοπεύει να διατηρήσει την ίδια μορφή δραστηριότητας, ενώ άλλες φορές στοχεύει στη διαφοροποίηση, είτε της δραστηριότητας, είτε της αγοράς στην οποία απευθύνονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες της δημόσιας επιχείρησης.

Η μέθοδος της πώλησης μετοχών απευθείας σε ιδιώτες είναι πολύ πιο εύκολη διαδικασία από τη δημόσια εγγραφή. Χαρακτηρίζεται από ευελιξία και για το λόγο αυτό χρησιμοποιείται κυρίως για την ιδιωτικοποίηση δημόσιων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν χαμηλή απόδοση ή για εκείνες που παρουσιάζουν μεγάλη ανάγκη ισχυρών ιδιοκτητών με ανάλογη βιομηχανική, οικονομική, εμπορική ή άλλη εμπειρία, καθώς και ισχυρό οικονομικό

υπόβαθρο, προκειμένου να βελτιωθούν τα αποτελέσματα της δημόσιας επιχείρησης.

Η μέθοδος αυτή είναι ίσως η μόνη εναλλακτική λύση στην περίπτωση μιας μη ανεπτυγμένης κεφαλαιαγοράς, όπου είναι δύσκολη η προσέλκυση του επενδυτικού κοινού, ή στην περίπτωση που το μέγεθος της δημόσιας επιχείρησης είναι πολύ μικρό και δεν δικαιολογεί το κόστος ιδιωτικοποίησης μέσω δημόσιας εγγραφής. Επίσης, χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις όπου η ταχύτητα περάτωσης της ιδιωτικοποίησης παίζει καθοριστικό ρόλο ή όταν η υπό ιδιωτικοποίηση επιχείρηση δεν είναι οικονομικά ισχυρή (Stredder, 1990).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η μερική πώληση μετοχών δημόσιας επιχείρησης σε ιδιώτη είναι το πρώτο βήμα προς την ολική ιδιωτικοποίηση της επιχείρησης, καθώς τα νέα κεφάλαια που εισρέουν στην επιχείρηση βελτιώνουν την οικονομική της κατάσταση, κάνοντάς την περισσότερο ελκυστική στους επενδυτές. Επιπλέον, η πώληση της επιχείρησης απευθείας σε ιδιώτη επιτρέπει ευελιξία για την ολοκλήρωση ειδικών διαρρυθμίσεων αναφορικά με την πώληση της δημόσιας επιχείρησης.

Βασικό πλεονέκτημα του τρόπου αυτού ιδιωτικοποίησης είναι, ότι ο υποψήφιος αγοραστής είναι γνωστός εκ των προτέρων και κατά συνέπεια, είναι δυνατό να εκτιμηθούν σημαντικά στοιχεία, όπως η επιχειρηματική και διοικητική του ικανότητα, η τεχνολογία που διαθέτει και η πρόσβαση που έχει στην αγορά.

Η δημόσια επιχείρηση ενδέχεται να χρειαστεί χρηματοοικονομική αναδιάρθρωση. Χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση μπορεί να είναι ο περιορισμός των υποχρεώσεων της. Παράλληλα με την συγκεκριμένη διαδικασία, θα πρέπει να εφαρμοσθούν μηχανισμοί για την αντιμετώπιση ζητημάτων που συνδέονται άμεσα με τις εργασιακές σχέσεις, όπως ο περιορισμός των θέσεων εργασίας. Προκειμένου να εξασφαλισθεί η εκπλήρωση των στόχων της κυβέρνησης, καθώς και η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του επενδυτικού κοινού, θα πρέπει να εφαρμοσθούν

κατάλληλες διαδικασίες, όπως η σωστή αποτίμηση της αξίας της επιχείρησης και η επιλογή του κατάλληλου αγοραστή (διαδικασία πλειοδότησης) (Vuylsteke, 1988).

Ένα πιθανό μειονέκτημα της πώλησης μιας δημόσιας επιχείρησης απευθείας σε ιδιώτη είναι το ενδεχόμενο άσκησης έντονης κριτικής που μπορεί να ασκηθεί όσον αφορά στην επιλογή του αγοραστή, ιδιαίτερα όταν δεν επιτυγχάνεται η αναμενόμενη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων της επιχείρησης.

3) Ρευστοποίηση Περιουσιακών Στοιχείων της Δημόσιας Επιχείρησης

Η βασική διαφοροποίηση του συγκεκριμένου υπό εξέταση τρόπου ιδιωτικοποίησης σε σχέση με τους δύο προαναφερθέντες είναι, ότι η ιδιωτικοποίηση περιλαμβάνει αποκλειστικά πώληση περιουσιακών στοιχείων της δημόσιας επιχείρησης και όχι πώληση μετοχών. Τα περιουσιακά στοιχεία είναι δυνατό να πωληθούν είτε τμηματικά, είτε συνολικά ως επιχειρησιακή ενότητα. Η πώληση των περιουσιακών στοιχείων μπορεί να διεξαχθεί μέσω ανοικτού πλειοδοτικού διαγωνισμού, ή μέσω δημοπρασίας. Επίσης, είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί μετά από άμεση διαπραγμάτευση με προκαθορισμένους αγοραστές. Στην τελευταία περίπτωση θα πρέπει να προηγηθεί μία επίπονη διαδικασία ανεύρεσης του κατάλληλου αγοραστή, για να επιτευχθούν τα βέλτιστα δυνατά οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

Το κυριότερο θέμα που προκύπτει στην περίπτωση αυτή είναι ο χειρισμός των υπαρχόντων υποχρεώσεων της επιχείρησης (Vuylsteke, 1988). Όταν η πώληση περιλαμβάνει μόνο κάποια επιπρόσθετα περιουσιακά στοιχεία, τότε δεν υφίσταται πρόβλημα. Όταν, όμως, η πώληση περιλαμβάνει πλήρη τμηματοποίηση και ρευστοποίηση της δημόσιας επιχείρησης, τότε προκύπτει πρόβλημα αναφορικά με τις αναδιαρθρώσεις (υποχρεώσεις και οφειλές της επιχείρησης, απόλυση προσωπικού κλπ.). Μία λύση για τα

προβλήματα αυτά είναι η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ του κράτους και του επενδυτή, η οποία θα υποχρεώνει τον τελευταίο να επαναπροσλάβει ένα σημαντικό ποσοστό των εργαζομένων, ή να προβεί σε κάποια συμφωνία με τους πιστωτές.

Η πώληση περιουσιακών στοιχείων μπορεί να διεξαχθεί για διάφορους λόγους. Οι πιο ενδεικτικοί από αυτούς αναφέρονται ακολούθως :

α) Εάν η κυβέρνηση επιθυμεί την ιδιωτικοποίηση μέρους της δημόσιας επιχείρησης, θα πρέπει να διαθέσει προς πώληση εκείνα τα περιουσιακά στοιχεία, που δεν επηρεάζουν τη βασική δομή και δραστηριότητα της επιχείρησης. Η μέθοδος αυτή είναι ένας τρόπος περιορισμού του μεγέθους της δημόσιας επιχείρησης, χωρίς ουσιαστικές μεταβολές στη διάρθρωσή της.

β) Εάν στόχος της κυβέρνησης είναι η ολική πώληση της δημόσιας επιχείρησης, χωρίς όμως αυτό να είναι εφικτό με την πώληση μετοχών (συνήθως εξαιτίας του μεγάλου μεγέθους της επιχείρησης), τότε θα πρέπει αυτή να τμηματοποιηθεί μέσω της πώλησης των περιουσιακών της στοιχείων στον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος είτε θα τα χρησιμοποιήσει για να δημιουργήσει νέα επιχειρησιακή μονάδα, είτε θα συνεχίσει τη δραστηριότητα της δημόσιας επιχείρησης. Η διαδικασία αυτή είναι αρκετά συνηθισμένη στο χώρο της ιδιωτικοποίησης.

γ) Ενδέχεται η ιδιωτικοποίηση της δημόσιας επιχείρησης να είναι εφικτή μέσω της πώλησης των μετοχών της, αλλά για άλλους χρηματοοικονομικούς (π.χ. φορολογία) ή νομικούς λόγους, η πώληση των περιουσιακών της στοιχείων να είναι η πιο συμφέρουσα λύση και για τους δύο αντισυμβαλλόμενους (Vuylsteke, 1988).

Σε περιπτώσεις όπου η πώληση μετοχών των δημόσιων επιχειρήσεων δεν είναι εφικτή, η πώληση των περιουσιακών τους στοιχείων είναι ο πιο κατάλληλος, αν όχι ο μόνος εναλλακτικός τρόπος ιδιωτικοποίησης.

4) Αναδιάρθρωση της Επιχείρησης ή Διάσπαση σε Τμήματα

Η μέθοδος αυτή περιλαμβάνει τη διάσπαση ή την αναδιάρθρωση μιας δημόσιας επιχείρησης σε ξεχωριστές επιχειρησιακές μονάδες, ή τη μετατροπή της σε εταιρία συμμετοχών (holding company) με αρκετές θυγατρικές εταιρίες (Vuylsteke, 1988). Υπάρχουν αρκετοί τρόποι για την εφαρμογή της μεθόδου αυτής, ανάλογα με τη νομική μορφή της επιχείρησης. Εκτός από την πώληση κάποιων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης, όπως προαναφέρθηκε, οι τρόποι αυτοί αναφέρονται σε :

- α) Διάσπαση της εταιρίας σε περισσότερα νομικά πρόσωπα
- β) Μετατροπή της δημόσιας επιχείρησης σε εταιρία συμμετοχών (holding company), που κατέχει τις μετοχές των θυγατρικών της, οι οποίες έχουν αναλάβει εξ' ολοκλήρου τα περιουσιακά στοιχεία και τις υποχρεώσεις της δημόσιας επιχείρησης.
- γ) Ανάθεση των δραστηριοτήτων της δημόσιας επιχείρησης σε θυγατρικές της επιχειρήσεις, με την προϋπόθεση ότι το κράτος εξακολουθεί να διατηρεί ορισμένες δραστηριότητες της επιχείρησης (όπως π.χ. τις μη εμπορικές δραστηριότητες) (Vuylsteke, 1988). Η ανάθεση αυτή συχνά καταλήγει σε απλή πώληση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.
- δ) Πώληση των παραγωγικών εγκαταστάσεων τμηματικά, σε μία ή περισσότερες εταιρικές μονάδες και όχι ως σύνολο.

Τα βασικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από το συγκεκριμένο τρόπο ιδιωτικοποίησης είναι η τμηματική εφαρμογή και η εφαρμογή διαφορετικών μεθόδων ιδιωτικοποίησης στα διάφορα τμήματα της επιχείρησης, με αποτέλεσμα την επίτευξη του βέλτιστου δυνατού αποτελέσματος.

Αν μία δημόσια επιχείρηση ενσωματώνει πολλές δραστηριότητες που ως σύνολο δεν ελκύουν του πιθανούς επενδυτές, η τμηματοποίηση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης είναι μία πρόσφορη λύση. Ένας άλλος

λόγος για τον οποίο προτιμάται η διάσπαση της επιχείρησης σε τμήματα είναι, όταν το κράτος επιθυμεί την πώληση ορισμένων μόνο τμημάτων της δημόσιας επιχείρησης, ενώ επιθυμεί να διατηρήσει στην κατοχή του άλλα τμήματα (Stredder, 1990). Επίσης, το κράτος ενδέχεται να επιθυμεί την τμηματοποίηση μιας δημόσιας επιχείρησης, όταν η επιχείρηση αυτή παρουσιάζει μονοπωλιακή δραστηριότητα. Σε περίπτωση που το κράτος θέλει να δημιουργήσει ανταγωνισμό στη συγκεκριμένη δραστηριότητα, προβαίνει στην τμηματοποίηση της δημόσιας επιχείρησης σε διαφορετικές εταιρικές μονάδες. Η αναδιάρθρωση μιας δημόσιας επιχείρησης σε τμήματα μπορεί να προκαλέσει διάφορα θέματα προς επίλυση, όπως η ικανοποίηση των πιστωτών, η κάλυψη των αναγκών των εργαζομένων κλπ.

Μόλις η δημόσια επιχείρηση διασπαστεί σε περισσότερα συστατικά τμήματα, η μέθοδος ιδιωτικοποίησης που θα εφαρμοστεί για κάθε ένα από τα τμήματα αυτά (πώληση σε ιδιώτη, πώληση περιουσιακών στοιχείων, πώληση στη διοίκηση ή τους εργαζομένους της επιχείρησης), θα καθορίσει τα προβλήματα που ενδέχεται να δημιουργηθούν και τα θέματα που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν.

5) Συμμετοχή Νέου Επενδυτή στη Δημόσια Επιχείρηση

Μια άλλη εναλλακτική λύση για να προσφέρει η κυβέρνηση νέο κεφάλαιο στη δημόσια επιχείρηση (που χρησιμοποιείται κυρίως για επέκταση ή για αναδιάρθρωση), είναι η αύξηση κεφαλαίου της επιχείρησης με την πώληση μέρους του μετοχικού της κεφαλαίου σε ιδιώτη /ες. Το κύριο χαρακτηριστικό της μεθόδου αυτής είναι ότι η κυβέρνηση δεν διαθέτει το δικό της αριθμό μετοχών της δημόσιας επιχείρησης, αλλά αυξάνει το μετοχικό κεφάλαιο της επιχείρησης μεταβάλλοντας το ποσοστό που κατέχει (Vuylsteke, 1988).

Το αποτέλεσμα της μεθόδου αυτής είναι η δημιουργία μιας μικτής επιχείρησης (joint venture) δημόσιας και ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Αν η κυβέρνηση δεν κατέχει το σύνολο των μετοχών της δημόσιας επιχείρησης αλλά κατέχει απλά την πλειοψηφία των μετοχών, τότε η νέα συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης θα έχει ως αποτέλεσμα την ευρύτερη διασπορά της μετοχικής σύνθεσης.

Η μέθοδος αυτή ιδιωτικοποίησης πραγματοποιείται μέσω της αύξησης κεφαλαίου της δημόσιας επιχείρησης, αν και ενδέχεται να πραγματοποιηθεί μέσω της διαδικασίας συγχώνευσης. Στην περίπτωση αυτή, η δημόσια επιχείρηση μετατρέπεται σε μικτή επιχείρηση δημόσιας-ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Η νέα έκδοση μετοχών της δημόσιας επιχείρησης διατίθεται είτε μέσω δημόσιας εγγραφής είτε μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης.

Ο τρόπος αυτός ιδιωτικοποίησης χρησιμοποιείται κυρίως για τις επιχειρήσεις εκείνες που αντιμετωπίζουν προβλήματα χρηματοδότησης και κεφαλαίου (Vuylsteke, 1988). Η νέα έκδοση μετοχών σε ορισμένες περιπτώσεις συνοδεύεται από προσφορά αριθμού μετοχών της κυβέρνησης. Πολλές φορές η κυβέρνηση προτιμά τη δημιουργία μικτών επιχειρήσεων με ξένες χώρες, καθώς εκτός από κεφάλαια κερδίζουν και πολύτιμες γνώσεις σε τομείς όπως η παραγωγική διαδικασία και η διοίκηση.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η κυβέρνηση χρησιμοποιεί αυτή τη μέθοδο ιδιωτικοποίησης μιας δημόσιας επιχείρησης, όταν η επιχείρηση αυτή παρουσιάζει σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης και εξέλιξης. Με τον τρόπο αυτό, η κυβέρνηση, καταβάλλει σημαντική προσπάθεια για να ενισχύσει και να ενδυναμώσει την επιχείρηση.

Συνοπτικά, λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι όταν στόχος της κυβέρνησης είναι η διατήρηση της συμμετοχής της στην επιχείρηση (με απλή μείωση του ποσοστού των μετοχών που κατέχει), ή η αλλαγή της αναλογίας ιδιωτικού /δημοσίου στη μετοχική σύνθεση, η μέθοδος αυτή ιδιωτικοποίησης είναι η πλέον κατάλληλη για μία δημόσια επιχείρηση.

6) Εξαγορά της Επιχείρησης από τη Διοίκηση ή τους Εργαζομένους

Ο όρος αυτός αναφέρεται στην απόκτηση ενός σημαντικού ποσοστού του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρίας από τη διοίκηση της εταιρίας ή από τους εργαζομένους σε αυτήν. Η μέθοδος αυτή περιλαμβάνει τη χρήση πίστωσης προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η απόκτηση από τη διοίκηση και τους εργαζομένους, όπου τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης χρησιμοποιούνται ως εγγύηση (Stredder, 1990).

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της μεθόδου αυτής είναι, ότι οι πιστωτές που παρέχουν τη δυνατότητα στη διοίκηση και στους εργαζομένους να αποκτήσουν την πλειοψηφία των μετοχών της δημόσιας επιχείρησης, αποκτούν ένα πολύ μικρό ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου της επιχείρησης, ενώ η διοίκηση και οι εργαζόμενοι που προσφέρουν μικρότερο κεφάλαιο, αποκτούν την πλειοψηφία των μετοχών (Blackstone, Franks, 1986).

Η μέθοδος αυτή είναι κατάλληλη μόνο στην περίπτωση που η σχέση κεφαλαίου ανά εργαζόμενο είναι σχετικά χαμηλή, αλλά μπορεί να επιχειρηθεί σε συνδυασμό με μία απευθείας πώληση (Stredder, 1990). Επίσης, η μέθοδος αυτή είναι μια λύση για την ιδιωτικοποίηση μιας επιχείρησης, η οποία δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον για εξαγορά.

Για την πραγματοποίηση αυτής της μεθόδου ιδιωτικοποίησης απαιτείται η δημιουργία μιας μικτής επιχείρησης με την έκδοση μετοχών, η οποία καλύπτεται κατά το μεγαλύτερο μέρος από τη διοίκηση και τους εργαζομένους της δημόσιας επιχείρησης. Κατόπιν, η μικτή επιχείρηση αποκτά την υπό ιδιωτικοποίηση δημόσια επιχείρηση χρησιμοποιώντας τα χρεόγραφα που κατέχουν οι μέτοχοι της ή με τη λήψη δανείου.

Προκειμένου να επιτευχθεί η απόκτηση των μετοχών μιας δημόσιας επιχείρησης από τους εργαζομένους της, απαιτούνται εκτεταμένα προγράμματα ενημέρωσης των εργαζομένων αναφορικά με τα

πλεονεκτήματα που εμπεριέχει η απόκτηση από αυτούς της πλειοψηφίας των μετοχών της επιχείρησης στην οποία εργάζονται (Vuylsteke, 1988).

Η μέθοδος αυτή παρέχει, επίσης, ένα πολύ ισχυρό κίνητρο για την αύξηση της παραγωγικότητας (Bos, 1991). Για την ακρίβεια, αποτελεί έναν τρόπο για την επίλυση των προβλημάτων των εργαζομένων στην επιχείρηση, με τον πλέον ικανοποιητικό τρόπο. Η μεταφορά της ιδιοκτησίας της δημόσιας επιχείρησης στα χέρια της διοίκησης και των εργαζομένων αποτελεί σημαντικό μέσο για την ελαχιστοποίηση των απολύσεων και το σημαντικό περιορισμό των εξόδων που συντελούν στο κλείσιμο της επιχείρησης.

7) Συμβόλαια Χρηματοδοτικής Μίσθωσης Περιουσιακών Στοιχείων και Διοίκησης

Τόσο η χρηματοδοτική μίσθωση περιουσιακών στοιχείων (lease contracts), όσο και η μίσθωση διοίκησης (management contracts), είναι διακανονισμοί με τους οποίους η διοίκηση, η τεχνολογία και /ή οι άλλοι τομείς του ιδιωτικού τομέα παρέχονται μέσω κάποιου συμβολαίου σε μια δημόσια επιχείρηση, για κάποια προκαθορισμένη χρονική περίοδο.

Η μίσθωση περιουσιακών στοιχείων και διοίκησης είναι η βασική μέθοδος ιδιωτικοποίησης μιας δραστηριότητας της δημόσιας επιχείρησης, σε περιπτώσεις όπου η ιδιωτικοποίηση ολόκληρης της δημόσιας επιχείρησης δεν είναι εφικτή ή επιθυμητή (Vuylsteke & Charles, 1988). Και οι δύο περιπτώσεις προσφέρουν πλεονεκτήματα που συγκριτικά κάνουν την εφαρμογή της μεθόδου αυτής περισσότερο επιθυμητή από οποιαδήποτε άλλη μορφή ιδιωτικοποίησης.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η μίσθωση περιουσιακών στοιχείων χρησιμοποιείται ως ενδιάμεση λύση, με στόχο την πραγματοποίηση ενδεχόμενης πώλησης. Κατά τον ίδιο τρόπο, η μίσθωση διοίκησης χρησιμοποιείται ως ενδιάμεση λύση, με στόχο τη βελτίωση της

αποτελεσματικότητας και της κερδοφορίας της επιχείρησης για την πραγματοποίηση ενδεχόμενης ιδιωτικοποίησης της ιδιοκτησίας.

Η μέθοδος μίσθωσης περιουσιακών στοιχείων και διοίκησης χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη ευελιξία, για να έχει τη δυνατότητα προσαρμογής σε όλες τις πιθανές συνθήκες (Vuylsteke, 1988). Η επιλογή μεταξύ των δύο περιπτώσεων μίσθωσης εξαρτάται από τους στόχους της κυβέρνησης και την κατάσταση της δημόσιας επιχείρησης. Αν η επιχείρηση βρίσκεται σε πολύ άσχημη χρηματοοικονομική κατάσταση και είναι απίθανο να ανταποκριθεί σε οποιαδήποτε διοίκηση, τότε η μίσθωση κάποιων περιουσιακών της στοιχείων μπορεί να αποδώσει σημαντικά έσοδα. Επίσης, η μίσθωση περιουσιακών στοιχείων είναι μία σημαντική εναλλακτική λύση σε περίπτωση που όλες οι δραστηριότητες της δημόσιας επιχείρησης έχουν διακοπεί. Από την άλλη πλευρά, αν το μόνο που χρειάζεται η επιχείρηση είναι μία σύντομη ενίσχυση από αποτελεσματική διοίκηση προκειμένου να ξαναγυρίσει στην κερδοφορία, η μίσθωση διοίκησης ίσως είναι η πιο κατάλληλη λύση.

Ειδικότερα, η χρηματοδότηση περιουσιακών στοιχείων αναφέρεται στην εκμίσθωση από τη δημόσια επιχείρηση των μηχανημάτων, εργαλείων και άλλων περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή της σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, προκειμένου να αυξήσει τις εισροές της. Το συμβόλαιο χρηματοδοτικής μίσθωσης περιλαμβάνει τους όρους κάτω από τους οποίους ο μισθωτής μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτά τα περιουσιακά στοιχεία, την αποζημίωση που θα πρέπει να καταβληθεί στο κράτος σε περίπτωση ζημιάς και τις αρμοδιότητες τόσο του μισθωτή, όσο και του εκμισθωτή.

Το κύριο χαρακτηριστικό της χρηματοδοτικής μίσθωσης περιουσιακών στοιχείων, είναι ότι ο μισθωτής αναλαμβάνει πλήρη κίνδυνο για τη χρήση αυτών (Vuylsteke, 1988). Κατά συνέπεια, ο μισθωτής αναλαμβάνει την υποχρέωση να πληρώσει για τα περιουσιακά στοιχεία μετά το πέρας της μίσθωσης, ανεξάρτητα από το αν η επιχείρηση λειτούργησε αποδοτικά ή όχι. Παράλληλα, ο μισθωτής φέρει συνήθως και την υποχρέωση να συντηρήσει

και να επισκευάσει τα περιουσιακά στοιχεία της μίσθωσης, ή να συμμετάσχει στο κόστος επισκευής και συντήρησης κατά ένα ποσοστό, ανάλογα με τους όρους του συμβολαίου.

Σε αντίθεση με τη μίσθωση διοίκησης, κατά την οποία διοίκηση δεν φέρει καμία υποχρέωση για τη λειτουργία της επιχείρησης, ο μισθωτής θα έχει άμεσες χρηματοοικονομικές επιπτώσεις στην περίπτωση που δεν καταφέρει να χρησιμοποιήσει τα μισθωμένα περιουσιακά στοιχεία αποτελεσματικά, όπως και στην περίπτωση που δεν καταφέρει να εξασφαλίσει αποτελεσματική διοίκηση.

Κατά τη χρηματοδοτική μίσθωση, η πρόσληψη προσωπικού είναι ευθύνη του μισθωτή, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να προσλάβει προσωπικό από την ευρύτερη αγορά και να το εντάξει στο ήδη υπάρχον εργατικό δυναμικό, έχοντας πλήρη ελευθερία επιλογής. Αντίθετα, στην περίπτωση μίσθωσης διοίκησης, ο ανάδοχος έχει μεγάλη εξουσία πάνω στο ήδη υπάρχον προσωπικό, χωρίς να μπορεί όμως να επέμβει στη μισθοδοσία, καθώς οι εργαζόμενοι υπόκεινται στην κρατική μισθοδοτική κλίμακα και σε κρατικές εργασιακές συνθήκες. Η μισθωμένη διοίκηση θα πρέπει να προβεί σε εκείνα τα μέτρα που θα αυξήσουν την αποδοτικότητα και την ποιότητα εργασίας των υπαλλήλων της επιχείρησης, προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία της δημόσιας επιχείρησης.

Μία άλλη διαφορά μεταξύ της μίσθωσης περιουσιακών στοιχείων και της μίσθωσης διοίκησης είναι, ότι στην πρώτη περίπτωση ο μισθωτής έχει πλήρη έλεγχο πάνω στη λειτουργία των περιουσιακών στοιχείων. Αντίθετα, ο έλεγχος που ασκεί η μισθωμένη διοίκηση, υπόκειται στους περιορισμούς του υπογεγραμμένου συμβολαίου. Στην περίπτωση μίσθωσης περιουσιακών στοιχείων, το κράτος, απαλλάσσεται από τα άμεσα χρηματοοικονομικά βάρη, καθώς αυξάνει τις εισροές του. Παράλληλα όμως, θα πρέπει να εξασφαλίσει ότι τα περιουσιακά στοιχεία θα είναι σε θέση να επιστραφούν σε αυτό στο ακέραιο στο τέλος της περιόδου. Το θέμα αυτό δεν υφίσταται στην περίπτωση

μίσθωσης διοίκησης, καθώς στην περίπτωση αυτή το κράτος είναι υπεύθυνο για τη συντήρηση των περιουσιακών στοιχείων.

Η μισθωμένη διοίκηση (η οποία είναι συνήθως κάποιας εταιρείας με παρεμφερές αντικείμενο δραστηριότητας με την επιχείρηση) αναλαμβάνει την υποχρέωση, με την υπογραφή κάποιου συμβολαίου, να διοικήσει την επιχείρηση με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει ανταγωνιστική. Η διοίκηση έχει τη δυνατότητα να ασκεί πλήρη έλεγχο και όλες τις διοικητικές εξουσίες, που απορρέουν από το υπογεγραμμένο συμβόλαιο. Σε αντίθεση με τον μισθωτή περιουσιακών στοιχείων, ο οποίος πληρώνει το κράτος για τη χρήση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης, η μισθωμένη διοίκηση πληρώνεται από το κράτος για τις υπηρεσίες που προσφέρει (Hegstad, Newport, 1987).

Ενώ η μισθωμένη διοίκηση αναλαμβάνει εκτεταμένες διοικητικές εξουσίες και πλήρη λειτουργικό έλεγχο, δεν εκτίθεται σε κανένα χρηματοοικονομικό κίνδυνο και λαμβάνει την αμοιβή της ανεξάρτητα από την κερδοφορία της επιχείρησης. Η δημόσια επιχείρηση εξακολουθεί να φέρει τον πλήρη εμπορικό κίνδυνο και ευθύνεται για ολόκληρο το κεφάλαιο κίνησης και τη χρηματοδότηση μέσω δανεισμού (Vuylsteke, 1988). Το κράτος, δηλαδή, δεν απαλλάσσεται από τα χρηματοοικονομικά βάρη, αντίθετα, επιβαρύνεται ακόμη περισσότερο από την αμοιβή της διοίκησης. Το πλεονέκτημα αυτής της συμφωνίας είναι ότι διατηρείται η ιδιοκτησία του κράτους και ο έλεγχος που ασκεί πάνω στη δημόσια επιχείρηση, ενώ επιτυγχάνεται αποτελεσματική διοίκηση, η οποία ωθεί την επιχείρηση στη κερδοφορία.

Δεν υπάρχει καμία συγκεκριμένη διαδικασία για τη μίσθωση περιουσιακών στοιχείων. Σταθερός παράγοντας στη μίσθωση είναι η προσέγγιση της επιχείρησης από το μισθωτή, η συμφωνία να χρησιμοποιήσει τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης για μία προκαθορισμένη χρονική περίοδο καθώς και η υποχρέωση που αναλαμβάνει να πληρώσει τον ιδιοκτήτη (το κράτος ή τη δημόσια επιχείρηση) με την απαιτούμενη αμοιβή για τη χρήση των περιουσιακών αυτών στοιχείων. Στους μεταβλητούς

παράγοντες περιλαμβάνονται το επίπεδο της χρηματοοικονομικής συνεισφοράς από το μισθωτή (π.χ. για αποκατάσταση ζημιών), η απόδοση των ομολόγων, η διατήρηση και /ή ανανέωση των υποχρεώσεων, ή η χρονική διάρκεια της μίσθωσης.

Τόσο στην περίπτωση μίσθωσης περιουσιακών στοιχείων, όσο και στην περίπτωση μίσθωσης διοίκησης, το κράτος συνεχίζει να φέρει τις δανειακές υποχρεώσεις της δημόσιας επιχείρησης (Vuylsteke, 1988). Η περίπτωση μίσθωσης διοίκησης περιλαμβάνει κάποιο κόστος, το οποίο θα αντισταθμισθεί μόνο με την αύξηση της κερδοφορίας της επιχείρησης. Επιπλέον, ενδέχεται το κράτος να χρειαστεί να ενισχύσει τη λειτουργία της επιχείρησης με επιπλέον κεφάλαια. Βασική προϋπόθεση της επιτυχίας της μεθόδου αυτής είναι η αξιοπιστία, η ικανότητα και η σοβαρότητα της μισθωμένης διοίκησης.

8) Franchising

Το franchising περιλαμβάνει την παροχή δικαιωμάτων στην προσφορά ή διανομή προϊόντων ή υπηρεσιών σε ένα μόνο παραγωγό (producer) ή διανομέα (operator) για μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η μέθοδος αυτή είχε αρχικά θεωρηθεί ως μηχανισμός εισαγωγής του ανταγωνισμού για την αγορά, όπου ο ανταγωνισμός μέσα στην αγορά δεν είναι ούτε υπαρκτός ούτε επιθυμητός. Κατά συνέπεια, τα ουδέτερα μονοπώλια είναι κατάλληλες περιπτώσεις για την εφαρμογή της μεθόδου αυτής.

Είναι προφανές, ότι η μέθοδος αυτή παρέχει έσοδα στην κυβέρνηση με τη μεταφορά, έστω και μερικώς, των αναμενόμενων μελλοντικών κερδών από τον franchisee στον franchisor. Η μέθοδος franchising είναι ιδιαίτερα κατάλληλη σε περιπτώσεις όπου η κυβέρνηση επιθυμεί να ελέγχει τις υπηρεσίες ή τα προϊόντα που παράγει η δημόσια επιχείρηση ή όπου η παραγωγή χρηματοδοτείται μέσω συγκεκριμένων θυγατρικών εταιρειών της κυβέρνησης

(Domberger, Piggott, 1986). Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται κυρίως για την ιδιωτικοποίηση των εταιρειών αστικών συγκοινωνιών και των αεροπορικών εταιρειών.

Για την εφαρμογή της μεθόδου αυτής θα πρέπει να αντιμετωπισθούν ορισμένες δυσκολίες, όπως για παράδειγμα η προσφορά, η οποία θα πρέπει να είναι ανταγωνιστική. Επίσης, το συμβόλαιο θα πρέπει να είναι σαφές, καθώς τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που παρέχονται από τη δημόσια επιχείρηση θα είναι αυστηρά προκαθορισμένα, χωρίς ασάφειες όσον αφορά στα χαρακτηριστικά της προσφοράς. Ένα τρίτο πιθανό πρόβλημα είναι η χρονική διάρκεια του συμβολαίου. Ο καθορισμός του ιδανικού χρονικού ορίζοντα του συμβολαίου είναι μεν δύσκολος, εξ' αιτίας της πολυπλοκότητας και της σημασίας των διαφόρων συμφερόντων, είναι όμως καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία του franchising.

Επισημαίνεται ότι η εφαρμογή της μεθόδου franchising απαιτεί την ύπαρξη κάποιας νομοθεσίας: η εφαρμογή των συμβολαίων θα πρέπει να επιβάλλεται με κάποιο τρόπο και η απόδοση του αναδόχου (contractor) θα πρέπει να παρακολουθείται. Ενδέχεται να δημιουργηθούν προβλήματα, όταν η απόδοση τού αναδόχου είναι χαμηλότερη των προκαθορισμένων επιπέδων (Domberger, Piggott, 1986). Τέλος, η επιτυχία του franchising εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμοστεί.

9) Απελευθέρωση της Αγοράς

Μία άλλη μέθοδος ιδιωτικοποίησης είναι η απελευθέρωση της αγοράς, το άνοιγμα δηλαδή των κρατικών μονοπωλίων στον ανταγωνισμό. Εφαρμόζοντας τη μέθοδο αυτή και ενεργοποιώντας τις ανταγωνιστικές δυνάμεις, μπορεί να επιτευχθεί η σημαντική μείωση του κόστους παραγωγής, και η παράλληλη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η ανάπτυξη της δυνατότητας επιλογής του καταναλωτή έχει ευεργετικές

συνέπειες, τόσο για την ευημερία του ίδιου του καταναλωτή, όσο και της κοινωνίας στο σύνολο της, μέσω της βελτίωσης της παραγωγικής και της κατανεμητικής αποτελεσματικότητας (Παυλόπουλος, 1989). Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας περίπτωσης είναι οι ταχυδρομικές υπηρεσίες.

10) Μεταφορά της Παροχής Υπηρεσιών από το Δημόσιο στον Ιδιωτικό Τομέα

Ένας άλλος τρόπος ιδιωτικοποίησης είναι η μεταφορά της παροχής υπηρεσιών από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα (Stredder, 1990). Εν προκειμένω, το δημόσιο διατηρεί την ευθύνη εξασφάλισης παροχής των υπηρεσιών, αλλά χρησιμοποιεί αποτελεσματικότερους μηχανισμούς παραγωγής. Η ανάθεση παραγωγής των σχετικών υπηρεσιών δημόσιας φύσεως σε ιδιωτικές επιχειρήσεις γίνεται κατά κύριο λόγο με διαγωνισμό. Με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζει από άποψη παραγωγικής αποτελεσματικότητας, αποτελέσματα παραπλήσια του υποδείγματος της τελείως ανταγωνιστικής αγοράς, μέσω της διαδικασίας δημοπρατήσεως της αναθέσεως (Παυλόπουλος, 1989). Η μέθοδος αυτή μπορεί να έχει ευρύτατη εφαρμογή κυρίως στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και σε πλήθος λειτουργιών, όπως δείχνει η διεθνής εμπειρία.

11) Αυτοχρηματοδότηση Έργων Υποδομής

Τα νέα τραπεζικά προϊόντα και οι νέοι τρόποι χρηματοδότησης και δανεισμού που χρησιμοποιούνται τα τελευταία χρόνια διεθνώς, καθιστούν δυνατή τη χρηματοδότηση για την κατασκευή μεγάλων έργων από τον ιδιωτικό τομέα. Η δυνατότητα αυτή, σε συνδυασμό με την αδυναμία ή και τη μη ύπαρξη επιθυμίας πολλών κρατών να χρηματοδοτήσουν μεγάλες κατασκευές, καθιστούν την αυτοχρηματοδότηση ως ένα νέο

χρηματοοικονομικό όπλο ιδιωτικοποίησης των μεγάλων κατασκευών. Ειδικότερα, η μέθοδος αυτοχρηματοδότησης θεωρείται ως παραχώρηση στον ιδιωτικό τομέα, για ορισμένο χρονικό διάστημα, της ανάπτυξης και αρχικής εκμετάλλευσης ενός έργου, που κάτω από άλλες συνθήκες θα αποτελούσε έργο του δημόσιου τομέα (IFR, C. Chance, 1991).

Η μέθοδος αυτοχρηματοδότησης είναι ιδιαίτερα προσφιλής σε κάθε κυβέρνηση, που ενδιαφέρεται να ελαχιστοποιήσει την επίδραση στον προϋπολογισμό της, κατασκευάζοντας ένα έργο σε περίοδο που η ίδια δεν θα μπορούσε να διαθέσει τα απαιτούμενα κεφάλαια ή εναλλακτικά, έχοντας τη δυνατότητα να διαθέσει τα κεφάλαιά της σε άλλα έργα που παρουσιάζουν μικρότερο ενδιαφέρον για τον ιδιωτικό τομέα και να εισαγάγει τεχνογνωσία από άλλες χώρες.

Η αυτοχρηματοδότηση συνήθως βασίζεται στη συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης και ενός ιδιωτικού φορέα (ανάδοχος), ο οποίος αναλαμβάνει την κατασκευή ενός έργου, καθώς επίσης και την εκμετάλλευσή του για ορισμένο χρονικό διάστημα. Οι ανάδοχοι θα επιδιώξουν να εξασφαλίσουν την αποδοχή από πλευράς του Δημοσίου, ότι θα παρέχει, στο μέτρο που απαιτείται, συνεχή υποστήριξη.

Από την πλευρά της, η κυβέρνηση, θα πρέπει να εξασφαλίσει ότι (IFR, C. Chance, 1991) :

- α) οι ανάδοχοι θα παρέχουν προσήκουσα εξυπηρέτηση σε όλη τη διάρκεια της παραχώρησης
- β) οι ανάδοχοι θα τηρούν τα σχετικά πρότυπα, κανονισμούς και διατάξεις ασφάλειας και προστασίας του περιβάλλοντος
- γ) η επιβολή δασμών (διοδίων) θα είναι λογική και
- δ) θα εκτελούνται οι κατάλληλες εργασίες συντήρησης και επισκευής με στόχο, όχι μόνο την παροχή σωστής εξυπηρέτησης στους χρήστες και την προσαρμογή στις εκάστοτε προδιαγραφές ασφαλείας κλπ., αλλά και για να εξασφαλίσει ότι κατά την παράδοση του έργου στο τέλος της

περιόδου παραχώρησης, το δημόσιο θα παραλάβει ένα έργο σε καλή κατάσταση και λειτουργία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτοχρηματοδότησης είναι η κατασκευή της σήραγγας που συνδέει την Αγγλία με τη Γαλλία στη Μάγχη, και βέβαια, η κατασκευή του νέου αεροδρομίου των Αθηνών, στην περιοχή των Σπάτων.

2.5.2 Καθοριστικοί Παράγοντες Επιλογής Μεθόδων Ιδιωτικοποίησης

Κάθε περίπτωση ιδιωτικοποίησης δημόσιας επιχείρησης είναι μοναδική και θα ήταν λάθος να προβούμε σε γενικεύσεις όσον αφορά στην επιλογή των διαφόρων μεθόδων που χρησιμοποιούνται. Η επιλογή κάποιας εκ των παραπάνω μεθόδων ιδιωτικοποίησης εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως :

- 1) τους στόχους της κυβέρνησης
- 2) την παρούσα μορφή οργάνωσης της δημόσιας επιχείρησης
- 3) τη χρηματοοικονομική κατάσταση και την απόδοση της δημόσιας επιχείρησης διαχρονικά
- 4) τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση
- 5) την ικανότητα αξιοποίησης των πόρων του ιδιωτικού τομέα
- 6) το βαθμό ανάπτυξης της κεφαλαιαγοράς και
- 7) τους διάφορους κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες

Αναλυτικότερα :

1) Στόχοι της Κυβέρνησης

Οι στόχοι της κυβέρνησης που μπορεί να οδηγήσουν στην επιλογή της κατάλληλης μεθόδου ιδιωτικοποίησης ποικίλλουν σημαντικά. Οι πιο σημαντικοί από αυτούς είναι :

- 1.1 Η ανακούφιση της δημόσιας επιχείρησης από τα χρηματοοικονομικά βάρη (θυγατρικές, υποχρεώσεις κλπ.), καθώς επίσης και τα διοικητικά βάρη (απαιτήσεις διοίκησης /ελέγχου κλπ.) (Stredder, 1990).
- 1.2 Η αύξηση αποτελεσματικότητας της δημόσιας επιχείρησης (η οποία επιτυγχάνεται ακόμη και με μερική ιδιωτικοποίηση της δημόσιας επιχείρησης) (Plionis, 1990).
- 1.3 Η πολιτική που εφαρμόζεται από την κυβέρνηση την περίοδο δημιουργίας ή απόκτησης της δημόσιας επιχείρησης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η κυβέρνηση αποφασίζει να αποσυρθεί από κάποιες δημόσιες επιχειρήσεις, υπό το σκεπτικό ότι η καθοριστική συμβολή της για την ανάπτυξη της οικονομίας μπορεί να πραγματοποιηθεί εξίσου αποτελεσματικά από τον ιδιωτικό τομέα (Berg, Shirley, 1985).
- 1.4 Η επίτευξη μεγαλύτερων εσόδων από τα περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονται στην κυριότητα του κράτους (συνήθως ο στόχος αυτός οδηγεί σε μεθόδους που μεγιστοποιούν την τιμή πώλησης της δημόσιας επιχείρησης) (Latham-Koenig, 1990).
- 1.5 Η βελτίωση επαγγελματικών συνθηκών, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη των παραγωγικών ιδιωτικών επιχειρήσεων (Berg, Shirley, 1985).
- 1.6 Η ανάπτυξη ανταγωνισμού (π.χ. ο ανταγωνισμός μπορεί να ενισχυθεί με την πώληση παραγωγικών μηχανημάτων ή εγκαταστάσεων μεμονωμένα ή σε μικρές ομάδες, αντί με την πώληση της δημόσιας επιχείρησης ως σύνολο) (Donaldson, Wagle, 1995).
- 1.7 Η επίτευξη ευρύτερης ιδιοκτησίας της επιχείρησης (η δημόσια εγγραφή είναι η μέθοδος που προτιμάται στην περίπτωση αυτή, ιδιαίτερα όταν ο στόχος είναι η ευρεία διασπορά του μετοχικού κεφαλαίου της επιχείρησης) (Ott, Hartley, 1991).

Η σπουδαιότητα των στόχων που θέτει η κυβέρνηση επηρεάζει άμεσα, τόσο την επιλογή της δημόσιας επιχείρησης να ιδιωτικοποιηθεί, όσο και τη μέθοδο ιδιωτικοποίησης που θα εφαρμοσθεί. Πρακτικά, η ιδιωτικοποίηση

μπορεί να καλύψει ταυτόχρονα αρκετούς από τους στόχους που θέτει το κράτος.

2) Η Παρούσα Μορφή Οργάνωσης της Δημόσιας Επιχείρησης

Η παρούσα μορφή οργάνωσης της δημόσιας επιχείρησης θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τα στάδια που απαιτούνται για τη μεταφορά της ιδιοκτησίας της και κατ' επέκταση, θα επιδράσει σε μεγάλο βαθμό στην ευκολία με την οποία θα εφαρμοστεί η διαδικασία ιδιωτικοποίησης της. Σε ορισμένες περιπτώσεις κρίνεται απαραίτητη μία διαδικασία αναδιάρθρωσης της δημόσιας επιχείρησης πριν ιδιωτικοποιηθεί (Vuylsteke, 1988).

Η διαδικασία ιδιωτικοποίησης μιας εταιρείας της οποίας οι μετοχές συναλλάσσονται ήδη στο Χρηματιστήριο είναι σχετικά απλή, καθώς περιλαμβάνει μόνο τη διάθεση στο επενδυτικό κοινό πακέτων μετοχών της επιχείρησης που βρίσκονται στην κατοχή του κράτους, μέσω του Χρηματιστηρίου.

Αντίθετα, ιδιαίτερα επίπονη είναι η διαδικασία ιδιωτικοποίησης μιας επιχείρησης η οποία λειτουργεί ως "τμήμα" της κυβέρνησης. Στην περίπτωση αυτή, η επιχείρηση δεν μπορεί να ιδιωτικοποιηθεί στην παρούσα της μορφή, αλλά είναι απαραίτητη η μετατροπή της σε μετοχική εταιρεία, η οποία να υπόκειται στους συνήθεις εταιρικούς νόμους, έτσι ώστε να είναι εφικτή η μεταφορά της ιδιοκτησίας της στον ιδιωτικό τομέα. Ενδέχεται, στις περιπτώσεις αυτές, να χρειαστεί η μετατροπή του καθεστώτος που διέπει τους εργαζομένους από κρατικό σε ιδιωτικό.

3) Χρηματοοικονομική Κατάσταση και Απόδοση της Δημόσιας Επιχείρησης Διαχρονικά

Είναι προφανές ότι η κερδοφορία μιας επιχείρησης είναι παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την ευκολία ή δυσκολία πώλησής της. Παρά το γεγονός αυτό, από τα παραδείγματα ιδιωτικοποιήσεων σε αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες, προκύπτει το συμπέρασμα ότι η προοπτική επιτυχίας της ιδιωτικοποίησης μιας δημόσιας επιχείρησης δεν περιορίζεται στις επιχειρήσεις αυτές που παρουσιάζουν σημαντική απόδοση (Vuylsteke, 1988). Οι ζημιογόνες επιχειρήσεις (ακόμη και αυτές που παρουσιάζουν αρνητική καθαρή αξία) πωλούνται μέσω διάφορων τεχνικών, με ποικίλα αποτελέσματα για τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Η χρηματοοικονομική κατάσταση μιας δημόσιας επιχείρησης δεν είναι ο μόνος παράγοντας που θα καθορίσει το αν θα ιδιωτικοποιηθεί ή όχι η επιχείρηση. Αντίθετα, καθοριστικής σημασίας παράγοντας είναι η μέθοδος ιδιωτικοποίησης που θα εφαρμοστεί, ο αγοραστής της επιχείρησης και η τιμή στην οποία θα πωληθεί η επιχείρηση.

Έχει αποδειχθεί πρακτικά εφικτή η μετατροπή μιας ζημιογόνας δημόσιας επιχείρησης σε κερδοφόρα και η ιδιωτικοποίηση της μέσω δημόσιας εγγραφής. Είναι προφανές, ότι η πώληση μετοχών της δημόσιας επιχείρησης μέσω δημόσιας προσφοράς είναι εφικτή μόνο στην περίπτωση που η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αγορά των μετοχών αυτών μπορούν να θεωρηθούν ως ασφαλής επένδυση.

Σε περίπτωση που η κυβέρνηση αποφασίσει ότι οι όροι ιδιωτικοποίησης της δημόσιας επιχείρησης δεν είναι συμφέροντες, ενδέχεται να προσφύγει σε άλλες, μόνιμες ή προσωρινές λύσεις, όπως η μίσθωση διοίκησης ή περιουσιακών στοιχείων, ή σε ορισμένες περιπτώσεις η ρευστοποίηση.

4) Ο Κλάδος στον οποίο Δραστηριοποιείται η Δημόσια Επιχείρηση

Ο κλάδος στον οποίο δραστηριοποιείται η δημόσια επιχείρηση είναι παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την επιλογή της μεθόδου ιδιωτικοποίησης που θα εφαρμοσθεί, και ιδιαίτερα όταν η επιχείρηση είναι κοινής ωφελείας (Vuylsteke, 1988). Στην περίπτωση αυτή, το συμφέρον των καταναλωτών θα πρέπει να διαφυλαχθεί και να προστατευτεί με κάθε δυνατό τρόπο.

Προκειμένου να ιδιωτικοποιηθούν οι δημόσιες επιχειρήσεις κοινής ωφελείας, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την κατάργηση των μονοπωλιακών αγορών, την καθιέρωση νέου ρυθμιστικού καθεστώτος και τέλος, την εφαρμογή κάποιων υποχρεώσεων από τις επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων και των μηχανισμών διαμόρφωσης της τιμής). Με τη λήψη των μέτρων αυτών, η κυβέρνηση στοχεύει στην εξασφάλιση της ποιότητας και στη συνέχεια της παροχής υπηρεσιών εκ μέρους των δημόσιων επιχειρήσεων.

5) Ο βαθμός ανάπτυξης της κεφαλαιαγοράς

Το επίπεδο ανάπτυξης της κεφαλαιαγοράς μιας χώρας είναι παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία της μεθόδου ιδιωτικοποίησης που επιλέχθηκε. Η συγκεκριμένη δομή θα πρέπει να είναι ανάλογη της δομής και της ρευστότητας της κεφαλαιαγοράς, καθώς επίσης και του επιπέδου των εγχώριων καταναλωτών. Αν, για παράδειγμα, μία χώρα δεν έχει ανεπτυγμένα κανάλια διανομής μετοχών και το επενδυτικό κοινό είναι μικρού μεγέθους, η κλασική μέθοδος της δημόσιας προσφοράς μετοχών δεν είναι εφαρμόσιμη. Στην περίπτωση αυτή, η μέθοδος πώλησης μετοχών απευθείας τον ιδιωτικό τομέα είναι περισσότερο κατάλληλη.

6) Κοινωνικοπολιτικοί Παράγοντες

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η επιλογή της εκάστοτε μεθόδου ιδιωτικοποίησης δεν οφείλεται μόνο στους παράγοντες που προαναφέρθηκαν, αλλά καθοριστικό ρόλο παίζουν παράγοντες πολιτικής, ιδεολογικής και κοινωνικής φύσης, που αντικατοπτρίζουν τους στόχους της κυβέρνησης. Ειδικότερα, οι πολιτικοί παράγοντες παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, τόσο στην απόφαση της ιδιωτικοποίησης της δημόσιας επιχείρησης, όσο και στην επιλογή της μεθόδου που θα εφαρμοσθεί.

Ο κυριότερος κοινωνικοπολιτικός παράγοντας είναι η ενδεχόμενη ανάγκη για περιορισμό του εργατικού δυναμικού της επιχείρησης. Σε τέτοιες περιπτώσεις, θα πρέπει να ληφθούν οι κατάλληλοι μηχανισμοί αποφυγής ή επανόρθωσης του φαινομένου.

Άλλος παράγοντας είναι ο στόχος της κυβέρνησης όσον αφορά στη συγκέντρωση ιδιοκτησίας στη δημόσια επιχείρηση, ο οποίος οδηγεί συχνά την κυβέρνηση στη λήψη μέτρων για την επίτευξη ευρείας διασποράς των μετοχών της δημόσιας επιχείρησης.

Σε περίπτωση που η δημόσια επιχείρηση δεν παρουσιάζει ισχυρή χρηματοοικονομική δομή, οι ιδιώτες επενδυτές ενδέχεται να πιέσουν την επιχείρηση να παραγράψει πολλές από τις υποχρεώσεις της επιχείρησης ή ακόμη, να πουλήσει την επιχείρηση σε τιμή αρκετά χαμηλότερη της λογιστικής αξίας των περιουσιακών της στοιχείων (Vuylsteke, 1988). Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις μπορεί να προκύψουν πολιτικές δυσκολίες.

2.6. Προβλήματα και Όρια της Ιδιωτικοποίησης

Πέρα από τα εμφανή πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την προηγούμενη ανάλυση για τις ιδιωτικοποιήσεις υπάρχουν πολλά προβλήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν. Οι επικριτές του θεσμού θεωρούν την

ιδιωτικοποίηση μια απλουστευμένη μορφή περιστολής του ρόλου του κράτους και οπισθοδρόμησης σε μια κατάσταση όπου ο ισχυρότερος (οικονομικά) επικρατεί του ασθενέστερου.

Το κυριότερο μέρος των αντιρρήσεων που προβάλλουν οι επικριτές του θεσμού της ιδιωτικοποίησης αναφέρονται σε κοινωνικής, ιδεολογικής πολιτικής, οικονομικής ή νομικής φύσης επιχειρήματα. Κάποια από τα επιχειρήματα αυτά αναφέρονται παρακάτω :

Σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, υποστηρικτές της αναγκαιότητας του κράτους στην οικονομική ζωή, η ιδιωτικοποίηση είναι μια δογματική πολιτική που αγνοεί το γεγονός ότι η δημόσια επιχείρηση είναι ένα ζωτικό στοιχείο της μοντέρνας οικονομίας, που εγγυάται την ύπαρξη ορισμένων υπηρεσιών και προωθεί το εθνικό συμφέρον με τρόπους που ο ιδιωτικός τομέας δεν μπορεί ή δεν είναι διατεθειμένος να πραγματοποιήσει (Clutterback, Kernaghan, Snow, 1991).

Όσον αφορά στα οικονομικά επιχειρήματα υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων, ισχυρισμοί ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν μία υπηρεσία με χαμηλότερο κόστος, αντικρούονται συχνά με αντίθετη επιχειρηματολογία από τους δημόσιους φορείς παροχής της υπηρεσίας. Για τη σύγκριση του κόστους παροχής υπηρεσιών του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψη παράγοντες όπως: η διαφορά της τιμής της υπηρεσίας με το κόστος παροχής της, το κόστος συνταξιοδότησης και το κόστος χρήσης του κεφαλαίου (Παυλόπουλος, 1989). Για παράδειγμα, στην στατιστική ανάλυση που ακολουθεί στο Κεφάλαιο 4, λαμβάνεται υπόψη το μέγεθος των παγίων κεφαλαίων της κάθε τράπεζας σε σχέση με τις καταθέσεις που καταφέρνουν να προσελκύσουν.

Επίσης πολλές φορές η ιδιωτικοποίηση δεν καταφέρνει να ενισχύσει τον ανταγωνισμό όπως υποστηρίζουν οι οπαδοί του θεσμού, αντίθετα, πολλές φορές ελλοχεύει ο κίνδυνος δημιουργίας ιδιωτικών μονοπωλίων ή ισχυρών ολιγοπωλιακών καθεστώτων, οι συνέπειες των οποίων για τους τελικούς

καταναλωτές έχουν αναλυθεί εκτενώς στο Κεφάλαιο 3.2. (Clutterback, Kernaghan, Snow, 1991).

Μια άλλη άποψη, είναι ότι σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζουν οι οπαδοί της, η ιδιωτικοποίηση δεν ευθύνεται αποκλειστικά για το πέρασμα των ζημιογόνων κρατικών επιχειρήσεων στην κερδοφορία. Σε πολλές περιπτώσεις οι επιχειρήσεις είχαν περάσει στην κερδοφορία ως μέρος της διαδικασίας ιδιωτικοποιήσεων, δηλαδή πριν ιδιωτικοποιηθούν (Clutterback, Kernaghan, Snow, 1991).

Η ουσιαστική διάθεση των περιουσιακών στοιχείων (τυπικά μέσω του Χρηματιστηρίου) δεν πραγματοποιείται απαραίτητα σωστά, καθώς όλες οι ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις, η μία μετά την άλλη έχουν υποστεί σοβαρή υποτίμηση κατά τη διάρκεια της ιδιωτικοποίησης, δημιουργώντας σημαντικό premium, που μετατρέπεται σε γρήγορο κέρδος για τους κερδοσκόπους (Clutterback, Kernaghan, Snow, 1991).

Ένας από τους λόγους για τους οποίους η ιδιωτικοποίηση συχνά σημαίνει επίτευξη χαμηλότερου κόστους παραγωγής είναι το γεγονός ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις τείνουν να απασχολούν περισσότερο προσωπικό από ό,τι χρειάζονται. Πολύ συχνά, οι κυβερνήσεις θέτουν ως στόχο στις δημόσιες επιχειρήσεις την παροχή απασχολήσεως μάλλον, παρά την επίτευξη παραγωγής της υπηρεσίας κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο από άποψη κόστους. Για το λόγο αυτό, όταν προτείνεται η μετάβαση μιας επιχείρησης από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, ο φόβος δημιουργίας έστω και βραχυχρόνιας ανεργίας (περιορίζοντας τις μη αναγκαίες απασχολήσεις) με επακόλουθες δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις, είναι δυνατόν να αποτελέσει σημαντικό πολιτικό περιοριστικό παράγοντα (Poole, 1989).

Επίσης, η ιδιωτικοποίηση έχει άσχημη επίδραση στις βιομηχανικές σχέσεις, υπονομεύει την ασφάλεια της εργασίας και του σταθερού εισοδήματος και δημιουργεί δυσκολίες στα συνδικάτα, αναφορικά με την

αποτελεσματική αντιπροσώπευση των εργαζομένων (Clutterback, Kernaghan, Snow, 1991).

Κάποια επιχειρήματα κατά των ιδιωτικοποιήσεων προσανατολίζονται κυρίως όχι στη βάση της ιδέας των ιδιωτικοποιήσεων αλλά στον τρόπο με τον οποίο αυτές εφαρμόζονται. Κοινωνικοί ή νομικοί περιορισμοί και κίνδυνοι μπορεί να κάνουν αναποτελεσματική την ιδιωτικοποίηση. Ένας κίνδυνος που ελλοχεύει πάντοτε στην περίπτωση ιδιωτικοποίησης, κυρίως υπό μορφή αναθέσεως, είναι ότι ένας πλειοδότης ενδέχεται να έλθει σε κρυφή συμφωνία με την αναθέτουσα το έργο αρχή, βάσει της οποίας η ανάθεση γίνεται κατά παράνομο τρόπο (δωροδοκία) (Παυλόπουλος, 1989).

Η ιδιωτικοποίηση εξαρτάται από την προθυμία των επιχειρηματιών να διακινδυνεύσουν τα κεφάλαιά τους, δημιουργώντας μια επιχείρηση με την ελπίδα ότι θα ικανοποιήσει τις ανάγκες επαρκούς αριθμού καταναλωτών, ώστε τα έσοδα να υπερκαλύψουν το κόστος παραγωγής. Ωστόσο, η προθυμία των επιχειρηματιών -και εκείνων που τους δανειοδοτούν- να αναλάβουν αυτούς τους κινδύνους εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου επιζητούν να λειτουργήσουν (Παυλόπουλος, 1989). Αν ο νόμος δεν περιέχει ισχυρή προστασία στην ιδιωτική ιδιοκτησία και στην ιερότητα των συμβολαίων, και δεν υποστηρίζεται από ένα αμερόληπτο και χωρίς τριβές δικαστικό σύστημα, τότε είναι απίθανο να αναπτυχθεί και να ανθίσει η επιχειρηματικότητα.

Ένα πρόβλημα που ενδέχεται να προκύψει στην εφαρμογή της ιδιωτικοποίησης είναι η ύπαρξη ρητών νομικών περιορισμών, οι οποίοι ρητά αναφέρουν, ότι η ίδια η κυβέρνηση πρέπει να παράγει μία συγκεκριμένη υπηρεσία. Σε άλλες περιπτώσεις όπου το υφιστάμενο δίκαιο πιθανόν να δημιουργεί αμφιβολίες ή ασάφειες, είναι πιθανό οι προσεκτικοί ερμηνευτές να συμπεραίνουν ότι η κυβέρνηση να μην είναι διατεθειμένη να εκχωρήσει το δικαίωμα παραγωγής κάποιας υπηρεσίας στον ιδιωτικό τομέα, ενώ άλλοι ερμηνευτές να συμπεραίνουν ακριβώς το αντίθετο (Παυλόπουλος, 1989). Στις

περιπτώσεις αυτές, για να είναι δυνατή η ιδιωτικοποίηση, είναι απαραίτητο να αναπροσαρμοσθεί η νομοθεσία.

Σύμφωνα με έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί, ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού υποστηρίζει την κρατική ιδιοκτησία σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας (υπηρεσίες ηλεκτρικής ενέργειας, ύδρευσης, αερίου κλπ) σε εργοστάσια κατασκευής πολεμικού υλικού και σε ναυπηγεία, καθώς επίσης και σε ουσιαστικής σημασίας επιχειρήσεις και τοπικές υπηρεσίες συγκοινωνιών, καθ' ό,τι το κοινό πιστεύει, ότι οι υπό ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεις αδικούνται κατά τη διάρκεια αποτίμησής τους (Clutterback, Kernaghan, Snow, 1991).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται σημαντικές ανακατατάξεις στο διεθνή χρηματοπιστωτικό τομέα, οι οποίες φαίνεται ότι οδηγούν σε κινήσεις πωλήσεων, εξαγωγών, μετακινήσεων ή στρατηγικού χαρακτήρα μετοχικών συμμαχιών. Μεταξύ των ραγδαίων εξελίξεων, χαρακτηριστικά αναφέρεται η διεθνοποίηση και παγκοσμιοποίηση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, η διασυννοριακή παροχή τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών και η πλήρης απελευθέρωση της διασυννοριακής κίνησης κεφαλαίων στις ανεπτυγμένες χώρες. Επίσης, αξιοποιούνται σε μεγάλη έκταση οι επιτεύξεις της πληροφοριακής τεχνολογίας και των επικοινωνιών, μετασχηματίζοντας έτσι ριζικά τις τραπεζικές λειτουργίες, τις πρακτικές και την ευρύτερη στρατηγική παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και προϊόντων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η στρατηγική αντιμετώπισης των τραπεζών σε αυτές τις προκλήσεις και το νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον που διαμορφώνεται, είναι πολύπλευρη. Η πολιτική επέκτασης των δραστηριοτήτων που ακολουθούν οι τράπεζες γίνεται περισσότερο επιθετική, καθώς δεν στοχεύουν πλέον στην επέκταση των δικτύων τους, αλλά περισσότερο στη συγκέντρωσή τους σε συγκεκριμένες αγορές που παρουσιάζονται περισσότερο επικερδείς. Το κέντρο βάρους των στρατηγικών στόχων των πιστωτικών ιδρυμάτων μετατοπίστηκε από τη βελτίωση των λειτουργιών – που ήταν ο κύριος στόχος

την περίοδο των αυστηρών προσδιορισμών και των ελέγχων των αγορών – στην αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων στο πλαίσιο της διεθνούς μακροπρόθεσμης στρατηγικής κάθε τράπεζας. Παράλληλα, εφαρμόζονται αυστηρά προγράμματα ελέγχου και περιορισμού των λειτουργικών δαπανών, με έμφαση στη βελτίωση της παραγωγικότητας, αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των τραπεζών.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες είναι αναπόφευκτο να επιδιώκονται οι ευρείες ιδιωτικοποιήσεις τραπεζών, ταυτόχρονα σε Δυτική και Ανατολική Ευρώπη. Στις χώρες με προηγμένη οικονομία, οι ιδιωτικοποιήσεις στοχεύουν περισσότερο στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και αποτελεσματικότητας της οργάνωσης και διοίκησης των τραπεζών. Στην Ανατολική Ευρώπη, οι ιδιωτικοποιήσεις τραπεζών αποτελούν μονόδρομο για το ταχύ πέρασμα των οικονομιών που βγήκαν από τον απόλυτο οικονομικό συγκεντρωτισμό προς τις οικονομίες της αγοράς. Οι ιδιωτικοποιούμενες τράπεζες ενισχύουν αποφασιστικά τη θέση τους μέσα στην αγορά και αποφέρουν αυξημένα κέρδη, όχι μόνο στους μετόχους, αλλά και στους ίδιους τους εργαζόμενους σε αυτές.

Στην Ελλάδα, οι τράπεζες αντιμετωπίζουν ένα νέο περιβάλλον, έντονα πιο ανταγωνιστικό σε σχέση με το παρελθόν, που διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια με την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, την κατάργηση των περιορισμών στη κίνηση κεφαλαίων, την ελεύθερη σύναψη διασυννοριακών συναλλαγών και την παράλληλη θεσμική ολοκλήρωση της σχέσης της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσον αφορά στις ιδιωτικοποιήσεις, το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα δεν φαίνεται να ακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις με τον ίδιο ρυθμό. Οι ιδιωτικοποιήσεις στο χώρο των ελληνικών τραπεζών είναι εξαιρετικά περιορισμένες σε σύγκριση με αυτές που πραγματοποιούνται σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Οι ελληνικές κρατικές τράπεζες αντιμετωπίζουν την περίοδο αυτή μια επιθετική πολιτική από τις αναπτυσσόμενες ιδιωτικές ελληνικές και ξένες

τράπεζες, οι οποίες αποβλέπουν σε απόσπαση μεριδίων αγοράς. Είναι σαφές ότι οι κρατικές τράπεζες παρουσιάζουν υψηλά λειτουργικά έξοδα, ειδικότερα όταν βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης ενός ήδη εκτεταμένου δικτύου υποκαταστημάτων, καθώς επίσης λόγω της οργανωτικής τους διάταξης και κυρίως, λόγω της αναβάθμισης της παλιάς τεχνολογίας τους με την εισαγωγή νέας, σύγχρονης και πιο αποτελεσματικής. Η μείωση των λειτουργικών δαπανών αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα των κρατικών τραπεζών, σε συνδυασμό με την εφαρμογή κριτηρίων υψηλής αποδοτικότητας των απασχολούμενων κεφαλαίων τους στο πλαίσιο του στρατηγικού τους σχεδιασμού, με τη δημιουργία εξειδικευμένων κέντρων κέρδους σε συγκεκριμένους τομείς και κυρίως, με τον οργανωτικό και τεχνολογικό τους εκσυγχρονισμό.

2.7. Ρεαλιστικό Παράδειγμα Ιδιωτικοποίησης – η British Airways

Μετά από την θεωρητική ανάλυση του επίμαχου φαινομένου των ιδιωτικοποιήσεων, τη λεπτομερή αναφορά σε διαδικασίες, κριτήρια, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και πριν προχωρήσουμε σε ποιοτική κριτική μέσα από στατιστικές αναλύσεις των δύο αντίθετων μορφών οργάνωσης, του ανταγωνισμού και του μονοπωλίου, στο χώρο των τραπεζικών υπηρεσιών, θεωρήσαμε σκόπιμη την αναφορά ενός παραδείγματος βελτίωσης των αποτελεσμάτων μιας επιχείρησης μετά την ιδιωτικοποίηση.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα κρατικής εταιρείας που είδε πιο λαμπρές εποχές περνώντας στα χέρια των ιδιωτών ιδιοκτητών είναι αυτό της βρετανικής αερογραμμής British Airways.

Η British Airways έχει μάλλον τον πιο ενδιαφέροντα βίο από οποιαδήποτε άλλη μεγάλη εταιρεία στην Βρετανία. Μέσα σε λιγότερο από είκοσι χρόνια μεταπήδησε από ένα καταστρεπτικά προβληματικό καθεστώς κρατικής ιδιοκτησίας με σοβαρές πιθανότητες χρεοκοπίας, σε επιτυχή

αποτελέσματα στον ιδιωτικό τομέα και σε διεθνή αναγνώριση. Κατ' εξαίρεση για την British Airways ο δρόμος προς την ιδιωτικοποίηση ήταν μακρύτερος και πιο θεαματικός από οποιαδήποτε άλλη περίπτωση βρετανικής ιδιωτικοποίησης.

Η British Airways συμπεριλήφθηκε στο πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων που εφαρμόστηκε από την κυβέρνηση Θάτσερ στις αρχές του 1980, αλλά η ολοκλήρωση της μεταφοράς από το δημόσιο στο ιδιωτικό καθεστώς ιδιοκτησίας καθυστέρησε αρκετά και πραγματοποιήθηκε τελικά στα μέσα της δεκαετίας του '80. Όμως ας δούμε την ιστορία της εταιρείας από την αρχή.

Για 25 χρόνια μετά από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η βρετανική πολιτική αεροπορία βρισκόταν στα χέρια δύο κρατικών οργανισμών. Η British European Airways (BEA) ήταν υπεύθυνη για συγκεκριμένες υπηρεσίες στο εσωτερικό του Ηνωμένου Βασιλείου και στην Ευρώπη ενώ η British Overseas Airways Corporation (BOAC) ήταν υπεύθυνη για τα διεθνή ταξίδια. Η ύπαρξη ιδιωτικών αεροπορικών εταιρειών επιτρεπόταν για την παροχή συγκεκριμένων ναυλομένων αερομεταφορών (charters). Κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο η ιδιωτικοποίηση των κρατικών αυτών οργανισμών δεν ενέπιπτε στο ενδιαφέρον των πολιτικών και οικονομικών βρετανικών κύκλων, που θεωρούσαν την κρατική ιδιοκτησία τέτοιου είδους εταιρειών σαν φυσικό καθεστώς.

Το 1972, μέσα στο πλαίσιο της νέας κυβερνητικής πολιτικής που χαρακτήριζε για την πολιτική αεροπορία, οι δύο αυτοί οργανισμοί συγχωνεύτηκαν σε έναν με το όνομα British Airways. Η συγχώνευση αυτή προκάλεσε κάποια προβλήματα συντονισμού και συνεργασίας των δύο διαφορετικών διοικητικών και συνδικαλιστικών ομάδων που φαίνεται όμως να ξεπεράστηκαν λίγο αργότερα.

Η δεκαετία του '70 ήταν αποδοτική περίοδος για τις αεροπορικές εταιρείες. Η αύξηση της ζήτησης των αεροπορικών υπηρεσιών τόσο για

επιβάτες όσο και για εμπορεύματα ήταν θεαματική, της τάξης του 30% μέσα σε διάστημα δύο ετών στα τέλη της δεκαετίας, με αποτέλεσμα, η μία πλέον αεροπορική εταιρεία, η British Airways, να σημειώνει θετικά αποτελέσματα. Τα κέρδη των χρόνων αυτών όμως δεν ήταν ικανά για τη διάθεση πόρων για τον εκσυγχρονισμό της εταιρείας που ήταν αναγκαία, ούτε για την αντιμετώπιση της κρίσης στα τέλη της δεκαετίας του '70, που επέφερε η αύξηση της τιμής των καυσίμων και του εργατικού κόστους.

Οι οικονομίες κλίμακας, στις οποίες αποσκοπούσε κατά μία έννοια η συγχώνευση των αρχικών εταιρειών, φαίνεται να μην πραγματοποιήθηκαν ποτέ. Το κόστος που είχε να αντιμετωπίσει η εταιρεία ήταν υπέρογκο λόγω του υπεράριθμου προσωπικού που απασχολούσε, αποτέλεσμα της πολιτικής που ακολουθούσε η διοίκηση. Μέχρι το 1979 η εταιρεία απασχολούσε 58 χιλιάδες εργαζομένους, σχεδόν το διπλάσιο αριθμό σύμφωνα με έρευνες που έγιναν στις αντίστοιχες ανταγωνιστικές διεθνείς αεροπορικές εταιρείες, ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας δεν ξεπερνούσε το 60% αντίστοιχα.

Για να βελτιώσει τη θέση της η B.A. μέσα στο ανταγωνιστικό περιβάλλον, η διοίκηση αποφάσισε να εκπονήσει ένα πρόγραμμα για την αύξηση της παραγωγικότητας και τη μείωση του κόστους, που βασιζόταν όμως όχι στη μείωση του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά στο διπλασιασμό του αριθμού των επιβατών της, εκμεταλλευόμενη τη γενικά αυξημένη ζήτηση για τις υπηρεσίες της. Ένα τέτοιο σχέδιο όμως, θα απαιτούσε την επάνδρωση του στόλου της με νέα αεροσκάφη, επένδυση που κοστολογείται πάνω από 2.5 δισεκατομμύρια λίρες, και μεταφράζεται σε θεαματική αύξηση του δανεισμού, άρα των χρεών της εταιρείας. Δυστυχώς όμως η συγκεκριμένη επενδυτική κίνηση της εταιρείας δεν βρήκε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Ο πόλεμος τιμών που είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση του ανταγωνισμού σε συνδυασμό με την παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία μείωσε σημαντικά τον αριθμό των επιβατών, οδήγησε τελικά την εταιρεία σε ελλειμματικό κατά 141 εκατ. λίρες, κλείσιμο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της για το έτος 1980.

προσπάθεια για βελτίωση των υπηρεσιών που παρείχε η εταιρεία και της εικόνας που είχε δημιουργήσει στους πελάτες της.

Παράλληλα με τη διαδικασία αναζωογόνησης της εταιρείας, η συντηρητική βρετανική κυβέρνηση συνέχιζε να αποσκοπεί στην ιδιωτικοποίηση της B.A. Έτσι τον Απρίλιο του 1984 η B.A. έγινε εταιρεία περιορισμένης ευθύνης υπό κρατικό έλεγχο, ονομαζόμενη πλέον British Airways plc. Η διοίκηση άρχισε να προετοιμάζει λοιπόν το έδαφος όσον αφορά τις συνδικαλιστικές ομάδες των εργαζομένων για αλλαγή του εργασιακού καθεστώτος, που θα επέφερε η είσοδος στον ιδιωτικό τομέα. Το πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων που άρχισε να εφαρμόζεται από την βρετανική κυβέρνηση ήταν αναμενόμενο να προκαλέσει αντιδράσεις από την πλευρά των εργαζομένων, λόγω της άρσης της μονιμότητας που τους εξασφαλίζει μια εταιρεία δημοσίου δικαίου και των άγνωστων γι' αυτούς μελλοντικών επιπτώσεων. Θύελλα αντιδράσεων, που βρήκε ενωμένους τους εργαζομένους όλων των βαθμίδων και των θέσεων, λοιπόν ήταν το αποτέλεσμα της κυβερνητικής απόφασης για ιδιωτικοποίηση της B.A. Η εταιρεία με ένα έξυπνο πρόγραμμα που βασιζόταν στην άμεση επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ της διοίκησης και των εργαζομένων, προσπάθησε να ξεπεράσει τις έντονες συνδικαλιστικές αντιδράσεις.

Παρά τις όποιες αντιδράσεις, στις αρχές του 1987 πραγματοποιήθηκε η είσοδος της εταιρείας στη χρηματιστηριακή αγορά, με έκδοση κοινών μετοχών για αγορά από οποιοδήποτε ενδιαφερόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Η έκδοση μετοχών συνδυάστηκε και υποστηρίχτηκε από μια μεγάλη διαφημιστική καμπάνια. Οι νέες μετοχές βρήκαν μεγάλη απήχηση στο επενδυτικό κοινό, εξωθώντας την τιμή της μετοχής σε σχεδόν ενδεκαπλάσια τιμή. Το 97% των νέων μετόχων της B.A. ήταν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στην εταιρεία.

Σήμερα, παρά το γεγονός ότι η ζήτηση για τις μετοχές της B.A. έχει μειωθεί, όπως συμβαίνει σχεδόν με όλες τις ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις, η

εταιρεία συνεχίζει να ανήκει σε 300 χιλιάδες μετόχους που στην πλειοψηφία τους είναι μικροί ιδιωτικοί επενδυτές.

Μέσα από όλο αυτό το δαίδαλο των διαδικασιών, ποια είναι τελικά τα κέρδη για την ίδια την εταιρεία αλλά και για τους μετόχους από την μεταφορά της Β.Α. στον ιδιωτικό τομέα. Σύμφωνα με μία άποψη, αυτή των υπέρμαχων της κρατικής εξουσίας στην οικονομική ζωή, δεν έχουν αλλάξει και πολλά πράγματα. Η πολιτική αεροπορία παραμένει σε μεγάλο βαθμό, μια ελεγχόμενη βιομηχανία. Η Β.Α. είναι ακόμη αναγκασμένη να ζητάει άδειες για διεθνείς πτήσεις ή εγχώριες υπηρεσίες, πρέπει να λειτουργεί σύμφωνα με τους διεθνείς κανονισμούς για τις αεροπορικές υπηρεσίες, ή πρέπει να ζητάει άδεια από την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας για οποιαδήποτε αλλαγή, αύξηση ή μείωση των τιμών των υπηρεσιών της. Όλοι αυτοί οι περιορισμοί είναι κοινοί για όλες τις αεροπορικές εταιρείες και η διαδικασία της ιδιωτικοποίησης τους έκανε μάλλον πιο απροσπέλαστους παρά πιο ευέλικτους.

Από την άλλη πλευρά οι υποστηρικτές της ιδιωτικοποίησης έχουν κάποιες άλλες βάσεις για να στηρίξουν τα επιχειρήματά τους. Η Β.Α. αποδεσμευμένη πλέον από τον γραφειοκρατικό και ελεγχόμενο χαρακτήρα της δημόσιας επιχείρησης, απέκτησε ευελιξία για την επίτευξη επενδυτικών σχεδίων και άλλων κερδοφόρων επιχειρησιακών κινήσεων. Ως δημόσια επιχείρηση, η Β.Α. δεν μπορούσε να επεκτείνει το στόλο της ούτε κατά ένα αεροπλάνο, χωρίς την προηγούμενη έγκριση από τα αρμόδια όργανα του κράτους. Έτσι η λειτουργία και η εξέλιξη της επιχείρησης εξαρτιόταν άμεσα από τη γενικότερη οικονομική πολιτική του κράτους, από τις πολιτικές στρατηγικές και τα πολιτικά συμφέροντα. Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, που συνήθως είναι ιδιαίτερα χρονοβόρες, εμπόδιζαν την εταιρεία από άμεση αντίδραση στις διάφορες μεταβολές της ζήτησης και γενικότερα της αγοράς, με αποτέλεσμα οι διάφορες επενδυτικές κινήσεις να καταντούν αναχρονιστικές

άκρατος κρατικός κρατικισμός που οδηγεί στην κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος είναι πολιτικές προς το συμφέρον της κοινωνίας και του κράτους, θα λέγαμε ότι σε μια οικονομία προέχει ο σωστός προγραμματισμός και το πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων να εφαρμοστεί με μεθοδευμένο τρόπο για να φέρει τα επιθυμητά οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα την κατάλληλη στιγμή.

Παρότι εμφανώς η απόφαση για ιδιωτικοποίηση ή μη, είναι καθαρά πολιτική, από ερευνητικής πλευράς οι ενδείξεις για την έναρξη μιας ιδιωτικοποίησης μπορεί να διαφανούν με χρήση στατιστικών μεθόδων όπως θα δούμε παρακάτω στην περίπτωση του τραπεζικού τομέα στην Ελλάδα.

3. Οι Ιδιωτικοποιήσεις και το Τραπεζικό Σύστημα Η Ελληνική Περίπτωση

3.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε με τη μελέτη και ανάλυση του Ελληνικού Τραπεζικού Περιβάλλοντος. Αρχικά θα κάνουμε μία ιστορική αναδρομή και στη συνέχεια αφού περιγράψουμε την δομή του Ελληνικού Τραπεζικού συστήματος θα αναλύσουμε την τρέχουσα κατάσταση και θα παρουσιάσουμε ενδεικτικά τα δύο μεγαλύτερα κρατικά και αντίστοιχα τα δύο μεγαλύτερα ιδιωτικά τραπεζικά ιδρύματα. Τα παραπάνω ιδρύματα θα αποτελέσουν και τη βάση σύγκρισης του ιδιωτικού και του κρατικού αντίστοιχα τραπεζικού τομέα όπως θα δούμε στο τέταρτο κεφάλαιο.

3.2 Ιστορική Αναδρομή

Η ιστορία του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος ξεκίνησε το 1828, όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο πρώτος κυβερνήτης του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, ίδρυσε με ψήφισμα που πραγματοποιήθηκε στην Αίγινα, το Εθνικό Χρηματοπιστωτικό Ίδρυμα. Βασικός στόχος του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος ήταν η αντιμετώπιση των δημοσιονομικών και πιστωτικών προβλημάτων που προκλήθηκαν από τον επταετή πόλεμο για την ανεξαρτησία. Το Εθνικό Χρηματοπιστωτικό Ίδρυμα λειτούργησε μόνο μέχρι το 1831, καθώς η χρηματοοικονομική και πολιτική αστάθεια του κράτους δεν ενέπνεε εμπιστοσύνη στον κόσμο, όσον αφορά στην τοποθέτηση των αποταμιεύσεών του στο Τραπεζικό Ίδρυμα. Η ελλιπής προσφορά κεφαλαίων, οδήγησε στην κατάρρευση του ιδρύματος.

Το 1841 ιδρύθηκε η πρώτη ιδιωτική τράπεζα της χώρας, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Η Εθνική Τράπεζα χρηματοδοτήθηκε από Έλληνες και αλλοδαπούς επενδυτές, ενώ παράλληλα, ένα σημαντικό κεφάλαιο προσεφέρθη από το ελληνικό κράτος. Η δραστηριότητα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος περιλάμβανε χορήγηση δανείων για στεγαστικούς και εμπορικούς σκοπούς και έκδοση χαρτονομισμάτων. Ήταν το μόνο πιστωτικό ίδρυμα της Ελλάδας μέχρι την ενοποίηση των Ιόνιων Νησιών με την Ελλάδα, το 1864. Έκτοτε, η Ιονική Τράπεζα που είχε ιδρυθεί το 1839 στο Λονδίνο, επέκτεινε τις δραστηριότητές της και στην Ελλάδα.

Ο αριθμός των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκε σημαντικά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Περί τα τέλη της δεκαετίας 1870 ιδρύθηκε η Γενική Τράπεζα, ενώ το 1881 ιδρύθηκε η Προνομιούχος Τράπεζα της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Στις αρχές του 1893 ιδρύθηκε η Τράπεζα Αθηνών, η οποία σύντομα έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα της χώρας. Το 1899 ιδρύθηκε η Τράπεζα Κρήτης, ενώ η Προνομιούχος Τράπεζα της Ηπείρου και της Θεσσαλίας συγχωνεύτηκε με την Εθνική Τράπεζα. Οι Τράπεζες Orient, Λαϊκή και Εμπορική ιδρύθηκαν το 1904, 1905 και 1907 αντίστοιχα. Το 1906 η Τράπεζα Αθηνών εξαγόρασε την Τράπεζα Βιομηχανικής Πίστης.

Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων και του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ο αριθμός των ελληνικών τραπεζών παρέμεινε σταθερός, ενώ μετά τη λήξη τους συνέχιζε να αυξάνεται. Μέχρι το 1920 η έκδοση χαρτονομισμάτων γινόταν από την Εθνική και την Ιονική Τράπεζα. Στη συνέχεια η έκδοση χαρτονομισμάτων έγινε αποκλειστικό προνόμιο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος μετά από σύμβαση που υπογράφηκε τον Οκτώβριο του 1927 μεταξύ της τράπεζας και της ελληνικής κυβέρνησης. Την ίδια περίοδο, η Εθνική Τράπεζα συγχωνεύτηκε με την Τράπεζα Κρήτης. Παρ'όλα αυτά, η Εθνική Τράπεζα απέιχε πολύ από το να καλύψει πλήρως το ρόλο μιας κεντρικής τράπεζας (Gortsos, 1992).

Το 1928 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος σύμφωνα με το σύγχρονο κεντρικό τραπεζικό σύστημα της εποχής. Επιπλέον, η κυβέρνηση έθεσε σε ισχύ ειδική νομοθεσία και συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή τραπεζικών εργασιών στην Ελλάδα (νόμος 5076/31). Ένα χρόνο πριν ιδρύθηκαν οι τράπεζες Κεντρικής Ελλάδος και Εθνική Κτηματική, ενώ το 1929 ξεκίνησε τις εργασίες της η Αγροτική Τράπεζα. Η παρουσία της τελευταίας στο τραπεζικό σύστημα είναι ιδιαίτερης σημασίας, γιατί ο βασικός σκοπός της ήταν η τόνωση μέσω πιστώσεων της κτηνοτροφίας και της γεωργίας, τομείς που αποτέλεσαν βασικούς άξονες ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

Η διεθνής οικονομική κρίση το 1929 δεν είχε τόσο σημαντική επίδραση στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα όσο στα αντίστοιχα ευρωπαϊκά. Παρ'όλα αυτά, ο αριθμός των ελληνικών τραπεζών μειώθηκε ως αποτέλεσμα τόσο της χρεοκοπίας των μικρότερων τραπεζών, όσο και των συγχωνεύσεων που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων. Έως το 1938 λειτουργούσαν 31 τράπεζες στην Ελλάδα. Καθοριστικής σημασίας για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν η συγχώνευση της Τράπεζας Orient με την Εθνική Τράπεζα και η εξαγορά της Λαϊκής Τράπεζας από την Ιονική Τράπεζα.

Εξαιτίας του εμφυλίου πολέμου που τελείωσε το 1949, η σχέση μεταξύ της Κεντρικής Τράπεζας και των πιστωτικών ιδρυμάτων διαταράχθηκε. Οι καταστροφικές συνέπειες του πολέμου κατέστησαν αναγκαία την άμεση επέμβαση των τραπεζών με στόχο την οικονομική αναδιάρθρωση. Έκτοτε, η επέμβαση του κράτους στον τραπεζικό χώρο σιγά σιγά αυξήθηκε και σταδιακά η πλειοψηφία των τραπεζικών εργασιών πέρασε υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο του κράτους, ενώ οι μεγαλύτερες τράπεζες (και τα συνδεδεμένα σε αυτές ιδρύματα) κρατικοποιήθηκαν τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το 1946, η Συναλλαγματική Επιτροπή, μια καθαρά κυβερνητική επιτροπή, ανέλαβε την υποχρέωση να εφαρμόσει νομισματική και πιστωτική πολιτική στην Ελλάδα και να συμπληρώσει το θεσμικό πλαίσιο, αναφορικά με

τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Η Τράπεζα της Ελλάδος ενεργούσε ως απλός εκτελεστής των αποφάσεων της Επιτροπής, η οποία καταργήθηκε το 1982. Έκτοτε, οι αρμοδιότητές της μεταβιβάστηκαν στην Κεντρική Τράπεζα. Σαν αποτέλεσμα της εκτεταμένης κυβερνητικής παρέμβασης στην παροχή πιστώσεων κατά τη διάρκεια ολόκληρης της μεταπολεμικής περιόδου, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα θα μπορούσε να περιγραφεί ως “δομικά καθορισμένο”. Οι νομισματικές αρχές (η “Νομισματική Επιτροπή” μέχρι το 1982 και έκτοτε η Τράπεζα της Ελλάδος) δεν ήλεγχαν μόνο το επίπεδο των επιτοκίων, αλλά επίσης καθόριζαν και το μέγεθος των διαθεσίμων πιστώσεων (Gortsos, 1996).

Τα πιστωτικά προγράμματα κατά κύριο λόγο χρηματοδοτούσαν, μετά από κρατικές-κυβερνητικές παρεμβάσεις, τις κρατικές επιχειρήσεις, τους παραγωγούς με εξαγωγικό προσανατολισμό, τις επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους, όπως και το γεωργικό τομέα, και τις στεγαστικές ανάγκες ενός ταχύτατα αναπτυσσόμενου αστικού πληθυσμού (Gortsos, 1996).

Η λειτουργία των τραπεζών στην Ελλάδα ρυθμιζόταν με το νόμο 2190/1920 περί ανωνύμων εταιρειών και τραπεζών. Ο βασικός σκοπός αυτού ήταν η εξομάλυνση κάθε πιθανής αναταραχής του τραπεζικού συστήματος. Το 1946 η Νομισματική Επιτροπή, μια καθαρά κρατική υπηρεσία, ανέλαβε την υποχρέωση εφαρμογής νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα συμπλήρωσε το νομικό πλαίσιο αναφορικά με τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Οι δραστηριότητές της καθορίζονται από το νόμο 588 του 1948. Η Τράπεζα της Ελλάδος ήταν απλός εκτελεστής των αποφάσεων της Νομισματικής Επιτροπής. Η επιτροπή καταργήθηκε το 1982, και οι δραστηριότητές της πέρασαν στην Κεντρική Τράπεζα.

Η διεθνοποίηση του τραπεζικού συστήματος οδήγησε από το 1960 και μετά, στην σημαντική αύξηση του αριθμού των ξένων τραπεζικών ιδρυμάτων που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα. Η τάση αυτή ενισχύθηκε με την εισαγωγή της Ελλάδας στην ΕΟΚ το 1981. Μια άλλη τάση που παρατηρήθηκε στο

Ελληνικό Τραπεζικό σύστημα ήταν ο συγκεντρωτισμός της τραπεζικής αγοράς και ο σχηματισμός δύο μεγάλων τραπεζικών ομίλων. Το 1953 η μεγαλύτερη εμπορική τράπεζα, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, συγχωνεύτηκε με τη δεύτερη σε μέγεθος τράπεζα, την Τράπεζα Αθηνών. Τέσσερα χρόνια αργότερα, η Εμπορική Τράπεζα εξαγόρασε την Ιονική Τράπεζα, η οποία τότε συγχωνεύτηκε με τη Λαϊκή Τράπεζα, δημιουργώντας την Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα, υπό τον έλεγχο της Εμπορικής Τράπεζας.

Έως τα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χαρακτηριζόταν από την κυριαρχία της κρατικής παρέμβασης στην κεφαλαιακή βάση των εμπορικών τραπεζών και των ειδικών πιστωτικών ιδρυμάτων και την άμεση και έμμεση παρέμβαση του κράτους στη διάρθρωση της δομής και της τιμολογιακής πολιτικής στη τραπεζική αγορά (Gortsos, 1992). Από το τέλος της δεκαετίας του 80 η Τράπεζα της Ελλάδος άρχισε να εκδίδει αποφάσεις, με τις οποίες απελευθερωνόταν το πιστωτικό σύστημα από το πλέγμα των απαρχαιωμένων διοικητικών κανόνων και ελέγχων λειτουργίας του, που έβαζαν φραγμό σε κάθε προσπάθεια ανάπτυξης, ανταγωνισμού ή ανάληψης πρωτοβουλιών.

Το 1987 η Επιτροπή Αναδιάρθρωσης και Εκσυγχρονισμού του Τραπεζικού Συστήματος (Επιτροπή Καρατζά) υπέβαλε προτάσεις για την απελευθέρωση της ελληνικής χρηματοοικονομικής αγοράς. Το θετικό αποτέλεσμα αυτών των προτάσεων ήταν η σταδιακή απελευθέρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος, το οποίο ισχύει μέχρι σήμερα (Gortsos, 1992). Πριν από την Επιτροπή Καρατζά, οι τράπεζες ήταν υποχρεωμένες να διατηρούν το 40% των καταθέσεων τους στην Τράπεζα της Ελλάδος. Σήμερα το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 12%.

Ειδικότερα, από τον Απρίλιο του 1991 καταργήθηκε η υποχρέωση δέσμευσης ποσοστού των καταθέσεων για τη χρηματοδότηση των ΔΕΚΟ και μειώθηκε το ποσοστό δέσμευσης για τη χρηματοδότηση της βιοτεχνίας, μέχρι που καταργήθηκε. Τον Ιούλιο του 1991 καταργήθηκαν σχεδόν όλοι οι

εξειδικευμένοι πιστωτικοί κανόνες και δόθηκε η δυνατότητα στις Τράπεζες να προσδιορίζουν τη μορφή, τη διάρκεια, το επιτόκιο και γενικά τους όρους των χορηγήσεων προς την πελατεία τους, με καθαρά τραπεζικά κριτήρια. Εξάλλου, από το Μάρτιο του 1993 καταργήθηκε και ο διοικητικός προσδιορισμός που αφορούσε στο ελάχιστο επιτόκιο καταθέσεων ταμιευτηρίου. Επίσης, μειώθηκε σταδιακά κατά ποσοστό και καταργήθηκε τελικά η υποχρέωση δέσμευσης μέρους των καταθέσεων για υποχρεωτικές τοποθετήσεις σε έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου. Παράλληλα, ρυθμίστηκε το μεγαλύτερο μέρος των οφειλών του Δημοσίου προς τις Τράπεζες, το οποίο προερχόταν από καταπτώσεις εγγυήσεων, γεγονός που είχε σαν συνέπεια τη σημαντική αύξηση της ρευστότητας των Εμπορικών Τραπεζών.

Περί τα τέλη του 1991 πραγματοποιήθηκε η πρώτη ιδιωτικοποίηση στον τραπεζικό χώρο, όταν η Τράπεζα Πειραιώς εξαγοράστηκε από 50 επιχειρηματίες. Η Τράπεζα Πειραιώς αποτελεί ίσως το πιο επιτυχημένο παράδειγμα ιδιωτικοποίησης τα τελευταία 5 χρόνια, οπότε άρχισε να εφαρμόζεται στη χώρα μας η πολιτική των αποκρατικοποιήσεων. Πριν την ιδιωτικοποίησή της, η τράπεζα εμφάνιζε οριακά κέρδη ή μεγάλες ζημιές. Μετά την ιδιωτικοποίησή της, όχι μόνο αυξήθηκαν σημαντικά τα κέρδη, αλλά με τις αυξήσεις των ιδίων κεφαλαίων της αυτοχρηματοδότησε την επέκταση των εργασιών της στην ελληνική αγορά. Από μια μικρή τράπεζα του δημοσίου τομέα έως το τέλος του 1991, σήμερα έχει μεταμορφωθεί σε μία σύγχρονη και συνεχώς αναπτυσσόμενη ιδιωτική τράπεζα, επικεφαλής ενός ομίλου θυγατρικών εταιριών, που καλύπτουν όλο το φάσμα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (Leasing, Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου, Αμοιβαία Κεφάλαια, παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών κλπ.).

Η δομική απελευθέρωση στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και γενικότερα στη χρηματοοικονομική αγορά, πραγματοποιήθηκε σε τρία στάδια (Gortsos, 1996) :

- α. Το πρώτο στάδιο (1982-1986) χαρακτηρίστηκε από την εφαρμογή μέτρων για τον “ορθολογισμό” της πιστωτικής αγοράς.
- β. Το δεύτερο στάδιο (1987-1991) χαρακτηρίστηκε από μια σταδιακή αλλά εκτεταμένη απελευθέρωση της αγοράς κεφαλαίου και χρήματος. Το στάδιο αυτό υποκινήθηκε από την ανάπτυξη της αγοράς σε διεθνές επίπεδο, καθώς και από την ανάγκη της χώρας να προετοιμαστεί για συμμετοχή στην ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά.
- γ. Το τρίτο στάδιο, το οποίο εξελίσσεται μέχρι σήμερα, χαρακτηρίζεται, τόσο από την εφαρμογή των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας, απαραίτητης για την ένταξη της Ελλάδος στην ΟΝΕ. Στόχος είναι η εφαρμογή ενιαίας ευρωπαϊκής πολιτικής αγοράς, και η κατάργηση των κρατικών χειρισμών και παρεμβάσεων.

3.3 Η Δομή του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

Το μεγάλο μέγεθος του κρατικού τομέα και οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας θα ήταν δυνατό να προτρέψει τους σχεδιαστές οικονομικής πολιτικής στην λύση της ιδιωτικοποίησης δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα κάτω από ιδιωτικό καθεστώς. Μέχρι το τέλος Ιουνίου 1994 λειτουργούσαν 54 εγχώρια (συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας της Ελλάδος) και ξένα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, τα οποία θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις κατηγορίες:

1. εμπορικές τράπεζες
2. ειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα
3. συνεταιριστικές τράπεζες
4. υποκαταστήματα ξένων τραπεζών

Αναλυτικά, τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να αναλυθούν ως εξής :

1.Εμπορικές τράπεζες: Κατά παράδοση, η κατηγορία αυτή κυριαρχούσε μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούσαν στην ελληνική χρηματοοικονομική αγορά. Οι εμπορικές τράπεζες είχαν τη δυνατότητα παροχής δραχμικών και συναλλαγματικών δανείων. Παράλληλα, οι εμπορικές τράπεζες είχαν την υποχρέωση να επενδύουν το 40% των καταθέσεων τους σε κρατικά ομόλογα, χαμηλότερης απόδοσης από τα επιτόκια της αγοράς. Με τον τρόπο αυτό, το κράτος χρηματοδοτούσε τις γρήγορα αυξανόμενες ανάγκες του δημόσιου τομέα.

Αυτή τη στιγμή, ο αριθμός των εμπορικών τραπεζών ανέρχεται σε 42, εκ των οποίων 21 λειτουργούν ως ελληνικά νομικά πρόσωπα και 21 έχουν τη μορφή υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών. Οι εμπορικές τράπεζες μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις ομάδες σύμφωνα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους:

- Στις εμπορικές τράπεζες που ανήκουν, άμεσα ή έμμεσα, στο ελληνικό κράτος. Τα ακόλουθα εννέα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ανήκουν στην κατηγορία αυτή:

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος
- Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος
- Γενική Τράπεζα
- Ιονική Τράπεζα της Ελλάδος
- Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος
- Τράπεζα Κρήτης (μέχρι το 1998)
- Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης (μέχρι το 1998)
- Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος (μέχρι το 1998)
- Τράπεζα Αττικής

- Στις εμπορικές τράπεζες που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα, όπως:

- Alpha Τράπεζα Πίστωσης
- Εγνατία Τράπεζα
- Τράπεζα Εργασίας

- Τράπεζα Πειραιώς
- Xiosbank

- Στις θυγατρικές τράπεζες ξένων τραπεζικών ομίλων

- Eurobank
- Τράπεζα Αθηνών
- Credit Lyonnais
- Interbank
- Ευρωπαϊκή-Λαϊκή Τράπεζα
- Δωρική Τράπεζα

Τα τελευταία χρόνια, η πλειοψηφία των Ελληνικών Εμπορικών Τραπεζών έχει δημιουργήσει μία ή περισσότερες θυγατρικές για την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίες σύμφωνα με τον ελληνικό νόμο δεν μπορούν να παρασχεθούν αυτούσια από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των τραπεζών που λειτουργούν στη χώρα μας έχει αυξηθεί σημαντικά τον τελευταίο καιρό, παραμένει υψηλός ο βαθμός συγκέντρωσης της ελληνικής τραπεζικής αγοράς, ενώ η δεσπόζουσα θέση των καταθέσεων και το υψηλό λειτουργικό κόστος τους αποτελούν κατά κύριο λόγο το παρόν για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Ειδικότερα σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε το IOBE ("Το παρόν και το μέλλον των Ελληνικών Τραπεζών", 1997), η ελληνική τραπεζική αγορά χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, με κύριους πρωταγωνιστές την Εθνική και την Εμπορική Τράπεζα. Κατά συνέπεια, το δημόσιο ελέγχει ένα σημαντικό ποσοστό των συνολικών τραπεζικών δραστηριοτήτων. Ωστόσο παρατηρείται μια τάση μείωσης του βαθμού συγκέντρωσης, Στη 10ετία 1985-1995 η Εθνική και η Εμπορική έχασαν σημαντικά μερίδια στις αγορές καταθέσεων και χορηγήσεων.

Οι καταθέσεις καταλαμβάνουν δεσπόζουσα θέση στο σκέλος του παθητικού των τραπεζών, ενώ αντίθετα, τα δάνεια ως ποσοστό του ενεργητικού είναι ιδιαίτερα χαμηλά. Παρά τη μεγάλη διαφορά μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων – χορηγήσεων, το καθαρό εισόδημα των τραπεζών από τόκους δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό, λόγω των υψηλών δεσμεύσεων επί των καταθέσεων και των μεγάλων τοποθετήσεων σε κρατικά χρεόγραφα. Παράλληλα τα λειτουργικά έξοδα των ελληνικών τραπεζών είναι ιδιαίτερα υψηλά, σημαντικό μέρος των οποίων αντιπροσωπεύει το κόστος εργασίας.

Η διαφορά της ποσοστιαίας μεταβολής των δαπανών προσωπικού μεταξύ των ιδιωτικών και των ελεγχόμενων από το δημόσιο τομέα των τραπεζών είναι το κύριο χαρακτηριστικό της διετίας 1994-1995. Παρά τη γενική βελτίωση που σημείωσε η αποδοτικότητα των τραπεζών, η κερδοφορία τους εμφάνισε σημαντικές διαφοροποιήσεις.

Η απελευθέρωση των τραπεζών από διάφορους πιστωτικούς και συναλλαγματικούς περιορισμούς, και η σταδιακή αποκρατικοποίηση ορισμένων κρατικών τραπεζών αναμένεται να είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του τραπεζικού τομέα τα προσεχή χρόνια. Αυτή η απελευθέρωση έχει επιφέρει ένα μεγάλο ανταγωνισμό όχι μόνο μεταξύ τραπεζών, αλλά μεταξύ όλων των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Η ύπαρξη μικρών τραπεζών που ελέγχονται από κρατικές τις οποίες και ανταγωνίζονται είναι οπωσδήποτε μια ιδιομορφία του ελληνικού τραπεζικού τομέα.

2. Ειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα: Παρά το γεγονός ότι τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επεκτείνουν τη δράση τους σε διάφορους τομείς προσπαθώντας να καλύψουν όλο το φάσμα των αναγκών των πελατών τους, η σημασία των εξειδικευμένων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων εξακολουθεί να παραμένει σημαντική. Υπάρχουν οκτώ εξειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν τη στιγμή αυτή στην Ελλάδα:

- Δύο τράπεζες επενδύσεων: η κρατική Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (ΕΤΒΑ) και η Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής

Ανάπτυξης (ΕΤΕΒΑ), η οποία είναι θυγατρική της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος.

- Τρεις στεγαστικές τράπεζες: η Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος (υπό τον έμμεσο έλεγχο του ελληνικού κράτους), η Εθνική Στεγαστική Τράπεζα (θυγατρική της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος), και η Τράπεζα Ασπίς (η μόνη ιδιωτική στεγαστική τράπεζα).
- Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, πιστωτικό ίδρυμα υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Μεταφορών, το οποίο λειτουργεί με ένα εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων. Πρωταρχικός σκοπός του Ταμιευτηρίου είναι η συγκέντρωση των αποταμιεύσεων, για τη χρηματοδότηση αναπτυξιακών και κοινωνικών προγραμμάτων χαμηλού κινδύνου.
- Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, ένα εξειδικευμένο πιστωτικό ίδρυμα, υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Οικονομικών.
- Η Citibank Shipping Bank, το μόνο πιστωτικό ναυτιλιακό ίδρυμα.

Μερικές από τις στεγαστικές και επενδυτικές τράπεζες έχουν παράλληλα δημιουργήσει χρηματοοικονομικούς ομίλους, προκειμένου να παρέχουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών χρηματοδότησης.

3. Συνεταιριστικές Τράπεζες: Σύμφωνα με πρόσφατη νομοθεσία, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί έχουν τη δυνατότητα να ιδρύσουν τράπεζα στην Ελλάδα. Το αρχικό κεφάλαιο αυτών των συνεταιριστικών τραπεζών, οι οποίες υπόκεινται σε ειδική νομοθεσία, μπορεί να είναι σημαντικά χαμηλότερο από αυτό των άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων και εξαρτάται από το εύρος των δραστηριοτήτων τους. Παραδείγματα συνεταιριστικών τραπεζών είναι:

- Συνεταιριστική Τράπεζα της Λαμίας
- Συνεταιριστική Τράπεζα των Ιωαννίνων
- Παγκρητική Τράπεζα
- και άλλες.

4. Υποκαταστήματα Ξένων Τραπεζών: Εκτός από τα πιστωτικά ιδρύματα που προαναφέρθηκαν, στην Ελλάδα λειτουργούν αρκετά πιστωτικά ιδρύματα, ως

υποκαταστήματα τραπεζικών ιδρυμάτων χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ή άλλων χωρών. Υπάρχουν 13 παραρτήματα ευρωπαϊκών εμπορικών τραπεζών, τα οποία λειτουργούν υπό τις αρχές της ενοποιημένης αγοράς:

- Barclays Bank
- ABN-AMRO
- Midland Bank
- National Westminster Bank
- Societe Generale
- Banque Nationale de Paris
- Royal Bank of Scotland
- Bayerische Vereinsbank
- Credit Commercial de France
- Grindlays Bank
- Instituto Bancario di Sao Paolo
- Banque Paribas
- ING Bank

Στην Ελλάδα λειτουργούν επίσης 8 παραρτήματα μη-ευρωπαϊκών εμπορικών τραπεζών :

- Citibank
- American Express
- Bank of Nova Scotia
- Bank of Cyprus
- Chase Manhattan Bank
- Arab Bank
- Bank of America
- Bank Saderat Iran

Τέλος, έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα αντιπροσωπευτικά γραφεία άλλων 15 ξένων τραπεζών.

3.4 Η Παρούσα Κατάσταση

Μέχρι πρόσφατα το τραπεζικό σύστημα λειτουργούσε κάτω από ένα δύσκαμπτο κρατικό μηχανισμό με χιλιάδες νομοθετικές διατάξεις. Όμως, κατά την τελευταία 10ετία σημειώθηκε μια σταδιακή αλλά ουσιαστική αποκανονικοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Καταργήθηκαν τα ελάχιστα υποχρεωτικά όρια επιτοκίων, όπως και η επιλεκτική κρατική επιδότηση επιτοκίων. Επιπλέον, καταργήθηκε η υποχρέωση των τραπεζών να τοποθετούν σημαντικό ποσοστό των διαθεσίμων τους σε έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου, καθώς και στη χρηματοδότηση των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών της Βιοτεχνίας. Τέλος, καταργήθηκαν οι απαγορεύσεις και οι περιορισμοί στις προϋποθέσεις και τους όρους χρήσης μιας ευρύτατης σειράς καταθετικών και δανειακών προϊόντων, ενώ παράλληλα, πραγματοποιήθηκε σταδιακή άρση των περισσότερων συναλλαγματικών περιορισμών (IOBE, 1997).

Είναι κοινά παραδεκτό ότι οι αλλαγές που έχουν επέλθει στον τομέα των τραπεζών τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Η μετάβαση από τους περιορισμούς που επέβαλλε ένα αυστηρά κανονιστικό πλαίσιο σε καθεστώς ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων, παροχής δανείων και μεταβολής των επιτοκίων, οδήγησε όχι μόνο στην καθιέρωση νέων προϊόντων, αλλά κυρίως επέδρασε στον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών και στην προσέγγισή τους στην αγορά.

Το προεδρικό διάταγμα 104/94 που απελευθέρωσε την κίνηση των βραχυπροθέσμων κεφαλαίων, ήταν το τελευταίο μιας σειράς πράξεων νομοθετικού περιεχομένου που σηματοδότησαν την άρση των διαφόρων περιορισμών στη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. Η κίνηση αυτή ήταν

επιβεβλημένη στο πλαίσιο των υποχρεώσεων που είχε αναλάβει η Ελλάδα απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι κινήσεις αυτές θεσμικού χαρακτήρα είχαν πολλαπλασιαστικές συνέπειες στην τραπεζική αγορά, τόσο από τη σκοπιά των τραπεζών όσο κι από τη σκοπιά των πελατών. Δημιουργήθηκαν ευκαιρίες, τις οποίες εκμεταλλεύτηκαν κυρίως οι μικρότερες και νεώτερες τράπεζες και οι μεγαλύτερες ιδιωτικές. Χαρακτηριστικό τους ήταν οι καινοτόμες ιδέες, η ικανότητα για δημιουργία καινοτόμων προϊόντων, αλλά κυρίως η ευελιξία τους στην ικανοποίηση των αναγκών, είτε των μεμονομένων πελατών είτε των επιχειρηματικών μονάδων. Η συμπεριφορά των νεώτερων σε ηλικία τραπεζικών ιδρυμάτων λειτούργησε καταλυτικά, σε βαθμό που η κινητοποίηση των μεγάλων κρατικών τραπεζών, μετά από μία χρονική υστέρηση, ήταν αξιοσημείωτη.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά, καθώς και η συμπεριφορά των τραπεζών, βρήκαν πρόσφορο έδαφος στην αγορά. Οι οικονομικές μονάδες (φυσικές ή νομικές) είχαν στη διάθεσή τους περισσότερες επιλογές, είτε σε καταθετικά προϊόντα είτε σε τύπους δανείων, δηλαδή σε μορφές που εξασφάλιζαν κατά τον καλύτερο τρόπο βελτιωμένες αποδόσεις και ελκυστικότερα επιτόκια, αλλά και που μπορούσαν κυρίως να προσαρμοστούν στις ανάγκες και στις δυνατότητες κάθε μονάδας.

Οι αιχμές του δόρατος στη νέα κατάσταση που διαμορφώθηκε στην αγορά ήταν τα δάνεια καταναλωτικής πίστης και τα αμοιβαία κεφάλαια, που έδωσαν τη δυνατότητα, στα μεμονωμένα, καταρχάς, άτομα να διαφοροποιήσουν τις αγοραστικές τους συνήθειες αλλά και να εκμεταλλευτούν τις δυνατότητες που υπήρχαν για τις αποταμιεύσεις τους σε τοποθετήσεις πέραν των απλών καταθέσεων ή των τίτλων του Δημοσίου. Η θεσμική επίσης κατοχύρωση δραστηριοτήτων όπως τα πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring) ή η παροχή επιχειρηματικών κεφαλαίων (venture

capital), διεύρυνε τις δυνατότητες των επιχειρήσεων ως προς την άντληση κεφαλαίων και την πιο διαρθρωμένη χρηματοδότηση των αναγκών τους.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι κανόνες για την μεταλλαγή του τραπεζικού συστήματος έχουν ήδη τεθεί και οι επιπτώσεις τους στην αγορά είναι ήδη ορατές. Οι αλλαγές ήταν επιβεβλημένες για να βγει το τραπεζικό σύστημα από την ακαμψία του και να αποκτήσει την απαιτούμενη ευελιξία.

Υπάρχουν όμως ακόμη ορισμένοι περιορισμοί. Η ελληνική τραπεζική αγορά εξακολουθεί να κυριαρχείται από τρεις μεγάλες τράπεζες που ελέγχονται από το κράτος (Εθνική, Εμπορική & Ιονική) γεγονός που, παρά την ύπαρξη μεγάλων ιδιωτικών τραπεζών και ενός αριθμού μικρότερων, ελληνικών συμφερόντων και υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών, προσδίδει στην αγορά ολιγοπωλιακά χαρακτηριστικά. Επίσης, είνᾱι εμφανής η σημαντική αύξηση του αριθμού των τραπεζικών υποκαταστημάτων ανά την επικράτεια, ο αριθμός των κατοίκων ανά τραπεζικό κατάστημα παραμένει για την Ελλάδα ο υψηλότερος ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έρχεται τελευταίο από πλευράς ύψους καταθέσεων που διοχετεύονται στις τράπεζες καθώς και ανά κάτοικο καταθέσεις.

Οι αλλαγές κατά την επόμενη πενταετία θα είναι σημαντικές και θα επιβληθούν από την ίδια την πελατειακή βάση των τραπεζών και τις ανάγκες της αλλά και από τις συνθήκες που θα επικρατήσουν στον ευρωπαϊκό χώρο και οι οποίες θα είναι καταλυτικές. Οι συνθήκες που θα επικρατήσουν στην αγορά αναμένεται να είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικές. Αυτό θα οδηγήσει τις τράπεζες σε περισσότερο ορθολογιστική διαχείριση των στοιχείων του ισολογισμού τους, με στόχο την καλύτερη διάρθρωση του κόστους τους αλλά και την αναζήτηση μεθόδων για εντονότερη παρουσία στην αγορά.

Σύμφωνα με την παραπάνω προοπτική, οι τράπεζες που θα επιβιώσουν, θα κριθούν από την ικανότητα τους να δημιουργούν νέα

προϊόντα, να δημιουργούν εναλλακτικά δίκτυα διανομής, να έχουν προηγμένη μηχανοργάνωση και να υιοθετούν ελκυστική τιμολογιακή πολιτική.

Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι συνάρτηση της φιλοσοφίας όλων των ιδιωτικών και επιχειρηματικών οικονομικών παραγόντων για σωστή προσέγγιση της αγοράς και προσφοράς προϊόντων που θα προϊδεάζουν, από την σκοπιά της τιμολόγησης και της τοποθέτησής τους, στις ανάγκες τους. Η επιβίωση σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον και η αποδοτικότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων θα κριθούν, εντέλει, από την ικανότητά τους να εξειδικευτούν σε συγκεκριμένους τομείς και να λειτουργήσουν με αποτελεσματικότερο τρόπο.

Η απελευθέρωση των τραπεζών από διάφορους περιορισμούς, πιστωτικούς και συναλλαγματικούς, και η σταδιακή αποκρατικοποίηση ορισμένων κρατικών τραπεζών θα είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του τραπεζικού τομέα τα προσεχή χρόνια. Αυτή η απελευθέρωση έχει ως αποτέλεσμα τον έντονο ανταγωνισμό όχι μόνο μεταξύ τραπεζών, αλλά μεταξύ όλων των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Η ύπαρξη μικρών τραπεζών που ελέγχονται από μεγάλες κρατικές τις οποίες και ανταγωνίζονται, είναι οπωσδήποτε μια ιδιομορφία του ελληνικού τραπεζικού τομέα.

Ο δρόμος για την ΟΝΕ των τραπεζών στο παραπάνω περιβάλλον και για τους περισσότερους τομείς της ελληνικής οικονομίας δεν θα είναι εύκολος. Είναι αλήθεια ότι στην Ελλάδα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από τη συμμετοχή της χώρας μας στην ΟΝΕ δεν πήραν μεγάλη δημοσιότητα. Κατά ένα μεγάλο βαθμό τα οικονομικά πλαίσια των ευρωπαϊκών χωρών στα οποία θα κινούνται τα επόμενα χρόνια, καθορίζονται βάση της εφαρμογής για την ΟΝΕ.

3.5 Ενδεικτική Παρουσίαση Κρατικών & Ιδιωτικών Τραπεζικών Ιδρυμάτων.

Στην Ελλάδα είναι εγκαταστημένες αυτή τη στιγμή 42 εμπορικές τράπεζες, από τις οποίες 21 λειτουργούν ως ελληνικά νομικά πρόσωπα και 21 έχουν τη μορφή υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών. Βασικό χαρακτηριστικό της δομής του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι ο σχετικά υψηλός βαθμός συγκέντρωσής του. Η αγορά κυριαρχείται από τις δύο μεγαλύτερες υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες, την Εθνική Τράπεζα και την Εμπορική Τράπεζα. Στο τέλος του 1995 οι δύο εν λόγω τράπεζες συγκέντρωναν το 54% περίπου των καταθέσεων των εμπορικών τραπεζών και το 41% περίπου των χορηγήσεων (IOBE, 1997). Οι παραπάνω τράπεζες για τον κρατικό τραπεζικό τομέα αντιπροσωπεύουν περί το 33% του ενεργητικού (25% και 8% αντίστοιχα), περί το 50% των καταθέσεων (38% και 12% αντίστοιχα) και περί το 52% των εργαζομένων (35% και 17% αντίστοιχα).

Μεταξύ των ιδιωτικών τραπεζικών ιδρυμάτων που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα ξεχωρίζουν λόγω μεγέθους και εύρους δραστηριοτήτων η Alpha Τράπεζα Πίστεως και η Τράπεζα Εργασίας. Οι τράπεζες αυτές αντιπροσωπεύουν για τον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα περί το 71% του ενεργητικού (48% και 23% αντίστοιχα), περί το 73% των καταθέσεων (49% και 24% αντίστοιχα) και περί το 67% των εργαζομένων (43% και 24% αντίστοιχα).

Οι κρατικές και οι ιδιωτικές τράπεζες παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις από πλευράς αποδοτικότητας, επενδύσεων, κόστους απασχολούμενων κλπ. Ενδεικτικό της διαφοροποίησης που υπάρχει ως προς την αποδοτικότητα ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς, είναι το γεγονός ότι η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων στις δύο μεγαλύτερες τράπεζες που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του Δημοσίου υπολείπεται σημαντικά της απόδοσης στις δύο μεγαλύτερες ιδιωτικές τράπεζες. Ειδικότερα, η

αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων των δύο μεγαλύτερων κρατικών τραπεζών ανήλθε σε 16% το 1995, έναντι 49% για τις ιδιωτικές τράπεζες την ίδια περίοδο.

Ανάλογη εικόνα προκύπτει και από την εξέταση της απόδοσης του ενεργητικού των εμπορικών τραπεζών, καθώς ο εν λόγω δείκτης διαμορφώθηκε σε 0,6% για τις δύο κρατικές τράπεζες το 1995, έναντι 2,9% για τις ιδιωτικές τράπεζες.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι τράπεζες που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του Δημοσίου παρουσιάζουν χαμηλή κεφαλαιακή επάρκεια συγκριτικά με τις ιδιωτικές τράπεζες. Το γεγονός αυτό υποστηρίζεται από το σημαντικά υψηλότερο συντελεστή χρηματοοικονομικής μόχλευσης που εμφανίζουν για το 1995 οι δύο μεγαλύτερες κρατικές τράπεζες (26,2) έναντι των ιδιωτικών τραπεζών (17,0).

Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση των δύο μεγαλύτερων κρατικών και των δύο μεγαλύτερων ιδιωτικών τραπεζικών ιδρυμάτων.

3.5.1 Εθνική Τράπεζα

Η Εθνική Τράπεζα είναι το μεγαλύτερο πιστωτικό ίδρυμα που λειτουργεί αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, καθώς αντιπροσωπεύει το 25% του ενεργητικού του κρατικού τραπεζικού τομέα, το 38% των καταθέσεων και περί το 35% των εργαζομένων. Ιδρύθηκε το 1841, με σκοπό τη διενέργεια όλων των ειδών τραπεζικών εργασιών. Το δίκτυο της τράπεζας είναι ιδιαίτερα ευρύ, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Ειδικότερα, διαθέτει 496 υποκαταστήματα και μία θυγατρική τράπεζα στο εσωτερικό, ενώ στο εξωτερικό ο αριθμός των υποκαταστημάτων ανέρχεται σε 13 και τα γραφεία αντιπροσωπείας σε 5.

Η Εθνική Τράπεζα συμμετέχει σε ένα μεγάλο αριθμό εταιρειών με πολυσχιδείς δραστηριότητες, ήτοι χρηματοοικονομικές (στο εσωτερικό και στο

εξωτερικό), ασφαλιστικές, ξενοδοχειακές, κλωστοϋφαντουργίες, τουριστικές, κτηματομεσιτικές, χημικές, μηχανογράφησης κλπ. Στους άμεσους στόχους της παρούσας διοίκησης της Εθνικής Τράπεζας περιλαμβάνεται η αναδιάρθρωση του χαρτοφυλακίου του Ομίλου, το οποίο σημαίνει ότι θα συγχωνευτούν οι εταιρείες του ομίλου της Εθνικής με παράλληλη δραστηριότητα (π.χ. ΕΕΕΧ και ΕΔΕΧ), ενώ θα πωληθούν οι εταιρείες που παρουσιάζουν μη χρηματοοικονομική δραστηριότητα (π.χ. κλωστοϋφαντουργικές εταιρίες). Η εισαγωγή της τράπεζας στο χρηματιστήριο πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1880.

Παρά το γεγονός ότι έχασε μερίδια αγοράς σε μία εποχή υψηλών περιθωρίων κέρδους, η Εθνική Τράπεζα παραμένει σήμερα η μεγαλύτερη κρατικού ενδιαφέροντος τράπεζα. Διαθέτει προβάδισμα όσον αφορά στον όγκο της, έχει τεράστιο δίκτυο υποκαταστημάτων και έχει αναπτύξει όλες τις τραπεζικές δραστηριότητες, είτε αυτοτελώς, είτε μέσω των θυγατρικών εταιριών της.

Είναι γεγονός ότι η Εθνική Τράπεζα διαθέτει το μεγαλύτερο αριθμό πελατών από τα υπόλοιπα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας. Προκειμένου να διευκολύνει τον πολύ μεγάλο αριθμό συναλλασσομένων της, η Εθνική Τράπεζα ακολουθεί ένα πρόγραμμα εκσυγχρονισμού, επανδρώνοντας όλα σχεδόν τα υποκαταστήματα της με υπερσύγχρονα ηλεκτρονικά συστήματα, κατάλληλα για την άμεση και έγκυρη εξυπηρέτηση του κοινού σε ελάχιστο χρόνο και πολλές φορές χωρίς καν την παρουσία του.

3.5.2 Εμπορική Τράπεζα

Δεύτερη σε μέγεθος τράπεζα του κρατικού φορέα είναι η Εμπορική Τράπεζα και αντιπροσωπεύει το 8% του ενεργητικού του κρατικού τραπεζικού τομέα, το 12% των καταθέσεων και περί το 17% των εργαζομένων. Ιδρύθηκε το 1907, με σκοπό τη διενέργεια όλων των τραπεζικών εργασιών. Κύριοι

μέτοχοι της τράπεζας είναι Ταμεία και Ασφαλιστικοί Οργανισμοί. Η Εμπορική Τράπεζα (το 1996) διαθέτει 342 υποκαταστήματα στο εσωτερικό και 8 στο εξωτερικό (6 στη Γερμανία και 2 στην Κύπρο).

Η Εμπορική Τράπεζα έχει την πλειοψηφία των μετοχών της Ιονικής Τράπεζας, της Τράπεζας Αττικής, καθώς και άλλων χρηματοπιστωτικών και λοιπών ιδρυμάτων. Η εισαγωγή της τράπεζας στο Χρηματιστήριο πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 1909.

Στα πλαίσια των ανακατατάξεων που συντελούνται τα τελευταία χρόνια στην περιοχή των Βαλκανίων, η Εμπορική Τράπεζα προχωρεί με προσεκτικά και σχεδιασμένα βήματα στην ανάπτυξη της διεθνούς της παρουσίας. Η εγγύτερη γεωγραφική περιοχή της Ελλάδας αποτελεί έναν από τους στόχους της τράπεζας.

3.5.3 Alpha Τράπεζα Πίστεως

Η Alpha Τράπεζα Πίστεως είναι το μεγαλύτερο ιδιωτικό πιστωτικό ίδρυμα στην Ελλάδα, καθώς αντιπροσωπεύει το 48% του ενεργητικού του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα, το 49% των καταθέσεων και περί το 43% των εργαζομένων. Ιδρύθηκε το 1879, με σκοπό τη διενέργεια όλων των τραπεζικών εργασιών. Μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχει περιλαμβάνονται: καταθέσεις, δάνεια (Alpha 100 & Alpha 500 κλπ), πιστωτικές κάρτες, Αμοιβαία Κεφάλαια, Χρηματοστηριακές Συναλλαγές, Factoring, Private Banking, Alpha-phone, Alpha-line κλπ. Η Alpha Τράπεζα Πίστεως διαθέτει περί τα 200 υποκαταστήματα, εκ των οποίων το ένα βρίσκεται στο εξωτερικό (γραφείο αντιπροσωπείας στο Λονδίνο), (στοιχεία 1996).

Η εισαγωγή της τράπεζας στο Χρηματιστήριο πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του 1925. Η Alpha Τράπεζα Πίστεως είναι πολυμετοχική.

3.5.4 Τράπεζα Εργασίας

Η Τράπεζα Εργασίας ιδρύθηκε το 1975, με σκοπό τη διενέργεια τραπεζικών εργασιών. Μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχει περιλαμβάνονται καταθέσεις, δάνεια, πιστωτικές κάρτες, Αμοιβαία Κεφάλαια, Χρηματιστηριακές Συναλλαγές, Factoring, Private Banking κλπ. Η Τράπεζα Εργασίας διαθέτει 116 υποκαταστήματα, εκ των οποίων το ένα βρίσκεται στο εξωτερικό, ενώ απασχολεί 2.260 άτομα. Το ενεργητικό της Τράπεζας Εργασίας αντιπροσωπεύει το 23% του ενεργητικού του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα, το 24% των καταθέσεων και περί το 24% των εργαζομένων.

Είκοσι χρόνια μετά την ίδρυση της Τράπεζας Εργασίας, τα μικτά κέρδη της αυξήθηκαν περισσότερο από 300 φορές και τα καθαρά κέρδη ακόμη περισσότερο, αφού ξεπέρασαν τις 350 φορές. Ανάλογες είναι οι αυξήσεις και στα υπόλοιπα στοιχεία του ισολογισμού (ενεργητικό, καταθέσεις κλπ.). Αντίθετα με τις περισσότερες ελληνικές τράπεζες που έχουν κάνει ήδη κινήσεις για επέκταση στα Βαλκάνια ακολουθώντας το ρεύμα της εποχής, η Τράπεζα Εργασίας δεν θεωρεί κατάλληλες τις συνθήκες για τέτοιου είδους επέκταση την παρούσα φάση.

Η εισαγωγή της τράπεζας στο Χρηματιστήριο πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1976. Η Τράπεζα Εργασίας είναι πολυμετοχική.

3.6 Συμπεράσματα

Συμπερασματικά λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι κρατικές και οι ιδιωτικές τράπεζες στην Ελλάδα παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις σε βασικά οικονομικά μεγέθη όπως τα ίδια κεφάλαια, καταθέσεις, χορηγήσεις, δίκτυο υποκαταστημάτων, αριθμό απασχολούμενων, κ.λ.π.

Οι παραπάνω διαφορές είναι ικανές να “διαχωρίσουν” τον ιδιωτικό από τον κρατικό τραπεζικό τομέα και μάλιστα με επιτυχία μεγαλύτερη του 90% όπως θα δούμε στην στατιστική ανάλυση που γίνεται στο τέταρτο κεφάλαιο.

4. Συγκριτική Ανάλυση του Ιδιωτικού & του Δημόσιου Τραπεζικού Τομέα στην Ελλάδα

4.1 Εισαγωγή

Στο Κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η σύγκριση ανάμεσα στις τράπεζες του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Μέσα από αυτή την σύγκριση που γίνεται με χρήση σύγχρονων μεθόδων στατιστικής ανάλυσης, επιχειρείται να διαπιστωθούν διαφορές σε παράγοντες που θα ενθάρρυναν ή θα αποθάρρυναν την λύση της ιδιωτικοποίησης όπως στην αποδοτικότητα των εργαζομένων, στην χρηματοδοτική ευρωστία, στην ευρωστία του προσωπικού και στις αμοιβές του προσωπικού.

Σκοπός της ανάλυσης είναι να διαπιστωθεί εάν οι διαφορές μεταξύ του κρατικού και του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα είναι ικανές να διαχωρίσουν στατιστικά τους δύο τομείς. Εφόσον ένας τέτοιος διαχωρισμός είναι εφικτός με διαφορές σε βάρος του κρατικού τομέα, τότε μπορούμε να ορίσουμε ότι υπάρχει αφορμή για ιδιωτικοποίηση. Σε αυτή την κατεύθυνση επιλέγουμε το δείγμα που το αποτελούν οικονομικά στοιχεία που λαμβάνονται από επίσημους ισολογισμούς για το διάστημα 1980 – 1995 από τις τέσσερις μεγαλύτερες τράπεζες στην Ελλάδα στους αντίστοιχους τομείς και προχωράμε:

- στην στατιστική επεξεργασία
- στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τον επιτυχή διαχωρισμό των δύο τομέων
- στην διερεύνηση ύπαρξης αφορμής για ιδιωτικοποίηση

4.2 Το Τραπεζικό Περιβάλλον

Στην Ελλάδα, οι τράπεζες αντιμετωπίζουν ένα νέο περιβάλλον, έντονα πιο ανταγωνιστικό σε σχέση με το παρελθόν, που διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια με την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, την κατάργηση των περιορισμών της κίνησης κεφαλαίων, την ελεύθερη σύναψη διασυνοριακών συναλλαγών και την παράλληλη θεσμική ολοκλήρωση της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσον αφορά στις ιδιωτικοποιήσεις, το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα δεν φαίνεται να ακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις με τον ίδιο ρυθμό. Οι ιδιωτικοποιήσεις στο χώρο των ελληνικών τραπεζών είναι εξαιρετικά περιορισμένες σε σύγκριση με αυτές που πραγματοποιούνται σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι ελληνικές κρατικές τράπεζες αντιμετωπίζουν την περίοδο αυτή μια επιθετική πολιτική από τις αναπτυσσόμενες ιδιωτικές ελληνικές και ξένες τράπεζες, οι οποίες αποβλέπουν σε απόσπαση μεριδίων αγοράς.

Είναι σαφές ότι οι κρατικές τράπεζες παρουσιάζουν υψηλά λειτουργικά έξοδα, ειδικότερα όταν βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης ενός ήδη εκτεταμένου δικτύου υποκαταστημάτων, καθώς επίσης λόγω της οργανωτικής τους διάταξης και κυρίως, λόγω της αναβάθμισης της παλαιάς τεχνολογίας τους με την εισαγωγή νέας, σύγχρονης και πιο αποτελεσματικής τεχνολογίας. Η μείωση των λειτουργικών δαπανών αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα των κρατικών τραπεζών, σε συνδυασμό με την εφαρμογή κριτηρίων υψηλής αποδοτικότητας των απασχολούμενων κεφαλαίων τους στο πλαίσιο του στρατηγικού τους σχεδιασμού.

Η δημιουργία εξειδικευμένων κέντρων κέρδους σε συγκεκριμένους τομείς και κυρίως, ο οργανωτικός και τεχνολογικός τους εκσυγχρονισμός είναι βασικής προτεραιότητας. Το μεγάλο μέγεθος του κρατικού τομέα και οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, προτρέπουν τους ασχολούμενους με την οικονομική πολιτική στη

λύση της ιδιωτικοποίησης δραστηριοτήτων, που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα κάτω από ιδιωτικό καθεστώς.

Ο στόχος της μελέτης μας είναι να αναλύσουμε και να διαχωρίσουμε την συμπεριφορά του ιδιωτικού και κρατικού τραπεζικού τομέα. Με αυτό το στόχο συγκρίνονται οι τέσσερις μεγαλύτερες τράπεζες στην Ελλάδα στους αντίστοιχους τομείς - δύο ιδιωτικές (Alpha Πίστewς και Εργασίας) και δύο κρατικές (Εθνική και Εμπορική) – χρησιμοποιώντας ως μεταβλητές τους οικονομικούς δείκτες που εκφράζουν την αποδοτικότητα των εργαζομένων, την χρηματοδοτική ευρωστία και την ευρωστία και τις αμοιβές του προσωπικού, με στοιχεία που λαμβάνονται από τους επίσημους ισολογισμούς από το 1980 έως και το 1995. Ο τραπεζικός τομέας στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από τη σύγχρονη παρουσία ιδιωτικών και κρατικών επιχειρήσεων. Κατά συνέπεια, μια σύγκριση ανάμεσα στις τράπεζες των δύο χώρων είναι εφικτή. Μέσα από αυτή τη σύγκριση γίνεται προσπάθεια να διαπιστωθούν ομοιότητες και κυρίως διαφορές την αποδοτικότητα των εργαζομένων, την χρηματοδοτική ευρωστία και την ευρωστία και τις αμοιβές του προσωπικού που θα ενθάρρυναν τη λύση της ιδιωτικοποίησης και θα επιβεβαίωναν την υπόθεση ότι: **η λύση της ιδιωτικοποίησης πρέπει να εφαρμόζεται όταν οι παραπάνω αναφερόμενες μεταβλητές των κρατικών τραπεζών λαμβάνουν τέτοιες τιμές που συγκρινόμενες με τις αντίστοιχες τιμές των αντίστοιχων μεταβλητών των ιδιωτικών τραπεζών, τις εμφανίζουν να συμπεριφέρονται μειονεκτικά μέσα στον κλάδο.** Η ιδιωτικοποίηση τότε θα έχει ως στόχο να φέρει τις αποδόσεις των κρατικών τραπεζών πλησιέστερα προς τις αντίστοιχες των ιδιωτικών, που στατιστικά θα μπορούσε να αποδειχθεί με την αδυναμία διαχωρισμού τους.

Για την διερεύνηση της υπόθεσης αυτής πραγματοποιείται στατιστική επεξεργασία των στοιχείων με χρήση τεσσάρων διαφορετικών στατιστικών μεθόδων. Τα αποτελέσματα της παραπάνω ανάλυσης προκρίνουν και

Από τα παραπάνω κρίνεται αρκετά ικανοποιητική η αντιπροσώπευση των δύο τραπεζικών τομέων κρατικού και ιδιωτικού από τις προαναφερόμενες τράπεζες εξασφαλίζοντας υψηλό ποσοστό μεγέθους αντιπροσώπευσης και συγχρόνως μειώνοντας την πιθανότητα εμφάνισης ιδιαιτεροτήτων, την οποία θα είχαμε αν επεκτείναμε το δείγμα μας σε μικρότερες τράπεζες. Οι μικρότερες τράπεζες, λόγω του μικρότερου μεγέθους τους, πιθανόν να παρουσιάζουν ποιοτικές ιδιαιτερότητες οι οποίες, εάν συμπεριλαμβάνονταν στο δείγμα, θα μπορούσαν να επηρεάσουν την συγκριτική ανάλυση που προτιθέμεθα να κάνουμε.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε από δημοσιευμένους ισολογισμούς (περιληπτική μορφή τους για τα έτη 1987-1995 παρουσιάζεται στο παράρτημα 3) των παραπάνω τραπεζών για το διάστημα 1980-1995 και αυτή αφορούσε τα παρακάτω οικονομικά μεγέθη:

- 1) *Μισθοδοσία (ΜΘ)*
- 2) *Πάγια Κεφάλαια (ΠΚ)*
- 3) *Καθαρά Κέρδη (ΚΚ)*
- 4) *Καταθέσεις (ΚΘ)*
- 5) *Χορηγήσεις (ΧΓ)*
- 6) *Αριθμός εργαζομένων (ΑΕ)*
- 7) *Αριθμός υποκαταστημάτων (ΑΥ)*

Για να είναι συγκρίσιμα τα μεγέθη έγινε χρήση δεικτών πηλίκων οι οποίοι προέκυψαν από τους παραπάνω οικονομικούς δείκτες. Οι βασικότεροι δείκτες πηλίκων οι οποίοι, όπως φάνηκε από τη στατιστική επεξεργασία αναλύουν την συμπεριφορά και διαχωρίζουν τα στοιχεία των δύο τραπεζικών κλάδων, είναι οι εξής:

- 1) *Καθαρά Κέρδη / Αριθμός εργαζομένων (ΚΚΑΕ)*

- 2) Αριθμός Εργαζομένων / Αριθμός υποκαταστημάτων (ΑΕΑΥ)
- 3) Πάγια Κεφάλαια / Καταθέσεις (ΠΚΚΘ)
- 4) Μισθοδοσία / Αριθμός εργαζομένων (ΜΘΑΕ)

4.4 Στατιστική Επεξεργασία

4.4.1 Box-Jenkins ARIMA Υποδείγματα

Για κάθε ένα από τα παραπάνω οικονομικά μεγέθη έγινε αρχικά συγκριτικό γράφημα χρονοσειράς (time series plot) και εύρεση κατάλληλου χρονολογικού υποδείγματος χρησιμοποιώντας την Box-Jenkins ARIMA Modeling, μεθοδολογία η οποία τουλάχιστον για βραχυχρόνιες προβλέψεις δίνει θετικά αποτελέσματα (βλ. Γραφήματα 1,2,3). Η προσέγγιση Box-Jenkins στην ανάλυση και πρόβλεψη χρονολογικών σειρών αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1960 με αποκορύφωμα την έκδοση το 1970 της μελέτης "Time Series Analysis, Forecasting and Control" από τους καθηγητές Box και Jenkins, των οποίων το όνομα παρέμεινε και σαν όνομα της μεθόδου που προτείνουν στο βιβλίο τους.

Η Box-Jenkins ARIMA τεχνική δίνει μορφή υποδείγματος στην πιο γενική μορφή σε μια διακριτή χρονοσειρά, ως συνάρτηση αυτοπαλινδρομούμενων όρων, κινούμενου μέσου όρου και μιας σταθεράς. Περιλαμβάνει συγχρόνως στο εκτιμώμενο μοντέλο ένα τύπο εποχικού και ένα μη εποχικού παράγοντα και η γενική του μορφή συμβολίζεται ως:

$ARIMA(p, d, q) (P, D, Q)_s$ όπου

p : η τάξη αυτοπαλινδρόμησης του μη εποχικού παράγοντα

d : η τάξη των προς τα πίσω διαφορών του μη εποχικού παράγοντα

q : η τάξη κινούμενου μέσου του μη εποχικού παράγοντα

P : η τάξη αυτοπαλινδρόμησης του εποχικού παράγοντα

D : η τάξη των προς τα πίσω διαφορών του εποχικού παράγοντα

Q : η τάξη κινούμενου μέσου του εποχικού παράγοντα

s : η εποχικότητα της χρονοσειράς

Για τον προσδιορισμό των σταθερών s , D , P , Q , d , p , q με τη σειρά που αναφέρονται, ακολουθούμε την παρακάτω διαδικασία.

α) Κάνουμε το γράφημα των αυτοσυσχετίσεων, οι οποίες όπως αναφέρθηκε, θα παρουσιάζουν μία πτώση αργή ή γρήγορη, εκθετική ή κυματοειδή. Αν για κάποια υστέρηση $K = s$, ο αντίστοιχος συντελεστής r_s εμφανίζεται πολύ σημαντικός σε σχέση με τους γειτονικούς του, τότε θεωρούμε ότι το μοντέλο μας έχει εποχικότητα s . Υπολογίζουμε τότε τις αυτοσυσχετίσεις $r_s, r_{2s}, r_{3s}, \dots$ και βρίσκουμε την τιμή του D .

β) Στη συνέχεια από το γράφημα των αυτοσυσχετίσεων και μερικών αυτοσυσχετίσεων υστέρησης $s, 2s, 3s, \dots$ προσδιορίζουμε τις τιμές των P και Q .

γ) Προσαρμόζουμε το εποχικό μοντέλο $ARIMA(P, D, Q)_s$ στις παρατηρήσεις μας και εκτιμούμε τα κατάλοιπα. Θεωρώντας ως χρονική σειρά αναζητούμε κατάλληλο $ARIMA(p, d, q)_s$ μοντέλο. Στη συνέχεια εκτιμούμε τις παραμέτρους του συγκεκριμένου μοντέλου στο οποίο καταλήξαμε.

Για την επιλογή του κατάλληλου μοντέλου γίνεται χρήση του Akaike κριτηρίου πληροφοριών, της εκτιμώμενης τυπικής απόκλισης λευκού θορύβου και των γραφημάτων αυτοσυσχετίσης και μερικής αυτοσυσχετίσης των καταλοίπων. Για την εύρεση της τάξης ενός μοντέλου, υπάρχουν διάφορα κριτήρια, όπως του Akaike (AIC, Akaike Information Criterion -Akaike κριτήριο πληροφοριών) με τις παραλλαγές του, του Quenouille κλπ. Εδώ θα περιγράψουμε μόνο το κριτήριο του Akaike στην πιο απλή και πιο εύχρηστη ίσως μορφή του.

Ο Akaike θεωρεί την τάξη του μοντέλου ίση με $t = 1, 2, 3, \dots, m$ και για κάθε περίπτωση, υπολογίζει την ποσότητα

$$AIC(K) = N \log \sigma_a^2 + K$$

όπου :

N : το πλήθος των παρατηρήσεων της σειράς

σ_a^2 : η διασπορά των σφαλμάτων, η οποία θα έχει εκτιμηθεί από το μοντέλο τάξης t

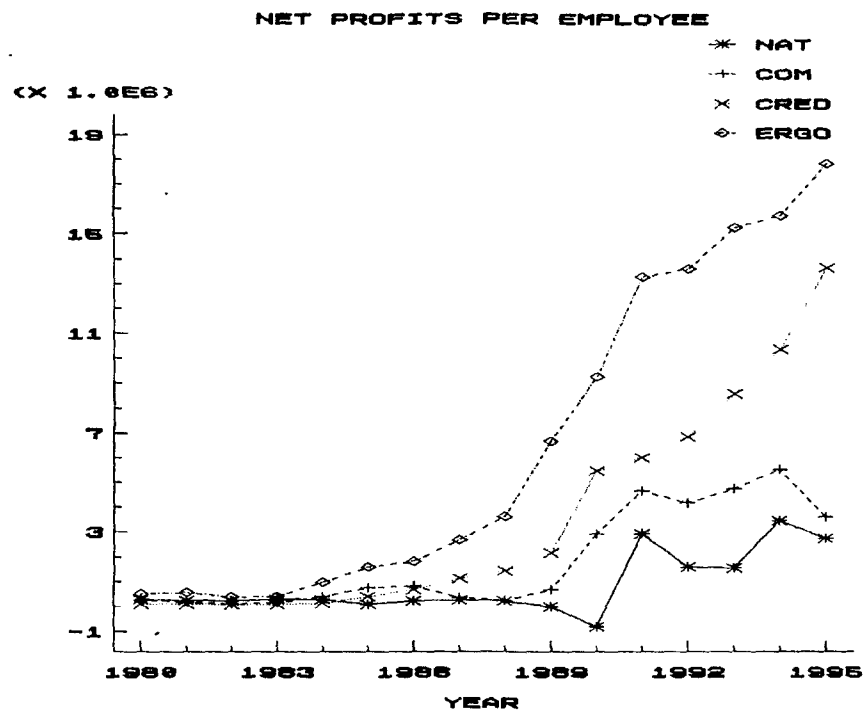
$K = t + 1$, όπου t οι παράμετροι του μοντέλου συν ένα για τη μέση τιμή, αν εκτιμήθηκε κι αυτή από το μοντέλο.

Τάξη τώρα του μοντέλου θεωρείται εκείνο το t για το οποίο η ποσότητα $AIC(K)$ έχει τη μικρότερη τιμή. Το m μπορεί να παρθεί όσο μεγάλο θέλουμε, συνήθως ένα $m=10$ είναι ικανοποιητικό.

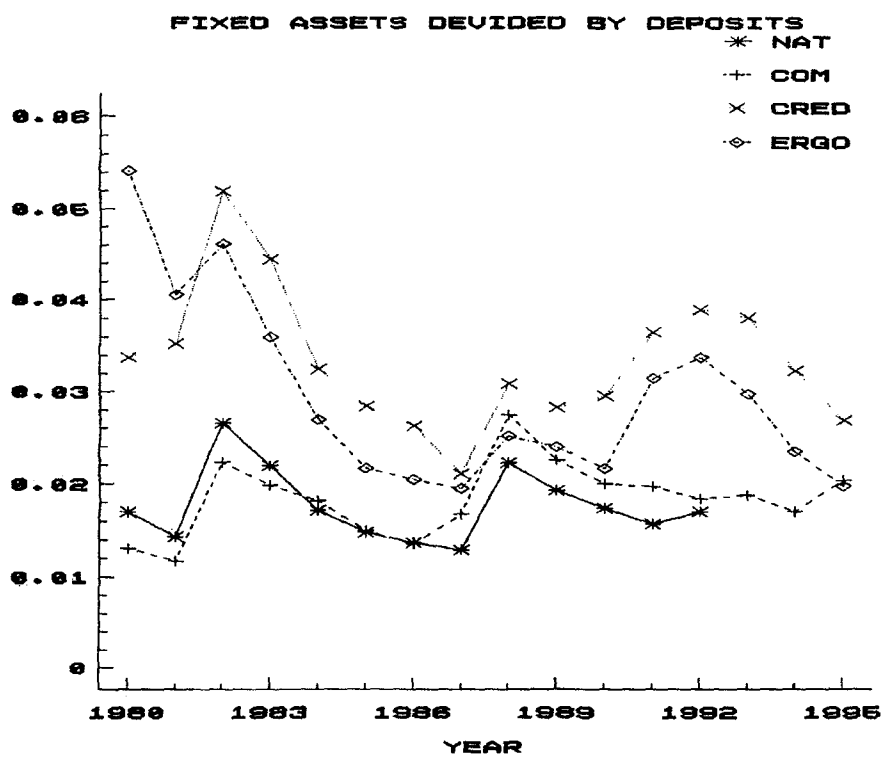
Όταν το μοντέλο είναι $ARIMA(p, q)$, οπότε $K = p + q + 1$, υπολογίζουμε για κάθε συνδυασμό των p και q την ποσότητα AIC και τελικά θεωρούμε ως τάξη του μοντέλου μας, εκείνα τα p και q που ελαχιστοποιούν την ποσότητα AIC .

Με βάση το μοντέλο που καταλήγουμε γίνεται πρόβλεψη για τα επόμενα έξι χρόνια.

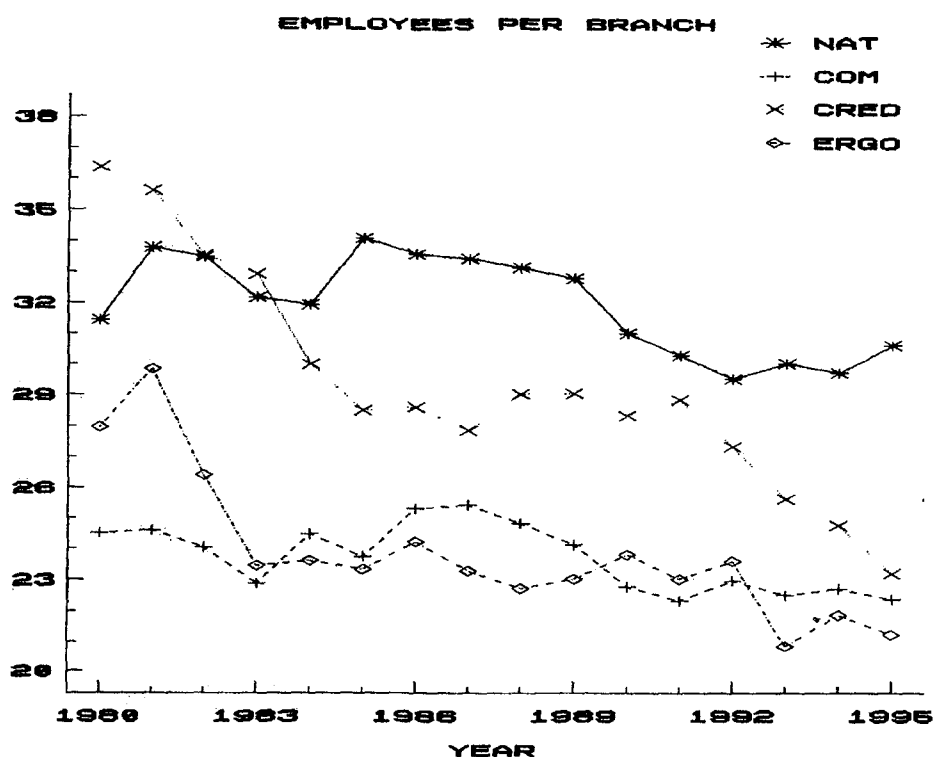
Γράφημα 1

Γράφημα 2

Γράφημα 3

Παρατηρούμε διαφορά συμπεριφοράς στα προκρινόμενα χρονολογικά υποδείγματα μεταξύ δεικτών ιδιωτικού και κρατικού τομέα. Συγκεκριμένα για τον ιδιωτικό τομέα οι δείκτες εκφράζονται από αυτοπαλινδρομούμενα υποδείγματα (Autoregressive – (AR)) συνήθως τάξης 1, πράγμα που μπορεί να ερμηνευθεί με την έκφραση του ότι η πρόβλεψη του μεγέθους ενός συγκεκριμένου δείκτη για ένα έτος εξαρτάται από το μέγεθος που είχε ο συγκεκριμένος δείκτης το αμέσως προηγούμενο έτος.

Αντίθετα, στο δημόσιο τομέα, τα αντίστοιχα οικονομικά μεγέθη εκφράζονται από χρονολογικά υποδείγματα, είτε κινούμενου μέσου (Moving Average – (MA) συνήθως τάξης 1, είτε σύνθετα (ARIMA) και πάλι συνήθως τάξης 1. Αυτό δείχνει ότι η πρόβλεψη του μεγέθους ενός συγκεκριμένου δείκτη για ένα έτος εξαρτάται, είτε από το σφάλμα στην πρόβλεψη του συγκεκριμένου δείκτη το αμέσως προηγούμενο έτος, είτε και από το προαναφερθέν σφάλμα και από το μέγεθος του συγκεκριμένου δείκτη το

αμέσως προηγούμενο έτος. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι οι δείκτες ιδιωτικού τομέα εκφράζονται από υποδείγματα σταθερότερης συμπεριφοράς (αυτοπαλινδρομούμενα) από τους αντίστοιχους του δημόσιου τομέα (κινούμενου μέσου ή σύνθετου). Στο παράρτημα 1 δίνονται ενδεικτικά αποτελέσματα της ανάλυσης των στοιχείων που έγινε μέσω του στατιστικού πακέτου Statgraphics και η οποία καταδεικνύει τους παραπάνω ισχυρισμούς. Επίσης στο παράρτημα 2 δίνονται γραφήματα προβλέψεων με βάση τα αντίστοιχα προκρινόμενα χρονολογικά υποδείγματα για τα επόμενα έξι έτη.

4.4.2 Ανάλυση Παλινδρόμησης

Πριν προχωρήσουμε στην τεχνική της Ανάλυσης Παλινδρόμησης ελέγχεται η βασική προϋπόθεση εφαρμογής της δηλαδή γίνεται έλεγχος καλής προσαρμογής των δεδομένων, στην κανονική κατανομή στηριζόμενοι στο κριτήριο Kolmogorov-Smirnov. Το τεστ αυτό βασίζεται στην εύρεση της εμπειρικής συνάρτησης κατανομής, η οποία για n ανεξάρτητες παρατηρήσεις $X_1, X_2, \dots, X_n$, ορίζεται ως εξής :

$$F_n(x) = \frac{\text{πλήθος των } X_1, X_2, \dots, X_n \text{ που είναι } \leq x}{n}$$

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το τεστ αυτό εφαρμόζεται όταν η συνάρτηση κατανομής $F(x)$ είναι συνεχής. Για να κάνουμε το τεστ δημιουργούμε τα ακόλουθα στατιστικά κριτήρια:

$$K_n^+ = \sqrt{n} \max(F_n(x) - F(x))$$

$$K_n^- = \sqrt{n} \max(F(x) - F_n(x))$$

όπου το $\max$ υπολογίζεται όταν το x διατρέχει το σύνολο των πραγματικών αριθμών.

Τα δύο παραπάνω στατιστικά κριτήρια μετρούν το μεγαλύτερο ποσό απόκλισης της εμπειρικής συνάρτησης F_n από την F , ανάλογα αν η F_n είναι μεγαλύτερη της F (το K_n^+) ή διαφορετικά (το K_n^-). Για να αποφασίσουμε αν οι

τιμές των στατιστικών δεικτών είναι σημαντικά υψηλές ή χαμηλές χρησιμοποιούμε Πίνακες. Στους ελέγχους καλής προσαρμογής μια τιμή στατιστικού που αντιστοιχεί σε πιθανότητα, με βάση τους πίνακες, μεγαλύτερη του 10% θεωρείται ικανοποιητική ως προς την προσαρμοστικότητα των δεδομένων μας.

Εφαρμόζοντας την παραπάνω ανάλυση, καταλήγοντας σε ικανοποιητικά αποτελέσματα ως προς την κανονικότητα των εξεταζομένων οικονομικών δεικτών, συνεχίσαμε στην επιλογή (με χρήση της κλιμακωτής ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης) κατάλληλου υποδείγματος όπου χρησιμοποιήσαμε ως εξαρτημένη μεταβλητή το πηλίκο *Καθαρά Κέρδη / Αριθμός Εργαζομένων (ΚΚΑΕ)* και ως ανεξάρτητες μεταβλητές χρησιμοποιήσαμε όλες τις υπόλοιπες αντίστοιχα.

Η κλιμακωτή (βήμα προς βήμα) παλινδρόμηση είναι συνδυασμός της “προς τα εμπρός επιλογής” (forward selection) και της “προς τα πίσω απάλειψης” (backward elimination). Οι τρεις παραπάνω μέθοδοι έχουν προταθεί για την επιλογή του “καλύτερου μοντέλου” μεταξύ όλων των 2^k δυνατών μοντέλων όπου k το πλήθος των ανεξάρτητων μεταβλητών που είναι “υποψήφιος” για να ερμηνεύσουν την εξαρτημένη μεταβλητή Y .

Στην προς τα εμπρός επιλογή ξεκινούμε τη διαδικασία εύρεσης του καλύτερου μοντέλου από το μοντέλο θέσης $Y = \beta_0 + \varepsilon$. Προχωρούμε, προσθέτοντας στη συνέχεια μια μεταβλητή, εκείνη που κάθε φορά εξηγεί το μεγαλύτερο ποσοστό της ανεξήγητης διασποράς. Προσθέτουμε επομένως σε κάθε βήμα εκείνη τη μεταβλητή που η συμμετοχή της στο μοντέλο δίνει τον απόλυτα μεγαλύτερο μερικό συντελεστή συσχέτισης. Επειδή όμως η προσθήκη της νέας μεταβλητής στο μοντέλο έχει νόημα μόνο εφόσον ο συντελεστής παλινδρόμησης της είναι σημαντικά διαφορετικός από το μηδέν, συγκρίνουμε σε κάθε βήμα το λόγο F της μεταβλητής που πρόκειται να μπει στο μοντέλο με κάποια κρίσιμη τιμή F_{IN} . Αν ισχύει

$$F > F_{IN}$$

η μεταβλητή προστίθεται στο μοντέλο. Η κρίσιμη αυτή τιμή μπορεί να είναι η $F_{1,n-1,\alpha}$, όπου α η στάθμη σημαντικότητας που μας ενδιαφέρει.

Για την στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν τα στατιστικά πακέτα Statgraphics και SPSS. Τα δύο αυτά πακέτα επελέγησαν διότι χρησιμοποιούνται ευρέως, είναι από τα πλέον φιλικά στον χρήστη τους και το κυριότερο, διότι παρέχουν όλο το απαιτούμενο στατιστικό λογισμικό για τις στατιστικές επεξεργασίες που πραγματοποιήθηκαν. Το στατιστικό πακέτο SPSS ως F_{IN} λαμβάνει την τιμή 3,84 (default τιμή – δηλ. Το $F_{1,N,0,05}$, για $N > 1000$), υπάρχει όμως η δυνατότητα να ορίσουμε οποιαδήποτε άλλη τιμή ως F_{IN} (το Statgraphics αντίστοιχα λαμβάνει την τιμή +4). Ακόμη, επειδή προκύπτει ότι αύξηση του τετραγώνου του μερικού συντελεστή συσχέτισης συνεπάγεται αύξηση του F , μπορούμε να συνοψίσουμε ως εξής: Σε κάθε βήμα της “προς τα εμπρός επιλογής”, υπολογίζονται οι λόγοι F για όλες τις μεταβλητές που δεν έχουν μπει ακόμη στο μοντέλο. Αν ο μεγαλύτερος από τους λόγους αυτούς είναι μεγαλύτερος και του F_{IN} , η αντίστοιχη μεταβλητή προστίθεται στο μοντέλο και συνεχίζουμε στο επόμενο βήμα. Αν όλοι οι λόγοι είναι μικρότεροι του F_{IN} , η διαδικασία σταματά και το τελευταίο μοντέλο θεωρείται ως το “καλύτερο”.

Στην όπισθεν απαλοιφή ακολουθούμε ακριβώς την αντίστροφη πορεία. Ξεκινούμε από το πλήρες μοντέλο, απαλείφοντας σε κάθε βήμα μία μεταβλητή. Η μεταβλητή αυτή πρέπει να έχει το μικρότερο λόγο F (άρα και τον απόλυτα μικρότερο συντελεστή μερικής συσχέτισης) και να ικανοποιεί τη σχέση

$$F > F_{OUT}$$

Η κρίσιμη τιμή F_{OUT} , όπως και η F_{IN} , να είναι η $F_{1,n-1,\alpha}$. Το SPSS ως F_{OUT} λαμβάνει την τιμή 2,71 (το Statgraphics λαμβάνει την τιμή +4), που είναι η τιμή $F_{1,N,0,10}$, με $N > 1000$. Η διαδικασία σταματά όταν έχουν απαλειφθεί όλες οι μεταβλητές ή όταν όλες όσες έχουν μείνει στο μοντέλο έχουν λόγο $F \geq F_{OUT}$.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμη κι αν θεωρήσουμε $F_{IN} = F_{OUT}$ οι δύο μέθοδοι που αναφέρθηκαν δεν καταλήγουν πάντα στο ίδιο μοντέλο.

Η τρίτη μέθοδος της “βήμα προς βήμα” παλινδρόμησης είναι ένα βελτιωμένο υπόδειγμα των δύο προηγούμενων. Ξεκινούμε και εδώ από το απλό μοντέλο θέσης και σε κάθε βήμα προσθέτουμε μια μεταβλητή στο μοντέλο. Πριν όμως προχωρήσουμε στο επόμενο βήμα ελέγχουμε τις μεταβλητές που ήδη είναι στο μοντέλο με μέθοδο ανάλογη της “προς τα πίσω απαλοιφής”. Συγκεκριμένα, σε κάθε βήμα, υπολογίζονται πρώτα όλοι οι λόγοι F , που αντιστοιχούν στις μεταβλητές που δεν συμμετέχουν στο μοντέλο, και που θα προέκυπταν αν κάθε φορά μία απ’ αυτές συμμετείχε ως επιπλέον στο μοντέλο.

Αν όλοι οι λόγοι είναι μικρότεροι μιας τιμής F_{IN} η διαδικασία σταματά, αλλιώς προσθέτουμε εκείνη τη μεταβλητή που έχει το μεγαλύτερο F , και ικανοποιεί την $F > F_{IN}$. Στη συνέχεια υπολογίζουμε τους λόγους F των υπόλοιπων μεταβλητών που ήταν ήδη μέσα στο μοντέλο, όπως αυτοί διαμορφώνονται μετά την προσθήκη της νέας μεταβλητής. Αν για κάποιες από αυτές συμβεί ο λόγος F να ικανοποιεί τη σχέση $F < F_{OUT}$, τότε οι μεταβλητές αυτές απαλείφονται από το μοντέλο και προχωρούμε στο επόμενο βήμα. Είναι φανερό ότι για να μην είναι ατέρμονη η διαδικασία θα πρέπει $F_{OUT} < F_{IN}$. Πάντως, ανάλογα με τον καθορισμό των τιμών F_{IN} , F_{OUT} η μέθοδος μπορεί να καταλήγει σε διαφορετικά μοντέλα.

Για την τελική επιλογή του κατάλληλου μοντέλου λάβαμε υπόψη την τιμή του t στατιστικού, την τιμή του προσαρτημένου συντελεστή παλινδρόμησης (R^2 -Adjusted), την τιμή του μέσου τετραγωνικού σφάλματος (MSE) και τη τιμή του Durbin-Watson στατιστικού.

Για το Durbin-Watson στατιστικό, το οποίο ελέγχει αν τα κατάλοιπα έχουν αυτοσυσχέτιση (η μη ύπαρξη αυτοσυσχέτισης μεταξύ των καταλοίπων αποτελεί βασική προϋπόθεση της ανάλυσης παλινδρόμησης), ισχύουν τα εξής: Έστω ότι ο συντελεστής συσχέτισης των σφαλμάτων ε_t και ε_{t+s} είναι ρ_s

$= p^s$. Ένα στατιστικό για τον έλεγχο της υπόθεσης $H_0 : \rho = 0$ με εναλλακτική $H_1 : \rho_s = p^s$ είναι το στατιστικό Durbin-Watson που ορίζεται με τον παρακάτω τρόπο.

Έστω ε_i το σφάλμα της i -στης παρατήρησης μετά την προσαρμογή του γραμμικού μοντέλου. Υπολογίζουμε την ποσότητα :

$$d = \frac{\sum_{k=2}^n (\varepsilon_k - \varepsilon_{k-1})^2}{\sum_{k=1}^n \varepsilon_k^2}$$

και βρίσκουμε από κατάλληλους πίνακες τις τιμές d_L και d_U . Για τον έλεγχο της υπόθεσης $H_0 : \rho = 0$ διακρίνουμε τις περιπτώσεις :

1. Εναλλακτική $H_1 : \rho > 0$

$d < d_L \Rightarrow$ Απορρίπτεται η H_0 σε επίπεδο σημαντικότητας α

$d > d_U \Rightarrow$ Δεν απορρίπτεται η H_0

$d_L \leq d \leq d_U \Rightarrow$ Δεν προκύπτει αξιόπιστο συμπέρασμα

2. Εναλλακτική $H_1 : \rho < 0$

Όπως το 1 με $(4 - d)$ αντί του d .

3. Εναλλακτική $H_1 : \rho \neq 0$ (δίπλευρο τεστ)

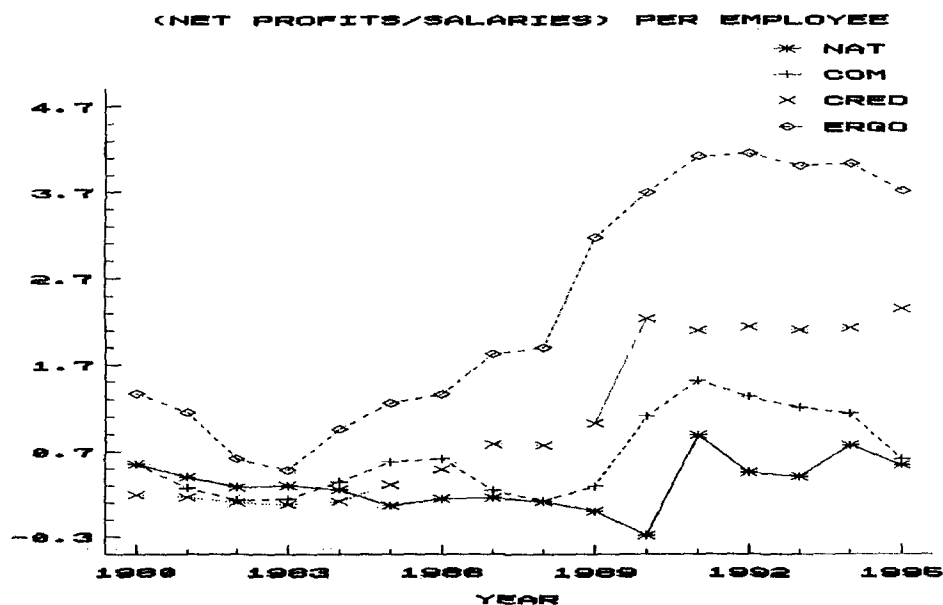
$d < d_L$ ή $(4-d) < d_L \Rightarrow$ Απορρίπτεται η H_0 σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha/2$

$d > d_U$ ή $(4-d) > d_U \Rightarrow$ Δεν απορρίπτεται η H_0

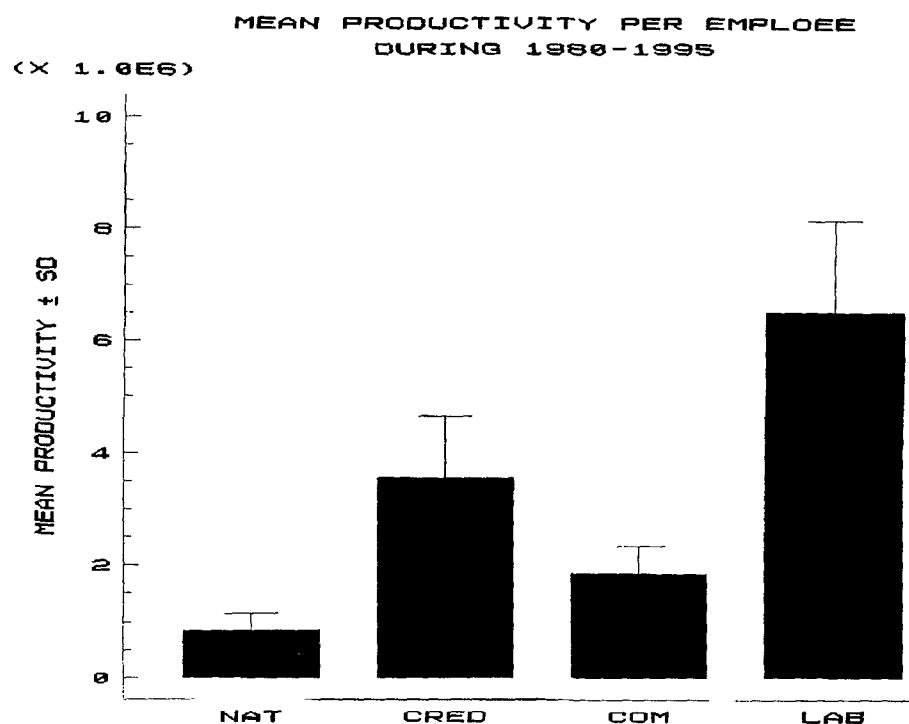
Σε κάθε άλλη περίπτωση δεν προκύπτει αξιόπιστο συμπέρασμα

Πριν προχωρήσουμε στην επιλογή των υποδειγμάτων με χρήση κλιμακωτής (βήμα προς βήμα) παλινδρόμησης θα μπορούσαμε να δούμε τη συμμετοχή των εργαζομένων στα κέρδη των υπό εξέταση τραπεζών. Ας θεωρήσουμε το απλό γραμμικό υπόδειγμα $Y = \alpha + \beta X$ όπου τον ρόλο της εξαρτημένης μεταβλητής Y θα έχουν τα Καθαρά Κέρδη /Αριθμό Εργαζομένων (ΚΚΑΕ) και της ανεξάρτητης μεταβλητής X η Μισθοδοσία /Αριθμό Εργαζομένων (ΜΘΑΕ) (βλ. Γραφήματα 4,5). Τα αποτελέσματα δίνονται στον Πίνακα 1.

Γραφημα 4

Γράφημα 5

Πίνακας 1

ΚΚΑΕ	ΣΤΑΘΕΡΑ	ΜΘΑΕ	r	R ²	MSE
ΕΘΝΙΚΗ	-603.993 (-1,54)	0,6509*** (4,34)	0,76	0,57	6,84 E11
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	-624.323 (-1,29)	1,097*** (6,16)	0,85	0,73	1,16 E12
ΑΛΡΗΑ ΠΙΣΤΕΩΣ	2.275.940*** (-6,52)	2,68*** (20,51)	0,98	0,97	6,51 E11
ΕΡΓΑΣΙΑΣ	3.051.180*** (-5,25)	4,65*** (19,6)	0,98	0,97	1,6 E12

Σημείωση: Η τιμή του t-στατιστικού στις παρενθέσεις.

Επίπεδα σημαντικότητας: * < 0,10, ** < 0,05, *** < 0,001 (αμφίπλευρος έλεγχος).

r ο συντελεστής συσχέτισης, R² ο συντελεστής παλινδρόμησης.

Είναι φανερή από τον Πίνακα 1 η διαφορετική συμπεριφορά ιδιωτικού και κρατικού τραπεζικού τομέα στο θέμα της συμμετοχής των εργαζομένων στην “πίτα” των κερδών. Πιο συγκεκριμένα, στον κρατικό τραπεζικό τομέα η συσχέτιση είναι θετική της τάξεως του 76% (ΕΘΝΙΚΗ) μέχρι 85% (ΕΜΠΟΡΙΚΗ) και η ερμηνευτικότητα της μεταβλητότητας της ΚΚΑΕ από την ΜΘΑΕ είναι της τάξης του 57% (ΕΘΝΙΚΗ) και του 73% (ΕΜΠΟΡΙΚΗ). Στον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα η συσχέτιση τείνει στην μονάδα (98%) και για τις δύο τράπεζες και η αντίστοιχη ερμηνευτικότητα της μεταβλητότητας της ΚΚΑΕ από την ΜΘΑΕ είναι της τάξης του 97%.

Συμπερασματικά μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι στον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα οι εργαζόμενοι, δεδομένου ότι η συσχέτιση κερδών – μισθών είναι σχεδόν 1, συμμετέχουν πολύ περισσότερο στη διαμόρφωση των κερδών της τράπεζάς τους, απ’ ότι στον κρατικό τραπεζικό τομέα.

Τα υποδείγματα στα οποία καταλήγουμε εφαρμόζοντας κλιμακωτή (βήμα προς βήμα) παλινδρόμηση, με εξαρτημένη μεταβλητή την ΚΚΑΕ, παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Για την Εθνική Τράπεζα θα είχαμε καλύτερη ερμηνεία της μεταβλητότητας της ΚΚΑΕ αν χρησιμοποιούσαμε τις Χορηγήσεις (ΧΓ) στη θέση της ΑΕΑΥ, αλλά για λόγους συγκρισιμότητας με τις υπόλοιπες τράπεζες απεικονίσαμε και το μοντέλο του Πίνακα 2. Αυτό διαφαίνεται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 2

ΚΚΑΕ	ΣΤΑΘΕΡΑ	ΜΘΑΕ	ΑΕΑΥ	R ² (adj.)	Durb. Wats.
ΕΘΝΙΚΗ	6.552.495 (0,94)	0,47** (2,82)	-211.619 (-1,11)	0,55	2,22
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	16.655.670 (2,03)	0,757** (3,34)	-696.781** (-2,82)	0,77	1,57
ΑΛΡΗΑ ΠΙΣΤΕΩΣ	-11.767.750 *** (-4,1)	3,24*** (16,54)	282.216*** (3,31)	0,98	2,04
ΕΡΓΑΣΙΑΣ	-16.980.660 *** (-4,1)	5,32*** (19,74)	526.269*** (3,34)	0,97	1,55

Σημείωση: Η τιμή του t-στατιστικού στις παρενθέσεις.

Επίπεδα σημαντικότητας: * < 0,10, ** < 0,05, *** < 0,001 (αμφίπλευρος έλεγχος)

Πίνακας 3

ΚΚΑΕ	ΣΤΑΘΕΡΑ	ΜΘΑΕ	ΧΓ	R ² (adj.)	Durb.Wats
ΕΘΝΙΚΗ	783.149 (1,29)	1.926*** (3,94)	-0,0000043** (-2,69)	0,69	2,51

Σημείωση: Η τιμή του t-στατιστικού στις παρενθέσεις.

Επίπεδα σημαντικότητας: * < 0,10, ** < 0,05, *** < 0,001 (αμφίπλευρος έλεγχος).

Από τον Πίνακα 2 προκύπτει ότι η ΜΘΑΕ είναι απαραίτητη για την ερμηνευτικότητα της ΚΚΑΕ (πράγμα αναμενόμενο και από την προηγούμενη εξέταση που κάναμε στον Πίνακα 1) και μάλιστα για όλες τις τράπεζες το πρόσημο του συντελεστή τους είναι θετικό. Η ΑΕΑΥ είναι και αυτή απαραίτητη, σε μικρότερο όμως βαθμό για τις κρατικές τράπεζες, και σε μεγαλύτερο βαθμό για τις ιδιωτικές όπου ο συντελεστής τους είναι θετικός. Θα μπορούσαμε εκλαϊκεύοντας, στηριζόμενοι μόνο σε αυτό το στοιχείο, με

επιφύλαξη να πούμε, ότι οι ιδιωτικές τράπεζες έχουν καλύτερα διαρθρωμένο το προσωπικό τους σε σχέση με τις κρατικές έτσι ώστε υποκαταστήματα ιδιωτικών τραπεζών με μεγάλο αριθμό υπαλλήλων να εμφανίζουν αυξημένα κέρδη πράγμα που δεν φαίνεται να συμβαίνει σε υποκαταστήματα κρατικών τραπεζών. Η ερμηνευτικότητα της μεταβλητότητας της ΚΚΑΕ από τις δύο προαναφερόμενες μεταβλητές είναι από ιδιαίτερα ικανοποιητική στις κρατικές τράπεζες (55% για την Εθνική και 77% για την Εμπορική) μέχρι εξαιρετική στις ιδιωτικές (98% για την Πίστωση και 97% για την Εργασία).

4.4.3 Ανάλυση διακύμανσης

Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) για δείκτες πηλίκου και με το F-ratio τεστ κρίνεται κατά πόσο διαφέρουν ως προς τη συμπεριφορά τους στις υπό εξέταση τράπεζες (και κατ' επέκταση στους δύο φορείς δημόσιο και ιδιωτικό). Επιλέγουμε τους δείκτες πηλίκου για να έχουν ίδια τάξη μεγέθους και να είναι συγκρίσιμες για τις τράπεζες (και για τους δύο φορείς). Οι δείκτες πηλίκου που επιλέγουμε - και που τελικά αποδεικνύεται με το F-ratio τεστ ότι όντως με στατιστική σημαντικότητα μεγαλύτερη του 95% - διαφέρουν ως προς την συμπεριφορά τους στους δύο φορείς είναι οι εξής:

- 1) Πάγια Κεφάλαια / Καταθέσεις = ΠΚΚΘ
- 2) Καθαρά Κέρδη / Αριθμός εργαζομένων = ΚΚΑΕ

Στον Πίνακα 4 φαίνεται η Πολλαπλή Ανάλυση Εύρους (Multiple Range Analysis) της ΠΚΚΘ (μεταβλητή απόκρισης) για τις υπό εξέταση τράπεζες. Η Ανάλυση έγινε αφού πήραμε τιμή $F\text{-ratio} = 19,2$, $p < 0,001$, οπότε προέκυψε ότι σαφώς στη μεταβλητή απόκρισης ΠΚΚΘ επιδρά η συγκεκριμένη τράπεζα και γι' αυτό προχωρήσαμε σε περαιτέρω ανάλυση για να βρούμε ομογενείς ομάδες επίδρασης (γίνεται χρήση της μεθόδου LSD και παρακάτω της

μεθόδου Tukey HSD, οι οποίες μας διαχωρίζουν τις υπό εξέταση τράπεζες σε ομογενείς ομάδες).

Με τη μέθοδο LSD (σε 95% επίπεδο σημαντικότητας) διαχωρίσαμε τις υπό εξέταση τράπεζες σε ομογενείς ομάδες και όπως βλέπουμε, η Εθνική και η Εμπορική συγκροτούν την μια ομογενή ομάδα (κρατικός τομέας) και η Πίστewς με την Εργασίας την άλλη (ιδιωτικός τομέας).

Στον Πίνακα 5 απεικονίζεται η Πολλαπλή Ανάλυση Εύρους της ΚΚΑΕ για τις υπό εξέταση τράπεζες. Και εδώ προηγήθηκε F-ratio έλεγχος που έδωσε τιμή 5,9 και αντίστοιχα $p < 0,001$, οπότε προέκυψε ανάγκη περαιτέρω ανάλυσης. Με τη μέθοδο Tukey HSD (σε 95% επίπεδο σημαντικότητας) διαχωρίσαμε τις υπό εξέταση τράπεζες σε ομογενείς ομάδες και όπως βλέπουμε, η Εθνική και η Εμπορική συγκροτούν την μια ομογενή ομάδα (κρατικός τομέας) και η Πίστewς με την Εργασίας την άλλη (ιδιωτικός τομέας).

Πίνακας 4

Πολλαπλή ανάλυση εύρους για

ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ / ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Μέθοδος : LSD 95%

Level	Count	Average	Homogenous Groups		
ΕΘΝΙΚΗ	13	0,0176499	X		
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	16	0,0183599	X		
ΕΡΓΑΣΙΑΣ	16	0,0295826	X		
ΠΙΣΤΕΩΣ	16	0,0333921	X		
Contrast				difference +/-	limits
ΕΘΝ-ΠΙΣΤ				-0,01574	0,00529 *
ΕΘΝ-ΕΜΠ				-0,00071	0,00529
ΕΘΝ-ΕΡΓ				-0,01193	0,00529 *
ΠΙΣΤ-ΕΜΠ				0,01503	0,00500 *
ΠΙΣΤ-ΕΡΓ				0,00381	0,00500
ΕΜΠ-ΕΡΓ				-0,01122	0,00500 *

* δηλώνει μια στατιστικά σημαντική διαφορά

Πίνακας 5

Πολλαπλή ανάλυση εύρους για ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ					
ΑΝΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ					
Μέθοδος: Tukey HSD 95%					
Level	Count	Average	Homogenous Groups		
ΕΘΝΙΚΗ	16	844305,0	X		
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	16	1843881,4	X		
ΕΡΓΑΣΙΑΣ	16	3559448,1	X		
ΠΙΣΤΕΩΣ	16	6501744,3	X		
Contrast				difference +/-	limits
ΕΘΝ-ΠΙΣΤ				-2,71514E6	3,82394E6 *
ΕΘΝ-ΕΜΠ				-999576	3,82394E6
ΕΘΝ-ΕΡΓ				-5,65744E6	3,82394E6 *
ΠΙΣΤ-ΕΜΠ				1,71557E6	3,82394E6 *
ΠΙΣΤ-ΕΡΓ				-2,94230E6	3,82394E6
ΕΜΠ-ΕΡΓ				-4,65786E6	3,82394E6 *
* δηλώνει μια στατιστικά σημαντική διαφορά					

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι οι δύο μεταβλητές που αναλύσαμε ΠΚΚΘ και ΚΚΑΕ διαχωρίζουν κατά τρόπο απόλυτα ξεκάθαρο τον ιδιωτικό από τον κρατικό φορέα. Αυτό φαίνεται και στη συνέχεια, όπου οι δύο

προαναφερόμενες μεταβλητές μαζί με την ΑΕΑΥ διαχωρίζουν τους δύο υπό εξέταση φορείς με την τεχνική της διαχωριστικής ανάλυσης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ανάλυση Διασποράς θα μπορούσε σαν ποιοτικός παράγοντας να χρησιμοποιηθεί ο διττός ιδιωτικός-κρατικός φορέας αντί του ανά τράπεζα ξεχωριστά και κατά συνέπεια με τέσσερις εκφάνσεις, που χρησιμοποιήθηκε. Προτιμήθηκε ο δεύτερος και κατά συνέπεια “δυσκολότερος δρόμος” για να καταδείξει με τις ομογενείς ομάδες εντονότερα τη διαφορετική συμπεριφορά ιδιωτικού και κρατικού φορέα.

4.4.4 Διαχωριστική Ανάλυση

Στη συνέχεια με χρήση της διαχωριστικής ανάλυσης (discriminant analysis) θα προσπαθήσουμε να δούμε αν έχοντας τους δείκτες και μόνο μιας τράπεζας θα μπορούσαμε να τη “διακρίναμε” δηλαδή να την κατατάξουμε επιτυχώς στις κρατικές αν αυτή είναι κρατική ή στις ιδιωτικές αν αυτή είναι ιδιωτική.

Η Διαχωριστική Ανάλυση και Ταξινόμηση (Discriminant analysis and classification) είναι πολυμεταβλητή τεχνική που αναφέρεται στο διαχωρισμό διακεκριμένων συνόλων αντικειμένων (ή παρατηρήσεων) και στην ταξινόμηση νέων αντικειμένων (παρατηρήσεων) σε ομάδες που έχουν προηγουμένως οριστεί. Ο όρος discrimination χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Fisher (1938). Ένας καλύτερος όρος θα ήταν ίσως διαχωρισμός (separation). Ο δεύτερος στόχος χαρακτηρίζεται ως ταξινόμηση ή τοποθέτηση (classification ή allocation). Η διαχωριστική ανάλυση τείνει να είναι διερευνητική (exploratory) εξ 'ορισμού με βάση την ανάπτυξή της. Μια διαχωριστική διαδικασία χρησιμοποιείται συχνά για τη μελέτη παρατηρηθεισών διαφορών όταν σχέσεις αίτιου και αιτιατού δεν είναι απόλυτα σαφείς. Οι διαδικασίες ταξινόμησης είναι λιγότερο διερευνητικές με την έννοια ότι οδηγούν σε επακριβώς ορισμένους κανόνες οι οποίοι μπορούν να

χρησιμοποιηθούν για να ταξινομηθούν νέα στοιχεία (ή παρατηρήσεις). Η ταξινόμηση συνήθως χρειάζεται μια πιο πολύπλοκη δομή από ότι η διαχωριστική ανάλυση.

Οι άμεσοι στόχοι της διαχωριστικής ανάλυσης και της ταξινόμησης είναι οι εξής :

1. Να περιγράψει είτε γραφικά (σε τρεις ή λιγότερες διαστάσεις) είτε αλγεβρικά τα διαφορετικά χαρακτηριστικά αντικειμένων (παρατηρήσεων) από πολλούς γνωστούς πληθυσμούς. Η προσπάθεια γίνεται για να βρεθούν “συναρτήσεις διάκρισης” (discriminants) των οποίων οι αριθμητικές τιμές είναι τέτοιες ώστε η συλλογή των στοιχείων (οι πληθυσμοί) να είναι δυνατόν να διαχωριστεί όσο το δυνατόν περισσότερο.
2. Η ταξινόμηση αντικειμένων (παρατηρήσεων) σε δύο ή περισσότερες προκαθορισμένες ομάδες (κλάσεις). **Η έμφαση εδώ δίδεται στη διατύπωση ενός κανόνα που μπορεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο να ταξινομήσει ένα νέο αντικείμενο (μια νέα παρατήρηση) σε κάποια από τις προκαθορισμένες ομάδες (κλάσεις).**

Εφαρμόζοντας διαχωριστική ανάλυση βρίσκουμε μια διαχωριστική συνάρτηση, που είναι γραμμικός συνδυασμός των δύο παραπάνω μεταβλητών ΠΚΚΘ, ΚΚΑΕ και της ΑΕΑΥ. Η διαχωριστική αυτή συνάρτηση, με ακρίβεια που κυμαίνεται από 90,63% μέχρι 100% διαχωρίζει τις δύο υπό εξέταση τράπεζες και κατ’ επέκταση τον δημόσιο από τον ιδιωτικό φορέα.

Ο Πίνακας 6 δείχνει ότι αν μια τράπεζα είναι κρατική, τότε έχοντας τους δείκτες της ΠΚΚΘ, ΚΚΑΕ και ΑΕΑΥ θα την κατατάξουμε με σιγουριά 100% στις κρατικές. Αντίθετα, αν αυτή είναι ιδιωτική, η σιγουριά σωστής απόφασης μειώνεται στο 90,63%. Αυτό το ποσοστό επιτυχούς διαχωρισμού θα μπορούσε να ήταν υψηλότερο αν δεν είχαν συμβεί τα εξής : 1) Στους δείκτες της Εθνικής δεν συμπεριλήφθησαν Πάγια Κεφάλαια 3 ετών, λόγω ασυμβατότητας των στοιχείων και προτιμήθηκε να εκληφθούν σαν έλλειψη στοιχείων (missing values), παρά να γίνουν αυθαίρετες ερμηνείες. 2) Η

“συμπεριφορά” της Εμπορικής κάποιες φορές προσομοιάζει με αυτήν της Πίστewς, πράγμα που δυσκολεύει τον απόλυτα επιτυχημένο διαχωρισμό τους.

Πίνακας 6

Αποτελέσματα Επαναταξινόμησης Διαχωριστικής Ανάλυσης μεταξύ Δημόσιου και Ιδιωτικού Τραπεζικού Τομέα						
Predicted Group (count, presentage)						
Actual Group		1		2		TOTAL
1	29	100,00	0	0,00	29	100
2	3	9,37	29	90,63	32	100
1 : Κρατικός Τομέας						
2 : Ιδιωτικός Τομέας						

4.5. Συμπεράσματα

Η στατιστική ανάλυση περιέλαβε τέσσερις διαφορετικές επεξεργασίες. Αρχικά εφαρμόστηκε η Box – Jenkins ARIMA μεθοδολογία η οποία έδωσε χρονολογικά υποδείγματα και προβλέψεις για τα στοιχεία μας και κατέδειξε την σταθερότερη πορεία των οικονομικών δεικτών στον ιδιωτικό τομέα σε σχέση με τους αντίστοιχους του κρατικού. Στο παράρτημα 1 δίνονται στοιχεία που καταδεικνύουν τον παραπάνω ισχυρισμό. Επίσης στο παράρτημα 2 δίνονται γραφήματα προβλέψεων με βάση τα αντίστοιχα προκρινόμενα χρονολογικά υποδείγματα για τα επόμενα έξι χρόνια. Στο ίδιο παράρτημα δίνεται και το αστρογράφημα (star symbol plot) των καθαρών κερδών ανά εργαζόμενο και για τις τέσσερις τράπεζες όπου είναι εμφανής η σταθερότερη πορεία των τραπεζών του ιδιωτικού τομέα σε σχέση με την αντίστοιχη του κρατικού.

5. Συμπεράσματα - Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται σημαντικές ανακατατάξεις στο διεθνή χρηματοπιστωτικό τομέα, οι οποίες φαίνεται ότι οδηγούν σε κινήσεις πωλήσεων, εξαγορών, μετακινήσεων ή στρατηγικού χαρακτήρα μετοχικών συμμαχιών. Ακόμα, η αξιοποίηση σε μεγάλη έκταση των επιτευξέων της πληροφορικής τεχνολογίας και των επικοινωνιών, μετασχημάτισε ριζικά τις τραπεζικές λειτουργίες, τις πρακτικές και την ευρύτερη στρατηγική παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και προϊόντων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η στρατηγική με την οποία οι τράπεζες αντιμετωπίζουν αυτές τις προκλήσεις όπως και το νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον που διαμορφώνεται, είναι πολύπλευρη. Η τάση των συγχωνεύσεων μεγάλων τραπεζικών ιδρυμάτων και η σύναψη στρατηγικών συμμαχιών αποδεικνύει ότι οι τράπεζες διεθνώς τείνουν να μετασχηματιστούν σε μεγάλα ιδρύματα γενικών συναλλαγών με στόχο όχι απλά στην επέκταση των δικτύων τους, αλλά περισσότερο στη συγκέντρωση και δυναμικότητα σε συγκεκριμένες αγορές που παρουσιάζονται περισσότερο επικερδείς.

Η πολιτική επέκτασης των δραστηριοτήτων που ακολουθούν οι τράπεζες γίνεται περισσότερο επιθετική, καθώς δεν στοχεύουν πλέον στην επέκταση των δικτύων τους, αλλά περισσότερο στη επικέντρωσή τους σε συγκεκριμένες αγορές που παρουσιάζονται ως περισσότερο επικερδείς. Το κέντρο βάρους των στρατηγικών στόχων των πιστωτικών ιδρυμάτων μετατοπίστηκε από τη βελτίωση των λειτουργιών -που ήταν ο κύριος στόχος την περίοδο των αυστηρών περιορισμών και των ελέγχων των αγορών- στην αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων στο πλαίσιο της διεθνούς μακροπρόθεσμης στρατηγικής κάθε τράπεζας. Παράλληλα, εφαρμόζονται

Τα τελευταία χρόνια, η πλειοψηφία των Ελληνικών εμπορικών Τραπεζών έχει δημιουργήσει μία ή περισσότερες θυγατρικές για την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίες σύμφωνα με τον Ελληνικό νόμο δεν μπορούν να παρασχεθούν μόνο από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των τραπεζών που λειτουργούν στη χώρα μας έχει αυξηθεί σημαντικά τον τελευταίο καιρό, παραμένει υψηλός ο βαθμός συγκέντρωσης της ελληνικής τραπεζικής αγοράς, ενώ η δεσπόζουσα θέση των καταθέσεων και το υψηλό λειτουργικό κόστος τους αποτελούν κατά κύριο λόγο το υφιστάμενο πρόβλημα για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Η διαφορά της ποσοστιαίας μεταβολής των δαπανών προσωπικού μεταξύ των ιδιωτικών και των ελεγχόμενων από το δημόσιο τομέα τραπεζών είναι το κύριο χαρακτηριστικό της διετίας 1994/95. Παρά τη βελτίωση που σημείωσε η αποδοτικότητα των τραπεζών, η κερδοφορία τους εμφάνισε σημαντικές διαφοροποιήσεις.

Η φιλοσοφία που στηρίζει την άποψη για την ιδιωτικοποίηση των τραπεζών δεν διαφέρει από αυτή που υποστηρίζει την γενικότερη άποψη για την ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων σε οποιοδήποτε τομέα: το κράτος μπορεί να παρέχει υπηρεσίες στους πολίτες, χωρίς κατ' ανάγκη να τις παράγει το ίδιο. Ο άκρατος κρατικισμός οδηγεί στην κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος, σε μία αναποτελεσματική προσπάθεια κάλυψης των αναγκών του κοινού, που στηρίζεται σε μία αποδιοργανωμένη γραφειοκρατία. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η κακή κατάσταση του Δημοσίου Τομέα οφείλεται στην αδυναμία ταξινόμησης των αγαθών και των υπηρεσιών, σε αυτά που μπορούν να παράγονται και να παρέχονται από το κράτος και σε αυτά που μπορούν να παραχθούν από άλλους τομείς μιας οργανωμένης κοινωνίας. Σε αρκετές χώρες γίνονται εντατικές προσπάθειες, προκειμένου να βελτιωθούν οι τρόποι οργάνωσης και να ενισχυθούν τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα. Η ιδιωτικοποίηση αποτελεί μία μόνο από τις μεθόδους αναδιάρθρωσης.

Ο όρος “ιδιωτικοποίηση” είναι σχετικά νέος και διαδίδεται με ταχύτατους ρυθμούς. Γενικότερα, ο όρος αναφέρεται στη μεταφορά μιας δραστηριότητας, μιας επιχείρησης, μιας υπηρεσίας ή ακόμη και ενός ολόκληρου κλάδου από το δημόσιο έλεγχο ή ιδιοκτησία, στον ιδιωτικό, περιορίζοντας του ρόλου του κράτους ή αύξησης του ρόλου του ιδιωτικού τομέα σε κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα ή στην ιδιοκτησία περιουσιακών στοιχείων. Ακόμη λοιπόν και η πώληση μίας θυγατρικής εταιρείας που ανήκει σε κρατικά ελεγχόμενο όμιλο (όπως για παράδειγμα η Ιονική Τράπεζα του ομίλου της Εμπορικής), εμπίπτει στον ορισμό της ιδιωτικοποίησης. Τη βάση της ιδιωτικοποίησης αποτελούν οι μηχανισμοί της ελεύθερης αγοράς, της εθελοντικής προσφοράς και της αυτοεξυπηρέτησης. Βεβαίως, ο περιορισμός της χαμηλής παραγωγικότητας του δημοσίου τομέα δεν είναι ο μόνος στόχος. Στο πλαίσιο της ποιοτικής αναβάθμισης των υπηρεσιών και κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, η ιδιωτικοποίηση βελτιώνει την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες. Η ιδιωτικοποίηση πρέπει να γίνει τον κατάλληλο χρόνο και με συγκεκριμένο τρόπο για να φέρει τα επιθυμητά οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

Η ιδιωτικοποίηση συχνά συνδέεται με την επίτευξη χαμηλότερου κόστους παραγωγής, καθότι είναι γενικότερα παραδεκτό ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις τείνουν να απασχολούν περισσότερο προσωπικό από ότι χρειάζονται. Οι τράπεζες στην Ελλάδα αποτελούν ένα καλό παράδειγμα, καθώς για πολλές δεκαετίες, οι κυβερνήσεις είχαν ως μέσο μείωσης της ανεργίας τις δημόσιες τράπεζες και τις άλλες δημόσιες επιχειρήσεις παρά την δημιουργία χαμηλών οικονομικών αποδόσεων.

Η ιδιωτικοποίηση ως απλουστευμένη μορφή περιστολής του ρόλου του κράτους, μπορεί να καταλήξει σε μια κατάσταση όπου ο ισχυρότερος επικρατεί του ασθενέστερου. Άλλο επιχείρημα των επικριτών της ιδιωτικοποίησης είναι ότι αυτή ταυτίζεται με μία δογματική πολιτική που αγνοεί το γεγονός ότι οι κρατικές επιχειρήσεις είναι ζωτικά στοιχεία της οικονομίας

που εγγυώνται την ύπαρξη ορισμένων υπηρεσιών και προωθούν το δημόσιο συμφέρον με τρόπους που ο ιδιωτικός τομέας δεν έχει την δυνατότητα να πραγματοποιήσει. Όσον αφορά το κόστος παροχής υπηρεσιών, η γενικότερα αποδεκτή άποψη ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν μία υπηρεσία σε χαμηλότερο κόστος, αντικρούεται μερικές φορές με αντίθετη επιχειρηματολογία από τους δημόσιους φορείς παροχής της υπηρεσίας. Όσον αφορά τον ανταγωνισμό, πολλές φορές η ιδιωτικοποίηση δεν καταφέρνει να τον ενισχύσει, αντίθετα με τις προσδοκίες, με συνέπεια να δημιουργούνται ιδιωτικά μονοπώλια ή σχεδόν μονοπώλια. Τέλος, η μετάβαση μιας επιχείρησης από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα, λόγω του περιορισμού του αριθμού απασχολούμενων στις μη αναγκαίες απασχολήσεις, έστω και βραχυπρόθεσμα, την δημιουργία ανεργίας με επακόλουθες δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις.

Στην μελέτη, αυτή έχοντας ως βασικό στόχο να αναλυθεί και να μελετηθεί κατά πόσο θα μπορούσε να διαχωριστεί η συμπεριφορά του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα στον τραπεζικό κλάδο, προχωρήσαμε σε στατιστική ανάλυση με επιλογή δείγματος που έγινε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό αντιπροσώπευσης του δημόσιου και ιδιωτικού τραπεζικού τομέα και συγχρόνως να μειώνεται η πιθανότητα εξαγωγής συμπερασμάτων που θα οφείλονταν σε τυχόν ιδιαιτερότητες των τραπεζών που θα επιλέγαμε είτε λόγω του μικρού μεγέθους τους είτε της φύσης τους.

Μεταξύ των 25 τραπεζικών ιδρυμάτων που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα ξεχωρίζουν - λόγω μεγέθους και εύρους δραστηριοτήτων - η Εθνική Τράπεζα και η Εμπορική Τράπεζα, οι οποίες ανήκουν στο δημόσιο τομέα, ενώ από τον ιδιωτικό τομέα διακρίνεται η Alpha Τράπεζα Πίστωσης και η Τράπεζα Εργασίας. Για τους παραπάνω λόγους αποφασίστηκε να αντιπροσωπεύσουν τον κρατικό τραπεζικό τομέα οι δύο κατά τεκμήριο μεγαλύτερες τράπεζες, Εθνική και Εμπορική. Οι παραπάνω τράπεζες για τον

κρατικό τραπεζικό τομέα αντιπροσωπεύουν περί το 33% του ενεργητικού (25% και 8% αντίστοιχα), περί το 50% των καταθέσεων (38% και 12% αντίστοιχα) και περί το 52% των εργαζομένων (35% και 17% αντίστοιχα).

Ανάλογα στον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα οι δύο επίσης κατά τεκμήριο μεγαλύτερες τράπεζες, Alpha Τράπεζα Πίστεως και Εργασίας αποτέλεσαν το δείγμα, οι δείκτες του οποίου συγκρίθηκαν με τους αντίστοιχους των κρατικών τραπεζών. Οι επιλεγείσες τράπεζες, για τον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα, Alpha Πίστεως και Εργασίας, αντιπροσωπεύουν περί το 71% του ενεργητικού (48% και 23% αντίστοιχα), περί το 73% των καταθέσεων (49% και 24% αντίστοιχα) και περί το 67% των εργαζομένων (43% και 24% αντίστοιχα).

Έτσι εξασφαλίστηκε η ικανοποιητική παρουσία του κρατικού και ιδιωτικού τομέα από τις προαναφερόμενες τράπεζες, με υψηλό ποσοστό μεγέθους αντιπροσώπευσης. Η συλλογή των δεδομένων έγινε από δημοσιευμένους ισολογισμούς των παραπάνω τραπεζών για το διάστημα 1980-1995 και αυτή αφορούσε τα παρακάτω οικονομικά μεγέθη:

- 1) *Μισθοδοσία (ΜΘ)*
- 2) *Πάγια Κεφάλαια (ΠΚ)*
- 3) *Καθαρά Κέρδη (ΚΚ)*
- 4) *Καταθέσεις (ΚΘ)*
- 5) *Χορηγήσεις (ΧΓ)*
- 6) *Αριθμός εργαζομένων (ΑΕ)*
- 7) *Αριθμός υποκαταστημάτων (ΑΥ)*

Για να είναι συγκρίσιμα τα τραπεζικά μεγέθη έγινε χρήση δεικτών πηλίκων οι οποίοι προέκυψαν από τους παραπάνω οικονομικούς δείκτες. Οι βασικότεροι δείκτες πηλίκια οι οποίοι, όπως φάνηκε από τη στατιστική επεξεργασία αναλύουν την συμπεριφορά και διαχωρίζουν τα στοιχεία των δύο τραπεζικών κλάδων, είναι οι εξής:

- 1) Καθαρά Κέρδη / Αριθμός εργαζομένων (ΚΚΑΕ)
- 2) Αριθμός Εργαζομένων / Αριθμός υποκαταστημάτων (ΑΕΑΥ)
- 3) Πάγια Κεφάλαια / Καταθέσεις (ΠΚΚΘ)
- 4) Μισθοδοσία / Αριθμός εργαζομένων (ΜΘΑΕ)

Για κάθε ένα από τα παραπάνω οικονομικά μεγέθη βρέθηκε κατάλληλο χρονολογικό υπόδειγμα χρησιμοποιώντας την Box-Jenkins ARIMA Modeling μεθοδολογία η οποία τουλάχιστον για βραχυχρόνιες προβλέψεις δίνει αξιόπιστα αποτελέσματα, γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από τα αποτελέσματα της ανάλυσής μας.

Με βάση το υπόδειγμα που επιλέξαμε έγινε πρόβλεψη για τα επόμενα έξι χρόνια. Η πρόβλεψη που έγινε για το 1996 είναι σχεδόν ταυτόσημη με την αντίστοιχη των δημοσιευμένων ισολογισμών των παραπάνω τραπεζών για την ίδια χρονιά, γεγονός που επιβεβαιώνει και την αξιοπιστία των μοντέλων που χρησιμοποιήσαμε. Παρατηρήσαμε να διαμορφώνεται διαφορετική συμπεριφορά μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, η οποία γίνεται κατανοητή με την παρατήρηση της συμπεριφοράς των δεικτών στα προκρινόμενα χρονολογικά υποδείγματα. Συγκεκριμένα, για τον ιδιωτικό τομέα οι δείκτες εκφράζονται από αυτοπαλινδρομούμενα υποδείγματα (Autoregressive - (AR)) συνήθως τάξης 1, πράγμα που μπορεί να ερμηνευθεί με το γεγονός ότι η πρόβλεψη του μεγέθους ενός συγκεκριμένου δείκτη για ένα έτος εξαρτάται από το μέγεθος που είχε ο συγκεκριμένος δείκτης το αμέσως προηγούμενο έτος. Αντίθετα, στο δημόσιο τομέα, τα αντίστοιχα οικονομικά μεγέθη εκφράζονται από χρονολογικά υποδείγματα, είτε κινούμενου μέσου (Moving Average - (MA)) συνήθως τάξης 1, είτε σύνθετα (ARMA) και πάλι συνήθως τάξης 1. Αυτό δείχνει ότι η πρόβλεψη του μεγέθους ενός συγκεκριμένου δείκτη για ένα έτος εξαρτάται, είτε από το σφάλμα στην πρόβλεψη του συγκεκριμένου δείκτη το αμέσως προηγούμενο έτος, είτε και

από το προαναφερθέν σφάλμα όπως και από το μέγεθος του συγκεκριμένου δείκτη το αμέσως προηγούμενο έτος.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι οι δείκτες ιδιωτικού τομέα εκφράζονται από υποδείγματα σταθερότερης συμπεριφοράς (αυτοπαλινδρομούμενα) από τους αντίστοιχους του δημόσιου τομέα (κινούμενου μέσου ή σύνθετου).

Ο ισχυρισμός αυτός επιβεβαιώνεται επίσης από τα αποτελέσματα επεξεργασίας των στοιχείων μέσω του στατιστικού πακέτου Statgraphics, καθώς επίσης και από τα γραφήματα πρόβλεψης των αναλυόμενων οικονομικών μεγεθών για τα επόμενα έξι έτη με βάση τα προκρινόμενα χρονολογικά υποδείγματα. Επίσης και από το αστρογράφημα (star symbol plot) των καθαρών κερδών ανά εργαζόμενο και για τις τέσσερις τράπεζες είναι εμφανής η σταθερότερη πορεία των τραπεζών του ιδιωτικού τομέα σε σχέση με την αντίστοιχη του κρατικού.

Προχωρώντας και εφαρμόζοντας κλιμακωτή ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης παρατηρήσαμε μεταξύ άλλων, την διαφορετική συμπεριφορά ιδιωτικού και κρατικού τραπεζικού τομέα στο θέμα της συμμετοχής των εργαζομένων στα κέρδη. Πιο συγκεκριμένα, στον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα οι εργαζόμενοι συμμετέχουν περισσότερο στο μερίδιο των κερδών της τράπεζάς τους απ' ό,τι οι συνάδελφοί τους αντίστοιχα στον κρατικό τομέα.

Στη συνέχεια εφαρμόσαμε ανάλυση διασποράς (ANOVA) για δείκτες-πηλίκια και με το F-ratio τεστ κρίθηκε κατά πόσο διαφέρουν ως προς τη συμπεριφορά τους στις υπό εξέταση τράπεζες (και κατ' επέκταση στους δύο τομείς). Επιλέξαμε τους δείκτες-πηλίκια για να έχουν ίδια τάξη μεγέθους και για να είναι συγκρίσιμες όλες οι τράπεζες (και συνεπώς οι δύο φορείς). Οι δείκτες-πηλίκια που με στατιστική βεβαιότητα μεγαλύτερη του 95% δείχνουν ότι υφίσταται διαφορά στην συμπεριφορά των δύο τομέων, εκφράζουν την αποδοτικότητα των εργαζομένων και την χρηματοδοτική ευρωστία και είναι οι εξής:

1) Καθαρά Κέρδη / Αριθμός εργαζομένων (ΚΚΑΕ)

2) Πάγια Κεφάλαια / Καταθέσεις (ΠΚΚΘ)

Δηλαδή οι δύο παραπάνω δείκτες-πηλικά ΠΚΚΘ και ΚΚΑΕ, διαχωρίζουν κατά τρόπο απόλυτα ξεκάθαρο τον ιδιωτικό από τον κρατικό φορέα. Αυτό φαίνεται και στη συνέχεια, όπου οι δύο προαναφερόμενες μεταβλητές μαζί με την ΑΕΑΥ (Αριθμός Εργαζομένων Ανά Υποκατάστημα) διαχωρίζουν τους δύο υπό εξέταση φορείς με την τεχνική της διαχωριστικής ανάλυσης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ανάλυση Διασποράς ήταν δυνατό να χρησιμοποιηθεί σαν ποιοτικός παράγοντας (qualitative factor) ο διττός ιδιωτικός-κρατικός φορέας αντί του ανά τράπεζα ξεχωριστά και κατά συνέπεια με 4 εκφάνσεις, όπως και χρησιμοποιήθηκε. Προτιμήθηκε δηλαδή ο δεύτερος και κατά συνέπεια “δυσκολότερος δρόμος” για να καταδείξουμε, με τις ομογενείς ομάδες, εντονότερα τη διαφορετική συμπεριφορά μεταξύ του ιδιωτικού και κρατικού τομέα.

Στη συνέχεια, με τη χρήση της διαχωριστικής ανάλυσης, προσδιορίσαμε μια διαχωριστική συνάρτηση, που είναι γραμμικός συνδυασμός των δύο παραπάνω μεταβλητών και της ΑΕΑΥ. Η διαχωριστική αυτή συνάρτηση, με βεβαιότητα που κυμαίνεται από 90,63% μέχρι 100%, διαχωρίζει τις δύο ομάδες τραπεζών και κατ' επέκταση τον δημόσιο από τον ιδιωτικό τομέα.

Αναλυτικότερα αν μια τράπεζα είναι κρατική, τότε έχοντας τους δείκτες της ΠΚΚΘ, ΚΚΑΕ και ΑΕΑΥ, την κατατάσσουμε στις κρατικές με βεβαιότητα 100%. Αντίθετα, αν αυτή είναι ιδιωτική, η βεβαιότητα σωστής απόφασης μειώνεται στο 90,63%. Αυτό το ποσοστό επιτυχούς διαχωρισμού θα μπορούσε να ήταν ακόμη υψηλότερο αν δεν είχαν συμβεί τα εξής :

1) Η μη συμμετοχή στην ανάλυση δεικτών της Εθνικής τράπεζας Παγίων Κεφαλαίων τριών ετών, λόγω ασυμβατότητας των στοιχείων. Έτσι προτιμήθηκε να γίνει η υπόθεση ότι υπάρχει έλλειψη στοιχείων (missing values), παρά να γίνουν αυθαίρετες ερμηνείες.

- 2) Η “συμπεριφορά” της Εμπορικής τράπεζας αρκετές φορές προσομοιάζει με αυτήν της Πίστewς, πράγμα που δυσκόλεψε το απόλυτο του επιτυχημένου διαχωρισμού τους.

Από τα παραπάνω καταλήγουμε στο ότι η συμπεριφορά ιδιωτικού και κρατικού τραπεζικού τομέα είναι διαφορετική σε αρκετά σημαντικά σημεία. Θα μπορούσαμε να επισημάνουμε την διαφορετική δηλαδή συμμετοχή των εργαζομένων στην διαμόρφωση των κερδών. Το κίνητρο δηλαδή των εργαζομένων στον ιδιωτικό τραπεζικό τομέα να αυξήσουν τα κέρδη της τράπεζας τους, πιθανόν να είναι ισχυρότερο από το αντίστοιχο των συναδέλφων τους του κρατικού τραπεζικού τομέα. Επίσης η “ευρωστία” των υποκαταστημάτων φαίνεται να επιδρά διαφορετικά στην κερδοφορία των τραπεζών στον ιδιωτικό, από τον κρατικό τομέα κάτι που θα μπορούσε να αποδοθεί στο ότι οι ιδιωτικές τράπεζες έχουν καλύτερα διαρθρωμένο το προσωπικό τους σε σχέση με τις κρατικές.

Η διαφορετική συμπεριφορά των δύο τομέων φαίνεται και από το υψηλό ποσοστό του επιτυχούς διαχωρισμού τους, που πραγματοποιήθηκε με εφαρμογή της διαχωριστικής ανάλυσης. Ένα άλλο σημαντικό σημείο είναι αυτό που καταδεικνύει η Box-Jenkins ARIMA Modeling μεθοδολογία, όπου τα χρονολογικά υποδείγματα που επιλέξαμε δείχνουν σταθερότερη πορεία των οικονομικών δεικτών του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα από τους αντίστοιχους του κρατικού.

Η αξιοπιστία των μεθόδων και των αποτελεσμάτων της ανάλυσης επιβεβαιώθηκε και από την αποτελεσματικότητα της πρόβλεψης που επετεύχθη με τη χρήση των παραπάνω υποδειγμάτων. Τέλος, με τα αποτελέσματα της παραπάνω ανάλυσης, επιβεβαιώθηκε η υπόθεση του ότι οι δείκτες του μοντέλου προκρίνουν και ερμηνεύουν, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, την καλύτερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία του ιδιωτικού

τραπεζικού τομέα έναντι του κρατικού. Αυτό θεωρούμε και το σημείο εκκινήσεως για την ιδιωτικοποίηση του κρατικού τραπεζικού τομέα.

Είναι γεγονός ότι η μελέτη που έγινε θα μπορούσε να εφαρμοσθεί αναλύοντας και άλλους κλάδους αντί του τραπεζικού. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να διερευνηθεί και αναλυθεί η συμπεριφορά κάποιων ΔΕΚΟ με ομοειδείς επιχειρήσεις ή οργανισμούς του ιδιωτικού τομέα. Όπως επίσης θα μπορούσε η ίδια σύγκριση να γίνει και σε οποιαδήποτε χώρα του εξωτερικού αφού ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης χώρας όπου θα εφαρμόζονταν η παραπάνω ανάλυση. Καταλήγοντας, θεωρούμε ότι **είναι γενικότερα δυνατό να ορίσουμε ως αιτία έναρξης ιδιωτικοποίησης, την ύπαρξη ανάλογου ποσοστού διαχωρισμού, αντιστοίχων δεικτών άλλων κλάδων στη βάση ότι αρχικά θα καταδεικνύεται η υπεροχή των ιδιωτικών δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν για τον διαχωρισμό έναντι των αντίστοιχων κρατικών.**

Συγκρίσεις τέτοιας μορφής θεωρούμε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικές όχι μόνο γιατί θα ενθάρρυναν ή θα αποθάρρυναν την λύση της ιδιωτικοποίησης αλλά γιατί θα καταδεικνύουν τις τυχόν ομοιότητες ή διαφορές στην συμπεριφορά των συγκεκριμένων επιχειρήσεων. Επίσης τέτοιου είδους αναλύσεις μας δίνουν την δυνατότητα να προβλέψουμε τουλάχιστον βραχυχρόνια την πορεία των οικονομικών δεικτών, να προσδιορίσουμε την πορεία τους χρησιμοποιώντας τα χρονολογικά υποδείγματα στα οποία θα έχουμε καταλήξει, και εφόσον επιβεβαιώνεται η ανάγκη της ιδιωτικοποίησης, να επιλέξουμε μεθόδους, όπως αυτές που αναλυτικά παρουσιάσαμε στην μελέτη αυτή.

Ένα σημείο το οποίο θα πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα είναι η αξιοπιστία των στοιχείων που θα αποτελέσουν τα δεδομένα παρομοίων αναλύσεων. Αυτός ήταν ο βασικός λόγος που μας έκανε να χρησιμοποιήσουμε στοιχεία από δημοσιευμένους ισολογισμούς των συγκρινόμενων τραπεζών για το διάστημα 1980 – 1995. Αξίζει να τονισθεί

εδώ ότι τα στοιχεία θα πρέπει να ελέγχονται για ενδεχόμενες ασυμβατότητες. Όπως ήδη προαναφέραμε στους δείκτες της Εθνικής Τράπεζας δεν συμπεριλήφθησαν Πάγια Κεφάλαια τριών ετών, λόγω ασυμβατότητας των στοιχείων και προτιμήθηκε να εκληφθούν ως έλλειψη στοιχείων (missing values), παρά να γίνουν αυθαίρετες ερμηνείες.

Αν λάβουμε υπόψη τις εξελίξεις που επήλθαν κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας και της ανάλυσης των στοιχείων αυτής της μελέτης, πιστεύουμε ότι η επιλογή του τραπεζικού χώρου είναι πράγματι η πλέον αντιπροσωπευτική για τις εφαρμογές των συμπερασμάτων. Μελλοντικός στόχος θα μπορούσε να είναι η επιβεβαίωση της ανωτέρω ανάλυσης με νέα στοιχεία και δεδομένα, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες ανακατατάξεις στον χώρο των τραπεζών, τόσο από πλευράς εξαγορών και συγχωνεύσεων (π.χ. Τράπεζα Πειραιώς - Τράπεζα Μακεδονίας Θράκης - Τράπεζα Χίου, Εθνική - Κτηματική, Eurobank – Τράπεζα Κρήτης - Τράπεζα Αθηνών, Γενική Τράπεζα - Ιντεραμέρικαν, πώληση Ιονικής Τράπεζας κ.λ.π.), όσο και από πλευράς εκσυγχρονισμού και βελτίωσης της αποδοτικότητας.

Το αποτέλεσμα της μελέτης μας θα μπορούσε να αποτελέσει βασικό στοιχείο για τους σχεδιαστές και προγραμματιστές της Οικονομικής Πολιτικής επί των ιδιωτικοποιήσεων τόσο για τον τραπεζικό, όσο και για τον ευρύτερο οικονομικό χώρο (βιομηχανία, επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, κ.λ.π.). Προτείνεται, όπως η ανάλυση και η μεθοδολογία που παρουσιάσθηκε στη μελέτη αυτή, να χρησιμοποιηθεί ακόμα και για διεθνείς συγκρίσεις, προκειμένου να αποκτηθεί σημαντική πληροφόρηση για την αναγκαιότητα ιδιωτικοποιήσεων κατά περίπτωση.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Afifi, A.A. and Clark, V.A. (1990) : *Computer-Aided Multivariate Analysis*, New York : Van Nostrand Reinhold.

Aharoni, Y. Performance Evaluation of State-Owned Enterprises: A. Process Perspective. *Management Science*, 27, (11), 1981.

Aharoni, Y. State-Owned Enterprise: An Agent Without a Principle, in L.P. Jones (E.D.) Public Enterprise in Less Developed Countries. New York, NY: Cambridge University Press, 1982.

Aharoni, Y. The Evolution and Management of State-Owned Enterprises. Cambridge, MA: Ballinger, 1986.

Aharoni, Y. Transforming Attitudes, in R.Vernon (Ed.) The Promise of Privatization. New York: The council of Foreign Relations, 1988.

Aharoni, Y. On Measuring the Success of Privatization, in R.Ramamurti, and R.Vernon (Eds.) Privatization and Control of State-Owned Enterprises. Washington, D.C: The World Bank, 1991.

Anderberg, M.R. (1973) :*Cluster Analysis for Applications*, Academic Press,London

Austin, J., Wortzel, L., & Coburn, J. Privatizing State-Owned Enterprises : Hopes and Realities. *Columbia Journal of World Business*, Fall 1986.

Aylen, J.J. Privatization in Developing Countries. *Lloyds Bank Review*, (163), January 1987.

Babbie, E. The Practice of Social Research. (6th edition), Belmont, Ca: Wadsworth Publishing Company, 1992.

Barton, S. Property Rights and Human Rights: Efficiency and Democracy as Criteria for Regulatory Reform *Journal of Economics Issues*, 17, (4), 1983.

- Baumol, W.J. Economic Dynamics. 2nd edition, Mc Millan, London, 1954.
- Baumol, W.J. Macroeconomics of Unbalanced Growth. The Anatomy of Urban Crisis. American Economic Review, 1967, Vol. 57, pp. 415-426.
- Baumol, W.J and Oates, W.G. The Theory of Environmental Policy. Prentice Hall. New Jersey, 1975.
- Berg, E. & Shirley, M. Divestiture in Developing Countries. World Bank Discussion Paper No.11. Washington, DC: The World Bank, 1987.
- Bienen, H., & Waterbury, J. The political economy of Privatization in Developing Countries. World Development, 17, (5), 1989.
- Bishop, M., & Kay, J. Does Privatization Work? Lessons from the UK. Center for Business Strategy Report. London: London Business School, 1988.
- Bishop, M., & Kay, J. Privatization in the U.K.: Lessons from Experience. World Development, 17, (5), 1989.
- Bishop, M., & Thompson, D. Privatization in the UK: Deregulatory Reform and Public Enterprise Performance, in V.V. Ramanadham (Ed.) Privatization: A Global Perspective. New York: Routledge, 1993.
- Blackstone L., Francks D. Guide to Management Buy-out 1986-87, The Economist Publications Ltd, London, 1986.
- Blankart, C.B. Limits to Privatization. European Economic Review, 31, 1987.
- Boeker, P. (Ed.) Latin America's Turnaround: Privatization, foreign Investment and Growth. San Francisco: ICS Press, 1993.
- Borcherding, T., Pommerehne, W., & Schneider, F. Comparing the Efficiency of Private and Public Production: The Evidence of Five Countries. Journal of Economics, 2 1982, 127-156.

- Borgatti, J.J. The Politics of Privatization. Unpublished manuscript, 1990. Bos D., A Theory of Privatisation of Public Enterprises. Journal of Economics, (Zeitschrift für Nationalökonomie), suppl., 1986.
- Bos, D. Privatization of Public Enterprises. European Economic Review, 31, 1987.
- Bos, D. Recent Theories on Public Enterprise Economics. European Economic Review, 32, 1988.
- Bos D., Privatisation: A Theoretical Treatment. Clarendon Press-Oxford 1991.
- Bos, D., & Peters, W. Privatization, Internal Control, and Internal Regulation. Journal of Public Economics, 36, 1988.
- Box G.E.P. & Jenkins G.M. (1976). *Time Series Analysis : Forecasting and Control*, Holden – Day, San Francisco.
- Brittan, S. The Politics and Economics of Privatization. The Political Quarterly, 55, (2), 1984.
- Brittan, S. Privatization: A Comment on Kay and Thompson. The Economic Journal, 96, 1986.
- Brittan, S. A Restatement of Economic Liberalism. UK: Humanities Press, 1988.
- Butler E. Privatisation Now ! Adam Smith Institute, UK, 1990 Candoy-Sekse, R. Techniques of Privatization of State-Owned Enterprises, Volume III: Inventory of Country Experience and Reference Material. World Bank Technical Paper No. 90. Washington DC: The World Bank, 1988.
- Carney, M., & Gedajlonic, E. Vertical Integration in Franchise Systems: Agency Theory and Resource Explanations. Strategic Management Journal, 12, 1991.

- Caves, R.E. Lessons from Privatisation in Britain. State Enterprise Behavior, Public Choice and Corporate Governance. Journal of Economic Behavior and Organization, 13,, 1990.
- Cecchini P. with Catinat M & Jacquemin A. 1992 The European Challenge. The Benefits of a Single Market. UK, 1988.
- Chamberlain, J., & Jackson, J. Privatization as Institutional Choice. Journal of Policy Analysis and Management, 6, (4), 1987.
- Chen, M.J., Farh, J.L., & MacMillan, I. An Exploration of the Expertness of Outside Informants. Academy of Management Journal, 36, (6), 1993.
- Chen, M.J., & Smith, K.G. Samples Used in Strategic Management Research. Academy of Management Best Papers Proceedings, 1987.
- Cheung, S.N.S. Privatizing versus Special Interests: The Experience of China's Economic Reforms. Cato Journal, 8, (3), 1989.
- Chishty, S.H. Privatization in Developing Countries: The Experience of Bangladesh, in Asian Development Bank Privatization: Policies, Methods and Procedures.. Manila: Asian Development Bank, 1985.
- Cluterbuck, D., Kernaghan, S., Snow, D. (1991): *Going Private, Privatisations Around the World.* UK.
- Clutterbuck D. (Dr.), with Kernaghan S. & Snow D. Going Private. Privatisations Around the World. UK, 1991.
- Coase, R.H. The Problem of Social Cost. The Journal of Law and Economics, 3, 1960.
- Colling, T., & Ferner, A. The Limits of Autonomy: Devolution, Line managers and industrial Relations in Privatized Companies. Journal of Management Studies, 29, (2), 1992.
- Cowan, G. Privatization in the Developing World. Westport, CT: Greenwood, 1990.

- Damis, J. The Privatization of the Transport Sector in Morocco: A Case Study. Cambridge MA: Harvard University, Kennedy School of Government, Center for Business and Government, December 1987.
- De La Dehesa, G. Privatization in Eastern and Central Europe. Occasional Paper No. 2. Washington, DC: Group of Thirty, 1991.
- De Fraja, G. Efficiency and Privatization in Imperfectly Competitive Industries. The Journal of Industrial Economics, 39, (3), 1991.
- Dhanji, F., & Milanovic, B. Privatization in East and Central Europe: Objectives, Constraints and Models of Divestiture. Mimeo. Washington DC: The World Bank, 1990.
- Dhiratayakinant, K. Privatization: An Analysis of the concept and its Implementation in Thailand. Bangkok, Thailand Development Institute Foundation, 1989.
- Dillon W.R. and Goldstein M. (1984) : *Multivariate Analysis: Methods and Applications*, Wiley, London.
- Domberger S & J., Piggott (1986): *Privatisation Policies & Public Enterprises: A Survey*. The Economic Record, 62.
- Domberger S. & Piggott J., Privatisation Policies & Public Enterprise: A Survey. The Economic Record, 62, June 1986.
- Donaldson D.J., Wagle D.M. Privatisation Principles and Practice. Washington DC: World Bank and International Finance Corporation, 1995.
- Draper, N. and Smith, H. (1966): *Applied Regression Analysis*. John G. Wiley & Sons, New York.
- DRT International. International Acquisitions, Mergers, and Reorganizations in Europe. International Tax and Business Guide. UK, April, 1990.

- Dunsire, A., Hartley, K., Parker, D., & Dimitriou, B. Organizational Status and performance: A Conceptual Framework for Testing Public Choice Theories. Public Administration, 66, 1988.
- Estrin, S., & Perotin, V. The regulation of british and french Nationalised Industries. European Economic Review, 31, 1987.
- Everitt B.S. (1974) : *Cluster Analysis*, Heirermann, London.
- Everitt B.S. (1978): *Graphical Techniques in Multivariate Analysis*, Heirermann Educational Books, London.
- Ferrer, O. The Political Economy of Privatization in Mexico, in W. Glade (E.d.) Privatization of Public Enterprises in Latin America. San Francisco, CA: International Center for Economic Growth, 1991.
- Foster, C.D. Privatization, Public Ownership and the Regulation of Natural Monopoly. Oxford: Blackwell Publishers, 1992.
- Fraga, J.G. Argentine Privatization in Retrospect, in W. Glade (Ed.) Privatization of Public Enterprises in Latin America. San Francisco, CA: International Center for Economic Growth, 1991.
- Frydman R. & Rapaczynski A. Markets & Institutions in Large Scale Privatisations: An Approach to Economic and Social Transformations in Eastern Europe, mimeo, C.V. Starr Center for Applied Economics, New York, 1990.
- Furubotn, E.G. Privatizing the Commons: Comment. Southern Economic Journal, 54, (1), 1987.
- Furubotn, E.G., & Pejovich, S. Property Rights and Economic Theory: A Servey of the Recent Literature. The Journal of Economic Literature, 10, December 1972.
- Galal, A., Jones, L., Tandon, P., & Vogelsang, I. Welfare Consequences of Selling Public Enterprises: Case Studies from Chile, Malaysia, Mexico and the U.K. Mimeo. Washington, DC: The World Bank, 1992.

Glade, W. Privatization in Rent-Seeking Societies. World Development, 17, (5), 1989.

Glade, W. The Contexts of Privatization, in W. Glade (Ed.) Privatization of Public Enterprises in Latin America. San Francisco, CA: International Center for Economic Growth, 1991a.

Glade, W. Toward Effective Privatization Strategies, in W. Glade (Ed.) Privatization of Public Enterprises in Latin America. San Francisco, CA: International Center for Economic Growth, 1991b.

Godinez, Z.F. Privatization and Deregulation in the Philippines : An Option Package Worth Pursuing ? Asean Economic Bulletin, 5, (3), March 1989.

Golden, B.R. The Past is the Past...or is it? The Use of Retrospective accounts as Indicators of Past Strategy. Academy of Management Journal, 35, 1992.

Goodman, J.B., & Loveman, G.W. Does Privatization Serve the Public Interest ? Harvard Business Review, November-December 1991.

Gouri, G. (Ed.). Privatization and Public Enterprise : The Asia-Pacific Experience. New Delhi, India : Institute of Public Enterprise, 1991.

Graybill, F. (1961): *An Introduction to Linear Statistical Models*. Vol. I, McGraw - Hill, New York.

Grindle, M. (ed.). Politics and Policy Implementation in the Third World. Princeton, NJ : Princeton University Press, 1980.

Grout, P.A. Employee Share Ownership and Privatisation : Some Theoretical Issues. The Economic Journal, 98, 1988.

Guislain, P. Divertiture of State Enterprises : An Overview of the Legal Framework. Washington DC, The World Bank, 1992.

- Hachette, D. & Luders, R. Privatization in Chile : An Economic Appraisal. San Francisco : ICS Press, 1993.
- Hambrick, D.C. & Mason, P. The Organization as a Reflection of its Top Managers. Academy of Management Review, 9, 1984.
- Harman (1976) : *Modern Factor Amalysis*, Chicago University of Chicago Press, Chicago.
- Haggard, S. The Philippines : Picking Up After Marcos, in R. Vernon (ed.) The Promise of Privatisation. New York : The Counsil on Foreign Relations, 1988.
- Hammer, R., Hinterhuber, H. & Lorentz, J. Privatization : A Cure for All Ills ? Long Range Planning, 22, (6), 1989.
- Hegstad S., Newport I. Management Contracts: Main Features and Design Issues. World Bank Technical Paper No. 65, Industry and Financial Series. Washington D.C.: The World Bank, 1987.
- Hemming, R. & Mansoor, A. Privatization and Public Enterprises. Occasional Paper No 56. Washington DC : International Monetary Fund, 1988.
- Hinds M. Issues in the Production of Market Forces in Eastern European Socialist Economies. Internal Discussion Paper, Washington: The World Bank 1990.
- Huber, G.P. & Power, D.J. Retrospective Reports of Strategic-Level Managers : Guidelines for Increasing their Accuracy Strategic Management Journal, 6, 1985.
- Humphrey, C. Privatization in Bangladesh : Economic Transition in a Poor Country. Boulder, CO : Westview Press, 1990.
- Huwelg. J. An Introduction to Modern Theories of Economic Growth. Chapman & Hall, London, 1975.

- Hyden, G. No Shortcuts to Progress. Berkeley, CA : University of California Press, 1983.
- Ingavata, P. Privatization in Thailand : Slow Progress Amidst Much Opposition. Asean Economic Bulletin, 5, (3), March 1989.
- Ioannidis A. Determinants of Success of National Privatisation Programs. The City University of New York, 1994.
- Jackson (1991) : *A User's Guide to Principal Components*, Wiley, London.
- Jacobson, D and O'Callaghan, B.A. Industrial Economics and Organization, McGraw Hill, 1994
- Jones, L.P. (ed) Public Enterprise in Less-Developed Countries. New York, NY: Cambridge University Press, 1982.
- Kaikati, J. Privatization in Eastern Europe : Lessons form the Hungarian Experience. The Mid-Atlantic Journal of Business, 28, (3), 1992.
- Kapstein, E. Brazil : Continued State Dominance, in R. Vernon (ed) The Promise of Privatisation. New York : The Council on Foereign Relations, 1988.
- Kay, J.A. & Thompson, D.J. Privatization : A Policy in Search of a Rational. The Economic Journal, 96, 1986.
- Kerlinger, F.N. Foundations of Behavioral Research. (3rd edition), Orlando, FL Holt, Rinehart and Winston, Inc, 1986.
- Kikeri, S., Neillis, J. & Shirley, M. Privatization : The Lessons of Experience. Washington DC : The World Bank, 1992.
- Killick, T. Policy Economics. London : Heineman, 1981.
- Kirkpatrick, C., Lee, N. & Nixon, F. (eds) Industrial Structure and Policy in Less Developed Countries. London : Allen & Unwin, 1984.

- Kolderie, T. The Two Different Concepts of Privatization. Public Administration Review, July-August 1986.
- Kornai, J. The Affinity Between Ownership Forms and Coordination Mechanisms : The Common Experience of Reform in Socialist Countries. Journal of Economic Perspectives, 4, (3), 1990.
- Kornai J. The road to a Free Economy, shifting from a Socialist System: The Example of Hungary. New York: W.W. Norton 1990.
- Krueger, A. The Political Economy of the Rent Seeking Society. The American Economic Review, 64, June 1974.
- Kumar, N., Stern, L. & Anderson, J. Conducting Interorganizational Research Using Key Informants. Academy of Management Journal, 36, (6), 1993.
- Lauder, S. Ronald, Privatization For New York: Competing For A Better Future. New York State Senate, 1992
- Lawley, D.N. and Maxwell A.E. (1971) : *Factor Analysis as a Statistical Method*, Butterworth, London.
- Lee, B. & Neillis, J. Enterprise Reform and Privatisation in Socialist Economies. Discussion Paper 104, Washington DC : The World Bank, 1990.
- Leeds, R. Privatization in Jamaica : Two Case Studies. Cambridge, MA : Harvard University, Kennedy School of Government, Center For Business and Government, December 1987.
- Leeds, R. Turkey : Rhetoric and Reality in R. Vernon (ed.) The Promise of Privatisation. New York : The Council on Foreign Relations, 1988.
- Leinbenstein, H. Allocative Efficiency versus X-Efficiency. American Economic Review, 56, (3), June 1996.
- Lewin, A.Y. Research on State-Owned Enterprises-Introduction. Management Science, 27, (11), 1981.

- Lim, G. & Moore R.J. Privatization in Developing Countries: Ideal and Reality. International Journal of Public Administration, 12, (1), 1989.
- Lipton D. & Sachs J. Creating a Market Economy in Eastern Europe: The Case of Poland. Brookings Papers on Economic Activity, 1990.
- Littlechild S.C. Ten Steps to Denationalization. IEA's Journal of Economic Affairs, Vol. 2, No 1, October 1981.
- MacAvoy, P., Stanbury, W., Yarrow, R., & Zeckhauser, R. Privatization of State-Owned Enterprises. Boston: Kluwer Academic Publishers, 1989.
- Malinvaud, E. (1970): *Statistical methods of Econometrics*. North Holland, Amsterdam.
- Manos, I. (1996): *The Course of the Greek Banking System into the 21st Century*. Naftemíboriki, Special edition on Banks and Insurances.
- Mansfield E. Microeconomics. Theory and Applications, second edition. New York, 1975.
- Mazzolini, R., European Government-controlled Enterprises: An Organizational Politics View. Journal of International Business Studies, 11, (5), 1980.
- Mejstrik, M., & Burger, J. Privatization in Practice: Czechoslovakia's Experience from 1989 to Mid-1992. Central Europe Working Paper No. 2. Chapel Hill, NC: The University of North Carolina, Kenan Institute of Private Enterprise, June 1992.
- Mencinger, J. Decentralized versus Centralized Privatization: The Case of Slovenia. Central Europe Working Paper No. 5. Chapel Hill, NC: The University of North Carolina, Kenan Institute of Private Enterprise, July 1992.
- Milanovic, J., & Walters, K. Nationalized Companies: A Threat to American Business. New York: McGraw-Hill, 1983.
- Montanheiro L., Nunes R., Owen G., & Rebelo E. Public and Private Sector Partnerships in the Global Context. Sheffield Hallam University, 1995.

- Moore, J. Why Privatiser? in J.A. Kay, C.P. Mayer, and D.J. Thompson (Eds.) Privatization and Regulation-The U.K. Experience. Oxford: Oxford University Press, 1986a.
- Moore, J. The Success of Privatization, in J.A. Kay, C.P. Mayer, and D.J. Thompson (Eds.) Privatization and Regulation-The UK Experience. Oxford: Oxford University Press, 1986b.
- Moore, J. British Privatization-Taking Capitalism to the People. Harvard Business Review, January-February 1992.
- Morrison E.F. (1997) : *Multivariate Statistical Methods*, McGraw-Hill, London.
- Muhith, A.A. Privatization in Bangladesh, in V.V. Ramanadham (Ed) Privatization A Global Perspective.. New York: Routledge, 1993.
- Munkirs, J.R. Centralized Private Sector Planning: An Institutionalists' Perspective on the Contemporary U.S. Economy. Journal of Economic Issues, 17, (4), 1983.
- Murphy, K.M. Shleifer, A., & Vishny, R.W. The Transition to a Market Economy: Pitfalls of Partial Reform. Quarterly Journal of Economics, 107, (3), August 1992.
- Nankani, H. Techniques of Privatization of State Owned Enterprises, Volume II: Selected Country Case Studies. World Bank Technical Paper No. 89. Washington, DC: The World Bank, 1988.
- Nellis, J., & Kikeri, S. Public Enterprise Reform: Privatization and the World Bank. World Development, 17, (5), 1989.
- Nutt, P. The Tactics of Implementation. Academy of Management Journal, 29, 1986.
- O'Higgins, M. Privatization and Social Security. The Political Quarterly, 55, (2), 1984.

Orzechowski, W. Labor Intensity, Productivity and the Growth of the Federal Sector. Public Choice, 1974, Vol. 19, pp. 122-126.

Ott A.F. & Hartley K. Privatisation & Economic Efficiency. Billing & Sons Ltd, Worcester, 1991.

Oxley, H., Maher, M., Martin, G., Nicoletti, G., & Alonso-Gamo, P. The Public Sector: Issues for the 1990s. OECD: Department of Economics & Statistics. Working Paper No.90, december 1990.

Palowoda S. J. Investing in Eastern Europe. Capitalising on Emerging Markets. 1995.

Pangestu, M., & Habir, A.D. Trands and Perspectives in Privatization in Indonesia. Asean Economic Bulletin, 5, (3), March 1989.

Parker D. Is the Private Sector more Efficient? A Study in the Public is Private Debate. Public Administration Bulletin, 48, 1985.

Pathirane, L., & Blades, D. Defining and Measuring the Public Sector: Some International Comparison. Review of Income and Wealth, September 1982.

Peacock. A. Public Expenditure, Growth in Post Industrial Society. in Bo Gustafsson (ed.) " Post Industrial Society", Croom Helm, London, 1979a, pp. 80-100.

Perelman, S., & Pestieau, P. Technical Performance in Public Enterprises. European Economic Review, 32, 1988.

Pinera, J., & Glade, W. Privatization in Chile, in W.Glade (Ed) Privatization of Public Enterprises in Latin America. San Francisco, CA: International Center for Economic Growth, 1991.

Porter M. E. Competitive Strategy. Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Free Press, 1980.

Porter M. E. Competition in Global Industries. Harvard Business School, USA, 1986.

Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York, 1990.

Posner M. Privatisation: The Frontier Between Public and Private. Policy Studies, 5, 1984.

Poszmik, E. Private Enterprise Devalopement in Hungary: The Alfold Group Ltd. Central Europe Working Paper No. 3 . Chapel Hill NC: The University of North Carolina Kenan Institute of Private Enterprise, June 1992.

Poszmik, E. The GDK Automotive Parts Company in Hungary: Case Study of a Private Enterprise in a Transforming Economy. Central Europe Working Paper No. 4 . Chapel Hill NC: The University of North Carolina Kenan Institute of Private Enterprise, July 1992.

Prager, J. Is Privatization a Panacea for LDSs? Market Failure versus Public Sector Failure. The Journal of Developing Areas, 26, 1992.

Quinn, J.B. Strategies for Change: Logical Incrementalism. Homewood, IL: Irwin, 1980.

Ramamurti, R. Why are Developing Countries Privatizing? Journal of International Busines Studies, Second Quarter 1992.

Ramanadham, V.V. Privatization in the U.K. New York: Routledge, 1988.

Ramanadham, V.V. Privatization in Developing Countries. New York: Routledge, 1989.

Ramanadham, V.V. Privatization: A Global Perspective. New York: Routledge, 1993.

Rees, R. Inefficiency, Public Enterprise and Privatization. European Economic Review, 32, 1988.

- Rigg, J. & Leach, G. Future Issues After Privatization: Economic Ideas and the Business Environment. Long Range Planning, 23, (1), 1990.
- Roberts J., Elliott D., & Houghton T. Privatising Electricity. The Politics of Power. London and New York, Belhaven Press 1991.
- Rondinelli, D.A. & Kasarda, J.D. Privatization of Urban Services and Infrastructure in Developing Countries: An Assessment of Experience, in J. Kasarda & A. Parnell (Eds.) Third World Cities: Problems, Policies and Prospects. California: Sage Publications, 1993.
- Roth, G. The Private Provision of Public Services in Developing Countries. New York: Oxford University Press (for the World Bank), 1987.
- Ruys, P.H.M. Industries with Private and Public Enterprises. European Economic Review, 32, 1988.
- Saaty, T.L. The Analytic Hierarchy Process: Planning, Priority Setting, Resource Allocation. New York: McGraw-Hill, 1980.
- Saaty, T.L. Decision Making for Leaders. Pittsburg: RWS Publications, 1990.
- Saaty, T.L. & Vargas L.G. Prediction, Projection and Forecasting. Boston: Kluwer Academic, 1991.
- Sachs, J.D. A Strategy for Efficient Debt Reduction. Journal of Economic Perspectives, 4, (1), 1990.
- Sader F. Privatizing Public Enterprises and Foreign Investment in Developing Countries 1988-1993. FIAS Occasional Paper 5, IFC, 1995.
- Sattar, Z. Privatizing Public Enterprises in Bangladesh: A Simulation Analysis of Macroeconomic Impacts. Applied Economics, 21, 1989.
- Savas E.S. New Directions for Urban Analysis. Interfaces, 6, (1), November 1975.

Savas E.S. Privatization: The Key to Better Government. Chatham, NJ: Chatham House Publishers, 1987.

Savas E.S. Improving the Performance of Public Enterprises Through Competition, in Proceedings of United Nations Interregional Seminar on Performance Improvement on Public Enterprises. New Delhi, India, April 1989.

Savas E.S. A Taxonomy of Privatization Strategies. Policy Studies Journal, 18, (2), Winter 1989-90.

Savas E.S. Privatization in Post-Socialist Countries. Public Administration Review, 52, (6), 1992a.

Savas E.S. Privatization in M. Hawkerworth & M. Kogan (Eds.) Encyclopedia of Government and Politics. London and New York: Routledge, 1992b.

Savas E.S. Privatization and Productivity, in M. Hozler (Ed.) Public Productivity Handbook. New York: M. Dekker, 1992c.

Schwab, D.P. Construct Validity in Organization Behavior. Research in Organizational Behavior, 2, 1980.

Seidler, J. On Using Informants: A Technique for Collecting Quantitative Data and Controlling for Measurement Error in Organizational Analysis. American Sociological Review, 39, 1974.

Shirley, M. Managing State-Owned Enterprises. World Bank Staff Working Paper No.577. Washington, DC: The World Bank, 1983.

Snow, C.C. & Hambrick D.C. Measuring Organizational Strategies: Some Theoretical And Methodological Problems. Academy of Management Review, 5, 1980.

Short, P. Appraising the Role of Public Enterprises: An International Comparison. IMF Occasional Paper. Washington, DC: International Monetary Fund, 1983.

- Sobhan, R. Distributive Regimes Under Public Enterprise: A Case Study of the Bangladesh Experience, in F. Stewart (Ed.) Work, Income and Inequality: Payment Systems in the Third World. London: MacMillan, 1983.
- Stevens, B. Prospect for Privatization in OECD Countries in D.F. Lomax (Ed.) National Westminster Bank Quarterly Review. London: National Westminster Bank, 1992.
- Stigler, G. The Citizen and the State. Chicago: University of Chicago Press, 1975.
- Stiglitz, J. Economics of the Public Sector. N. York : W.W. Norton & Company, 1986.
- Sfakianakis M., (Vagionis N. 1997): Viability and Employment Estimations Based on Sectoral, Regional and by Size Analysis of the Total Factor Productivity : The Case of Greek Manufacturing Enterprises, European Planning Studies, vol. 5, No 4, pp 495-514.
- Thiemeyer T. Privatisation: On the Many Senses in Which this Word is Used in an International Discussion on Economic Theory. In T. Thiemeyer and G. Quaden (Eds) The Privatisation of Public Enterprises: a European Debate. Liege: CIRIEC (Annals of Public and Co-operative Economy, Special Issue) 1986.
- Thomas, H.B. & Frost, R. An Analysis of Governmental Efficiency in Industrialized Countries. Public Productivity and Management Review, 13, (4), 1990.
- Thompson, D.J. Privatisation in the U.K. European Economic Review, 31, 1987.
- Thoumi, F. Privatization in the Dominican Republic and Trinidad and Tobago, in W. Glade (Ed.) Privatization of Public Enterprises in Latin America. San Francisco, CA: International Center for Economic Growth, 1991.

- United Nations. A System of National Accounts. Series F, No. 2, Rev. 3. New York: The United Nations, 1988.
- Van Wijnbergen, S. Should Price Reform Proceed Gradually or in a "Big Bang?". Working Papers, WPS 702. Washington, DC: World Bank, Policy, Research and External Affairs, June 1991.
- Van De Walle, N. Privatization in Developing Countries: A Review of the Issues. World Development, 17, (5) 1989.
- Van Meter, D. & Van Horn C. The Policy Implementation Process: A Conceptual Framework. Administration and Society, 6, (4), February 1975.
- Veljanovski C. Privatisation & Competition. A Market Prospectus. Institute of Economic Affairs (IEA), UK 1989.
- Venkatraman, N., & Grant, J.H. Construct Measurement in Organizational Research: A Critique and Proposal. Academy of Management Review, 11, 1986.
- Venkatraman, N., & Ramanujam, V. Measurement of Business Economic Performance: An Examination of Method Convergence. Journal of Management, 13, 1987.
- Vernon, R. (Ed.) The Promise of Privatization. New York: The Council of Foreign Relations, 1988.
- Vernon, R. & Aharoni, Y. State-Owned Enterprises in Western Economies. New York: St. Martin's Press, 1981.
- Vernon-Wortzel, H. & Wortzel, L.H. Privatization: Not Only Answer. World Development, 17, (5), 1989.
- Vickers, J., & Yarrow, G. Privatization: An Economic Analysis. Cambridge, MA: The MIT Press, 1988.

- Vickers, J., & Yarrow, G. Economic Perspectives on Privatization. Journal of Economic Perspectives, 5, (2), 1991.
- Vignau, G.L. Privatization in Chile, in V.V. Ramanadham (Ed.) Privatization: A Global Perspective. New York: Routledge, 1993.
- Vuylsteke, C. Techniques of Privatization of State-Owned Enterprises. Volume I: Methods and Implementation. World Bank Technical Paper No.88. Washington, DC: The World Bank, 1988.
- Warwick, D.P., & Lininger, C.A. The Sample Survey: Theory and Practise. New York: McGraw-Hill, 1975.
- Werneck, R. The Uneasy Steps toward Privatization in Brazil, in W. Glade (Ed.) Privatization of Public Enterprises in Latin America. San Francisco, CA: International Center for Economic Growth, 1991.
- Wilson, E. Privatization in Cote D'Ivoire: Three Case Studies. Cambridge, MA: Harvard University, Kennedy School of Government, Center For Business and Government, December 1987.
- Wise, C. Public Services Configurations and Public Organizations: Public Organization Design in the Post-Privatization Era. Public Administration Review, March-April 1990.
- Wolf, C. A Theory of Non-Market Failure. The Public Interest, 55, 1979.
- Woon, T.K. Privatization in Malaysia: Restructing or Efficiency? Asean Economic Bulletin, 5, (3) March 1989.
- World Bank. Trends in Developing Economies, 1990. Washington, DC: World Bank, 1990.
- World Bank Public Enterprise Reform: The Lessons of Experience 1991.
- Yotopoulos, P. The (Rip)Tide of Privatization: Lessons from Chile. World Development, 17, (5), 1989.

Yuen, N.C. Privatization in Singapore: Divestment with Control. Asean Economic Bulletin, 5, (3), March 1989.

Yuen, N.C & Wagner, N. Privatization and Deregulation in ASEAN. Asean Economic Bulletin, 5, (3), March 1989.

Zif, J. Managerial Strategic Behavior in State-Owned Enterprises-Business and Political Orientations. Management Science, 27, (11), 1981.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Poole, R.W. " Πολιτικές απόψεις στην ιδιωτικοποίηση" Ιδιωτικοποίηση στις Αναπτυσσόμενες Χώρες. Διεθνές Συνέδριο, : Επιμέλεια Π.Γ. Παυλόπουλος, Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), 1989.

Γιαννίτσης Τ., Δενιόζος Δ. Καλογήρου Γ. Λυμπεράκη Α. Τραυλός Σ. Βιομηχανική και Τεχνολογική Πολιτική στην Ελλάδα. Επιμέλεια Γιαννίτσης Τ. Εκδόσεις Θεμέλιο, 1993.

Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE): Το παρόν και το μέλλον των Ελληνικών Τραπεζών, Επίκαιρα Θέματα, 1997.

Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) Ιδιωτικοποίηση στις Αναπτυσσόμενες Χώρες. Διεθνές Συνέδριο 28-29 Ιανουαρίου 1988. Επιμέλεια Π.Γ. Παυλόπουλου. Αθήνα, 1989.

Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) (1989): Το παρόν και το μέλλον των Ελληνικών Τραπεζών. Επίκαιρα Θέματα, Αθήνα.

Σάββας Ε.Σ., Κονδύλης Ε.Κ. Ιδιωτικοποίηση & Παραγωγικότητα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993.

Χριστουλάκης Ν., Κατσουλάκος Γ. Privatisation and debt sabilasation in an model with externalities. (mimeo) Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών , Τμήμα : Διεθνών & Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών , Ιανουάριος 1994.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Αποτελέσματα Στατιστικής Επεξεργασίας

Regression Analysis - Linear model: $Y = a + bX$ NATIONAL BANK

Dependent variable: PRODUCTIVITY Independent variable: SALARY PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Standard Error	T Value	Prob. Level
Intercept	-603993	392516	-1.53877	0.14615
Slope	0.650931	0.149958	4.34077	0.00068

Analysis of Variance

Source	Sum of Squares	Df	Mean Square	F-Ratio	Prob. Level
Model	1.2887E13	1	1.2887E13	1.884E1	0.00068
Residual	9.5752E12	14	6.8394E11		

Total (Corr.) 2.2462E13 15

Correlation Coefficient = 0.757443

R-squared = 57.37 percent

Std. Error of Est. = 827007

Regression Analysis - Linear model: $Y = a + bX$ COMMERCIAL BANK

Dependent variable: PRODUCTIVITY Independent variable: SALARY PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Standard Error	T Value	Prob. Level
Intercept	-624323	482809	-1.29311	0.21691
Slope	1.09737	0.178011	6.16461	0.00002

Analysis of Variance

Source	Sum of Squares	Df	Mean Square	F-Ratio	Prob. Level
Model	4.4264E13	1	4.4264E13	3.800E1	0.00002
Residual	1.6307E13	14	1.1648E12		

Total (Corr.) 6.0571E13 15

Correlation Coefficient = 0.854858

R-squared = 73.08 percent

Std. Error of Est. = 1.07924E6

Regression Analysis - Linear model: $Y = a + bX$ CREDIT BANK

Dependent variable: PRODUCTIVITY Independent variable: SALARY PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Standard Error	T Value	Prob. Level
Intercept	-2.27594E6	3.48747E5	-6.52604E0	0.00001
Slope	2.68353	0.130807	20.5151	0.00000

Analysis of Variance

Source	Sum of Squares	Df	Mean Square	F-Ratio	Prob. Level
Model	2.7418E14	1	2.7418E14	4.209E2	0.00000
Residual	9.1205E12	14	6.5146E11		

Total (Corr.) 2.8330E14 15
 Correlation Coefficient = 0.983772 R-squared = 96.78 percent
 Stnd. Error of Est. = 807132

Regression Analysis - Linear model: $Y = a + bX$ ERGO BANK

Dependent variable: PRODUCTIVITY Independent variable: SALARY PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Standard Error	T Value	Prob. Level
Intercept	-3.05118E6	5.81373E5	-5.24822E0	0.00012
Slope	4.65263	0.237447	19.5944	0.00000

Analysis of Variance

Source	Sum of Squares	Df	Mean Square	F-Ratio	Prob. Level
Model	6.1618E14	1	6.1618E14	3.839E2	0.00000
Residual	2.2468E13	14	1.6049E12		

Total (Corr.) 6.3865E14 15
 Correlation Coefficient = 0.982252 R-squared = 96.48 percent
 Stnd. Error of Est. = 1.26684E6

Multiple range analysis for PRODUCTIVITY PER EMPLOYEE

Method: 95 Percent Tukey HSD

Level	Count	Average	Homogeneous Groups
-------	-------	---------	--------------------

NAT	16	844305.0	X
COM	16	1843881.4	X
CRED	16	3559448.1	X
ERGO	16	6501744.3	X

contrast	difference	+/-	limits
NAT - COM	-999576.		3.82394E6
NAT - CRED	-2.71514E6		3.82394E6 *
NAT - ERGO	-5.65744E6		3.82394E6 *
COM - CRED	-1.71557E6		3.82394E6 *
COM - ERGO	-4.65786E6		3.82394E6 *
CRED - ERGO	-2.94230E6		3.82394E6

* denotes a statistically significant difference.

Multiple range analysis for PRODUCTIVITY/SALARY PER EMPLOYEE

Method: 95 Percent Duncan

Level	Count	Average	Homogeneous Groups
-------	-------	---------	--------------------

NAT	16	0.3167229	*
COM	16	0.6380985	**
CRED	16	1.0706056	*
ERGO	16	2.3631799	*

contrast	difference
NAT - COM	-0.32138
NAT - CRED	-0.75388 *
NAT - ERGO	-2.04646 *
COM - CRED	-0.43251
COM - ERGO	-1.72508 *
CRED - ERGO	-1.29257 *

* denotes a statistically significant difference.

estimation begins..... NATIONAL BANK
 Iteration 1: RSS = 1.40915E13 b = 0.484864 163324
 Iteration 1: RSS = 1.37258E13 b = 0.60384 167413
 Iteration 1: RSS = 1.37178E13 ...stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: NET PROFITS PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
MA (1)	0.62064	0.24817	2.50088	0.02655
MEAN	167933.75068119075	1.16511	1.41032	0.18192
CONSTANT	167933.75068			

Model fitted to differences of order 1
 Estimated white noise variance = 1.05522E12 with 13 degrees of freedom.
 Estimated white noise standard deviation (std err) = 1.02724E6
 Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 2.6158
 with probability of a larger value given white noise = 0.758963
 Backforecasting: no Number of iterations performed: 2

COMMERCIAL BANK

Iteration 7: RSS = 9.39796E12 b = -0.97268 75416
 Iteration 8: RSS = 9.00219E12 b = -0.896982 -56128.5
 Iteration 9: RSS = 9.05933E12 b = -0.896982 -56128.5
 Iteration 10: RSS = 9.03109E12 b = -0.896982 -56128.5
 Iteration 10: RSS = 8.9994E12 ...stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: NET PROFITS PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
MA (1)	-0.95251	0.23819	-3.99897	0.00152
MEAN	-49341.36042	5677.23167	-3.13493	0.01473
CONSTANT	-49341.36042			

Model fitted to differences of order 1
 Estimated white noise variance = 6.92262E11 with 13 degrees of freedom.
 Estimated white noise standard deviation (std err) = 832023
 Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 3.30257
 with probability of a larger value given white noise = 0.653448
 Backforecasting: no Number of iterations performed: 11

Estimation begins..... CREDIT BANK
 Initial: RSS = 1.55528E13 b = 0.304117 902317
 Iteration 1: RSS = 1.53225E13 b = 0.402645 936125
 Iteration 2: RSS = 1.53003E13 b = 0.438532 945494
 Final: RSS = 1.52994E13 ...stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: NET PROFITS PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
AR (1)	0.44471	0.21636	2.40570	0.04326
MEAN	940526.42607476440.41029		1.97407	0.07001
CONSTANT	522261.96101			

Model fitted to differences of order 1
 Estimated white noise variance = 1.17687E12 with 13 degrees of freedom
 Estimated white noise standard deviation (std err) = 1.08484E6
 Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 2.44227
 with probability of a larger value given white noise = 0.785163
 Backforecasting: no   Number of iterations performed: 3

Estimation begins. ... ERGO BANK
 Initial: RSS = 2.84309E13 b = 0.341732
 Iteration 1: RSS = 2.4093E13 b = 0.582128
 Iteration 2: RSS = 2.35725E13 b = 0.678287
 Final: RSS = 2.35511E13 ...stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: NET PROFITS PER EMPLOYEE

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
AR (1)	0.69966	0.21171	3.30475	0.00521

Model fitted to differences of order 1
 Estimated white noise variance = 1.68222E12 with 14 degrees of freedom.
 Estimated white noise standard deviation (std err) = 1.297E6
 Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 2.677
 with probability of a larger value given white noise = 0.8229233
 Backforecasting: no   Number of iterations performed: 3

Estimation begins. . . NATIONAL BANK
 Initial: RSS = 2.8792E24 b = -0.0172267
 Iteration 1: RSS = 1.70234E24 b = -0.613406
 Iteration 2: RSS = 1.40772E25 b = -0.613406
 Iteration 3: RSS = 3.67006E24 b = -0.613406
 Iteration 4: RSS = 1.82678E24 b = -0.613406
 Iteration 5: RSS = 1.60652E24 b = -0.880562
 Final: RSS = 1.60515E24 . . . stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: DEPOSITS

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
MA (1)	-0.79976	0.35844	-2.23125	0.04253

Model fitted to differences of order 1

Estimated white noise variance = 1.14653E23 with 14 degrees of freedom

Estimated white noise standard deviation (std err) = 3.38605E11

Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 2.32912

with probability of a larger value given white noise = 0.88708

Backforecasting: no Number of iterations performed: 6

COMMERCIAL BANK

Iteration 9: RSS = 2.35293E23 b = -0.808099
 Iteration 10: RSS = 2.33716E23 b = -0.846956
 Iteration 11: RSS = 2.31034E23 b = -0.892484
 Iteration 12: RSS = 2.28216E23 b = -0.932904
 Iteration 13: RSS = 2.2679E23 b = -0.957109
 Iteration 14: RSS = 2.26364E23 b = -0.968294
 Final: RSS = 2.26254E23 . . . stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: DEPOSITS

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
MA (1)	-0.97304	0.09211	-10.56424	0.00000

Model fitted to differences of order 1

Estimated white noise variance = 1.6161E22 with 14 degrees of freedom.

Estimated white noise standard deviation (std err) = 1.27126E11

Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 3.39213

with probability of a larger value given white noise = 0.644073

Backforecasting: no Number of iterations performed: 15

Estimation begins..... ALPHA CREDIT BANK
 Initial: RSS = 1.06966E23 b = 0.571983
 Iteration 1: RSS = 7.18368E22 b = 0.880116
 Iteration 2: RSS = 6.76213E22 b = 1.00337
 Iteration 3: RSS = 6.74478E22 b = 1.03076
 Final: RSS = 6.74456E22 ...stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: DEPOSITS

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
AR (1)	1 03398	0.16137	6.40740	0.00002

Model fitted to differences of order 1
 Estimated white noise variance = 4.81755E21 with 14 degrees of freedom.
 Estimated white noise standard deviation (std err) = 6.94085E10
 Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 3.36856
 with probability of a larger value given white noise = 0.761367
 Backforecasting: no Number of iterations performed 4

Estimation begins..... ERGO BANK
 Initial: RSS = 3.65082E22 b = 0.548007
 Iteration 1: RSS = 3.14867E22 b = 0.746411
 Iteration 2: RSS = 3 08841E22 b = 0.825772
 Final: RSS = 3.08593E22 ...stopped on criterion 2

Summary of Fitted Model for: DEPOSITS

Parameter	Estimate	Std.error	T-value	P-value
AR (1)	0.84341	0.18590	4.53692	0.00047

Model fitted to differences of order 1
 Estimated white noise variance = 2.20424E21 with 14 degrees of freedom.
 Estimated white noise standard deviation (std err) = 4.69493E10
 Chi-square test statistic on first 7 residual autocorrelations = 2.07594
 with probability of a larger value given white noise = 0.838353
 Backforecasting: no Number of iterations performed: 3

Discriminant Analysis for BANKDACL.DISCOD

Group Centroids

	1
1	-1.26353
2	1.14507

Discriminant Analysis for BANKDACL.DISCOD

Standardized Discriminant Function Coefficients

	1
BANKDATA.PRODUNA	0.60738
BANKDATA.NATPAGD	0.97627
BANKDATA.NATEVRO	-0.06541

Classification Results for State-controlled vs Private owned Banking

Actual Group	Predicted Group (count,percentage)				TOTAL	
	1	2	—			
1	29 100.00	0 0.00		29	100.00	
2	3 9.37	29 90.63		32	100.00	

1:State-controlled Banking sector

2:Private owned Banking sector

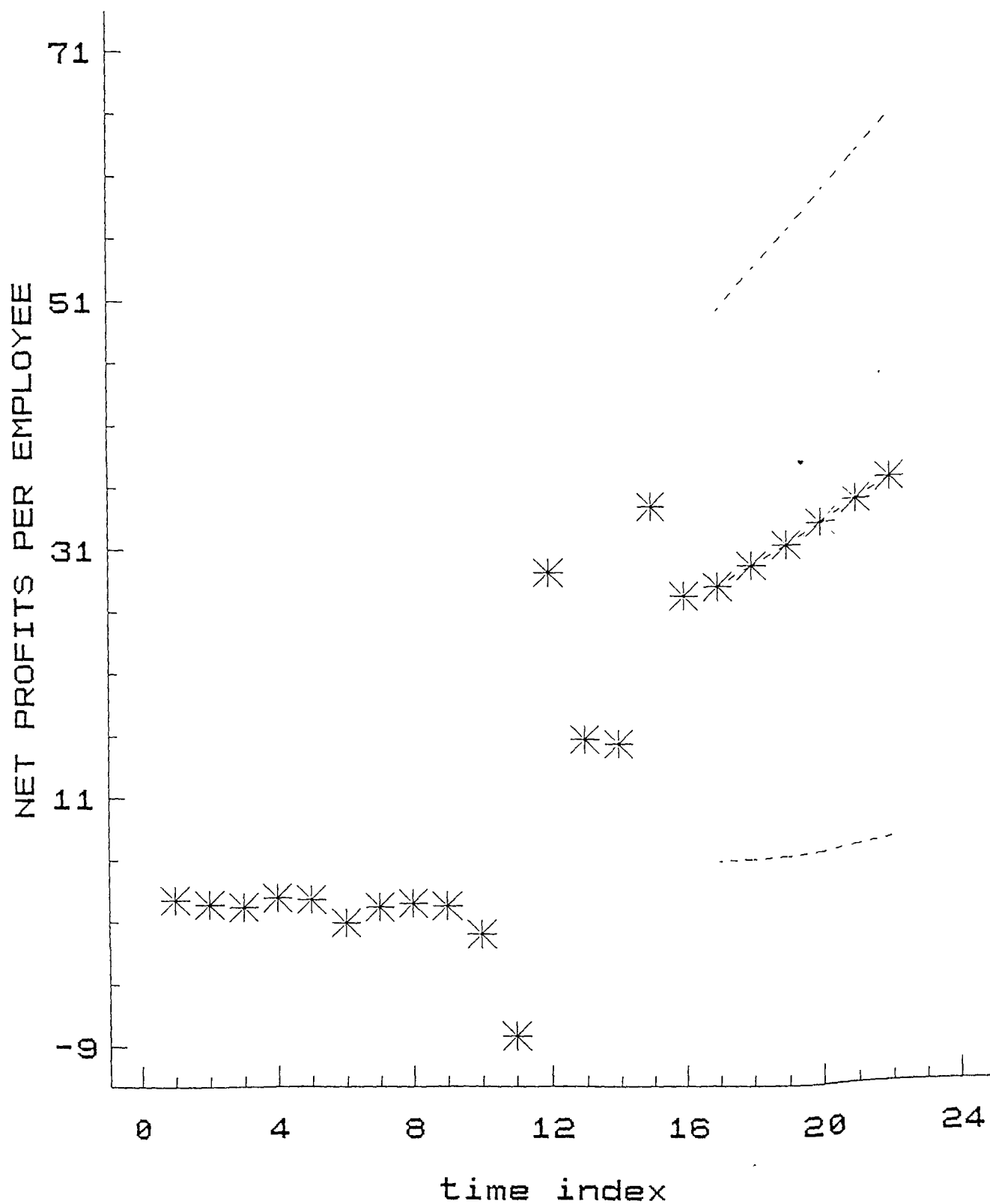

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Γραφήματα Προβλέψεων και Απεικόνισης Στοιχείων

Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

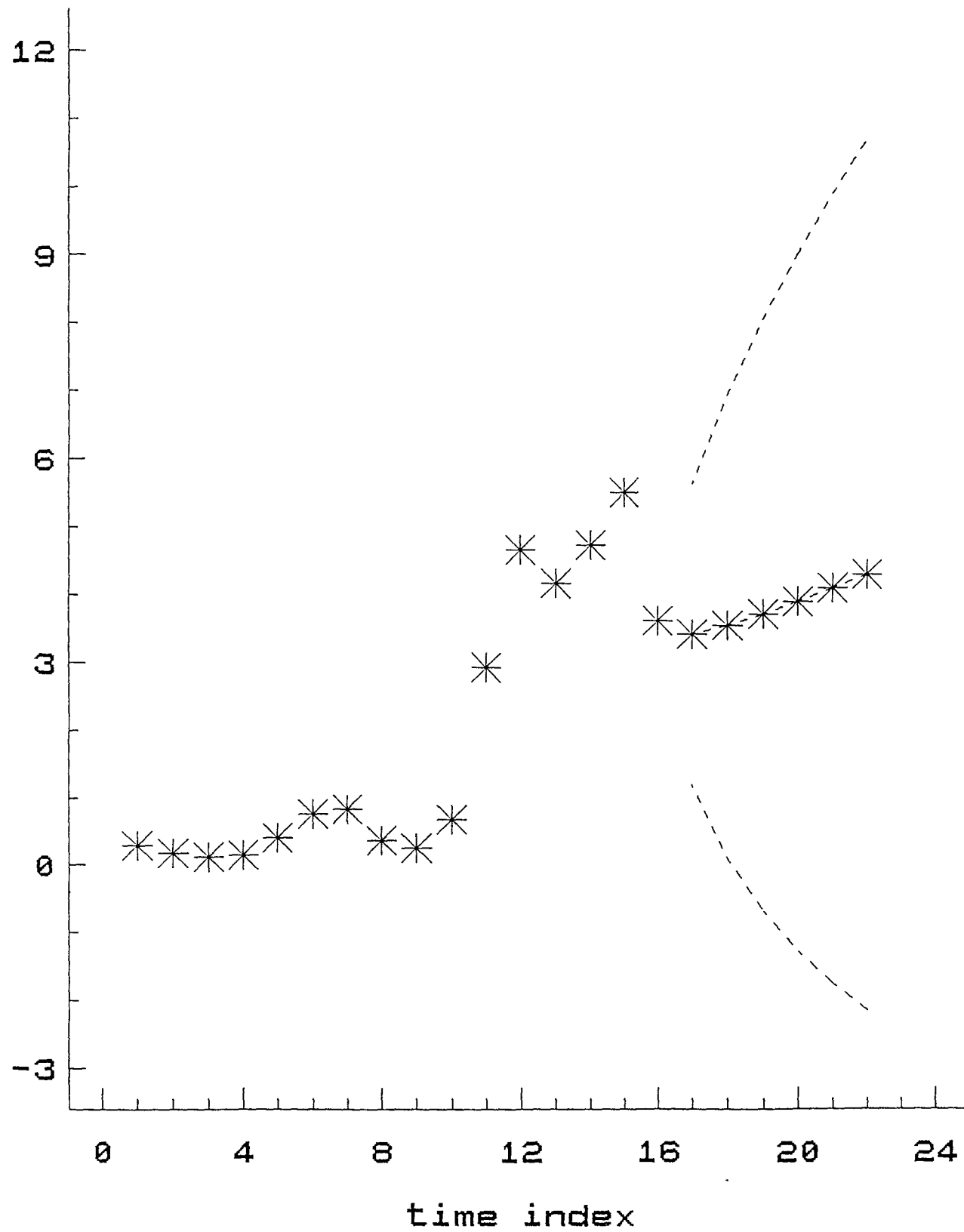
< 100000.

NATIONAL BANK

Plot of Forecast Function with 95 Percent Limits

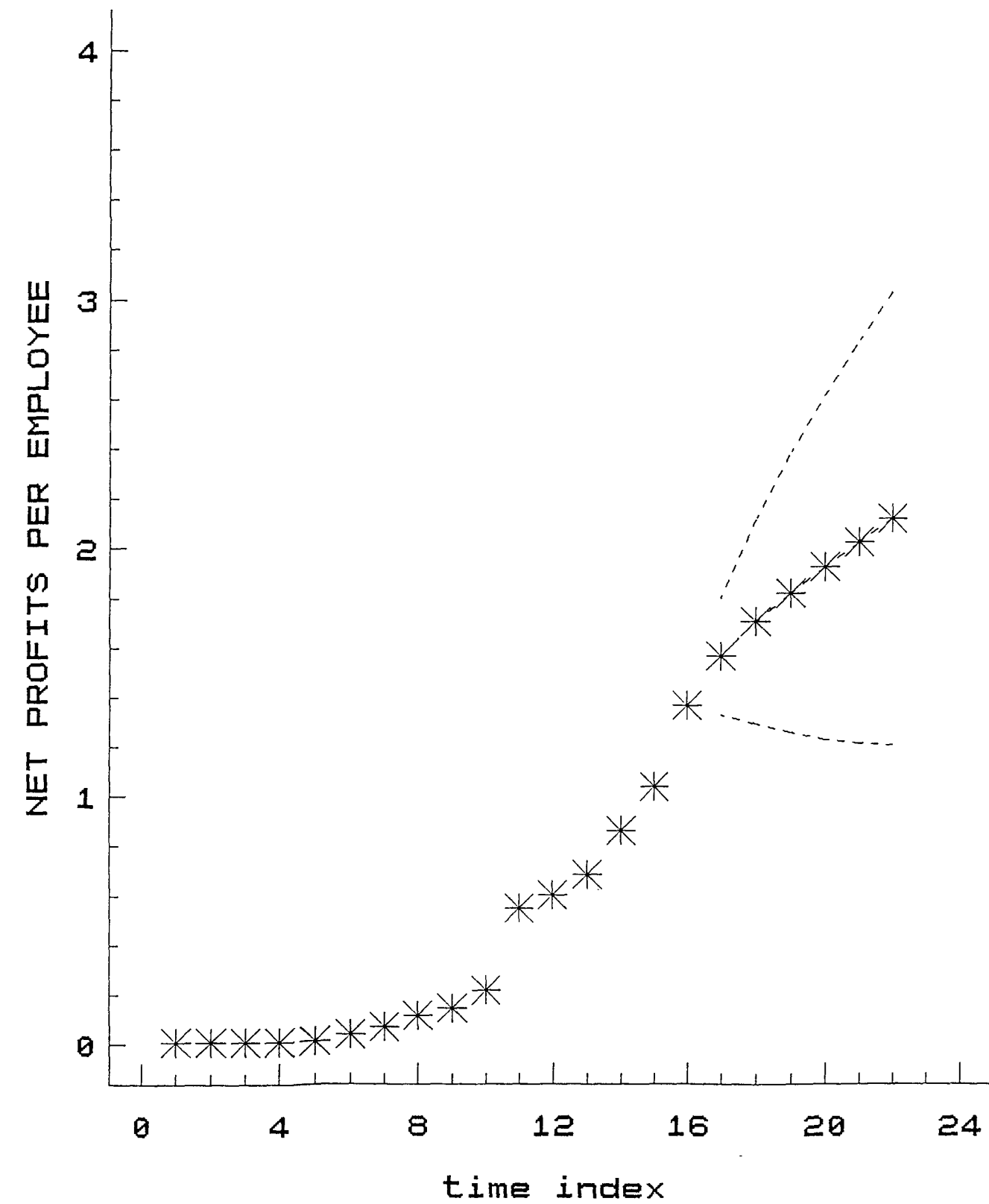
1.0E6)

COMMERCIAL BANK

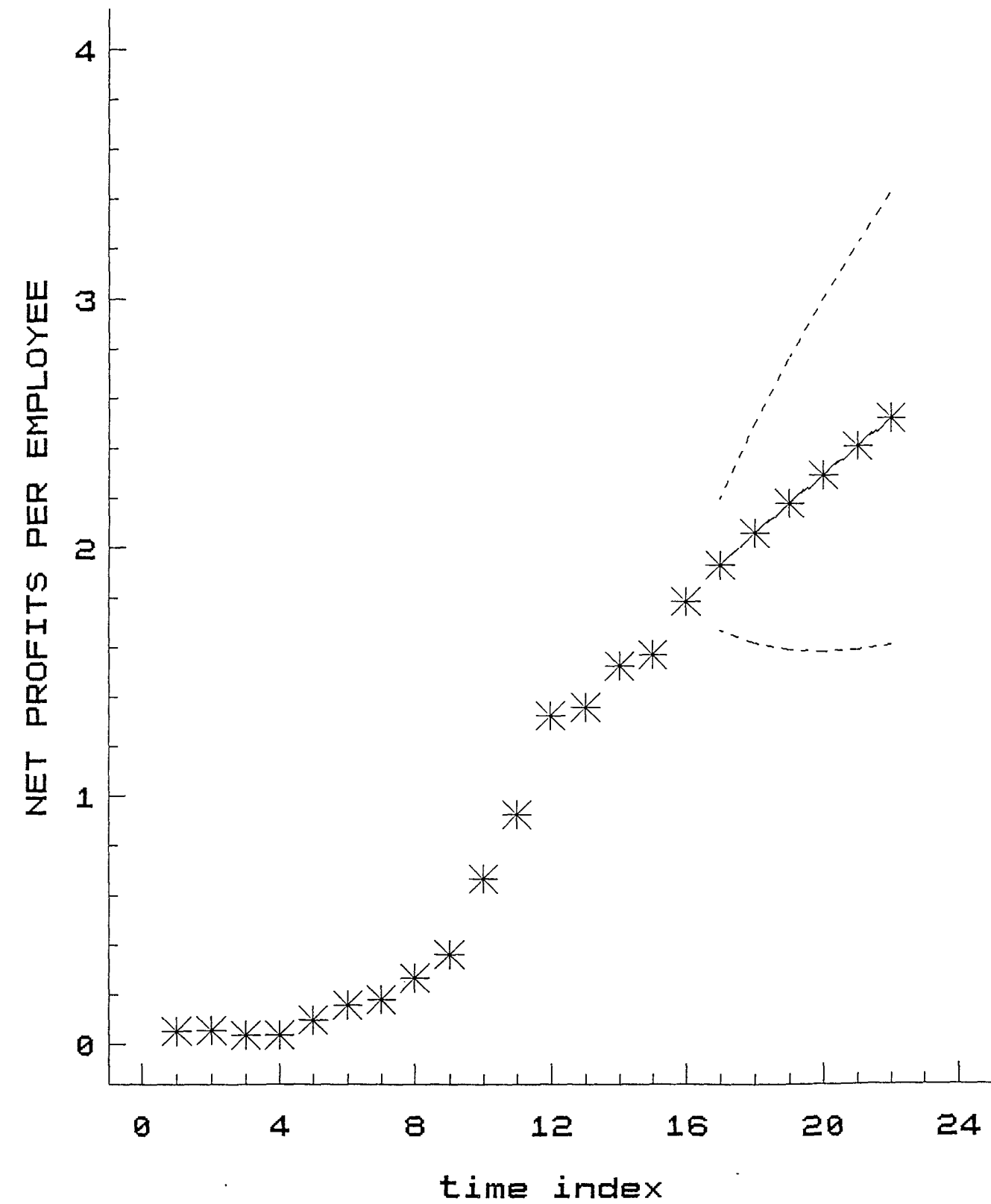
Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

(X 1.0E7)

Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

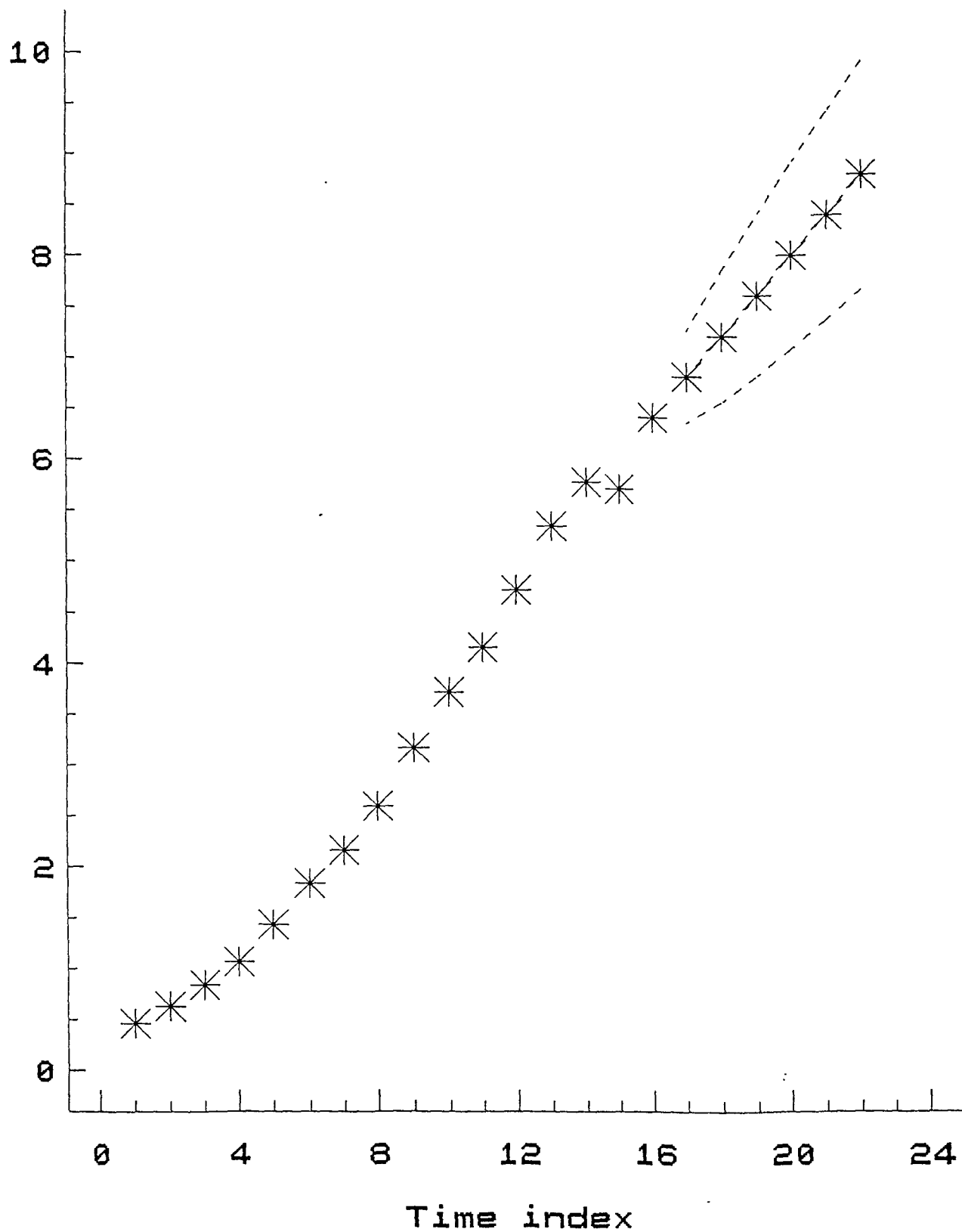
X 1.0E7)

Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

204

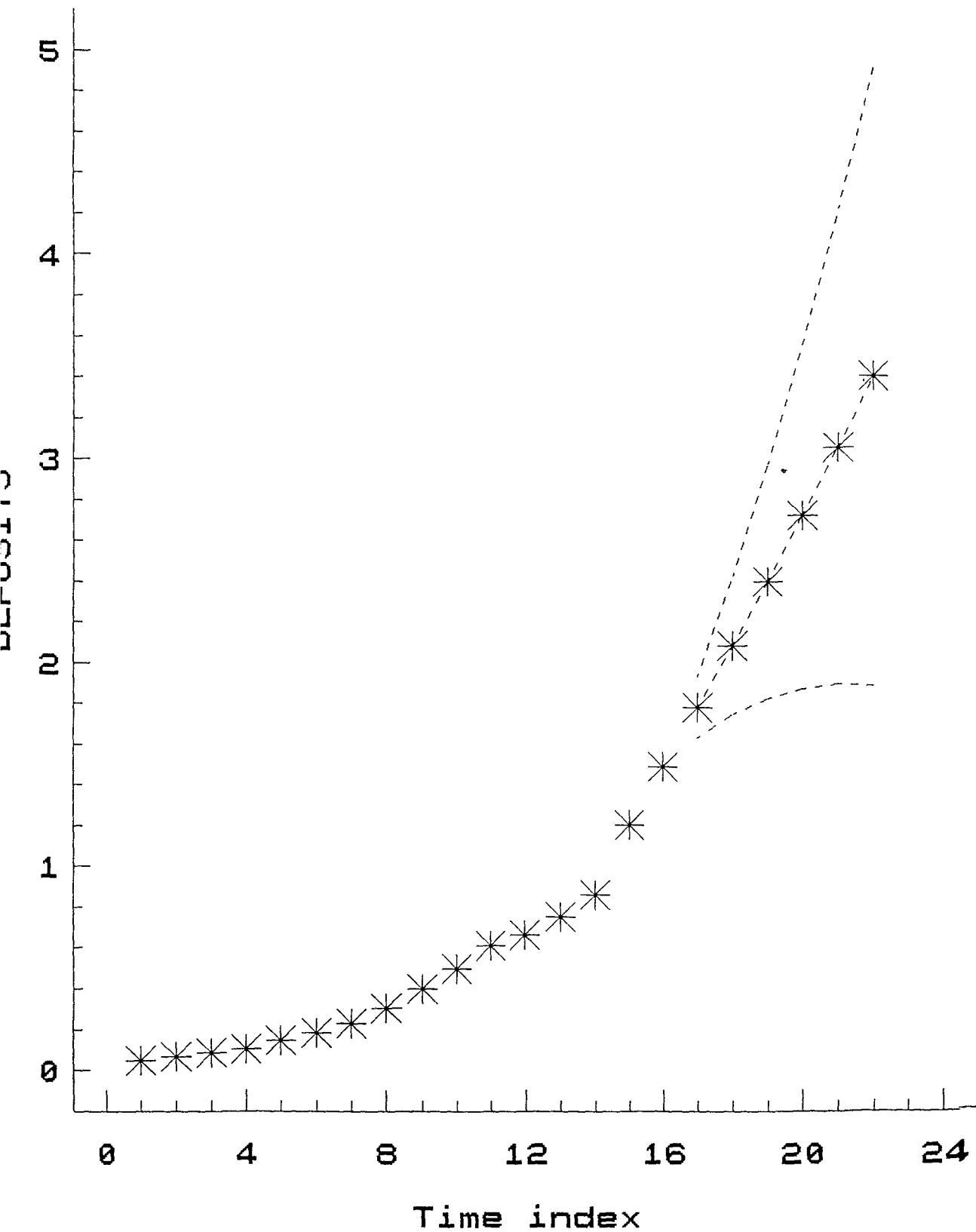
1.0E12)

ATIONAL BANK

Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

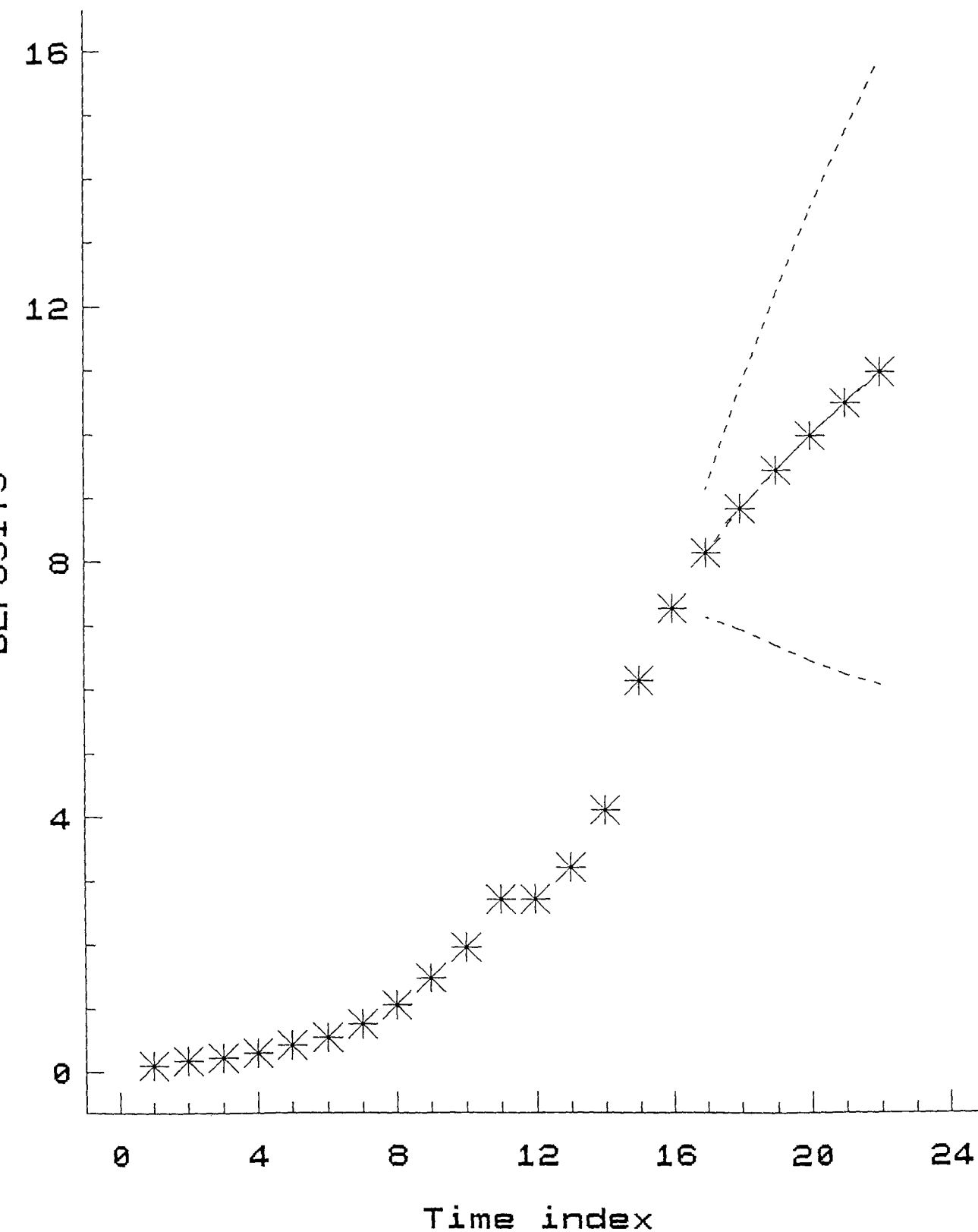
1.0E12)

ALPHA CREDIT BANK

Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

1.0E11)

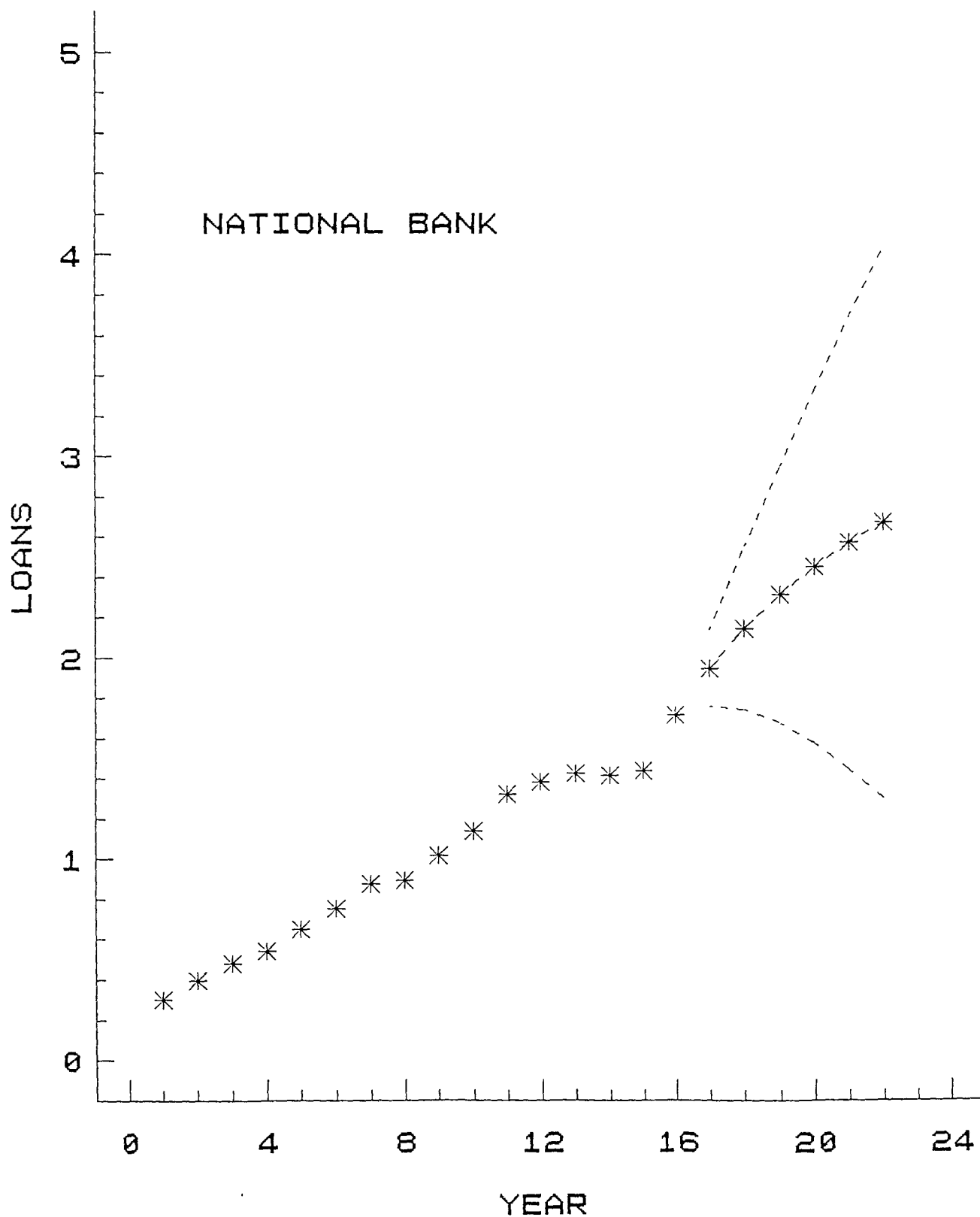

ERGO BANK

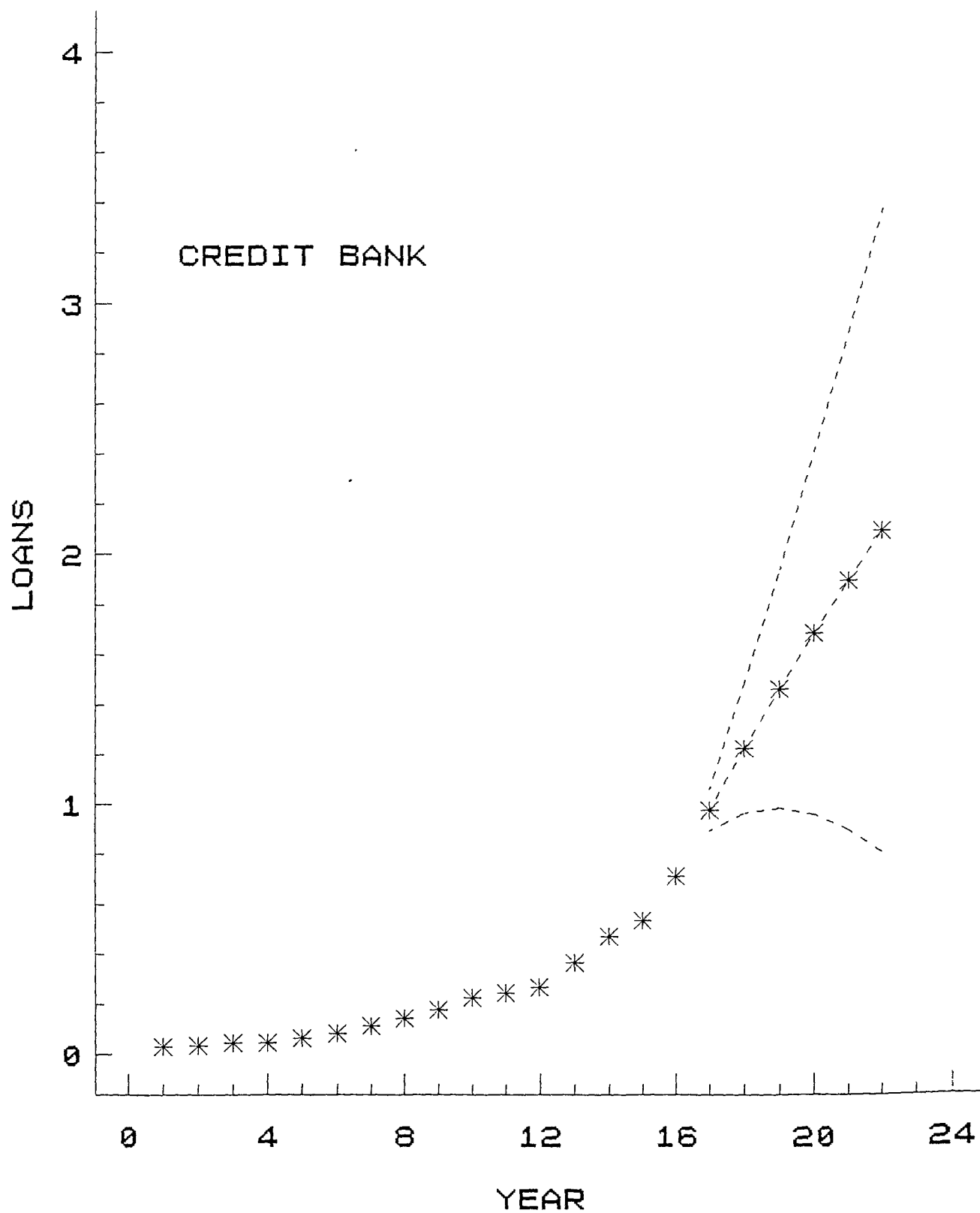
Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

(X 1.0E12)

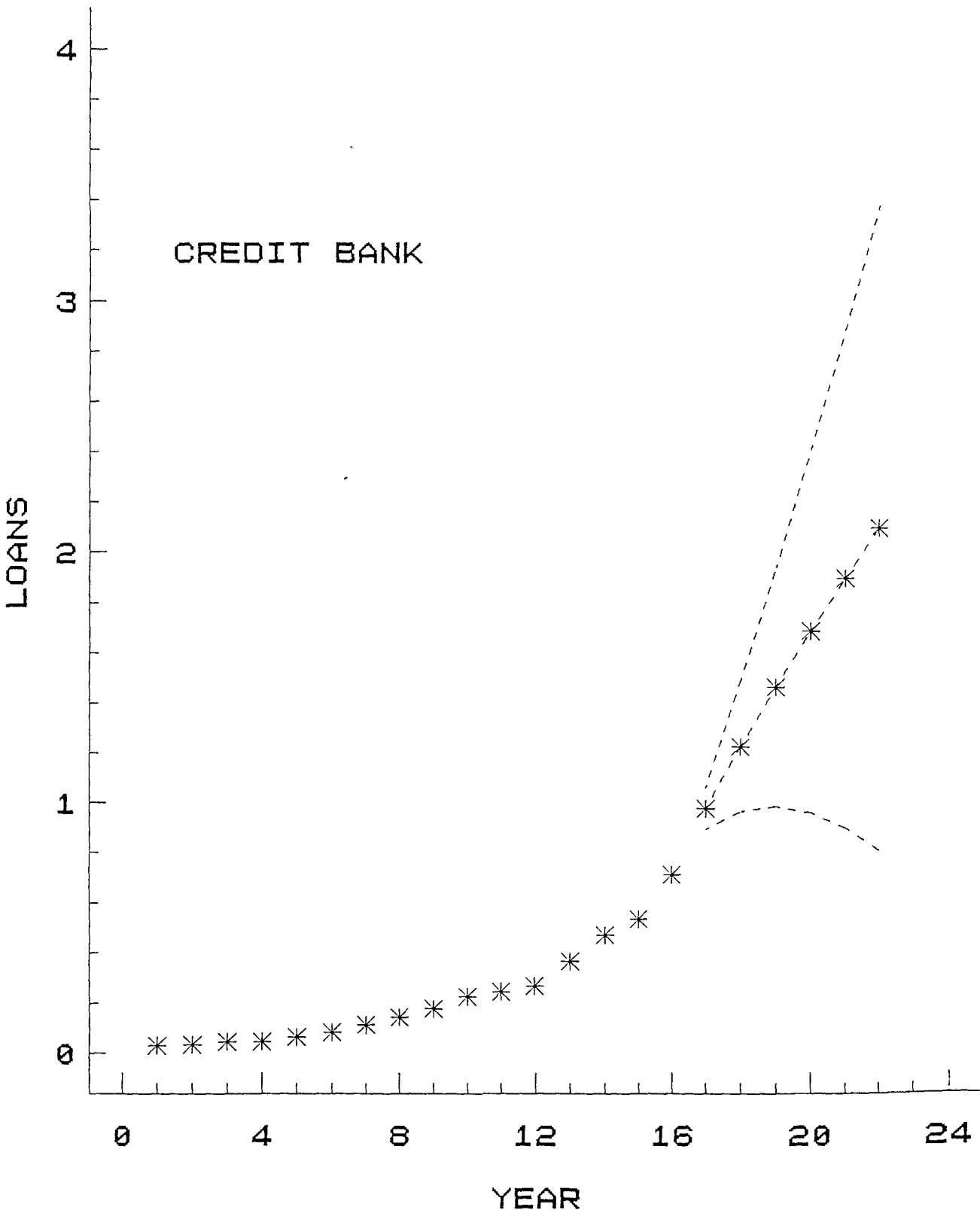
Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

(X 1.0E12)

Plot of Forecast Function
with 95 Percent Limits

< 1.0E12>

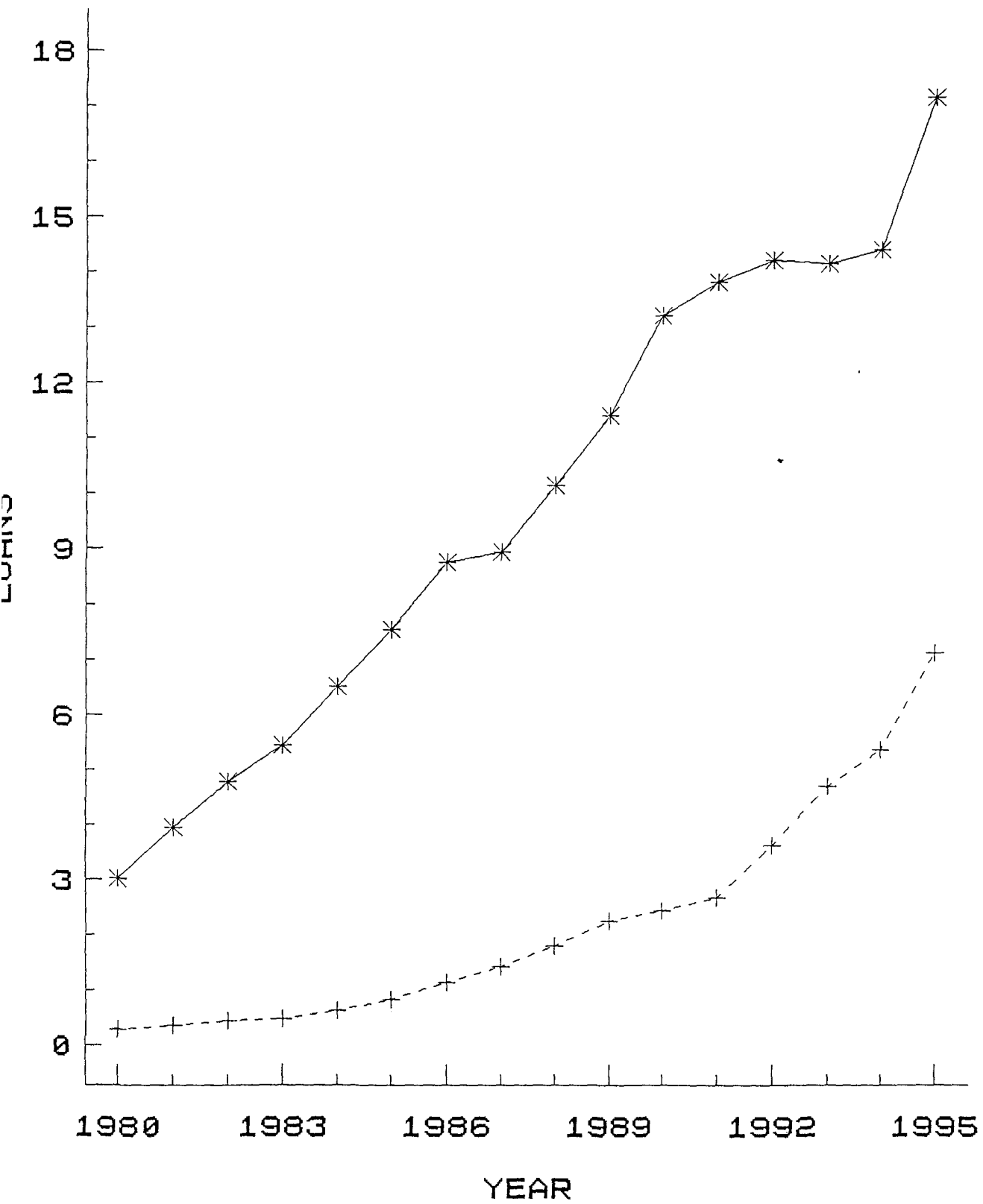

Multiple X-Y Plot

* NATIONAL BANK

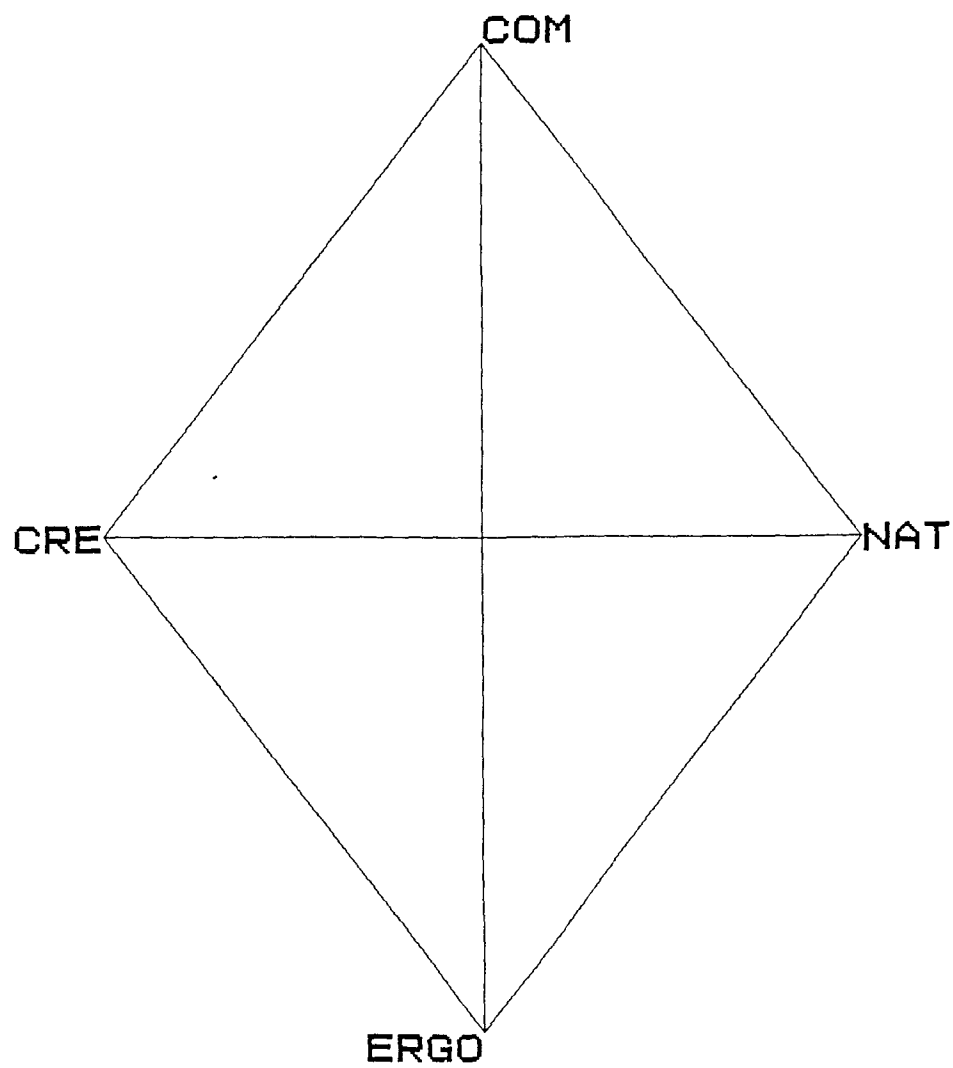
+ CREDIT BANK

(1.0E11)

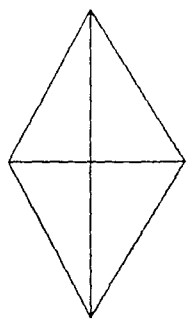

STAR SYMBOL PLOT OF
NET PROFITS PER EMPLOYEE

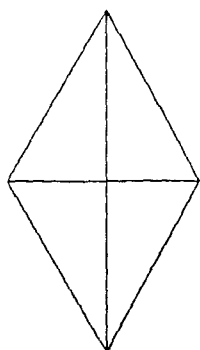
211

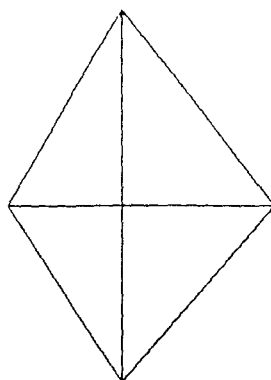
PLOT KEY

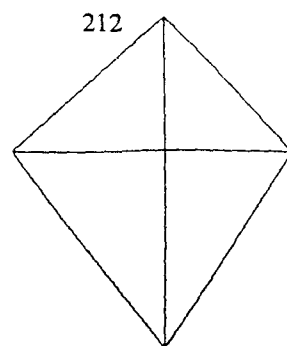
92

93

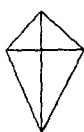
94

95

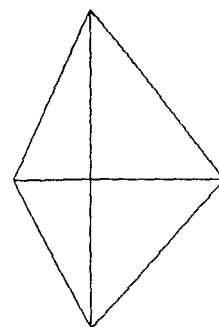
88

89

90

91

84

85

86

87

80

81

82

83

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

- 3.1. Ισολογισμοί Τραπεζών 1980 – 1995.
- 3.2. Αριθμοί Υπαλλήλων Τραπεζών 1980 – 1995.
- 3.3. Αριθμοί Υποκαταστημάτων Τραπεζών
1980 – 1995.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1980	1981	1982	1983
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
Διαθέσιμα	195 512 538 376	282 411 538 736	397 667 492 032	573 223 564 837
Χορηγήσεις	301 986.897 817	394 187 859 735	477 650 309 476	542 818 659 793
Ομολογίες	4 738 828.551	8 921 167 138	12 733 609 948	11 703.105 184
Μετοχές	15 704 774 471	16 628 169 016	24 017 223 663	25.203 170 140
Πάγια στοιχεία	7.778 003.589	9 024 524.058	22 312 342.956	23 334 498 344
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	47 220 082 354	59 787 874 402	84 019 261.349	121 339 311 862
Σύνολο ενεργητικού	572.941.125.158	770.961.133.085	1.018.400.239.424	1.297.622.310.160
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
Μετοχικό κεφάλαιο	13 852.945 700	13 852 945 700	27 399 235 276	27 399 235 276
Αποθεματικά	6 741 816 003	6 957 068 088	11 747 937 081	13 189 488 444
Καταθέσεις	457 433 203 291	628.384 008 361	840.349 116 743	1 066 534 001 537
Λοιπά στοιχεία παθητικού	94 913 160 164	121 767 110 936	138 903 950 324	190 499 584 903
Σύνολο παθητικού	572.941.125.158	770.961.133.085	1.018.400.239.424	1.297.622.310.160
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ				
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	18.748 594 992	23 674 170 453	28 356 525 094	35 140 495 630
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	1 806 646 561	1 431 108 785	2 743 546 341	3 243 063 899
Γενικά έξοδα διοίκησης	10 569 112 810	13 714 066 653	17 417 928 925	22 337 169 289
Αποσβέσεις	335 250 000	402 635 000	710 090 000	825 000 000
Προβλέψεις	2 646 000 000	3 092 000 000	3 863 580 000	4 393 960 000
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.663.938.251	3.042.556.548	2.582.605.869	3.725.939.904
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ				
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2 663 938 251	3 042 556 548	2 582 605 869	3 725.939 904
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	4 824 652	15 383 203	8 894 201	15 939 820
Αποθεματικά	300 000 000	360 000 000	390 000 000	450 000.000
Μερίσματα	2 349 599 700	2 685 256 800	2.181 771 500	3 272 657 250
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	3 780 000	3 788 750	3.788 750	4 042 500
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	15 383.203	8 894 201	15 939.820	15 179 974
Σύνολο κερδών προς διάθεση	2.668.762.903	3.057.939.751	2.591.500.070	3.741.879.724

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1987	1988	1989
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	1 386 562 907 045	1 687 984.955 995	2 013 344 641 748
Χορηγήσεις	894 409 208.758	1 013 886 069.349	1 140 529 478 685
Ομολογίες	102 237 382 774	117 036 807.754	153 663.703 490
Μετοχές	104 489 405 808	126 868 359 908	135 351 266.131
Πάγια στοιχεία	33 309 177 599	70 411 166 239	71 265 630 693
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	413 363 059 716	482 418 975 825	608 785 030 321
Σύνολο ενεργητικού	2.934.371.141.700	3.498.606.335.070	4.122.939.751.068
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	27 399 235 276	62.183 244 654	62 183 244 654
Αποθεματικά	14 603 292 261	18 053 912 010	24 427 606 186
Καταθέσεις	2.592.463 577 039	3 171 684 489 527	3 711 930.735 747
Λοιπά στοιχεία παθητικού	299 905 037.124	246 684 688 879	324 398.164 481
Σύνολο παθητικού	2.934.371.141.700	3.498.606.335.070	4.122.939.751.068
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	45 907 253 790	71 703 505 594	75 723 842 107
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	21 473 138 373	10 915 709 874	18 018.584 294
Γενικά έξοδα διοίκησης	46.534.761 761	58 060 380.418	67 564 743 863
Αποσβέσεις	1 606 619.000	2 349 465 000	3 243 265 000
Προβλέψεις	5 573 000 000	5.835 000 000	10 021 230 000
Καθαρά κέρδη χρήσεως	4.053.186.401	3.637.924.634	26.864.244
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	4 053 186 401	3 637 924 634	26 864 244
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	20 222 504	20 407 355	23.360 819
Αποθεματικά	340 000.000	330 000 000	50 225.063
Μερίσματα	3 709 011 550	3 298.838 670	-
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	3 990.000	6 132 500	-
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	20 407 355	23 360 819	-
Σύνολο κερδών προς διάθεση	4.073.408.905	3.658.331.989	50.225.063

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1990	1991	1992
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	2.181.114.359.244	1.566.086.814.342	1.288.235.506.652
Χορηγήσεις	1.321.881.390.394	1.383.411.704.211	1.422.884.074.255
Ομολογίες	130.701.522.973	1.196.737.860.345	1.975.020.657.259
Μετοχές	150.779.793.905	194.922.528.378	267.858.365.847
Πάγια στοιχεία	72.016.728.992	73.880.031.005	90.684.637.246
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	801.079.293.840	1.141.990.372.777	1.442.011.725.186
Σύνολο ενεργητικού	4.657.573.089.348	5.557.029.311.058	6.486.694.966.445
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	62.183.244.654	98.667.693.698	98.667.693.458
Αποθεματικά	33.215.057.107	52.071.265.478	62.334.811.124
Καταθέσεις	4.162.544.591.844	4.722.664.588.955	5.356.751.286.567
Λοιπά στοιχεία παθητικού	399.630.195.743	683.625.762.927	968.941.175.296
Σύνολο παθητικού	4.657.573.089.348	5.557.029.311.058	6.486.694.966.445
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	74.969.798.405	95.780.508.087	73.336.615.346
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	21.972.667.203	-95.581.571.787	75.077.650.528
Γενικά έξοδα διοίκησης	79.538.045.199	90.051.576.857	98.388.768.698
Αποσβέσεις	3.047.411.000	3.202.142.158	3.708.846.471
Προβλέψεις	7.034.247.165	45.918.521.587	9.607.118.223
Καθαρά κέρδη χρήσεως	-12.269.594.773	43.137.812.266	22.500.765.845
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	-	43.137.812.266	22.500.765.845
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	-	-12.269.594.773	6.077.874
Αποθεματικά	-	17.083.411.258	13.116.000.000
Μερίσματα	-	8.755.275.685	6.670.985.641
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	-	5.216.256	6.435.451
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	-	6.077.874	13.422.244
Σύνολο κερδών προς διάθεση	-	30.868.217.493	22.506.843.719

3.1.β. Ισολογισμοί Εμπορικής Τραπέζης 1980 – 1995

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1980	1981	1982	1983
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
Διαθέσιμα	58 891 426.603	87 483 341 132	120 126 168.314	150 802 968 704
Χορηγήσεις	85 622 709 828	104.094 534 060	123 338 283 624	142 264 193 020
Ομολογίες	3 042 617 769	4 829 236 776	6 085 183 206	5 818 030 476
Μετοχές	799 028 596	817 423 862	1 221 446 168	1 366 055 714
Πάγια στοιχεία	1 722.858 997	2 109 457 125	5 214 459.707	5 637 494.450
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	15 506 117 408	21.306 251 057	30 407 996 266	39 062 882 906
Σύνολο ενεργητικού	165.584.759.201	220.640.244.012	286.393.537.285	344.951.625.270
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
Μετοχικό κεφάλαιο	1 459.642.055	1 459 642.055	4 203 157 750	4 203 157 750
Αποθεματικά	7 450 238.007	7 822 593 007	8 869 804 298	9 675 820 900
Καταθέσεις	131 747 293.528	179.761 022 901	234 082 972 758	284 254 078 617
Λοιπά στοιχεία παθητικού	24 927 585 611	31 596 986 049	39 237 602 479	46 818 568 003
Σύνολο παθητικού	165.584.759.201	220.640.244.012	286.393.537.285	344.951.625.270
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ				
Μικτά κέρδη από συνήθειες τραπεζικές εργασίες	6 320 872 093	7 606 939 834	9 349 134 737	11 584 319 064
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	247.612.704	304 120 023	350 117 992	419 818 650
Γενικά έξοδα διοίκησης	3 844 045 134	5 130 603 666	7 086 640 530	8 780 407 766
Αποσβέσεις	62 532 000	61.779 000	137.944 000	163 414 000
Προβλέψεις	585 000 000	802 490 000	825 350 000	753 000 000
Καθαρά κέρδη χρήσεως	1.444.637.017	947.108.397	648.366.864	870.183.014
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΑΩΝ				
Καθαρά κέρδη χρήσεως	1 444 637 017	947 108 397	648 366 864	870 183.014
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	2 713 716	2 192 233	1 586 422	3 015 552
Αποθεματικά	679 232.000	372 355.000	262 500 000	258 500 000
Μερίσματα	764 210 500	573 157 875	382 105 250	611 368 400
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	1 716 000	2 201 333	2 332.484	2 674 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	2.192 233	1 586 422	3 015 552	656 166
Σύνολο κερδών προς διάθεση	1.447.350.733	949.300.630	649.953.286	873.198.566

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1987	1988	1989
<u>ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ</u>			
Διαθέσιμα	383.146.317.882	447.516.380.901	597.099.400.753
Χορηγήσεις	289.284.087.844	353.862.230.602	423.798.918.398
Ομολογίες	26.348.159.898	30.068.092.654	31.272.024.200
Μετοχές	3.645.814.873	5.250.947.162	5.452.463.141
Πάγια στοιχεία	10.958.238.162	21.856.286.827	22.931.278.464
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	52.091.382.744	63.640.769.139	54.171.159.906
Σύνολο ενεργητικού	765.474.001.403	922.194.707.285	1.134.725.244.862
<u>ΠΑΘΗΤΙΚΟ</u>			
Μετοχικό κεφάλαιο	4.203.157.750	12.609.473.250	12.609.473.250
Αποθεματικά	18.095.674.312	20.659.436.747	25.513.184.681
Καταθέσεις	656.083.012.999	798.476.308.313	1.020.547.976.294
Λοιπά στοιχεία παθητικού	87.092.156.342	90.449.488.975	76.054.610.637
Σύνολο παθητικού	765.474.001.403	922.194.707.285	1.134.725.244.862
<u>ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ</u>			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	29.508.242.276	34.764.689.903	42.164.731.599
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	817.579.518	1.013.901.648	2.130.856.826
Γενικά έξοδα διοίκησης	17.564.906.115	24.453.710.467	31.070.020.796
Αποσβέσεις	390.578.000	729.580.897	1.300.344.073
Προβλέψεις	1.840.000.000	2.416.000.000	2.665.000.000
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.452.808.241	1.705.703.263	4.825.444.250
<u>ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ</u>			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.452.808.241	1.705.703.263	4.825.444.250
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	5.557.186	5.758.515	2.674.564
Αποθεματικά	157.640.412	100.285.164	2.414.348.381
Μερίσματα	2.292.631.500	1.604.842.050	2.407.263.075
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	2.335.000	3.660.000	3.935.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	5.758.515	2.674.564	2.572.358
Σύνολο κερδών προς διάθεση	2.458.365.427	1.711.461.778	4.828.118.814

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1990	1991	1992
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	709.130.833.810	795.487.131.285	862.754.116.456
Χορηγήσεις	494.734.511.767	578.889.100.674	538.101.182.783
Ομολογίες	47.341.561.858	45.392.212.902	241.169.426.712
Μετοχές	3.626.144.442	6.694.488.389	8.450.706.482
Πάγια στοιχεία	23.225.260.720	25.774.081.752	33.365.791.017
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	73.026.343.015	99.316.732.155	107.996.304.595
Σύνολο ενεργητικού	1.351.084.655.612	1.551.553.747.157	1.791.837.528.045
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	23.958.000.000	23.958.000.000	23.958.000.000
Αποθεματικά	58.791.131.876	74.986.462.933	95.748.804.213
Καταθέσεις	1.166.381.019.813	1.314.163.651.123	1.452.517.969.217
Λοιπά στοιχεία παθητικού	101.954.503.923	138.445.633.101	219.612.754.615
Σύνολο παθητικού	1.351.084.655.612	1.551.553.747.157	1.791.837.528.045
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	49.668.080.972	76.203.323.274	76.898.290.047
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	26.311.938.398	7.052.740.239	7.953.965.025
Γενικά έξοδα διοίκησης	34.772.859.513	41.046.651.700	45.941.707.991
Αποσβέσεις	1.381.767.674	1.835.765.020	2.426.903.165
Προβλέψεις	18.562.998.571	6.915.949.500	3.941.999.463
Καθαρά κέρδη χρήσεως	20.104.732.002	32.036.684.449	29.552.496.944
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	20.104.732.002	32.036.684.449	29.552.496.944
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	2.572.358	6.027.655	9.603.404
Αποθεματικά	15.087.686.705	23.025.784.700	15.692.378.271
Μερίσματα	5.009.400.000	9.002.400.000	7.695.600.000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	4.190.000	4.924.000	4.485.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	6.027.655	9.603.404	19.637.077
Σύνολο κερδών προς διάθεση	20.107.304.360	32.042.712.104	29.562.100.348

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1984	1985	1986
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	207 763 855 634	278 209 839 551	287 421 876 703
Χορηγήσεις	182 579.474 124	224 602 964 160	260 049.996.670
Ομολογίες	5 532 667 985	5 239 429 092	7 791 093 587
Μετοχές	1 387 897 384	1 413 670 711	3 247.152 097
Πάγια στοιχεία	6517537695	7 147 289 919	7 358.034 467
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	67 305 491 442	112 366 568 453	133 846.135 534
Σύνολο ενεργητικού	471.086.924.264	628.979.761.886	699.714.289.058
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	4 203.157 750	4 203 157 750	4 203 157 750
Αποθεματικά	11 330.928 900	14.509 393 890	17 938 033 900
Καταθέσεις	360 252 770 870	477 608 077 195	545 617 391.033
Λοιπά στοιχεία παθητικού	95 300 066 744	142 659 133 051	131 955 706 375
Σύνολο παθητικού	471.086.924.264	638.979.761.886	699.714.289.058
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	17 810 083 424	24 355 956 655	29 467 971 214
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	493 804 291	602 566 084	722 331 494
Γενικά έξοδα διοίκησης	11 022.145 879	13 058 133 601	15 447 607 137
Αποσβέσεις	212.015 000	294 224 000	359 064 000
Προβλέψεις	1 229 000 000	1 470 000 000	1 713.000 000
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.502.161.331	4.769.286.761	5.572.785.730
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2 502.161 331	4.769 286 761	5.572.785 730
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	656 166	4 655 447	3.578 156
Αποθεματικά	1 655 108 000	3.178 465 000	3 428.640 000
Μερίσματα	840 631 550	1 589 557 840	2.139 789 400
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	2 422 500	2.341 212	2 377 300
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	4 655.447	3.578 156	5 557 186
Σύνολο κερδών προς διάθεση	2.502.817.497	4.773.942.208	5.576.363.886

3.1.γ. Ισολογισμοί Alpha Τραπέζης Πίστεως 1980 - 1995

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1980	1981	1982	1983
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
Διαθέσιμα	25 982 508.706	36 738.028 229	49 728.347 450	61 062.168.252
Χορηγήσεις	29 443.939 409	34 917 411 711	43 505.332.847	47 049 570 163
Ομολογίες	820.599.442	1.824 985 804	1.967.980.938	1 851 711.297
Μετοχές	0	630.918 263	1 233.113.331	1 258 358 296
Πάγια στοιχεία	1 669 962 000	2.337 648 000	4.433 489 000	4.606.894.000
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	5 548.651.136	6.341.751.108	9 136 612 255	11 180.368.581
Σύνολο ενεργητικού	63.465.660.693	82.790.743.115	110.004.875.821	127.009.070.589
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
Μετοχικό κεφάλαιο	660.000 000	660 000 000	2 640 000 000	2 640.000.000
Αποθεματικά	536.398.026	550.398 026	453.385.000	412 907 000
Καταθέσεις	49.481 681.978	66.296 686 074	85 408 635 269	103.763 027 721
Λοιπά στοιχεία παθητικού	12.787 580.689	15.283.659.015	21 502 855 552	20.193.135 868
Σύνολο παθητικού	63.465.660.693	82.790.743.115	110.004.875.821	127.009.070.589
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ				
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	2.541.658.445	3 008 336 764	3 403.497.012	4 167 263.717
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	6 621 670	14.590.673	385.899 964	526 422 846
Γενικά έξοδα διοίκησης	1 610 536 607	2 067 480.750	2.802 327 187	3.620 222 821
Αποσβέσεις	132 531.591	140 399.508	237 806 006	226.227 254
Προβλέψεις	204.826 215	254.775 942	332.776 719	43.516.836
Καθαρά κέρδη χρήσεως	206.427.310	225.622.000	195.414.791	188.633.563
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ				
Καθαρά κέρδη χρήσεως	206.427 310	225.622.000	195.414.791	188.633.563
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	648.664	1.575.974	957.974	-
Αποθεματικά	34.000 000	40.000.000	25.972.765	28 853 563
Μερίσματα	165.000 000	184 800.000	168 960 000	158 400.000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	6 500.000	1.440.000	1 440.000	1.380.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	1 575 974	957 974		
Σύνολο κερδών προς διάθεση	207.075.974	227.197.974	196.372.765	188.633.563

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1984	1985	1986
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	93.589.451.832	112.116.141.858	139.961.780.740
Χορηγήσεις	62.830.971.936	83.070.335.996	113.023.459.074
Ομολογίες	1.663.699.705	1.691.019.374	2.368.715.130
Μετοχές	1.428.295.813	1.606.270.549	2.312.742.480
Πάγια στοιχεία	4.740.582.000	5.247.868.000	6.085.466.000
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	12.161.502.760	16.217.028.265	23.630.770.545
Σύνολο ενεργητικού	176.414.504.046	219.948.664.042	287.382.933.969
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	2.640.000.000	2.640.000.000	2.640.000.000
Αποθεματικά	460.909.000	960.627.000	1.890.000.000
Καταθέσεις	146.194.535.643	134.735.790.953	232.335.755.663
Λοιπά στοιχεία παθητικού	27.119.059.403	81.612.246.089	50.517.178.306
Σύνολο παθητικού	176.414.504.046	219.948.664.042	287.382.933.969
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	4.828.793.447	6.641.280.761	9.045.731.805
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	603.113.026	537.832.490	552.161.609
Γενικά έξοδα διοίκησης	4.454.488.253	5.255.047.768	6.653.078.019
Αποσβέσεις	274.953.806	366.711.456	408.645.985
Προβλέψεις	405.938.191	644.284.677	840.647.838
Καθαρά κέρδη χρήσεως	321.264.221	760.420.620	1.841.021.314
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	321.264.221	760.420.620	1.841.021.314
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως			
Αποθεματικά	54.964.221	334.240.620	1.042.421.314
Μερίσματα	264.000.000	422.400.000	792.000.000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	2.300.000	3.730.000	6.600.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση			
Σύνολο κερδών προς διάθεση	321.264.221	760.420.620	1.841.021.314

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1987	1988	1989
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	186.339.727.437	239.822.066.577	290.829.699.928
Χορηγήσεις	141.496.384.455	178.840.008.954	224.744.336.484
Ομολογίες	5.348.086.668	14.252.790.131	17.621.972.395
Μετοχές	3.356.036.337	3.917.900.691	6.777.412.140
Πάγια στοιχεία	6.426.408.000	12.359.271.000	14.083.939.000
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	14.837.807.784	15.964.233.656	14.928.849.737
Σύνολο ενεργητικού	357.804.450.681	465.156.271.009	568.986.209.684
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	3.300.000.000	13.200.000.000	13.200.000.000
Αποθεματικά	4.064.766.000	6.144.238.000	8.494.385.000
Καταθέσεις	306.271.857.456	400.908.536.277	498.593.952.734
Λοιπά στοιχεία παθητικού	44.167.827.225	44.903.496.732	48.697.871.950
Σύνολο παθητικού	357.804.450.681	465.156.271.009	568.986.209.684
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	12.059.623.319	16.400.795.192	21.820.703.314
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	878.186.493	309.350.165	740.902.179
Γενικά έξοδα διοίκησης	7.895.535.933	10.273.002.219	12.760.939.930
Αποσβέσεις	605.701.956	926.563.455	1.028.381.788
Προβλέψεις	1.023.939.380	1.268.608.735	1.588.453.211
Καθαρά κέρδη χρήσεως	3.203.027.787	4.396.255.092	6.997.983.444
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	3.203.027.787	4.396.255.092	6.997.983.444
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως			0
Αποθεματικά	1.543.127.787	1.082.955.092	2.577.883.444
Μερίσματα	1.650.000.000	3.300.000.000	4.400.000.000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	9.900.000	13.300.000	20.100.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση			0
Σύνολο κερδών προς διάθεση	3.203.027.787	4.396.255.092	6.997.983.444

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1990	1991	1992
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	413 310.820.569	91 461.042.110	136.129 439.599
Χορηγήσεις	244 674.239.372	265.604.393.483	351 204.750 910
Ομολογίες	9 954 923.697	197 998 639.459	304 519.422 730
Μετοχές	17.458 154 083	4 567 994 813	1 987 384 114
Πάγια στοιχεία	18.120 325 000	27 975 879 000	33.821 921 000
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	20 747 083 975	233 918.473 591	225.851 558 038
Σύνολο ενεργητικού	724.265.546.696	821.526.422.456	1.053.514.476.391
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	14 850.000.000	14.850.000 000	14.850 000 000
Αποθεματικά	28.425.661.630	32.602 756 863	37 604.806 777
Καταθέσεις	613.339 209 003	663.110 977 773	751.402 156 041
Λοιπά στοιχεία παθητικού	67 650.676.063	110 962.687 820	249 657 513.573
Σύνολο παθητικού	724.265.546.696	821.526.422.456	1.053.514.476.391
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	34 992 560.394	39 280 855.820	46.053 071 621
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	1 519.607.008	1 535.600.398	1 626 872.205
Γενικά έξοδα διοίκησης	15.719.375.575	18.903 712.107	22 134.353 699
Αποσβέσεις	1 289 134.654	2.569 778 095	3 672 024 167
Προβλέψεις	1 836 146 729	2 097 618.856	2 794.335 443
Καθαρά κέρδη χρήσεως	18.235.436.294	20.302.606.756	23.836.536.739
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	18 235.436.294	20.302.606 756	23.836 536 739
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	0	822 751.370	991 675 137
Αποθεματικά	6.494.484 924	6.242 002.989	11 971.841 653
Μερίσματα	10.890 000.000	13 860.000 000	10.890 000 000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	28 400.000	31 680.000	28.800 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	822.751.370	991 675 137	1 937 570 223
Σύνολο κερδών προς διάθεση	18.235.436.294	21.125.358.126	24.828.211.876

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1993	1994	1995
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	135 879 952.329	211.686.827 344	284 381 459 000
Χορηγήσεις	469 648.212 812	522 500 286 457	710 809.586 000
Ομολογίες	470.929 555 269	6 027 001 691	46 819.647 000
Μετοχές	2 698.802 858	1 864 940 847	1.362.384.000
Πάγια στοιχεία	36.804 147.000	44 150 633.000	43 699.081 000
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	249.745.227.078	860 903.008.448	988 211.940.000
Σύνολο ενεργητικού	1.365.705.897.346	1.647.132.697.787	2.075.284.097.000
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	14.850 000.000	64 350 000 000	64 350.000 000
Αποθεματικά	42.485 078 325	35 848.579 789	51.637 300 000
Καταθέσεις	861 182.456 273	1.206 152 858 514	1.489.540.999.000
Λοιπά στοιχεία παθητικού	447 188 362 748	340.781 259.484	469 755.798.000
Σύνολο παθητικού	1.365.705.897.346	1.647.132.697.787	2.075.284.097.000
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	62.805 803.050	34 082.760.377	56 208 005.000
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	491 320.458	57 838.446	20 589.000
Γενικά έξοδα διοίκησης	27 654.781.454	34 236.331.331	41.269 592.000
Αποσβέσεις	4 887.803.102	6.761 270.922	8.475.821.000
Προβλέψεις	3 671 095 793	4 519 246.808	6 160.574 000
Καθαρά κέρδη χρήσεως	30.012.421.375	38.083.791.923	50.796.052.000
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	30.012.421 375	38.083.791 923	50.796 052 000
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	1.937.570 223	3 214.801 770	2.907.833 000
Αποθεματικά	14 271 283.923	10 679.946 935	15.688 500 000
Μερίσματα	13.860.000.000	18.810.000 000	21 780 000 000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	36.000 000	43.200 000	48.000 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	3.782.707 875	2 907 833.211	3.574 441.000
Σύνολο κερδών προς διάθεση	31.949.991.598	32.440.980.146	41.090.941.000

3.1.δ. Ισολογισμοί Τραπέζης Εργασίας 1980 – 1995

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1984	1985	1986
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	32 085 700 861	42 261 107 686	55 843 374.890
Χορηγήσεις	18.198.280.306	22.804.193.789	32 438 351.731
Ομολογίες	484.641.050	476.552.750	468 285.350
Μετοχές	88.492.048	150.769.098	354 585.498
Πάγια στοιχεία	1.264.575.368	1 393.849 241	1 655 187.534
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	827 521.430	2 842.196.457	8.460.872 252
Σύνολο ενεργητικού	52.949.211.063	69.928.669.021	99.220.657.255
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	1 034 400.000	1 034 400.000	1 034 400 000
Αποθεματικά	505 000 000	1 030 000 000	1.485.000 000
Καταθέσεις	42 026 562 052	54.958 693 259	75.100 585.237
Λοιπά στοιχεία παθητικού	9.383.249.011	12 905.575 762	21 600.672 018
Σύνολο παθητικού	52.949.211.063	69.928.669.021	99.220.657.255
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	2.413 522 081	3 282 970.931	4 094.108 264
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	149 678 104	174 067.489	167.098 118
Γενικά έξοδα διοίκησης	1 475.521.378	1 788 569 369	2.164.185.829
Αποσβέσεις	117.316.128	126 855.048	153.255 563
Προβλέψεις	123.255.568	168.116.993	215 362.558
Καθαρά κέρδη χρήσεως	835.806.753	1.364.286.035	1.709.841.268
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	835.806.753	1 364 286.035	1 709.841 268
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	49.534	141 287	92 322
Αποθεματικά	228.380.000	597 000 000	612 500.000
Μερίσματα	600 000 000	680 000 000	960 000 000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	7.335.000	7 335 000	7 335 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	141 287	92.322	98 590
Σύνολο κερδών προς διάθεση	835.856.287	1.364.427.322	1.709.933.590

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1990	1991	1992
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	201 250 571 030	287 273.302.319	312 341 043.245
Χορηγήσεις	113 071 320.539	124 261 331 865	170.000.304.063
Ομολογίες	5.904.975.500	12 573 996.782	20 221.786 799
Μετοχές	5 212.378.036	8.398.542.100	8.964 017.598
Πάγια στοιχεία	7 873.043.619	10.861.484.906	14.071 085.740
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	3 938.826.977	15.472.432.424	15 397 096 240
Σύνολο ενεργητικού	337.251.115.701	458.841.090.396	540.995.333.685
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	3 442.800 000	14 496 000 000	14.496 000 000
Αποθεματικά	21 014.129.706	14 160 385.774	20.001 948 397
Καταθέσεις	270 868 022.920	270 864 104.553	320.322.465 824
Λοιπά στοιχεία παθητικού	41 926 163.075	159 320 600 069	186 174.919.464
Σύνολο παθητικού	337.251.115.701	458.841.090.396	540.995.333.685
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	20 794.206.162	15.013 512 224	18 914.462 572
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	1 246.118.201	949.271 418	427.851 960
Γενικά έξοδα διοίκησης	7.104 884.456	8.524.598 260	10 223.236 434
Αποσβέσεις	652 462.364	950.412 341	1.567.980.980
Προβλέψεις	756.072.893	878.898.822	1 137 991 318
Καθαρά κέρδη χρήσεως	13.429.817.227	20.751.938.993	23.042.013.782
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	13 429 817 227	20.751 938.993	23 042 013.782
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	37.488	98 681	20.464
Αποθεματικά	3 546 800 000	6 769 456 056	13.323 500 000
Μερίσματα	9 060 000.000	12 684.000 000	9 060 000 000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	30.450 000	40 000.000	26.000 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	98.681	20.464	34.246
Σύνολο κερδών προς διάθεση	13.429.854.715	20.423.476.530	23.042.034.246

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1993	1994	1995
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	233 269 464 797	75.783 880.412	70.819.928 054
Χορηγήσεις	215 774.810.340	233 837 276.993	315 962.643 733
Ομολογίες	184 057 635.220	7 327 541 011	6.009 234.910
Μετοχές	9 453 924.069	2 736.509 034	2.947 036.083
Πάγια στοιχεία	15.673.259 026	15 229 444.521	14.937.387 502
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	24 251 232.877	490.759 018.266	599.801.930 291
Σύνολο ενεργητικού	682.480.326.329	825.673.670.237	1.010.478.160.573
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	14 496.000.000	16 181 160 000	16 181 160.000
Αποθεματικά	27 077 220 086	34 970 622 750	45 308 631 786
Καταθέσεις	403 179 237 998	614.657 295 838	727 283 404 406
Λοιπά στοιχεία παθητικού	237 727 868 245	159.864 591 649	221.704 964 381
Σύνολο παθητικού	682.480.326.329	825.673.670.237	1.010.478.160.573
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	22 715.817.300	31.164 030.798	37 592.948 870
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	572 715.330	873.845 285	1*191 556 796
Γενικά έξοδα διοίκησης	12.771.449.299	16.310.985 306	20 142 386 285
Αποσβέσεις	2.038.575.388	2.350 206 543	2.493.081 459
Προβλέψεις	1 545.709.130	3 251 213.613	3.830.601 886
Καθαρά κέρδη χρήσεως	26.662.793.560	32.241.369.225	37.450.241.495
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	26.662 793.560	32.241.369.225	37.450.241.495
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	34 246	55.487	22 678
Αποθεματικά	15 167 772 319	8 820 402.034	10.338.009.036
Μερίσματα	10.419 000 000	12 684 000 000	14 677 200 000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	26 000.000	32.000 000	35.000.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	55 587	22 678	55 137
Σύνολο κερδών προς διάθεση	26.662.827.806	22.536.424.712	26.200.264.173

3.2. Αριθμός Υπαλλήλων Τραπεζών για τα έτη 1980 – 1995

ΕΤΟΣ	Εθνική Τράπεζα	Εμπορική Τράπεζα	Alpha Τράπεζα Πίστewς	Τράπεζα Εργασίας
1980	11695	5120	2472	559
1981	12566	5436	2527	716
1982	13254	5696	2582	845
1983	13251	5786	2535	844
1984	14555	6258	2577	849
1985	16119	6283	2621	862
1986	16073	6776	2744	944
1987	16000	6885	2867	1000
1988	15997	7140	3075	1089
1989	15896	7155	3280	1219
1990	15058	6892	3342	1450
1991	14798	6892	3400	1540
1992	14301	7129	3495	1696
1993	14608	7057	3505	1750
1994	14579	7168	3685	2053
1995	15178	7288	3730	2100

3.3. Αριθμός Υποκαταστημάτων Τραπεζών για τα έτη 1980 – 1995

ΕΤΟΣ	Εθνική Τράπεζα	Εμπορική Τράπεζα	Alpha Τράπεζα Πίστεως	Τράπεζα Εργασίας
1980	372	209	68	20
1981	372	221	71	24
1982	396	237	77	32
1983	412	253	77	36
1984	456	256	86	36
1985	473	265	92	37
1986	479	268	96	39
1987	479	271	103	43
1988	483	288	106	48
1989	485	297	113	53
1990	486	303	118	61
1991	489	309	118	67
1992	485	311	128	72
1993	487	314	137	84
1994	491	316	149	94
1995	496	326	161	99

Fluoranthene
Fluoranthene

11669 ✓
11670 ✓
11671 ✓
11672 ✓
11673 ✓
11674 ✓
11675 ✓
11676 ✓
11677 ✓
11678 ✓
11679 ✓
11680 ✓
11681 ✓
11682 ✓
11683 ✓
11684 ✓
11685 ✓
11686 ✓
11687 ✓
11688 ✓
11689 ✓
11690 ✓
11691 ✓
11692 ✓
11693 ✓
11694 ✓
11695 ✓
11696 ✓
11697 ✓
11698 ✓
11699 ✓
11700 ✓
11701 ✓
11702 ✓
11703 ✓
11704 ✓
11705 ✓
11706 ✓
11707 ✓
11708 ✓
11709 ✓
11710 ✓
11711 ✓
11712 ✓
11713 ✓
11714 ✓
11715 ✓
11716 ✓
11717 ✓
11718 ✓
11719 ✓
11720 ✓

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1980	1981	1982	1983
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
Διαθέσιμα	6 399 959.149	11 310.105 846	15.539 862.724	21 500.186 798
Χορηγήσεις	6 138 944 851	9 660 768 475	11 638 861 737	12.901.741.547
Ομολογίες	119 656.200	310 624 969	498 956 200	492.120.150
Μετοχές	86 376 165	88 492 048	88 492 048	88.492.048
Πάγια στοιχεία	649 798.511	804.725.004	1.147.065.409	1.214 941 760
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	557.376.579	828.643.644	912.890.480	852.414.767
Σύνολο ενεργητικού	13.952.111.455	23.003.359.986	29.826.128.598	37.049.897.070
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
Μετοχικό κεφάλαιο	800.000 000	800 000 000	1 034 400 000	1 034 400 000
Αποθεματικά	201.300.000	301 300.000	317 300.000	350 940.000
Καταθέσεις	10 823 477.606	17.913.200.236	22 854 086.815	29 959 262.453
Λοιπά στοιχεία παθητικού	2 127 333.849	3.988 859 750	5.620.341 783	5 705 294.617
Σύνολο παθητικού	13.952.111.455	23.003.359.986	29.826.128.598	37.049.897.070
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ				
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	715.295.856	1.043 060 351	1.253.662.126	1 549.518.344
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	732.620 947	36.522.968	96 941.616	126 552.724
Γενικά έξοδα διοίκησης	351 642.692	558.901.835	846.346 690	1 140 534.190
Αποσβέσεις	26 369 424	49.949 954	81.917 682	102 845.314
Προβλέψεις	45 944 716	65.941.252	94.486 460	99.994.184
Καθαρά κέρδη χρήσεως	285.240.614	402.443.250	319.140.694	332.291.863
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ				
Καθαρά κέρδη χρήσεως	285.240 614	402 443 250	319.140.694	332.291.863
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	503.112	893.727	86.977	37.671
Αποθεματικά	103.000 000	133 400.000	50.300 000	47 390.000
Μερίσματα	176 000 000	264.000 000	264 000.000	280 000.000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	5 850.000	5 850 000	4.890.000	4 890 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	893.727	86 977	37 671	49.534
Σύνολο κερδών προς διάθεση	285.743.727	403.336.977	319.227.671	332.329.534

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1980	1981	1982	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
Διαθέσιμα	6 399.959.149	11 310 105 846	15.539 862.724	
Χορηγήσεις	6 138 944 851	9 660.768 475	11 638 861 737	
Ομολογίες	119.656.200	310 624 969	498 956 200	
Μετοχές	86 376 165	88.492.048	88 492 048	
Πάγια στοιχεία	649.798 511	804.725.004	1.147 065.409	
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	557 376.579	828.643.644	912 890.480	
Σύνολο ενεργητικού	13.952.111.455	23.003.359.986	29.826.128.598	3
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
Μετοχικό κεφάλαιο	800.000 000	800 000.000	1.034 400.000	1
Αποθεματικά	201.300.000	301 300.000	317 300.000	
Καταθέσεις	10 823.477.606	17 913 200.236	22 854 086 815	29
Λοιπά στοιχεία παθητικού	2.127 333.849	3.988 859.750	5 620 341.783	5
Σύνολο παθητικού	13.952.111.455	23.003.359.986	29.826.128.598	37.
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ				
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	715.295 856	1.043.060.351	1.253 662 126	1 5
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	732.620.947	36 522.968	96 941 616	1.
Γενικά έξοδα διοίκησης	351 642.692	558.901.835	846 346.690	1.1.
Αποσβέσεις	26 369 424	49 949 954	81 917 682	10
Προβλέψεις	45 944.716	65.941.252	94.486 460	9
Καθαρά κέρδη χρήσεως	285.240.614	402.443.250	319.140.694	33
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ				
Καθαρά κέρδη χρήσεως	285.240.614	402.443.250	319.140 694	332
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	503 112	893.727	86 977	
Αποθεματικά	103.000.000	133 400.000	50 300.000	47
Μερίσματα	176 000.000	264 000 000	264.000 000	280
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	5 850.000	5 850.000	4.890.000	4
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	893.727	86 977	37.671	
Σύνολο κερδών προς διάθεση	285.743.727	403.336.977	319.227.671	332.3

3.1.2.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

233

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1980	1981	1982	1983
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
Διαθέσιμα	6 399 959.149	11 310.105 846	15 539 862.724	21.500 186 798
Χορηγήσεις	6 138 944 851	9 660 768 475	11 638 861.737	12.901 741 547
Ομολογίες	119 656 200	310 624 969	498 956.200	492.120.150
Μετοχές	86 376 165	88.492.048	88 492 048	88.492.048
Πάγια στοιχεία	649.798.511	804.725.004	1.147 065.409	1.214.941 760
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	557.376.579	828 643.644	912 890 480	852.414.767
Σύνολο ενεργητικού	13.952.111.455	23.003.359.986	29.826.128.598	37.049.897.070
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
Μετοχικό κεφάλαιο	800.000.000	800 000 000	1 034.400.000	1 034 400.000
Αποθεματικά	201.300.000	301 300 000	317 300 000	350.940 000
Καταθέσεις	10 823 477 606	17.913.200 236	22 854.086.815	29.959 262 453
Λοιπά στοιχεία παθητικού	2 127 333 849	3 988.859.750	5 620.341.783	5.705.294.617
Σύνολο παθητικού	13.952.111.455	23.003.359.986	29.826.128.598	37.049.897.070
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ				
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	715 295.856	1 043 060 351	1 253.662 126	1 549 518.344
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	732 620.947	36.522.968	96 941.616	126.552.724
Γενικά έξοδα διοίκησης	351.642.692	558 901 835	846 346 690	1 140 534.190
Αποσβέσεις	26 369 424	49 949.954	81 917 682	102.845.314
Προβλέψεις	45.944 716	65 941 252	94.486.460	99 994.184
Καθαρά κέρδη χρήσεως	285.240.614	402.443.250	319.140.694	332.291.863
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ				
Καθαρά κέρδη χρήσεως	285.240.614	402.443.250	319.140.694	332.291.863
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	503.112	893.727	86.977	37 671
Αποθεματικά	103.000.000	133 400.000	50 300 000	47 390 000
Μερίσματα	176 000.000	264 000 000	264 000.000	280 000 000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	5.850.000	5 850.000	4.890.000	4 890 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	893.727	86.977	37 671	49 534
Σύνολο κερδών προς διάθεση	285.743.727	403.336.977	319.227.671	332.329.534

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙ

ΤΡΑ 4
ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΙ

1987

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

Διαθέσιμα	76.227.246.141	
Χορηγήσεις	44.902.144.492	
Ομολογίες	1.053.707.840	
Μετοχές	765.943.343	
Πάγια στοιχεία	2.279.590.708	
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	1.783.201.618	
Σύνολο ενεργητικού	127.011.834.142	1

ΠΑΘΗΤΙΚΟ

Μετοχικά κεφάλαια	1.034.400.000	
Αποθεματικά	2.222.747.500	
Καταθέσεις	105.134.013.481	147
Λοιπά στοιχεία παθητικού	18.620.673.161	20
Σύνολο παθητικού	127.011.834.142	174.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ

Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	5.572.189.389	7 7%
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	223.550.978	54
Γενικά έξοδα διοίκησης	2.573.792.436	3 59%
Αποσβέσεις	216.981.413	30%
Προβλέψεις	304.480.267	400
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.662.220.379	3.930.

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.662.220.379	3.930.7%
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	98.590	€
Αποθεματικά	1.091.247.500	1.715.30
Μερίσματα	1.400.000.000	1.984.00%
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	11.002.500	14.50%
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	68.969	63
Σύνολο κερδών προς διάθεση	2.662.318.969	3.930.863.

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

Καθαρά κέρδη χρήσεως
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως
Αποθεματικά
Μερίσματα
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση
Σύνολο κερδών προς διάθεση

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1987	1988	1989
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	76.227.246.141	99.020.207.719	128.383.204.477
Χορηγήσεις	44.902.144.492	64.935.370.903	86.704.990.451
Ομολογίες	1.053.707.840	3.661.629.190	4.674.112.430
Μετοχές	765.943.343	1.040.015.025	1.028.498.502
Πάγια στοιχεία	2.279.590.708	4.021.586.113	5.201.702.809
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	1.783.201.618	1.610.031.890	2.255.621.504
Σύνολο ενεργητικού	127.011.834.142	174.288.840.840	228.248.130.173
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	1.034.400.000	2.432.000.000	3.100.800.000
Αποθεματικά	2.222.747.500	3.586.389.447	9.756.323.674
Καταθέσεις	105.134.013.481	147.490.495.974	194.999.753.415
Λοιπά στοιχεία παθητικού	18.620.673.161	20.779.955.419	20.391.253.084
Σύνολο παθητικού	127.011.834.142	174.288.840.840	228.248.130.173
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	5.572.189.389	7.724.134.607	12.867.346.843
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	223.550.978	543.036.364	1.072.671.597
Γενικά έξοδα διοίκησης	2.573.792.436	3.596.544.299	4.738.804.730
Αποσβέσεις	216.981.413	309.282.449	413.927.653
Προβλέψεις	304.480.267	400.483.010	559.961.819
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.662.220.379	3.930.794.715	8.106.458.031
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	2.662.220.379	3.930.794.715	8.106.458.031
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	98.590	68.969	63.684
Αποθεματικά	1.091.247.500	1.715.300.000	3.558.734.227
Μερίσματα	1.400.000.000	1.984.000.000	4.080.000.000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	11.002.500	14.500.000	21.750.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	68.969	63.684	37.488
Σύνολο κερδών προς διάθεση	2.662.318.969	3.930.863.584	8.106.521.715

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1993	1994	1995
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	233.269.464.797	75.783.880.412	70.819.928.054
Χορηγήσεις	215.774.810.340	233.837.276.993	315.962.643.733
Ομολογίες	184.057.635.220	7.327.541.011	6.009.234.910
Μετοχές	9.453.924.069	2.736.509.034	2.947.036.083
Πάγια στοιχεία	15.673.259.026	15.229.444.521	14.937.387.502
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	24.251.232.877	490.759.018.266	599.801.930.291
Σύνολο ενεργητικού	682.480.326.329	825.673.670.237	1.010.478.160.573
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	14.496.000.000	16.181.160.000	16.181.160.000
Αποθεματικά	27.077.220.086	34.970.622.750	45.308.631.786
Καταθέσεις	403.179.237.998	614.657.295.838	727.283.404.406
Λοιπά στοιχεία παθητικού	237.727.868.245	159.864.591.649	221.704.964.381
Σύνολο παθητικού	682.480.326.329	825.673.670.237	1.010.478.160.573
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	22.715.817.300	31.164.030.798	37.592.948.870
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	572.715.330	873.845.285	1*191.556.796
Γενικά έξοδα διοίκησης	12.771.449.299	16.310.985.306	20.142.386.285
Αποσβέσεις	2.038.575.388	2.350.206.543	2.493.081.459
Προβλέψεις	1.545.709.130	3.251.213.613	3.830.601.886
Καθαρά κέρδη χρήσεως	26.662.793.560	32.241.369.225	37.450.241.495
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	26.662.793.560	32.241.369.225	37.450.241.495
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	34.246	55.487	22.678
Αποθεματικά	15.167.772.319	8.820.402.034	10.338.009.036
Μερίσματα	10.419.000.000	12.684.000.000	14.677.200.000
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	26.000.000	32.000.000	35.000.000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	55.587	22.678	55.137
Σύνολο κερδών προς διάθεση	26.662.827.806	22.536.424.712	26.200.264.173

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1990	1991	1992
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	2.181.114.359.244	1.566.086.814.342	1.288.235.506.652
Χορηγήσεις	1.321.881.390.394	1.383.411.704.211	1.422.884.074.255
Ομολογίες	130.701.522.973	1.196.737.860.345	1.975.020.657.259
Μετοχές	150.779.793.905	194.922.528.378	267.858.365.847
Πάγια στοιχεία	72.016.728.992	73.880.031.005	90.684.637.246
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	801.079.293.840	1.141.990.372.777	1.442.011.725.186
Σύνολο ενεργητικού	4.657.573.089.348	5.557.029.311.058	6.486.694.966.445
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	62.183.244.654	98.667.693.698	98.667.693.458
Αποθεματικά	33.215.057.107	52.071.265.478	62.334.811.124
Καταθέσεις	4.162.544.591.844	4.722.664.588.955	5.356.751.286.567
Λοιπά στοιχεία παθητικού	399.630.195.743	683.625.762.927	968.941.175.296
Σύνολο παθητικού	4.657.573.089.348	5.557.029.311.058	6.486.694.966.445
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	74.969.798.405	95.780.508.087	73.336.615.346
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	21.972.667.203	-95.581.571.787	75.077.650.528
Γενικά έξοδα διοίκησης	79.538.045.199	90.051.576.857	98.388.768.698
Αποσβέσεις	3.047.411.000	3.202.142.158	3.708.846.471
Προβλέψεις	7.034.247.165	45.918.521.587	9.607.118.223
Καθαρά κέρδη χρήσεως	-12.269.594.773	43.137.812.266	22.500.765.845
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	-	43.137.812.266	22.500.765.845
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	-	-12.269.594.773	6.077.874
Αποθεματικά	-	17.083.411.258	13.116.000.000
Μερίσματα	-	8.755.275.685	6.670.985.641
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	-	5.216.256	6.435.451
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	-	6.077.874	13.422.244
Σύνολο κερδών προς διάθεση	-	30.868.217.493	22.506.843.719

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ (ποσά σε δρχ.)

	1993	1994	1995
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Διαθέσιμα	1 213 532 117 256	397 862 285 125	1 176 021 845 547
Χορηγήσεις	1 415 110.187 574	3 354 057 813 487	3 457 444 017 123
Ομολογίες	2 723 247 153 254	2 345 293 958 445	2 601 044.069 845
Μετοχές	291 983.302 605	16 119 611 225	19 894.590 847
Πάγια στοιχεία	90 746 685 574	62 799 944 457	68 325 775 354
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	1 400 022 625 742	1 023 813 385 587	1 036 003.774 371
Σύνολο ενεργητικού	7.134.642.072.005	7.199.946.998.326	8.358.734.073.087
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Μετοχικό κεφάλαιο	98 667 693 285	115 092 320 325	115 092 995 054
Αποθεματικά	76 168.468.457	77 366 029 654	97 638 029 354
Καταθέσεις	5.787 038 933 875	5 716 159 529 812	6 424 287 957 254
Λοιπά στοιχεία παθητικού	1 172 766 976.388	1.291 329 118 535	1 721 715 091 425
Σύνολο παθητικού	7.134.642.072.005	7.199.946.998.326	8.358.734.073.087
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ			
Μικτά κέρδη από συνήθεις τραπεζικές εργασίες	86 947 973 256	30 861 110 014	79 371 696 084
Έσοδα από τίτλους και ακίνητα	16 424 719 257	5 061 014 845	10 978 700 000
Γενικά έξοδα διοίκησης	138.086 714 004	127 226 942 124	149 212 738 365
Αποσβέσεις	3 725 540.256	4 362.402 451	4 411 235 471
Προβλέψεις	13 962 107 104	22.133 710 741	12 324 873 157
Καθαρά κέρδη χρήσεως	22.503.102.235	50.242.347.235	41.437.272.847
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ			
Καθαρά κέρδη χρήσεως	22 503 102 235	50 242 347 235	41 437 272 847
Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσεως	13 422 244	7 194 114	2 332.238 234
Αποθεματικά	15 674 000 000	25 615 000 000	20 272 000 000
Μερίσματα	6 829 818 254	14 294 967 654	16 677 509 507
Αμοιβές μελών Διοικητικού Συμβουλίου	5 512.465	6 000 000	6 000 000
Υπόλοιπο κερδών για τη νέα χρήση	7 194 114	2.332 238 234	3 286 235
Σύνολο κερδών προς διάθεση	22.516.524.833	42.248.205.888	36.958.795.742